MEDVLLA THEOLOGICA EX SACRIS SCRIPTVRIS, CONCILIORVM PONTIFICVMQVE DECRETIS, ET SANCTORVM PATRVM AC DOCTORVM PLACITIS EXPRESSA:

In qua quidquid, tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusuis secernenda, tum ad Sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas iuxta diuinæ legis normam dirigendas, spectare potest, facili ac compendiaria methodo explicatur.

Authore Magistro LVDOVICO ABELLY, Parisino, in Sacra Theologiæ Facultate Doctore, & Ecclesiæ Parrochialis S. Iudoci in vrbe Parisiensi Pastore.

EDITIO II.

PARS PRIMA.

PARISIIS,
[Ap]ud GEORGIVM IOSSE, viâ Iacobæâ, sub signo Coronæ Spineæ.

M. DC. LII.

[C]VM PRIVILEGIO REGIS.

IESV CHRISTO
ÆTERNO SACERDOTI,
PRINCIPI PASTORVM,
ANIMARVM EPISCOPO,
DEO VERO, VERI DEI FILIO.

DIGNVS es, Domine, accipere Librum, & aperire ſignacula eius; quoniam occiſus es, & redemiſti nos Deo in ſanguine tuo: *Librum equidem illum, æternæ veritatis tuæ arcana continentem, nemo neque in cœlo, neque in terra, neque ſubtus terram, aperire, nedum reſpicere dignus erat. Abſcondita erat in myſterio ſapientia, nec*

vlli principum huius sæculi peruia; donec venisti, & vicisti, Librumque de dextera sedentis in throno accepisti, ac illius signacula omnia reserasti. Cui ergo mystici illius libri hoc qualecumque fragmentum offerrem ac dicarem, quam tibi. In quo, & ex quo sunt omnes thesauri Sapientiæ; & ad quem proinde, tanquam ad proprium fontem Sapientia omnis angelica & humana recurrere debet. Quamuis autem diuinitatis tuæ lucem inaccessibilem reuereatur & reformidet tam exilis opusculi tenuitas; inuitat tamen, imo attrahit singularis illa tua & ineffabilis prorsùs benignitas ac humanitas, quæ apparuit omnibus hominibus, erudiens illos. Certè ad prisci illius tui tabernaculi fores, non gemmea solùm & aurea vasa, sed etiam caprarum pili & alia perexigua munuscula, rerumque vilissimarum libamina offerebantur; nec minu-

ta illa duo in gazophylacium miſſa, tibi diſplicuerunt. En igitur, ne vacuus omninò in tuæ Maieſtatis conſpectu appaream, libellum hunc ſupplex affero, & obnixè precor, vt qui vilia & contemptibilia eligere conſueuiſti, vt fortia quæque confundas; id etiamnum præſtare digneris; meque non in gladio, haſta, aut clypeo, ſed in funda tantùm, & lapide, contra errorem ac peccatum decertantem, dexteræ tuæ virtute confirmes; omneſque quibus opuſculum iſtud vtcumque vſui eſſe poterit, gratiæ tuæ benedictionibus adeò copioſis præuenias, excites, & adiuues; vt veritatis tuæ lucem agnoſcere & amplecti, illi firmiter inhærere, tibique in ſanctitate & iuſtitiâ omnibus diebus deſeruire valeant, ac in æuum confiteri: quoniam Dignus es accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapientiam, & fortitu-

dinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.

PRÆFATIO,

IN QVA EXPLICATVR

Quis ſit huius operis ſcopus, quodue authoris conſilium.

CVM inter plurima & maxima, quæ propria ſunt Sacerdotis munera, illud in primis recenſeatur; quod (ſicut olim per Prophetam ſanciuit Deus Malach. 2.) doctrinam legis ab illius ore populus requirere debeat: ideoque (vt ſanctus Leo Papa edixit Epiſt. 23. ad Confeſſ.) inſcitia in ſacerdotibus nec excuſatione digna ſit, nec veniâ: cùm illa (vt habetur in Concil. Tolet. 4. cap. 24.) cunctorum errorum mater, imo innumerorum propè malorum in Eccleſiâ radix ſit & origo. Inde inferi poteſt, qua ratione illi, quos in ſortem ſuam Chriſtus Dominus elegit, & quibus docendi ducendique alios officium commiſit, ſcientiam illam diuinæ legis, non ſolùm ſedulò adipiſci, ſed & adeptam ſollicitè cuſtodire teneantur.

Quæ cùm ita ſe habeant, experientiâ ni-

nihilominùs satis manifestâ compertum est, plurimos sacrorum ordinum charactere insignitos, diuinæ illius scientiæ studium vel omninò abiicere; vel si annos aliquot in eo impendant, illis elapsis, continuò libros ac scripta deponere, & eorum obliuionem paulatim incurrere, quorum cognitionem sibi non sine labore comparauerant.

Idcircò quibusdam spectatæ virtutis viris, ac in eo doctrinæ genere versatissimis, visum est, ordini sacerdotali consultissimum fore, si ex vniuersâ Theologiâ, tam speculatiua, seu (vt vocant) Scolasticâ, quàm practica seu morali; ea potissimùm seligerentur, ac in quoddam veluti compendium redigerentur, quæ ab vniuersis sacerdotibus maximè sciri oporteret, vt muneri suo satisfacere, omnesque iniuncti sibi officij partes, vt par est, adimplere possent. Qua ratione & iis aliquo pacto prouideretur, qui iam ad sacerdotium promoti, huius tamen diuinæ scientiæ notitiam, aut temporis iniuriâ, aut rerum sibi ad id necessariarum defectu, aut alia quauis ex causa comparare, vel neglexerunt, vel nullatenùs potuerunt. Ac etiam alij, qui Theologiæ operam nauarunt, illiusque stadium aut totum aut in partem emensi sunt; ex plurimis & variis, quæ in Palestra Theologica didicerunt, ea potissimùm ob oculos haberent, quæ maximè ipsis vtilia, imò & necessaria esse censentur.

Hinc patet, quisnam sit huius operis scopus: nimirùm his & illis æquè consulere; & ad hoc præcipuas ac scitu maximè necessarias veritates ex vastissimo illo Theologicæ scien-

tiæ ſinu, veluti pretioſas quaſdam margaritas colligere, ipſiſque in mente recondendas offerre.

Vt verò hunc finem ac ſcopum author aſſequeretur, ea potiſſimùm in hac Theologicâ Synopſi ſeligere propoſitum illi fuit, quæ tum ad fidei myſteria, ſanè ac rectè intelligenda, & à quibuſuis erroribus ſecernenda; tum ad Sacramenta debitè conficienda & miniſtranda; tum ad actiones humanas, iuxta diuinæ legis normam dirigendas, conducere poſſunt: omiſſis aliis difficilioribus ac ſubtilioribus ipſius Theologiæ quæſtionibus; non quidem vt inutilibus, quippe quæ multùm ſplendoris ac roboris huic diuinæ ſcientiæ afferre poſſunt, ideoque à ſapientiſſimis magiſtris & doctoribus cum vberrimo ingeniorum fructu tractantur; ſed vt fini à ſe intento minùs neceſſariis.

In hac autem prima huius operis parte, quam hîc exhibet, quæque præcipuarum veritatum ad fidei myſteria ſpectantium elucidationem complectitur; hunc ſibi maioris facilitatis gratiâ ordinem præfixit. Vt ſcilicet 1. explicaret ea, quæ ad ipſius fidei rationem ſpectant; cùm hæc virtus ſit veluti baſis ac fundamentum, non modò rerum ſperandarum, (quod dixit Apoſtolus Hebr. 11.) ſed etiam veritatum cognoſcendarum. Tum de primario illius fidei obiecto ageret, nempe Deo, ſiue vt in eſſentiâ vno, aut vt trino in perſonis. Exinde rerum omnium emanationem ab ipſo Deo: & ſic Angelorum naturam, primi hominis conditionem, eiuſdemque ac ſimul totius humani generis lapſum expone-

ret. Postea de ipsius humani generis per diuini Verbi incarnationem reparatione. Ac demum de præcipuo ipsius Incarnationis fructu, nimirùm gratiâ diuina, tractaret. Et sic hęc prima pars in sex tractatus diuideretur: quorum primus esset de Fide: secundus de Deo, vt in essentia vno: tertius de eodem, vt trino in personis: quartus de creatione Angeli & hominis, & vtriusque lapsu: quintus de humani generis reparatione per Verbi diuini incarnationem: sextus denique & vltimus de gratiâ diuinâ, eiusque effectibus, nempe iustificatione ac merito.

Hoc etiam in quolibet tractatu sibi peculiari studio seruandum proposuit; vt, quantùm fieri potest, res veras à falsis, & certas ab incertis discerneret. Ac etiam, vt quoties aliquæ veritates probandæ occurrerent, illæ præsertim, quæ erroribus ab Ecclesia proscriptis sunt oppositæ; ad earum probationem primò adhiberet Scripturas, tum Conciliorum aut Pontificum decreta (si quæ sint) exinde sanctorum Patrum authoritates, ac demum argumenta aliqua Theologica: seruatâ tamen semper in omnibus ea breuitate ac facilitate, quam compendij ratio exigit.

Ex quibus intelligi potest, quare opusculum istud, Medullæ Theologicæ titulo inscriptum sit: quia nimirùm sepositis omnibus aliis (vt suprà dictum est) quæ mysticam Theologiæ arborem instar corticis circumuestiunt, aut vice frondium vel florum exornant, sola hîc illius veluti medulla expressa reperitur. Et eò libentiùs titulus is vsurpatus est, quò insolentiùs eumdem ante aliquot

annos pseudo Theologus quidam Amstelodamensis libello, variis erroribus & mendaciis consarcinato, affixerat; illum videlicet hac ratione ab iniusto possessore vindicando, & veræ ac legitimæ Theologiæ restituendo.

Non deerunt fortassis, qui post tot & tam nobiles insignium Theologorum elucubrationes, opusculum istud frustrà & inutiliter in lucem prodire arbitrentur; præsertim cùm iam aliàs & etiam nuper viri doctissimi in Theologiâ compendiario modo explicandâ operam posuerint, eiusque synopsim absolutissimam ediderint; ita vt idem iterùm attentare, nihil aliud esse videatur, quàm actum agere. Verùm ex iis, quæ suprà dicta sunt, facilè quiuis intelligere poterit, scopum huic operi propositum longè diuersum esse ab eo, quem alij spectasse videntur. Illi siquidem hoc præsertim intenderunt, vt ipsius Theologiæ arcana omnia, etiam reconditissima & subtilissima, euoluerent; lectoremque aptum & idoneum efficerent, ad exercitationes in Theologicis palestris assuetas. At verò in hoc opusculo, omissis omnibus aliis, necessitati soli consultum est; idque præsertim intentum, vt illi, qui ordinibus sacris ascripti sunt, eam (quam scientiam salutis Propheta vocat,) probè teneant; sicque & seipsos & alios, quos iuuare & instituere tenentur, saluos facere possint.

Cæterùm, an scopum illum sibi propositum author attigerit, pio atque beneuolo lectori iudicandum relinquit: hocque ab illo solùm obnixè precatur, vt si quid in hoc qualicun-

que opuſculo improbandum occurrat (quod vtique fore non diffitetur) id ſibi tanquam Chriſtiano, Chriſtianus condonet & ignoſcat: quid vtile aut aptum, illud omne Deo optime maximo eiuſque gratiæ aſcribat, eique proinde laudem omnem & gloriam, tanquam illi ſoli debitam, rependat.

INDEX

TRACTATVVM, CAPITVM, & Sectionum huius primæ partis.

CAPVT II.

De obiecto materiali fidei.

CAPVT III.

De obiecto formali fidei.

TRACTATVS II.

DE DEO.

CAPVT I.

De existentiâ Dei.

CAPVT II.

De Attributis Diuinis.

CAPVT III.

De Scientiâ Dei.

CAPVT IV.

De voluntate Dei.

CAPVT V.

De Prædestinatione.

CAPVT VI.

De cognoscibilitate Dei, seu de modo quo ab intellectu creato Deus clarè cognosci potest.

TRACTATVS III.

DE SANCTISSIMÆ TRINITATIS Mysterio.

CAPVT I.

De iis quæ spectant ad mysterium sanctissimæ Trinitatis in genere.

CAPVT II.

De personis diuinis in particulari.

TRACTATVS IV.

DE CREATIONE HOMINIS & Angeli, ac vtriusque lapsu.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque naturâ.

CAPVT III.

De Angelorum merito ac beatitudine & malorum peccato ac damnatione.

CAPVT IV.

De creatione hominis ac statu innocentiæ.

TRACTATVS IV.

DE CREATIONE HOMINIS & Angeli, ac vtriusque lapsu.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque naturâ.

CAPVT III.

De Angelorum merito ac beatitudine & malorum peccato ac damnatione.

CAPVT IV.

De creatione hominis ac statu innocentiæ.

TRACTATVS IV.

DE CREATIONE HOMINIS & Angeli, ac vtriusque lapsu.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque naturâ.

CAPVT III.

De Angelorum merito ac beatitudine & malorum peccato ac damnatione.

CAPVT IV.

De creatione hominis ac statu innocentiæ.

TRACTATVS IV.

DE CREATIONE HOMINIS & Angeli, ac vtriusque lapsu.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque naturâ.

CAPUT III.

De Angelorum merito ac beatitudine & malorum peccato ac damnatione.

CAPUT IV.

De creatione hominis ac statu innocentiæ.

CAPVT VI.

De cognoscibilitate Dei, seu de modo quo ab intellectu creato Deus clarè cognosci potest.

TRACTATVS III.

DE SANCTISSIMÆ TRINITATIS Mysterio.

CAPVT I.

De iis quæ spectant ad mysterium sanctissimæ Trinitatis in genere.

CAPVT II.

De personis diuinis in particulari.

TRACTATVS IV.

DE CREATIONE HOMINIS & Angeli, ac vtriusque lapsu.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

CAPVT II.

De creatione Angelorum eorumque naturâ.

CAPVT III.

De Angelorum merito ac beatitudine & malorum peccato ac damnatione.

CAPVT IV.

De creatione hominis ac statu innocentiæ.

CAPVT V.

De lapsu hominis, & peccato originali.

TRACTATVS V.

DE GENERIS HVMANI reparatione per Verbi diuini Incarnationem.

CAPVT I.

De veritate mysterij Incarnationis.

CAPVT II.

De modo quo peractum est Incarnationis mysterium.

CAPVT III.

De modo quo de mysterio Incarnationis loquendum est.

CAPVT IV.

De Gratia Christi.

CAPVT V.

De scientia Christi.

CAPVT VI.

De voluntate & merito Christi.

CAPVT VII.

De vitæ ac mortis Christi Domini mysteriis.

CAPVT VIII.

De adoratione Christo Domino debitâ, nec non de veneratione sanctissimæ Matri eius cæterisque sanctis ac eorum reliquiis & imaginibus exhibendâ.

TRACTATVS VI.

DE GRATIA DIVINA.

CAPVT I.

De necessitate gratiæ diuinæ.

CAPVT II.

De gratiâ sufficienti.

CAPVT III.

De gratiâ efficaci.

CAPVT IV.

De gratiæ effectibus ac in primis de iustificatione.

CAPVT V.

De altero gratiæ effectu, seu de merito.

Errata quæ inter legendum occurrerunt, sic corrige.

PAg. 25. *lin.* 33. *pro* Hieron. *lege* Hierem. *pag.* 160. *lin.* 30. *pro* ibi *lege* vt *pag.* 188. *lin.* vlt. *pro* nationes *lege* notiones *pag.* 224. *l.* 17. *pro* presupositiuo *lege* presupposito *pag.* 246. *l.* 27. *pro* ex *lege* eo *pag.* 249. *lin.* 1. dele ita *pag.* 252. *lin.* 2. *pro* producuntur *lege* produntur *pag.* 282 *lin* 9. *pro* mediantibus *lege* mediantibus *pag* 291. *lin.* 2. *pro* illuminata *lege* illimitata *pag* 366. *lin.* 4. *post* Dicendum est *adde* nec *pag* 408. *lin.* 32. *pro* meæ lachrymæ illa *lege* mea lachrymæ illæ *pag* 444. *lin.* 26. *pro* visionis *lege* vnionis *pag* 468. *lin.* 8. *pro* act. 5. *lege* act. 6. *pag* 486. *lin.* 31. *pro* coactum ex *lege* coactum est *pag.* 534. *lin.* 17. *pro* causa *lege* causat.

QVÆSTIONES PROEMIALES de ipsâ Theologiâ.

QVÆSTIO I.

Quid sit Theologia, & quodnam sit eius obiectum.

NOMEN Theologiæ, si vim & significationem illius spectemus, pro quacunque de Deo ac rebus diuinis doctrinâ sumi potest, vt docet S. Augustinus lib. 8. de Ciuit. cap. 1. Vnde & ipsi Ethnici scriptores; qui de rebus diuinis tractauerunt, olim Theologi dicti sunt, vt obseruat idem S. Pater lib. de Ciuit. cap. 14. Si verò illius nominis apud Scriptores Ecclesiasticos communem acceptionem attendamus, Theologiæ nomine eam solùm Deo ac rebus diuinis doctrinam significari inueniemus; quæ, non solo rationis lumine comparatur, sed diuinâ præsertim reuelatione nititur.

Est autem duplex doctrina, quæ diuina re-

uelatione innixa eſt. Vna eſt ipſa fides, quâ res diuinitùs reuelatas intelligimus. Altera, quâ res ipſas per fidem intellectas, explicare, perſuadere, ac contra hæreticos, & alios ipſius fidei aduerſarios propugnare poſſumus. De vtraque loquitur idem S. Auguſtinus lib. 14. de Trinit. cap. 1. *Aliud eſt*, inquit, *ſcire, quid credere debeamus; quod docet fides: aliud autem ſcire, quemadmodum hoc ipſum, & pijs opituletur, & contra impios defendatur; quod proprio appellare vocabulo ſcientiam videtur Apoſtolus*. Et hæc ſecunda doctrinæ ſpecies, ſecundùm receptum communiter vſum, proprio nomine Theologia vocatur. De qua proinde quæritur, an ſit ſcientia, an verò ad aliquam aliam virtutem intellectualem pertineat? Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. Theologiam non eſſe ſcientiam ſtrictè ſumptam, eo modo, quo ſcientiæ nomen à Philoſophis ſumi ſolet.

Ad rationem enim ſcientiæ ſecundùm illos requiritur, vt ſit cognitio certa & euidens. Quamuis autem Theologia ſit certiſſima, imò ſcientias qualcunque certitudine antecellat: non eſt tamen euidens; cùm eius principia, quæ à fide petuntur, obſcura ſint & ineuidentia.

Dicendum 2. Theologiam non eſſe fidem diuinam; quamuis eam præſupponat, ipſique innitatur.

Theologica ſiquidem doctrina diſcurſiua eſt; fides autem nullo vtitur diſcurſu, ſed in ipſa reuelatione diuinâ ſimpliciter acquieſcit.

Dicendum 3. Theologiam, quamuis, nec

ſcientia propriè dicta, nec fides ſit ; ex vtraque tamen aliquid participare : ex fide quidem, certitudinem cum ineuidentiâ: ex ſcientia verò, tum certitudinem , tum diſcurrendi rationem.

Quatenùs enim nititur principiis per diuinã reuelationem cognitis, ex fide habet, quòd ſit certiſſima, licet ineuidens. Quatenùs verò concluſiones aliquas ex illis principiis per diſcurſum elicit, ex ſcientiâ habet, quòd ſit diſcurſiua ſeu argumentatiua ; ſimulque ex illa certitudinem illam accipit , quæ per ipſam diſcurrendi rationem haberi poteſt.

Dicendum 4. Theologiam , ſi alicuius intellectualis habitus nomine appellanda ſit, dici poſſe ſapientiam.

Proprietates ſiquidem omnes quæ ſapientiæ communiter tribuuntur , maximè illi conueniunt. Sunt autem quatuor præcipuæ à Philoſopho lib. 1. Metaph. cap. 2. enumeratæ.

Prima eſt , ſapientiam eſſe cognitionem vniuerſaliſſimam. At nulla doctrina vniuerſalior eſſe poteſt ipsâ Theologiâ, quæ Deum ipſum, qui eſt prima & vniuerſaliſſima cauſa, tanquam principale obiectum ſuum conſiderat. Vnde etiam aliquo modo ſpectat ad illam agere de omnibus rebus ; quatenùs à Deo ſunt, tanquam à causâ primâ efficiente ; vel ad ipſum , tanquam ad vltimum finem, referuntur.

Secunda ſapientiæ proprietas eſt , quòd ſit circa res difficillimas , & maximè à ſenſibus remotas. Et hoc Theologiæ conuenit ; cùm verſetur circa cognitionem rerum ſuperna-

turalium, quæ sunt, non solùm à sensibus, sed etiam ab ipsa ratione humanâ maximè remotæ, ac proinde difficillimæ: cùm ad illorum intelligentiam captiuandus sit intellectus in obsequium fidei.

Tertia sapientiæ proprietas est, quòd sit certissima, & procedat ex principiis certissimis. Et hoc etiam Theologiæ competit, vt ex antè dictis patet.

Quarta denique sapientiæ proprietas est, vt ad nullam aliam cognitionem ordinetur, sed aliis omnibus præsit, easque dirigat. Et hoc etiam habet Theologia: ad nullam enim aliam scientiam superiorem ordinatur; imò aliis scientiis tanquam ancillis, vtitur iuxta illud Prou. 9. *Misit ancillas suas vocare ad arcem*: hoc est, quòd alias scientias ad altiorem finem dirigit & ordinat: v. g. moralis Philosophiæ cognitionem, ad assecutionem vitæ æternæ. Sicque Theologia rectè dici potest vera & perfecta hominis sapientia.

Iam quòd spectat ad ipsius Theologiæ obiectum.

Dicimus 1. illius obiectum materiale, hoc est, id, quod primò & per se ab ipsâ Theologiâ consideratur, & in ordine ad illud cætera omnia, esse Deum. Cætera enim omnia, de quibus præter ipsum Deum agit Theologia, referuntur & ordinem dicunt ad illum, vel vt est principium, vel vt est finis rerum omnium creatarum.

Dicimus 2. obiectum formale ipsius Theologiæ esse ipsummet Deum; quatenùs de illo, aliisue rebus, quæ ad illum dicunt ordinem,

aliquid demonſtrari poteſt per diſcurſum re-uelationi diuinæ innixum.

Hac enim ratione Theologia diſtinguitur ab omnibus aliis ſcientiis, quæ circa Deum quocunque modo verſari poſſunt: illum enim ſolummodò conſiderant, quatenùs ex principiis naturali lumine notis, aliquid de ipſo demonſtrari poteſt.

QVÆSTIO II.

Ex quibus locis argumenta Theologica educantur.

PER locos Theologos intelligimus ſedes, ac veluti promptuaria, ex quibus ipſi Theologi argumenta ſibi propria deſumunt.

Varij autem ſunt illi loci, & variè à Doctoribus recenſetur: alij ſiquidem plures; alij pauciores enumerant. Probabiliſſimè loqui videntur ij, qui proprios locos Theologicos, tres præſertim eſſe aſſerunt; ex quibus argumenta Theologica certiſſima educantur.

Primus locus eſt ipſa ſacra Scriptura in Bibliis contenta; quæque ab Eccleſiâ tanquam canonica proponitur. De cuius authoritate, interpretatione, aliiſque ad eam ſpectantibus agetur infrà, tract. 1. cap. 2.

Secundus locus eſt traditio diuina; quæ (vt loquitur Concilium Tridentinum ſeſſ. 4.) *Ex ipſius Chriſti ore ab Apoſtolis accepta, aut ab ipſis Apoſtolis Spiritu ſancto dictante quaſi per manus tradita, ad nos vſque peruenit.*

Et de hac etiam agetur infrà loco proxime citato.

Tertius denique locus est authoritas ipsius Ecclesiæ, siue per Concilia generalia, siue per summos Pontifices, loquatur. Cum enim ipsa sit (vt dicit Apostolus) *Columna & firmamentum veritatis*; eius proinde authoritas infallibilis est; & argumenta illi innixa, non possunt non esse certissima.

Ad hoc tres Theologicos locos proximè accedit authoritas sanctorum Patrum, quæ maximi semper ponderis fuit apud Catholicos; & ex qua proinde argumẽta Theologica rectè desumi possunt. Vnde S. Augustinus passim in libris contra Iulianum adhibet authoritates sanctorum Irenæi, Athanasij, Basilij, Nazianzeni, Chrysostomi, & aliorum ad propugnandas veritates circa meteriam gratiæ, quas Pelagiani hæretici (quorum antesignanus erat ille Iulianus) impugnabant.

Est tamen obseruandum, (sicut rectè monet idem S. Augustinus lib. 11. contra Faustum cap. 5.) authoritatem SS. Patrum, quamuis maximi faciendam, *Nullomodò tamen canonicæ sacrarum litterarum authoritati coæquari. Et quòd, quamuis in illorum libris inueniatur eadem veritas; longè tamen est impar authoritas.* Et Epist. 19. ad S. Hieron. *Alios*, inquit, *ita lege, vt, quantalibet sanctitate doctrinâque præpolleant; non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt.* Et Epist. 111. *Neque enim quorumlibet disputationes, velut Scripturas canonicas habere debemus; vt nobis non liceat, saluâ honorificentiâ, quæ illis debetur hominibus, aliquid in eorum scri-*

is improbare, aut respuere, &c. Talis ego sum in scriptis aliorum; tales volo esse intellectores meorum.

Præter suprà dictos locos, argumenta etiam educi possunt ad confirmationem veritatum Theologicarum ex historiâ, non solùm Ecclesiasticâ, sed etiam prophanâ; præsertim aduersus ipsos Ethnicos; qui nec Scripturas sacras, nec traditiones, aut Ecclesiæ authoritatem recipiunt. Idem etiam dicendum est de dogmatibus philosophicis & ipsa naturali ratione. Videmus siquidem multos antiquos Patres variis argumentationibus & ratiociniis ex Philosophiâ petitis, ad elucidandas nostræ fidei veritates vsos fuisse, quoties aduersus Ethnicos agendum illis fuit: vt à S. Iustino martyre, Arnobio, Lactantio, Tertulliano & aliis factum esse, in eorum scriptis comperimus.

QVÆSTIO III.

Quænam sit conclusionum Theologicarum certitudo.

NOMINE conclusionis Theologicæ intelligimus propositionem illam, cui assentitur intellectus, ratione discursus Theologici, seu ex vi assensus, quem illius præmissis, tanquam ex fide veris & certis, præbuit. Hoc prænotato

Dicendum 1. conclusionem Theologicam, etiam ex duabus præmissis fide diuinâ cognitis, deductam; inferioris tamen esse certitu-

dinis, quàm ſint ipſæ veritates immediatè à Deo reuelatæ, & per Eccleſiam ad credendum propoſitæ.

Hæc aſſertio conſtat, non ſolùm ex eo quòd (vt dicunt Philoſophi) maior ſit ſemper certitudo principiorum, quàm concluſionis quæ ex illis deducitur; ſed præſertim quia veritates fidei immediatè diuinâ reuelatione innituntur, quæ eſt omninò infallibilis; at concluſiones Theologicæ non niſi mediante diſcurſu; qui, cùm ſit operatio intellectus creati, æqualem cum veritatibus fidei certitudinem habere non poteſt: cùm omnis intellectus creatus in operationibus ſibi propriis falli & decipi poſſit.

Dicendum 2. concluſionem Theologicam, certiorem ſemper eſſe quauis aliâ concluſione cuiuſlibet ſcientiæ naturalis.

Id patet ex eo quòd motiuum, quo Theologica concluſio innititur, ſemper eſt certius motiuo cuiuſcumque concluſionis cuiuſlibet ſcientiæ naturalis; cùm hæc ſolo lumine & ratione naturali; illa verò lumine fidei & atteſtatione diuinâ innitatur.

QVÆSTIO IV.

Quænam diſpoſitiones requirantur in eo, qui inueſtigandis veritatibus Theologicis incumbit.

PRIMA diſpoſitio, ad Theologiæ notitiam rectè capeſſendam, eſt ſana fides. Cum enim (vt diximus) primarium & præ-

cipuum Theologiæ fundamentum sit ipsa fides; nisi sana sit, & inconcussa teneatur, reliquum ipsius Theologiæ ædificium, quod superstructum fuerit, consistere non potest.

Secunda dispositio est cordis munditics. Quod ipse Christus Dominus satis apertè innuit, cùm dixit Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Vnde S. Gregorius Nazianz. orat. 33. aduersus Eunomianos rectè monet, *Non omnium esse de Deo disputare; sed eorum duntaxat, qui explorati sunt, ac contemplando longè processerunt: ac priùs etiam tam corpus quàm animum repurgarunt, aut saltem purgare iam instituunt. Impuro enim rem puram attingere, fortasse ne tutum est quidem; quemadmodum nec ægris oculis solis radios intueri.*

Tertia dispositio est ipsius intentionis rectitudo. Cùm enim (vt æquè sapienter ac verè dixit Christus Dominus Matth. 6.) ex oculi, id est, intentionis simplicitate ac rectitudine; totius corporis, id est totius operis claritas ac perfectio pendeat: quisquis in huius cœlestis disciplinæ inuestigatione proficere desiderat, is oculum mentis simplicem ác rectum habere debet; qui neque ad lucri emolumenta, neque ad honoris blandimenta reflectatur; sed rectâ intentione in solum Deum feratur, illiusque gloriam, tanquam vltimum ac vnicum sibi finem propositum, spectet.

His ad Theologiam capessendam præcipuis & maximè necessariis dispositionibus breuiter explicatis, duo adhuc monita subiungenda sunt.

Primum est (quod rectè docuit Theodore-

tus præfatione in Cantica) ad hoc, vt quis diuinas veritates peruidere, & in huius altissimæ scientiæ arcana penetrare possit, mentem agilem, ac veluti pennis quibusdam instructam requiri; neque segniter aut perfunctoriè, sed totis ingenij viribus maximaque sedulitate ac diligentiâ studiis Theologicis esse incumbendum: aliàs nullus profectus, imò non leue periculum; ne in illâ cœlesti disciplinâ vel inscij vel semidocti (quod non rarò euenit) falsum pro vero, dubium pro certo accipiant; ac posteà non sine fidei Catholicæ detrimento aliis venditent.

Secundum est, in disquisitionibus veritatum Theologicarum modum quemdam esse seruandum, illudque humiliter tenendum quod præmonuit Apostolus Rom. 12. *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem; vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Vt igitur* (sicut loquitur S. Hilarius lib. 10. de Trinit.) *Sol ita videndus est, vt possit videri, tantusque excipiendus lumine est, quantus admittitur; ne, si plus velimus expetere, minus quoque quam possumus consequamur: ita & ratio cœlestis in tantùm intelligenda est, in quantùm se permittit intelligi; in tantùm expetenda est, in quantùm apprehendendam se dedit; ne, si contenti indulgentiæ moderatione non simus, amittamus indulta.*

MEDVLLA

MEDVLLA THEOLOGICA EX SACRIS SCRIPTVRIS, CONCILIORVM PONTIFICVMQVE DECRETIS, ET SANCTORVM PATRVM ac Doctorum placitis expressa.

TRACTATVS I.

De Fide.

CVM fides (vt ait sanctus Basilius in Ps. 115.) sit *sacrorum, quæ de Deo sunt, eloquiorum dux*; vel (vt S. Bernardus loquitur ser. 75. in Cant.) ea sit, quæ *attingit inaccessa, deprehendit ignota, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammodò circumcludit*: nobis, quibus in hoc veritatum Theologicarum compendio, de Deo, eiusque perfectionibus, nec non de decretis & operationibus diuinis, de donis supernaturalibus, de Sacramentis di-

uinitùs institutis, aliisque similibus rebus rationi humanæ inaccessis & ignotis, agendum incumbit; hac cælesti face imprimis opus esse existimauimus, quæ depulsis errorum quorumlibet tenebris, veritatis certum ac securum tramitem ostendat.

Vt igitur, sicut propositum nobis est, compendiariâ viâ procedamus, ex multis, quæ à Theologis disputari de Fide solent, pauca tantùm excerpemus, quæ magis necessaria visa sunt; & ad tria capita reuocabimus. In quorum primo videbimus, quæ sit necessitas fidei. In secundo, quodnam sit eius obiectum materiale. In tertio denique, quodnam sit eiusdem obiectum formale. Seu, quod in idem recidit, An sit ad salutem necessarium credere: quid oporteat credere: quomodo, & qua ratione oporteat credere.

CAPVT I.

De Fidei necessitate.

SECTIO I.

Quid sit, & quotuplici modo sumatur Fides.

OMISSIS variis ac multiplicibus modis, quibus passim in sacra Scriptura nomen Fidei accipitur; nos hîc per Fidem intelligimus virtutem illam supernaturalem, per quam (vt Catechismus Romanus loquitur Part. 1. cap. 1.) *id ratum habemus, quod à Deo traditum esse sanctissimæ matris Ecclesiæ authoritas comprobauit.*

Eo sensu accepta Fides multipliciter à Theologis diuidi solet; quod hîc præmitten-

dum esse duximus: vt, quæ de illius necessitate dicenda sunt, distinctiùs & clariùs possint intelligi. Alia siquidem est fides habitualis, alia actualis. Alia fides externa, alia interna. Alia explicita, alia implicita. Alia formata siue viua, alia informis siue mortua.

Fides habitualis, est ipse fidei habitus, qui cùm sit supernaturalis, non producitur per actus, sicut alij habitus naturales: sed à Deo infunditur in animam. Vnde ab Apostolo Ephes. 2. vocatur donum Dei: *Gratia*, inquit, *saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis; Dei enim donum est.*

Habitus autem ille fidei, non tantùm in intellectu, sed etiam in voluntate tanquam in subiecto recipitur, vt docet S. Thomas 2. 2. q. 4. a. 2. In intellectu quidem; quia assensus fidei pertinet ad potentiam cognoscitiuam, cùm habeat verum pro obiecto. In voluntate autem; quia mouere debet intellectum ad assentiendum, vt liberè assentiatur; alioquin assensus ille fidei, virtutis actus esse non posset: vnde S. August. lib. de Prædest. Sanct. c. 5. dicit, quod fides *in credentium voluntate consistit.*

Fides actualis, est assensus ipse liberè elicitus, quo quis credit actu alicui veritati diuinitùs reuelatæ, propter authoritatem Dei reuelantis. Quiquidem assensus est supernaturalis, tùm ratione obiecti formalis, cui innititur, (de quo infra dicendum est;) tùm etiam ratione principij, à quo producitur: non enim per solas naturæ vires produci potest, sed ad hoc supernaturali aliquo auxilio

opus eſt, vt ſupponimus ex tractatu de Gratia.

In illo autem aſſenſu fidei triplex communiter notatur à Theologis reſpectus circa Deum; quod ab illis ex S. Auguſt. tract. 29. in Ioan. deſumptum eſt. Primus eſt circa Deum, tanquam obiectum materiale, quod creditur. Secundus circa Deum, tanquam obiectum formale, quo creditur. Tertius denique circa Deum, tanquam finem vltimum, in quem aſſenſus fidei dirigitur. Vnde intelligi poteſt, quid ſit credere Deum, credere Deo, & credere in Deum.

Fides interna, eſt ille idem aſſenſus fidei, quatenùs in animo ſolo liberè cõcipitur, nec vllis verbis aut ſignis exterioribus ſe prodit.

Fides verò externa, eſt illius aſſenſus interni per verba aut ſigna exteriora manifeſtatio. De vtraque loquitur Apoſtolus Rom. 10. dicens: *Corde creditur ad iuſtitiam; ore autem confeſſio fit ad ſalutem.*

Fides implicita, eſt ea, qua quis in genere aſſentitur iis omnibus veritatibus, quas Deus reuelauit, & per Eccleſiam credendas propoſuit; licet nullam illarum in particulari, vel cogitet, vel cognoſcat.

Fides verò explicita eſt, qua aſſentitur in particulari veritati alicui à Deo reuelatæ; vt cùm quis credit, eſſe Deum vnum in eſſentia, trinum in perſonis.

Denique fides formata & viua, eſt illa, quæ cum gratia & charitate coniuncta eſt, qualis in iuſtis reperitur.

Fides verò informis & mortua, eſt ea, quæ à gratia & charitate ſeiuncta eſt; ſine qua, cùm operationes vitales, ſeu æternæ vitæ

meritorias, habere non possit, rectè ab Apostolo Iacobo mortua appellatur.

SECTIO II.

An fides necessaria sit ad salutem necessitate præcepti.

QVÆSTIO intelligenda est de fide actuali interna (de externa enim agetur posteà) respectu adultorum. Nam si de paruulis sermo sit, cùm sine actuali baptismi susceptione salui esse non possint; (vt supponimus ex tractatu de Sacramentis) & in baptismo, simul cum gratia sanctificante, habitus fidei aliarumque virtutum supernaturalium iis infundantur, vt Concilium Tridentinum expresse declarat sess. 6. cap. 7. certum est illos, cùm fidei actualis incapaces sint, sine fide habituali tamen non posse salutem consequi.

Notandum autem est ad huius quæstionis solutionem, aliquid duplici modo dici posse ad salutem necessarium; vel necessitate medij; vel necessitate præcepti. Illud dicitur necessarium necessitate medij, quod secundùm legem ordinariam ita necessarium est, vt sine illo salus obtineri nullatenùs possit. Illud autem dicitur necessarium necessitate præcepti, quod eâ solùm ratione necessarium est, quia præceptum est. Vnde, quæ priori modo sunt necessaria, licet aliquando in nostra potestate non sint, eamdem tamen semper inferunt necessitatem: quæ autem posteriori, si possibilia esse desinant, desinunt etiam esse necessaria. Hac distinctione sup-

poſita, ad quæſtionis propoſitæ ſolutionem

Dicendum eſt 1. impoſitum eſſe hominibus à Deo præceptum in genere de actu aliquo fidei ſupernaturalis eliciendo.

Hoc conſtat 1. ex his Chriſti verbis, Matth. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Neque enim damnaretur quis ob alicuius actus omiſſionem, niſi præceptum aliquod de illo eliciendo impoſitum eſſet.

Præterea, cùm omnibus hominibus impoſitum ſit præceptum de Deo ex toto corde diligendo, quod quidem Chriſtus Matth. 22. vocat primum & maximum; ex præcepto illo diligendi, rectè inferri poteſt præceptum credendi: ſiquidem dilectio ſupernaturalis Dei, eiuſdem cognitionem ſupernaturalem neceſſariò præſupponit: Vnde Apoſtolus Hebr. 11. dicit: *Accedentem ad Deum credere oportet.* Et hac de cauſa (vt rectè obſeruat S. Thomas 2. 2. q. 16. a. 1.) præceptum de credendo in Deum, in primo decalogi præcepto contineri cenſetur, tanquam fundamentum ac principium totius legis diuinæ; & ſine quo cætera religionis & Charitatis officia, quæ Deum ſpectant, impleri nullatenùs poſſunt.

Dicendum 2. præceptum fidei duplex eſſe: vnum affirmatiuum, vt credamus ea omnia, quæ à Deo reuelata ſunt, & vt talia nobis ab Eccleſia proponuntur: alterum negatiuum, vt non diſſentiamus vlli veritati à Deo reuelatæ, & ab Eccleſia nobis propoſitæ.

Vtrumque illud præceptum primis Decalogi verbis apertè inſinuatur; in quibus vna

ex parte præcipitur, vt vnum Deum per fidem agnoſcamus; & ex altera prohibetur, ne diis alienis & falſis fides habeatur.

SECTIO III.

An fides neceſſaria ſit ad ſalutem neceſſitate medij.

LICET quidam Doctores, vt Andreas Vega, & Dominicus à Soto, exiſtimauerint fidem eſſe tantùm neceſſariam ratione præcepti diuini; ac proinde illos, qui myſteriorum per eam credendorum ignorantiâ inuincibili laborant; ſi tamen aliunde ſecundùm rectam rationem viuant, & Deum vt authorem naturæ cognoſcant & ament; poſſe nihilominùs ſalutem conſequi. Contraria tamen ſententia communis eſt inter Theologos, ac proinde vt certa tenenda eſt, prout in ſequenti aſſertione declarabitur.

Dicendum eſt igitur, actum fidei ſupernaturalis eſſe ad ſalutem neceſſarium neceſſitate, non tantùm præcepti, ſed etiam medij; ita vt nullus adultus poſſit ſine tali actu iuſtificari.

Probatur 1. ex Apoſtolo in Epiſtola ad Hebræos cap. 11. vbi dicit, quòd *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo:* quæ verba nonniſi de medij neceſſitate intelligi poſſunt; cùm omnem poſſibilitatem placendi Deo excludant, niſi per fidem, tanquam per medium abſolutè neceſſarium.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. *6.* cap. 7. vbi poſtquàm dixit baptiſmum eſſe Sacramentum fidei, addit: *Sine qua nulli*

SECTIO VII.

Quibus argumentis ſeu motiuis veritates fidei noſtræ ſint euidenter credibiles.

VARIA ſunt argumenta, quibus SS. Patres vſi ſunt ad illam credibilitatis myſteriorum noſtræ ſtdei euidentiam demonſtrandam: nos ex plurimis illuſtriora hîc ſeligemus.

Primum ducit S. Auguſtinus lib. de vtilit. credendi cap. 14. & cont. Epiſt. fund. cap. 4. à multitudine, conditione, & authoritate eorum, qui fidem Chriſtianam omnibus ſæculis amplexi & profeſſi ſunt. Illud enim procul dubio dignum eſt credi, quod omnes penè Gentium nationes; & in his innumerabiles viri ſumma authoritate, ſummo ingenio & eximia doctrinâ præditi, firmiter & ſecluſa omni dubitatione crediderunt.

Secundum Argumentum duci poteſt ex conſideratione Martyrum propè innumerabilium omnis conditionis, ſexus, & ætatis, qui pro aſſerenda fidei veritate mortem oppetere non dubitauerunt; & tormenta atrociſſima, non ſolùm forti, ſed etiam alacri animo pertulerunt. Hoc argumento S. Iuſtinus & ipſe martyr, Apolog. 1. ad Senat. Rom. teſtatur ſe maximè fuiſſe permotum ad fidem Chriſtianam amplectendam.

Tertium ducit S. Chryſoſtomus Hom. 4. & 5. in 1. ad Corinth. à modo, quo fides & religio Chriſtiana propagata eſt. Quis enim non obſtupeſcat, ſi attentè conſideret, qua ratione id factum ſit à pauciſſimis homini-

dum; hoc eſt (vt explicat S. Chryſoſtomus in eum locum) quòd Deus, quantum in ipſo eſt, illuminat omnem hominem: ſi qui non illuminantur, ideò non illuminantur, quia lumen oblatum recipere nolunt. Ita etiam ſentit S. Baſil. in regulis breuioribus Regula 224. & S. Thom. quæſt. 14. de veritate art. 11. ad 1. vbi agit de paruulo infante, qui in mediis ſyluis procul à cœtu & commercio Chriſtianorum educaretur; dicitque certiſſimè tenendum eſse, quòd ſi rationis naturalis ductum ſequeretur, Deus ei, vel per internam inſpirationem reuelaret ea, quæ credenda ſunt; vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, ſicut miſit S. Petrum ad Cornelium.

SECTIO IV.

An ſit ad ſalutem neceſſarium explicitam myſteriorum aliquorum fidem habere, & quorum.

DVO certa ſunt.

Primum eſt, omnes Chriſtianos adultos ad credenda omnia & ſingula myſteria generaliter fide implicitâ obligari. Hoc enim nihil aliud eſt, quàm aſſentiri debere huic generali principio, quo aſſeritur illud omne, quod Deus Eccleſiæ reuelauit, eſſe infallibiliter verum: quod qui negaret fidelis & Chriſtianus dici non poſſet.

Secundum, non omnes Chriſtianos obligari ad habendam fidem explicitam de omnibus & ſingulis fidei dogmatibus: aliàs non eſſet opus Doctoribus; & fruſtrà dixiſſet S.

Paulus 1. Cor. 12. aliis dari per ſpiritum ſermonem ſcientiæ, aliis ſermonem ſapientiæ, &c. ſi omnes æquè ſcientes & ſapientes in rebus fidei eſſe deberent.

Quæſtio eſt igitur, an omnes adulti teneantur aliqua fidei noſtræ myſteria explicitè & diſtinctè credere; & quænam illa ſunt. Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. omnes adultos obligari ad aliquid credendum explicitè, ac in primis, vnum eſſe Deum, illumque iuſtum remuneratorem; decernere præmia iuſtis, & ſupplicia improbis, non tantùm in hac vitâ, ſed potiſſimùm in futurâ.

Hæc veritas conſtat manifeſtè ex verbis S. Pauli in Epiſtola ad Hebræos cap. 11. vbi, poſtquàm dixit, quòd *impoſſibile eſt ſine fide placere Deo*, mox declarans quænam ſit illa fides, per quàm Deo poſſimus placere, ſubiungit: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia eſt, & inquirentibus ſe remunerator ſit*: qualis autem ſit illa remuneratio, declarat Chriſtus S. Matthæi cap. 25. vbi loquens de reprobis ait: *Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.*

Dicendum 2. omnes adultos teneri ſimiliter ad habendam fidem explicitam de myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis. Ita S. Thomas 2.2. q.2. a.8. o.

Conſtat 1. ex verbis Chriſti, qui mittens Apoſtolos, iniunxit illis expreſſè, vt docerent omnes Gentes, & baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Conſtat 2. ex S. Athanaſio in Symbolo; vbi, poſtquàm dixit, fidem catholicam ab eo te-

nendam esse qui velit esse saluus, subiungit: *Fides autem Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur.* Et etiam ex S. Cyril. lib. 1. in Ioan. cap. 16. vbi sic loquitur: *Non sufficit nobis cognitio Dei absque cognitione Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Constat 3. ex ritu sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, quæ neminem ad baptismum recipit, quin priùs diligenter inquirat, an credat in Deum Patrem; an credat in Iesum Christum Filium eius; an credat in Spiritum sanctum: quâ ceremoniâ satis apertè declarat, neminem gratiæ baptismalis, ac proinde iustificationis esse capacem, qui non explicitam & distinctam de Sanctissimæ Trinitatis mysterio fidem habeat.

Dicendum 3. omnes adultos prætereà teneri ad habendam fidem explicitam de mysterio Incarnationis.

Probatur 1. ex variis locis noui Testamenti id expressè declarantibus, vt S. Ioan. cap. 1. *Dedit potestatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius*; non aliis. Eiusdem cap. 3. *Qui non credit, iam iudicatus est: quia non credit in nomine vnigeniti filij Dei.* Item cap. 17. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Act. cap. 8. S. Philippus baptismum Eunucho postulanti conferre noluit, quin priùs professus fuerit expressis verbis: *Credo filium Dei esse Iesum Christum.* Deniq; videmus Christum Dominũ passim in Euangeliis exactè petiisse à cæco nato & pluribus aliis, vt distinctè & explicitè in se crederent.

Probatur 2. ex Symbolo S. Athanasij suprà citato; in quo, proposito mysterio Sanctissimæ Trinitatis, adiungit posteà: *Sed necessarium est ad æternam salutem, vt incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.*

Probatur 3. ex sanctis Patribus. S. Hieron. in cap. 3. Epist. ad Ephes. *Non possumus*, inquit, *esse filij per adoptionem, nisi priùs fidem filij Dei & intelligentiam recipiamus.* Et S. August. lib. de bono perseuerantiæ capite 2. *Nullum*, inquit, *verius initium Christiani hominis, quàm credere in Christum.*

Obseruandum est, ea quæ diximus, intelligenda esse tantùm respectu temporis consequentis Christi incarnationem. Alia enim ratio est eorum, qui, siue in lege Moysi, siue in lege naturæ vixerunt.

Plurimorum enim Theologorum sententia est, fidem explicitam Trinitatis tunc illis non fuisse necessariam, nec medij, nec præcepti necessitate: licèt quidam existiment Pontifices, Sacerdotes, ac legis Doctores ad illam fidem fuisse obligatos, vt potè sibi sufficienter in Scripturis propositam.

Quod verò spectat ad mysterium Incarnationis, plurimi existimant ante Christi aduentum, fuisse quidem necessariam fidem aliquam generalem & implicitam de Mediatore ac Redemptore futuro, non verò distinctam & explicitam eo modo, quo nunc ad eam obligamur.

Quæres, an præter illa mysteria sint adhuc alia, de quibus explicita fides ab omnibus adultis habenda sit.

Reſpondetur omnes adultos obligari præterea,

Primò ad ea omnia ſcienda & credenda, quæ tum in Symbolo Apoſtolorum, tum in Oratione Dominica continentur. Hoc manifeſtè colligitur ex Catechiſmo Concilij Tridentini Part. 2. cap. 11. vbi dicitur, teneri patrinos ad Symbolum, & Orationem Dominicam eos docendum, quos de fonte leuauerint: ergo ſi illi ad docendum tenentur, ij qui baptizantur, ad diſcendum adhuc ſtrictiùs tenebuntur. Idem expreſsè declaratur de conſecrat. diſtinct. 4. c. *vos ante omnia*: vbi hæc verba ex S. Auguſt. ſerm. 6. de Temp. deſumpta ad patrinos diriguntur.: *Ante omnia Symbolum & Orationem Dominicam & vos ipſi tenete; & illis, quos de ſacro fonte ſuſcepiſtis, oſtendite.*

Secundò ad ea cognoſcenda & credenda, quæ in Decalogo continentur: cùm illorum obſeruatio ad ſalutem ſit neceſſaria, dicente Chriſto Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata*: ſeruari autem non poſſunt, ſi ignorentur.

Tertiò ad ea etiam cognoſcenda & credenda, quæ ad eorum Sacramentorum rationem pertinent, quorum ſuſceptio illis eſt ad ſalutem neceſſaria. Cùm enim (vt ex tractatu de Sacramentis ſupponimus) prima diſpoſitio ad Sacramentum aliquod dignè ſuſcipiendum, in adultis ſit fides reſpectu Sacramenti illius, quod ſuſcipi debet; ſequitur, quòd obligatio illius Sacramenti ſuſcipiendi, neceſſariò ſecum inferat obligationem habendæ fidei explicitæ reſpectu illius.

Quod & similiter dicendum est de his Sacramentis, ad quæ suscipienda, non obligatio, sed sola deuotio impellit; cùm vtrobique sit par ratio.

Quartò denique ad ea omnia & singula explicitè credenda, quæ secundùm exigentiam peculiarem cuiusque status & conditionis, ad salutem consequendam iuxta diuinæ legis præscriptum necessaria sunt. Et ea ratione in Pastoribus & Doctoribus Ecclesiæ, fides haud dubiè magis explicita requiritur, quàm in aliis, qui eorum curæ sunt commissi; in sacerdotibus item magis, quàm in laïcis: quia sine illa fide magis explicita omnibus officij sui partibus dignè, vt par est, fungi non possunt.

SECTIO V.

An fides externa sit ad salutem necessaria.

DICENDVM est 1. externam fidei confessionem esse necessariam ad salutem necessitate præcepti affirmatiui.

Probatur 1. ex Christi verbis S. Matth. cap. 10. *Qui me negauerit coram hominibus, & ego negabo eum coram Patre meo, qui in cælis est.* Et S. Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & sermones meos; hunc filius hominis erubescet, cùm venerit in maiestate sua.* Item ex verbis Apostoli Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

Probatur 2. ex S. August. lib. de fide & symbolo; *Fides, inquit, à nobis exigit duplex officium, cordis & linguæ; nec salui esse possu-*

mus, nisi fidem ore profiteamur, quam corde gerimus.

Probatur 3. exemplo sanctorum Martyrum, qui potiùs elegerunt tormenta omnia, & ipsam mortem subire, quàm Christi fidem vel ad momentum negare: quòd si quis atrocitate tormentorum victus fidem negauisset aut dissimulasset, eiiciebatur ab Ecclesia, tanquam grauissimi peccati reus; nec nisi publicâ pœnitentiâ peractâ in eam recipiebatur, vt constat ex sancto Cypriano lib. de Lapsis cap. 3. Ambr. lib. 1. de Pœnitentia.

Hæc autem assertio est de fide; cui opposita olim fuit hæresis Elcesaitarum dicentium, negari posse fidem exteriùs, instante persecutione, etiam addicto iuramento; ac sufficere, vt tunc in animo interiùs retineretur; vt docet Eusebius lib. 6. cap. 31. Quæ quidem hæresis damnata in Concilio Romano sub S. Cornelio Papa, vt colligi potest ex iis, quæ habentur apud Baron. ad ann. 254. & 255. Vbi dicitur in illo Concilio (cuius quidem acta interciderunt) firmo decreto stabilitum fuisse; non alia ratione iis, qui etiam ore tenus fidem eiurauerant, veniam esse concedendam, nisi post grauem pœnitentiam ab illis impletam: vnde sequitur apostasiam, etiam ore tenus factam, tanquam grauissimum peccatum damnatam fuisse.

Diximus in assertione, præceptum obligans ad externam fidei confessionem esse affirmatiuum: quæ est S. Thomæ doctrina 2. 2. q. 3. a. 2. o. ex qua proinde sequitur, illud non obligare omni tempore, sed tantùm certo ac

Chriſto, & credat Chriſtum; ſed non credat in Chriſtum: hoc enim ſine charitate, qua priuatus eſt, facere non poteſt: ac proindè credere in Chriſtum ſolius iuſti proprium eſt.

Atque hactenus de Fide: nunc de primario eius obiecto; Deo ſcilicet, nobis agendum eſt.

cùm persequentur vos in ciuitate ista, fugite in aliam.

Hoc tamen limitandum est, nisi ex hac fugà damnum aliquod redundet in honorem Dei, vel proximi salutem: vt si Episcopus aut pastor tempore persecutionis fugiat, cùm tunc maximè illius ope subditi indigeant. Nam, vt rectè dicit Nicolaus Papa cap. *sciscitaris* 7. quæst. 1. *Si gubernator nauis in tranquillitate non debet deserere nauim, multò minùs in tempestate.*

Dicendum 5. licitum quidem esse occultare fidem signis, quæ ex se sint indifferentia; non verò illis, quæ ad profitendam falsam religionem instituta sint. Est communis Doctorum sententia, præsertim S. Antonini parte 2. titulo 12. cap. 6. Alexandri Halensis parte 3. quæst. 183. Nauarri lib. 5. Conciliorum tit. de hæret. cap. 10. in Manuali cap. 11. num. 25. & aliorum.

Prior assertionis pars probatur: quia hæc signa, cùm sint ex se indifferentia, nihil in se mali habent; qualia sunt illa, quibus natio vna ab altera secernitur, vel status vnus ab altero; militis v. g. à mercatore distinguitur: nec lædunt honorem diuinum, nec proximi conscientiam feriunt. Sic S. Sebastianus in aulâ Diocletiani Imperatoris ethnici (vt obseruat S. Thomas 2. 2. q. 10. a. 10. ad 2.) fidem suam sub militari sago & chlamide occultabat, vt Christianis commodiùs opitulari posset, eosque in tormentis confortaret.

Posterior verò pars assertionis probatur ex eo quòd, qui talibus signis vteretur, censeretur, non solùm veram religionem occulta-

re, sed falsam profiteri : quod omnino illicitum est. Vnde lib. 2. Machab. cap. 6. Eleazarus non tantùm porcinas carnes in lege prohibitas, sed & alias idolis immolatas mãducare noluit : quia illa manducatio, licet ex se indifferens (vt dicit S. Aug.) tamen instituta censebatur ad falsam religionem profitendam. Quæ etiam fuit ratio, cur olim præceperint Apostoli, Act. 15. vt omnes ab immolatis simulachrorum abstinerent. Et eo sensu vestes paganorum illicitas esse dixit Tertullianus lib. de Idol. cap. 18. nempè eas, quibus homo astringitur officiis vel sacerdotiis idolorum : quas ideo asserit, *Profanationis suæ maculam habere : & neminem posse esse mundum, qui tunicam inquinatam induerit.*

CAPVT II.

De obiecto materiali fidei.

AD clariorem intelligentiam eorum quæ dicenda sunt ; notandum est nos hîc sumere nomen obiecti, siue materialis, siue formalis, eo sensu, quo à S. Thoma sumitur 2. 2. q. 1. a. 1. o. & quo etiam communiter à Philosophis & Theologis sumi solet. Scilicet per obiectum materiale alicuius habitus cognoscitiui, intelligimus id omne, quod cognoscitur : & per obiectum formale, id, per quod illud cognoscitur. Vnde per obiectũ materiale fidei intelligimus ea omnia, quæ fide diuina creduntur, aut credi debent: per obiectum verò formale, illud per quod, seu ratione cuius, iis omnibus assentimur.

Cùm igitur quærimus, quodnam sit obiectum materiale fidei, idem est ac si quæramus, quænam sint ea, quæ nobis à Deo reuelata sunt, ac proinde quæ fide credenda sunt.

Hæc autem Concilium Tridentinum sess. 4. contineri dixit, partim in sacris & canonicis Scripturis, partim in traditionibus non scriptis: quæ ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu sancto dictante, quasi per manus traditæ, ad nos vsque peruenerunt. De vtrisq; proinde in sequentibus sectionibus agendũ nobis est.

SECTIO I.

Quinam libri sacræ Scripturæ sint canonici.

CVM Concilium Tridentinum sess. 4. suprà citatâ sacram Scripturam vocet Canonicam, eiusque legitimos libros iam olim appellari consueuisse canonicos testetur S. August. Epist. 19. ad S. Hieronymum cap. 2. obseruandum est ad faciliorem intelligentiã eorum quæ dicenda sunt, sic appellari duabus de causis, ex duplici vocabuli (canonis) significatione desumptis. Canon enim significat normam aliquam seu regulam, & præterea catalogum seu numerum aliquarum rerum. Scripturæ sacræ igitur vocantur canonicæ, & earum libri canonici: tum quia continent normam seu regulam, quam in fide & moribus sequi debemus: tum etiam quia, cùm hæretici iam à primis Christianismi temporibus, vt veritati fucum facerent, erroribusque suis patrocinarentur, aliquando falsas Scripturas pro veris supponerent,

aliquando veras pro libito repudiarent: Ecclesia eorum fraudibus, & impiis conatibus obsistere volens, certum canonem & catalogum librorum sacræ Scripturæ constituit: vnde libri illi, quos Ecclesia pro veris & legitimis agnouit, canonici dicti sunt.

Hoc colligi potest ex variis Conciliis, præsertim ex Concilio Carthaginensi tertio, quod celebratum est temporibus Siricij Papæ circa annum Domini. 397. in cuius canone 47. hæc verba leguntur: *Placuit, vt præter Scripturas canonicas nihil in Ecclesia legatur sub nomine diuinarum Scripturarum: sunt autem canonicæ Scripturæ, Genesis, Exodus, Leuiticus, &c.* Vbi eosdem libros canonicos enumerat, qui postmodùm in Concilio Tridentino sessione suprà citatâ recensiti sunt.

De iis autem libris canonicis duo sunt hîc obseruanda.

Primum est, ad Ecclesiam pertinere, veram & legitimam Scripturam canonicam populo Christiano, vt talem, proponere; eámque à falsà & suppositâ Scripturà discernere.

Hoc constat, 1. ex vsu ipsius Ecclesiæ suprà relato, quo illius Scripturæ canonem constituendi ius atque authoritatem perpetuò sibi vendicauit. Constat 2. ex S. Aug. lib. contra Epist. fundamenti cap. 5. vbi sic loquitur: *Euangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ Catholicæ commoueret authoritas.* Et paulò pòst loquens de libro Actuum Apostolorum: *Cui libro*, inquit, *necesse est vt credam, si credo Euangelio: quoniam vtramque Scripturam similiter mihi Catholica commendat authoritas.*

Secundum est, nihil in Scriptura Canonicæ contineri, quod non fide diuina tenendum sit. Hoc expressè definitum est in Concilio Tridentino loco citato; vbi post enumerationem librorum canonicorum hæc habentur; *Si quis autem libros ipsos integros cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesiâ Catholicâ legi consueuerunt, & in veteri vulgatâ Latinâ editione habentur, pro sacris & canonicis non susceperit; anathema sit.*

Vnde patet omninò repudiandum esse id, quod Erasmus dixit in annotationibus suis super caput 2. & 27. S. Matth. posse aliquem errorem leuem in sacris libris reperiri; & sãctos Euangelistàs aliquando memoriâ lapsos esse. Quantò humiliùs & sapientiùs dixit S. Augustinus scribens ad S. Hieron. Epistola suprà citata cap. 1. *Ego*, inquit, *fateor charitati tuæ, quòd libris illis Scripturarum, qui iam canonici appellantur, didici hunc timorem honoremque deferre; vt nullum eorum authorem scribendo aliquid errasse firmissimè credam: ac si aliquid in eis libris offendero, quod contrarium videatur veritati; nihil aliud quàm vel mendosum codicem, vel interpretem non assecutum esse quod dictum est, vel me minimè intellexisse, non ambigam.*

SECTIO II.

De variis sacræ Scriprura editionibus, & quænam ex illis sit authentica.

NOTANDVM est sacræ Scripturæ libros varis linguis & idiomatibus editos fuisse,

Ac in primis vetus Testamentum, licèt primùm linguâ Hebraïcâ à Moyse, Prophetis, & aliis authoribus conscriptum sit; variis tamen ex causis Caldaïcè, Syriacè, Græcè & Latinè temporum successu translatum & editum fuisse.

Quòd autem spectat ad nouum Testamentum, constat omnes eius libros fuisse primùm Græcè conscriptos, si tres tantùm excipias; scilicet S. Matthæi Euangelium, quod Hebraïcè primùm ab illo scriptum fuit: Euangelium S. Marci, quod multi existimant Latinâ linguâ primùm ab illo editum fuisse: & Epistolam ad Hebræos, de qua ambigitur, an primùm Hebraïcè, an verò Græcè scripta fuerit. De his omnibus agit fusissimè Bellarm. lib. 2. de Verbo Dei cap. 1. & sequentibus. Hac obseruatione præsuppositâ

Dicendum est, ex his omnibus Scripturæ sacræ editionibus solam vulgatam editionem Latinam, decreto Concilij Tridentini, & Romani Pontificis authoritate factam, esse veram, legitimam, & authenticam canonicam Scripturam.

Hoc expresè definitum est in Concilio Tridentino in decreto suprà sæpius citato sess. 4. his verbis: *Insuper eadem sacrosancta Synodus considerans, non parum vtilitatis accedere posse Ecclesiæ Dei, si ex omnibus Latinis editionibus, quæ circunferuntur, sacrorum librorum, quænam pro authentica habenda sit innotescat; statuit & declarat, vt hæc ipsa vetus & vulgata editio, quæ longo tot sæculorum vsu in ipsa Ecclesia probata est, in publicis lectionibus, disputationibus, prędica-*

tionibus & expositionibus pro authenticâ habeatur.

Illud idem prætereà constat ex comparatione ipsius vulgatæ editionis & aliarum, quæ suprà memoratæ sunt.

Hebraïcam enim editionem, partim negligentiâ librariorum, partim Rabbinorum ignorantiâ (qui puncta addiderunt, quæ vocalium litterarum, quibus carebant Hebræi, supplerent vicem) fuisse aliquo pacto deprauatam, & quosdã etiam in eã errores irrepsisse certum est, vt notat Bellarm. loco citato.

Quod spectat ad editionem, vel potiùs paraphrasim Caldaïcam (si paucos libros veteris Testamenti excipias, scilicet Tobiæ, & Iudith, & aliquam Esdræ & Danielis partem; qui libri existimantur fuisse primùm Caldaïcè editi) tota illa paraphrasis (quæ Targum à Rabbinis vocatur) nullius vnquam momenti fuit in Ecclesia; cùm in eâ multa reperiantur Christianæ veritati parùm consentanea.

Editio Syriaca (quæ fuit tantùm noui Testamenti, & quorumdam librorum veteris) licet ab illius linguæ peritis probetur, nunquam tamen ab Ecclesiâ authentica declarata est.

Quod pertinet ad Græcam; cùm plures editiones linguâ illâ prodierint ex variis authoribus, vt Aquilâ, Theodotione, Symmacho, & aliis; editio tamen Græca, quæ à septuaginta interpretibus in Ægypto tempore Ptolemæi Philadelphi facta est, omnibus aliis Græcis meritò anteponenda censetur. Quia tamen etiam illam vitiatam esse &

corruptam multis in locis constat, vt testatur S. Iustinus martyr in dialogo cum Triphone, & S. Hieronymus præfatione in libros Paralipomenon, & in Esdram:

Restat igitur editio Latina, quæ quidem multoties & multipliciter etiam facta est, ita vt ante tempora S. Hieronymi innumerabiles propè reperirentur versiones & editiones Latinæ, vt testatur S. Augustinus lib. 2. de Doctrinâ Christianâ, cap. 11. verùm vna fuit inter omnes illas, quæ specialem semper in Ecclesiâ authoritatem obtinuit; quæ vetus & vulgata editio dicebatur: vt constat ex S. Gregorio præfatione in lib. Moralium c. 5. & ex S. Hieronymo in cap. 14. & 49. Isaiæ: quam etiam S. Augustinus lib. citatò cap. 15. Italam vocat, & omnibus aliis anteponit.

Et hæc est illa editio, quæ (licet eius author certus ignoretur) ab vniuersâ tamen Ecclesiâ communiter recepta, & nouissimè in Concilio Tridentino Authentica declarata est; ac proinde in qua verum & legitimum Dei verbum continetur. Vnde sequitur omnia & singula, quæ in Canonicis sacræ Scripturæ libris secundùm illam authenticam editionem continentur, pertinere ad fidei diuinæ obiectum; & tanquam diuinitùs reuelata & attestata, ab omnibus esse recipienda, & credenda.

SECTIO III.

Ad quem pertineat definire verum & legitimum sacræ Scripturæ sensum.

ANTEQVAM ad propositam quæstionem respondeamus, supponendum est tanquam

tanquam certum, multis in locis, sacræ Scripturæ sensum esse maximè reconditum & abstrusum; vnde fit, vt non sine magna difficultate percipi & intelligi possit.

Hoc constat ex Epist. 2. S. Petri cap. vltimo, vbi loquens de Epistolis S. Pauli dicit in illis, *Esse quadam difficilia intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras Scripturas ad suam ipsorum perditionem.* Et S. Ambrosius Epistola 44. ad Constant. *Mare,* inquit, *est Scriptura diuina, habens in se sensus profundos, altitudinem Propheticorum Ænigmatum, &c.* Sanctus item Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. cap. 7. postquàm dixit, Scripturam sacram plenam esse multiplicibus obscuritatibus & ambiguitatibus, addit hæc verba: *Quod totum prouisum diuinitùs esse non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio reuocandam, cui facilè inuestigata plerumque viluerunt.*

Ex quibus patet, quàm falsò hæretici huius temporis dicant Scripturas esse apertas, & cuiuis ad intelligendum facillimas; nempè vt eo prætextu eas ad libitum contorqueant.

Cùm igitur Scriptura sacra obscura sit, & interpretatione indigeat; quæritur, vnde petenda sit illa interpretatio; & ad quem pertineat eius verum ac legitimum sensum definire. Pro cuius quæstionis resolutione

Dicendum 1. verum ac legitimum Scripturæ sensum petendum non esse ab ingenio ac iudicio priuato cuiusque hominis.

Probatur ex verbis Hieron. cap. 23. *Nolite audire Prophetas, qui loquuntur de corde suo.* Et ex Epist. 2. S. Petri, cap. 1. vbi dicit quòd

Omnis Prophetia diuinitùs inspirata, propria interpretatione non fit. Quibus verbis (vt exponit glossa ordinaria super hunc locum) declarat Scripturæ expositionem & interpretationem petendam non esse ex proprio ingenio. Quod confirmatur ex verbis proximè sequentibus, ex quibus sic possumus argumentari: Eodem ingenio ac iudicio libri sacri interpretandi sunt, quo scripti fuerunt; atqui humano ingenio ac iudicio non fuerunt conscripti: ergo non sunt ingenio aut iudicio humano explicandi seu interpretandi.

Dicendum 2. ad Ecclesiam pertinere de vero & legitimo sensu Scripturarum iudicare.

Id constat ex Concilio Tridentino in decreto sæpius iam citato sess. 4. vbi hæc verba habentur: *Præterea ad coercenda petulantia ingenia decernit sancta Synodus, vt nemo suæ prudentiæ innixus, in rebus fidei, & morum ad ædificationem Christianæ Doctrinæ pertinentium, sacram Scripturam ad suos sensus contorquens; contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta mater Ecclesia; cuius est iudicare de vero sensu & interpretatione Scripturarum sanctarum; aut etiam contra vnanimem consensum Patrum, ipsam Scripturam sacram interpretari audeat.*

Vnde appositè ad huius veritatis confirmationem S. Augustinus contra Cresconium cap. 33. *Tunc*, inquit, *Scripturarum à nobis tenetur veritas, cùm id facimus, quod vniuersæ placuit Ecclesiæ, quam ipsa Scripturarum mendat authoritas.*

SECTIO IV.

An præter Canonicas Scripturas sint aliquæ traditiones fide diuina credendæ.

OBSERVANDVM est nos hîc sumere nomen traditionis, prout communiter sumi solet à sanctis Patribus & Doctoribus; nempè pro doctrinâ diuinitùs reuelatâ & traditâ, quæ tamen scripta non inuenitur in vllo Scripturæ canonicæ libro.

Vnde S. Epiphanius hæresi 61. *Non omnia*, inquit, *à diuinâ Scripturâ possunt accipi; quapropter aliqua in scriptis, aliqua in traditione sancti Apostoli tradiderunt.* Hoc supposito

Dicendum est dari aliquas traditiones diuinas, quæ & Apostolicæ vocantur; quia Apostoli eas à Christo acceptas ad nos transmiserunt. Quæ traditiones parem cum Scripturis Canonicis authoritatem habent; quibus proinde eâdem fide atque illis credendum est.

Probatur 1. ex Apostolo 2. ad Thess. cap. 4. *Tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem siue per Epistolam.* In quem locum ita scribit S. Chrysostomus: *Hinc patet, quòd non omnia per Epistolam tradiderit, sed multa etiam sine litteris.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino sess. 4. in citato decreto de Canonicis Scripturis: vbi dicitur, *Veritatem & disciplinam Christianam contineri in libris scriptis, & sine scripto traditionibus, quæ ex ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis, Spiritu*

ſancto dictante, quaſi per manus tradita, ad nos vſque peruenerunt. Eadem veritas anteà definita fuerat in Concilio Nicæno ſecundo, actione 7. vbi hæc verba habentur: *Fatemur vnanimiter nos eccleſiaſticas traditiones, ſiue ſcripto, ſiue conſuetudine valentes & decretas, retinere velle; quarum è numero eſt imaginum effiguratio.* Et paulò poſt: *Qui auſus fuerit aliud ſentire aut docere, aut more impiorum hæreticorum eccleſiaſticas traditiones contaminare, anathema ſit.*

Probatur 3. authoritate ſanctorum Patrum. S. Baſilij lib. de Spiritu ſancto cap. 17. *Dogmata*, inquit, *quæ in Eccleſia prædicantur, quædam habemus ex doctrinâ ſcripto proditâ; quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione, in myſterio, id eſt, in occulto tradita, recepimus; quorum vtraque parem vim habent ad pietatem.* S. Epiphani hæreſi 61. *Oportet autem*, inquit, *& traditione vti: non enim omnia à Scripturâ diuinâ poſſunt accipi; quapropter aliqua in Scripturis, aliqua in traditione, ſancti Apoſtoli tradiderunt.*

Probatur 4. ex eo quòd multa ſunt, quæ fide diuina credimus, quæ tamen nuſquam in Scripturis reperiuntur: e. g. credimus in vna diuina eſſentia eſſe tres perſonas diſtinctas; & tamen nomen perſonæ in Scripturis ad id ſignificandum expreſſum non reperitur. Credimus Filium eſſe Patri conſubſtantialem, & ita in Concilio primo Nicæno definitum eſt; nec tamen vox conſubſtantialis habetur in Scriptura. Credimus ſanctiſſimam Mariam Matrem Dei fuiſſe & eſſe ſemper virginem; & Heluidius, Iouinianus, aliique contrarium

docentes tanquam hæretici proſcripti ſunt, vt patet ex S. Epiphanio hæreſi 48. & ex S. Auguſtino hæreſi 82. & 84. Item ex S. Hieron. in libris contra præfatos hæreticos; Et tamen nullibi in Scripturis hæc veritas expreſſa inuenitur. Credimus ſimiliter ad baptiſmi validitatem neceſſariò proferendas eſſe has voces (Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti) & tamen nuſquam in Scripturis hæc prolatio ore facienda præſcribitur, aut neceſſaria eſſe dicitur. Denique ipſam Scripturam ſacram eſſe à Deo reuelante, ac in eâ verbum Dei contineri, nuſquam niſi ex traditione ſcimus; & tamen vt articulum fidei credimus. Ergo multa ſunt quæ fide diuina creduntur, licet in Scripturis expreſſa non habeantur.

Obſeruandum eſt autem, præter traditiones illas Apoſtolicas, ſeu diuinas, eſſe quaſdam alias purè eccleſiaſticas, quæ ipſius Eccleſiæ ſeu prælatorum & paſtorum vel authoritate vel approbatione expreſsâ aut tacitâ, poſt Apoſtolorum tempora introductæ ſunt. Quæ licet parem cum Apoſtolicis authoritatem non habeant, meritò tamen à Chriſtianis ſeruandæ ſunt, ſicut & aliæ leges ab Eccleſia ipſis impoſitæ.

SECTIO V.

De Symbolo Fidei.

CVM inter Apoſtolicas traditiones vna ex præcipuis, & populo Chriſtiano maximè neceſſariis, ſit Symbolum fidei; ideo de illo breuiter hîc agendum eſt. Itaque

Dicendum 1. valdè neceſſarium fuiſſe con-

di libellum illum, qui dicitur vulgo Symbolum fidei; quo primaria Catholicæ fidei capita, velut in compendium breuissimum, redigerentur.

Hac enim breuitate (vt docet S. Augustinus lib. 1. de Symb. ad catech. c. 1.) consultum fuit idiotis rusticis & pueris, vt fidem explicitam de præcipuis mysteriis faciliùs concipere & retinere possent. Deinde eadem breuitas aptissima fuit, vt fidei vnitas & conformitas toto orbe faciliùs seruaretur; omnesque Christiani essent vnius labij & vnius oris, vt innuit S. Irenæus lib. 1. contra hæreses cap. 3.

Dicendum 2. Symbolum fidei Catholicæ ab Apostolis fuisse conditum.

Hoc tanquam certum tenendum est: ac meritò temeritatis & erroris damnandus Erasmus, qui præfatione ad suas paraphrases in S. Matthæum dubitat de hac veritate; quam tamen indubitatam vniuersa semper tenuit Ecclesia, & quam vnanimiter docent sancti Patres, vt S. Ambrosius in sermone de Elia & ieiunio, S. Hieron. Epist. 61. S. Leo Epist. 13. S August. serm. 2. Dominicæ in Palmarum ramis: vbi etiam vnicuique Apostolorum suum articulum tribuit. Et ideo illud fidei compendium vocatum est Symbolum, quasi collatio & mutuum consilium: quia scilicet (vt docet S. Clemens Epist. 1. ad Iacobum) Apostoli communi consilio inter se habito illud condiderunt: vel quia est quasi indicium vel signum, quo fideles ab infidelibus discerni possent, vt notat idem S. Clemens ibidem.

Dicendum 3. alia quoque fidei Symbola in Ecclesiâ Catholicâ edita esse variis temporibus, occasione diuersarum hæreseon erumpentium: quæ tamen nihil aliud continent, quàm pleniorem ipsius Symboli Apostolici explicationem. Sunt autem tria præ cæteris in Ecclesiâ recepta.

Primum est illud, quod in 1. Concilio Nicæno aduersus hæresim Arrij editum fuit; in quo ea, quæ ad diuinitatem filij spectant (quam impiè negabat Arrius) fusiùs exponuntur.

Secundum Symbolum editum fuit in Concilio Constantinopolitano 1. contra Macedonium hæreticum, qui diuinitatem sancti Spiritus impugnabat: in quo proinde, quæ ad ipsius Spiritus sancti diuinitatem spectant fusiùs explicantur. Et illud idem est, quó Ecclesia Romana in Missæ sacrificio vtitur; vno tantùm verbo aduersus errorem Græcorum addito, quo profitetur Ecclesia Spiritum sanctum, non tantùm à Patre, sed etiam à Filio procedere. Cui Symbolo etiam ipsi Græci cum eorum Patriarcha in Concilio Florentino subscripserunt.

Tertium denique Symbolum est S. Athanasij, quod ipse, cùm Arrianis persequentibus Romæ profugus esset, composuit, & Iulio summo Pontifici obtulit; illi tanquam Christi vicario, fidei suæ rationem reddens: quod postea vniuersa Ecclesia in tanta veneratione habuit, vt vndique terrarum (sicut docet Baronius ad an. Christ. 340.) variis idiomatibus versum fuerit; & pro legitima fidei professione susceptum.

SECTIO VI.

An obiecta Fidei creuerint successu temporis.

SENSVS quæstionis est, an plures veritates, tanquam à Deo reuelatæ, vno tempore credendæ fuerint, quàm alio; v.g. tempore legis gratiæ, quàm legis Mosaïcæ; item his posterioribus sæculis post tot Conciliorum in materia Fidei definitiones, quàm primis Ecclesiæ temporibus, in quibus nulla vel paucissima Concilia habita fuerant. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. eamdem fuisse prorsùs fidem, etsi non æqualiter explicitam, in sanctis Patriarchis ante Christum, quæ posteà fuit in Apostolis, & aliis Christianis post eius aduentum.

Probatur 1. ex S. Paulo Epist. 2. ad Cor. cap. 4. vbi postquam locutus est de Fide antiquorum Patriarcharum, hæc verba subiicit: *Habentes autem eumdem spiritum fidei, credimus; propter quod & loquimur.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus. S. Epiphanio lib. 1. contra hæreses initio ipsius libri, vbi loquens de Fide Patriarcharum, *Illa*, inquit, *eadem obtinebat, quæ hodie in sanctâ & Catholicâ Dei Ecclesiâ perseuerat Fides.* Et S. August. lib. 18. de Ciuit. Dei cap. 47. *Vnus*, inquit, *Mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus in carne venturus, sic antiquis sanctis prænunciabatur, quemadmodum nobis venisse nunciatus est; vt vna eademque fides per ipsum omnes præ-*

destinatos perducat ad Deum.

Dicendum 2. nec Concilia, nec summos Pontifices, cùm aliquam veritatem ad fidem pertinere definierunt, condidisse nouos fidei Articulos: sed illas veritates iam diuinitùs reuelatas, quæ non ita perspectæ ac cognitæ fidelibus erant, vel quæ hæresibus obscuratæ videbantur, suæ luci reddidisse, ac fidelibus credendas proposuisse.

Probatur 1. ex Apostolo Epist. 1. ad Timoth. cap. 6. *O Timothee! depositum custodi.* Quæ Apostoli verba explicans Vincentius Lirinensis lib. 1. aduer. hæres. c. 27. *Quid est*, inquit, *depositum, quod tibi creditum est, non quod à te inuentum? quod accepisti, non quod excogitasti? rem non ingenij, sed doctrinæ, non vsurpationis priuatæ, sed publicæ traditionis; rem ad te perductam, non à te probatam; in qua non author debes esse, sed custos; non institutor, sed sectator; non ducens, sed sequens.*

Probatur 2. ex praxi totius Ecclesiæ, etiam in Conciliis Oecumenicis; in quibus, quando aliqua difficultas in materia Fidei soluenda erat, diligens semper Scripturarum, & Conciliorum, ac sanctorum Patrum inquisitio fiebat. Vnde S. Basilius (vt refertur lib. 7. historiæ tripartitæ cap. 36.) dicebat Episcopos, non esse inuentores alicuius doctrinæ, sed tantùm custodes depositi sibi per Apostolos commissi.

CAPVT III.

De obiecto formali Fidei.

PER obiectum formale Fidei, intelligimus motiuum illum, quo intellectus excitatur ad assentiendum diuinæ reuelationi. Certum est autem obiectum illud formale ad Deum, vtpotè omnis veritatis fontem, referri debere; cùm Fides sit virtus Theologica, quæ Deum vt obiectum suum immediatè attingit. Sed difficultas est, sub qua ratione ad Deum referatur. Cuius difficultatis solutio ex dicendis in sectionibus sequentibus pendet.

SECTIO I.

An Deus, quatenùs est suprema & infallibilis veritas reuelans, sit formale obiectum Fidei.

NOTANDVM est veritatem hoc loco sumi, non pro veritate transcendentali (vt loquuntur Philosophi) quæ omnibus rebus inest, in quantùm veram habent entitatem; sed pro veracitate, qua quis verax est in dicendo.

Hæc autem veracitas, vt sit perfecta & infallibilis, duo requirit in eo qui loquitur. 1. talem sapientiam, vt perfectè & infallibiliter cognoscat rem, de qua loquitur; ita vt errare aut decipi nullomodò possit. 2. talem bonitatẽ, vt neq; velit eum fallere, cui loquitur, neque etiam illud velle possit. Hoc prænotato, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. obiectum formale Fidei, seu rationem formalem, qua mouetur intelle-

ctus ad assentiendum, esse supremam & infallibilem Dei veritatem. Ita S. Thomas 2.2. q.1.a.1.

Probatur 1. ex Apostolo Epist.1. ad Cor.c.2. *Vt Fides vestra, non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.* Et Epist.1. ad Thess.cap. 2. *Cùm accepissetis à nobis verbum auditus Dei; accepistis illud, non vt verbum hominum, sed sicut verè est verbum Dei.*

Probatur 2. ex sanctis Patribus. S. Basil. in ser. de Fidei confessione, seu de vera ac pia Fide in Asceticis; *Est*, inquit, *Fides eorum, quæ dicta sunt, assentiens approbatio, sine vlla hæsitatione, cum animi persuasione de veritate eorum, quæ Dei munere sunt prædicata.* Et S. Aug. lib. 11. de Ciuit. *Vt mens*, inquit, *in fide fidentiùs ambularet ad veritatem; ipsa veritas Deus, Dei filius, homine assumpto, non Deo consumpto, eamdem constituit ac fundauit Fidem.*

Probatur 3. hac ratione, quam S. Thomas insinuat loco citato: illud est obiectum formale Fidei, propter quod immediatè & formaliter credimus rebus fidei. Atqui non ob aliam formalem & immediatam rationem illis credimus, nisi quià Dei summè & infinitè veracis authoritate & attestatione nituntur. Ergo Deus, quatenùs summè & infinitè verax, seu quatenùs suprema & infallibilis veritas, est obiectum formale Fidei. Maior euidens est; minor probatur exemplo Fidei humanæ, quæ non alio motiuo innititur, quàm veracitate attestantis; nec ob aliam rationem credimus alicui, nisi quia veracem arbitramur: & quò magis constat il-

ſum eſſe veracem, eò etiam firmior Fides eius atteſtationi habetur. Vnde ſimiliter dicendum eſt Fidem diuinam Diuina veracitate, tanquàm formali & immediata ratione, niti.

Dicendum 2. actualem reuelationem earum rerum, quæ credendæ ſunt, pertinere ad rationem obiecti formalis Fidei.

Probatur 1. ex variis Scripturæ locis, in quibus reuelatio diuinitùs facta, ponitur vt baſis & fundamentum, cui omnis Fides noſtra innititur. S. Matth. cap. 16. *Beatus es Simon Bariona; quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt.* Ad Galat. cap. 1. *Notum vobis facio Euangelium; quia non eſt ſecundùm hominem: neque enim ab homine accepi illud, nec didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti.*

Probatur 2. ex S. Athanaſ. orat. (quòd vnus ſit Chriſtus) vbi de fide loquens, *Oportet*, inquit, *in ſublimi rationem iſtarum rerum petere, non humi ex ſanguine & carne conquirere, ſed ex reuelatione diuina & cæleſti.* Et ex S. Iren. lib. 4. cap. 14. *Deum ſcire nemo poteſt, niſi Deo docente.*

Probatur 3. hac ratione: Fides eſt rerum non apparentium, (vt loquitur Apoſtolus) & quæ in cor hominis non aſcenderunt: Atqui eiuſmodi res ſublimes miniméque apparentes non poſſunt aliter credi Fide diuina, quā per reuelationē Dei. Fides enim illa neceſſariò requirit, vt homo cū firmiſſimo aſſēſu, qui omnē penitùs dubitationem excludat, rebus illis inhæreat; non poteſt autem, imò nec debet talem aſſenſum præbere, niſi certò ſciat Deum eſſe, qui res illas reuelauit: vbi

enim ſupponit verè Deum illas reuelaſſe,ſtatim videt ſe debere firmiter, & citrà omnem dubitationem aſſentiri; cùm Deus,nec falli, nec fallere poſſit.

Obiicies, conſtare ex Euangelio multos crediſſe in Chriſtum, non propter reuelationem primæ & infallibilis veritatis, ſed propter miracula ipſius Chriſti.

Reſpondetur miraculorum patrationem, non fuiſſe, propriè loquendo, motiuum formale & immediatum, quo fides illorum ſupernaturalis innixa eſt; ſed fuiſſe tantùm rationem inductiuam ad hoc,vt agnoſcerent diuinæ veritati eſſe credendum. Quod vt faciliùs intelligatur,

Notandum eſt, obiectum aliquod materiale Fidei ſupernaturalis, poſſe duobus modis fieri credibile. 1.per miracula,& alia ſimilia motiua; (de quibus infrà) quæ id tantùm euincunt, vt per illa homo agnoſcat tale obiectum prudenter credi poſſe. 2.per reuelationem primæ & infallibilis veritatis, quæ, vt talis cognita, facit hominem firmiſſimè, & citrà omnem dubitationem illud credere.

Vnde duplex formari poteſt iudicium intellectus circa tale obiectum. 1. quo iudicat tale obiectum prudenter, & cum maxima ratione credi poſſe. 2. quo iudicat illud eſſe infallibiliter verum ob diuinam reuelationem; & ſic firmiſſimè ac indubitanter credi debere. Ex quibus primum eſt naturale,nec pertinet propriè ad rationem Fidei: ſecundum verò, eſt verus ac proprius Fidei ſupernaturalis actus, ſoli veritati diuinæ reuelatæ innixus.

SECTIO II.

An reuelatio diuina, vt sit formale obiectum Fidei, debeat esse obscura & ineuidens.

DVOBVS modis potest diuina reuelatio esse obscura, seu ineuidens. 1. ex parte rei reuelatæ; quando ipsa non repræsentatur per reuelationem euidenter intellectui. 2. ex parte Dei reuelantis; quando non constat euidenter ipsam reuelationem esse à Deo. Est ergo quæstio, an vtroque modo reuelatio debeat esse obscura. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. reuelationem diuinam, quatenùs est obiectum formale Fidei, debere esse obscuram & ineuidentem ex parte rei reuelatæ.

Probatur 1. ex Apostolo ad Hebr. 11. *Fides est argumentum non apparentium.* Et epist. 1. ad Corinth. cap. 13. loquens de cognitione, quam nunc habemus per Fidem, & comparans illam cum visione beatifica; *videmus,* inquit, *nunc per speculum, & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem.*

Probatur 2. ex S. Aug. tract. 4. in Ioan. *Quid est Fides, nisi credere, quod non vides?* Et S. Chrysost. hom. 22. in epist. ad Heb. *Fides est aspectus eorum, quæ non sunt manifesta*

Probatur 3. ex eo quòd experientiâ ipsâ constat, nos nullam euidentiam propriè dictam habere de mysteriis, quæ per Fidem credimus. Et, si aliqua sit ipsius Fidei veri-

Ias, quam euidenter agnoscamus; prout ita cognoscitur, ad fidem non pertinet, sed ad aliquod aliud genus cognitionis.

Obseruandum est huius assertionis veritatem talem esse, vt illius oppositum inter Manichæorum hæreses recensuerit S. Augustinus lib. de vtilitate credendi. cap. 1. Vbi ait illos existimasse, vana superstitione teneri Christianos in eo, quòd Fides illis imperaret ante rationem: & hanc fuisse inter Manichæos & Catholicos differentiam; quòd Catholici crederent, vt cognoscerent; Manichæi autem priùs vellent cognoscere, vt posteà, si liberet, crederent.

Obiicies hæc Christi verba Ioan. 20. *Quia vidisti me Thoma, credidisti*: ex quibus infertur S. Thomam priùs vidisse, ac proinde euidentiam habuisse; & posteà credidisse.

Respondetur cum S. Gregorio. Hom. 26. in Euang. sanctum Thomam aliud vidisse, aliud credidisse: vidisse scilicet Christi humanitatem, credidisse diuinitatem; proindeque euidentiā eius, quod credidit nō habuisse.

Dicendum 2. ad perfectam rationem Fidei necessarium esse, vt reuelatio diuina sit etiam obscura & ineuidens ex parte reuelantis.

Probatur ex iis omnibus sacræ Scripturæ, & SS. Patrum authoritatibus, quibus suprà ostensum est, reuelationem diuinam obscuram esse debere ex parte rei reuelatæ. Quia, quidquid cognoscitur euidenter à Deo esse reuelatum, eo ipso quo vt tale cognoscitur, cessat esse obscurum; sed fit aliquo modo

euidens intellectui propter infallibilitatem Dei reuelantis.

Quod quamuis verum sit, probabilis tamen est illorum sententia, qui existimant Fidem posse subsistere cum euidentiâ ex parte Dei reuelantis. Sed semper verum est, Fidem cum tali euidentiâ, fore in ratione fidei longè imperfectiorem illâ, in cuius assensu nulla prorsus reperiretur euidentia, imò maxima obscuritas, tam ex parte rei reuelatæ, quàm ex parte Dei reuelantis.

Ex dictis aliquot consectaria colligi possunt.

Primum est, obiectum fidei non posse propriè cognosci sensibus. Vnde S. Greg. Hom. 26. in Euang. *Fides*, inquit, *illarum rerum est, quæ apparere non possunt; quæ enim apparent, iam fidem non habent.*

Secundum est, nihil propriè loquendo sciri posse per fidem, sed tantùm credi. Licèt diuersis mediis eiusdem veritatis duplex notitia in eodem intellectu possit reperiri: vna obscura per fidem; altera euidens, per demonstrationem scientificam: quo pacto v. g. & credimus & scimus esse vnum Deum: credimus, quia Scriptura credendum proponit; scimus, quia naturali ratione demonstrari potest.

Tertium est, inter hæc duo media cognitionis, hanc esse differentiam, quòd cognitio per scientiam euidens sit; cognitio verò per fidem, quamuis obscura sit, certitudine tamen & infallibilitate antecellat; cùm maximè certo & infallibili fundamento nitatur, nempè reuelatione & attestatione di-

sina. Vnde S. Thomas 2. 2. q. 4. a. 8. ad 2. dicit hominem multò magis esse certiorem de eo, quod audit à Deo, qui falli non potest; quàm de eo, quod videt propria ratione, quæ falli potest.

SECTIO III.

An diuina reuelatio debeat esse publica vel priuata.

NOTANDVM est, reuelationem illam dici publicam, quæ Prophetis & Apostolis à Deo facta est pro tota Ecclesia, & per totum orbem publicata; priuatam verò, quæ alicui personæ priuatæ fit.

Hoc prænotato, sensus quæstionis duplex esse potest. 1. An sufficiat, reuelationem illam diuinam, quæ ad obiectum formale fidei pertinet, esse publicam, & toti Ecclesiæ factam; an verò prætereà priuata aliqua reuelatio, vnicuique credentium facta, requiratur. 2. an, si daretur aliqua reuelatio priuata, illa sola sufficere possit ad formale obiectum fidei supernaturalis. Pro cuius duplicis quæstionis resolutione

Dicendum 1. publicam reuelationem sufficere ad rationem obiecti formalis fidei, eamque singulis sufficienter applicari per Euangelij prædicationem, & Ecclesiæ authoritatem; nec opus esse vllâ aliâ priuatâ.

Hæc assertio de fide est contra Caluinistas, qui in articulo 4. confessionis Fidei suæ profitentur, se libros Scripturæ canonicos, à non canonicis dignoscere, non tam communi Ecclesiæ consensu, quàm interiori te-

stimonio, & suasione Spiritus sancti.

Refellitur hic error; & veritas nostræ assertionis probatur 1. ex cap. vltimo S. Marci, vbi postquam Christus discipulis suis dixit: *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ:* statim subiungit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur.* Quibus verbis apertè declarat, reuelationem factam Apostolis, & per prædicationem illorum aliis notificatam, sufficere, ex parte notificationis ipsius obiecti, ad credendum: si quid enim aliud requireretur, Christus eos, qui credere nollent, damnationi æternæ non subiiceret.

Probatur 2. authoritate S. August. lib. 1. de Doct. Christ. statim initio, vbi agit ex professo contra eos, qui dicunt se accepisse diuinitùs cognitionem Scripturarum; monetque vnumquemque debere sibi cauere ab illa superbissima & periculosissima tentatione, vt velit edoceri à Deo & non ab hominibus: quòd ibi pluribus exemplis vrget.

Probatur 3. ex eo quòd (vt refert Eusebius lib. 5. histor. Eccles. cap. 15.) iam à primis Ecclesiæ temporibus Montanus & Maximilla, tanquam hæretici damnati sunt, quòd particulares reuelationes prætenderent, contra Ecclesiæ consuetudinem, tùm traditione, tùm successione antiquitùs ab Apostolorum temporibus eò vsquè deriuatam.

Dicendum 2. licet priuatæ reuelationes valdè dubiæ sint & suspectæ; si tamen alicui

personæ certò innotesceret, reuelationem sibi aliquam à Deo esse factam, illa ei posset sufficere ad credendum.

Hoc constat 1. ex eo quòd in sacris litteris recensentur priuatæ quædam reuelationes à Deo factæ, quibus fides habita est; vt Gen. cap. 15. refertur Abrahæ, tanquam priuatæ personæ, factam fuisse reuelationem à Deo, quòd filius ipsi nasciturus esset; quod ipse credidit; vnde dicitur de illo: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.*

Constat 2. ex Concilio Trident sess. 6. cap. 12. & can. 16. vbi docet & definit neminem posse esse certum, certitudine fidei, de suâ gratiâ & finali perseuerantiâ, nisi per specialem Dei reuelationem. Quibus verbis supponit, assensum supernaturalem fidei posse sufficienter inniti reuelationi factæ à Deo alicui, tanquam priuatæ personæ.

Diximus in assertione; si reuelatio priuata, tanquam diuinitùs facta, certò innotescat: & in eo præcipua versatur difficultas; qua ratione scilicet possit certò innotescere reuelationem illam priuatam esse à Deo. De qua proinde sectione sequenti nobis agendum est.

Porrò notandum est, nos in hac sectione locutos esse tantùm de iis, quæ requiruntur ex parte obiecti ad aliquid credendum supernaturaliter. Certum est enim, præter publicam reuelationem, & externam Euangelij prædicationem, necessariam quoque esse in subiecto fidei, seu in persona credente, internam gratiam excitantem & adiuuantem; vt supponimus ex tractatu de Gratia.

SECTIO IV.

Vnde possit dignosci, an reuelatio priuata sit à Deo, ac proinde sufficiens pro eliciendo actu fidei.

SICVT nemini dubium esse debet, quin aliquando Deus priuatis quibusdam personis res aliquas olim reuelauerit, & nunc etiam pro suo beneplacito reuelare possit: sic experientiâ nimis crebrâ compertum est, plurimas reuelationes, quas priuatæ personæ sibi factas prætendunt, variis illusionibus & erroribus esse refertas: vnde Synesius, Epist. 54. ante duodecim sæcula conquestus est, multos tùm temporis priuatos homines, & etiam sacerdotes, finxisse somnia pro reuelationibus.

Vt ergo veritas ab errore & illusione in hac materia dignosci possit, aliquas obseruationes ex probatissimis authoribus collectas hîc breuiter proponemus, quæ maximam cuiuis hac in re lucem afferre possunt.

Obseruandum igitur 1. qualis sit persona, quæ sibi factã esse reuelationẽ aliquã dicit.

Ac Primo, num sit sana in fide. Quamuis enim Deus infideliũ linguâ ad enunciandas aliquas veritates vti possit, & aliquando etiã vsus sit: tamen, cùm hoc rarissimè fecerit, & è contra dæmon sæpissimè talibus illuserit, & reuelationes falsas, aut blasphemiis & aliis impietatibus immixtas, ipsis suggesserit (vt testantur annales sacri in Manete, Montano, & pluribus aliis hæresiarchis) meritò defectus veræ & sanæ fidei in ea persona,

cui fiunt reuelationes, maximam præbet rationem, non solùm dubitandi, an tales reuelationes à Deo sint; sed etiam illas penitùs repudiandi; tanquàm à spiritu erroris & mendacij suggestas.

Videndum prætereà, num fidei sinceritatem, vitæ ac morum integritas virtutesque commendent; & præsertim humilitas: an è contrà vitia & imperfectiones notabiles illam dehonestent. Ideò non credendum superbis, ambitiosis, carnalibus, impatientibus, odia exercentibus, alios diffamantibus, vel pecunias hinc inde corrodentibus; nec etiam hypocritis, qui singularia quædam affectatæ pietatis aut pœnitentiæ signa, per superiores minimè approbata, ostentant. Hoc argumento vsus est olim vnus ex antiquis Patribus, Apollonius nomine, (vt refert Eusebius lib. 5. hist. Eccl. c. 17.) ad conuincendum falsitatis reuelationes & Prophetias Maximillæ & Quintillæ mulierum, quæ in secta Montanistarum primas partes tenebant; eo quòd (vt refert hic author) essent pecuniæ cupidæ, fœnus exercentes, tesseris & tabulis ludentes, deditæ choreis, & cultui corporis, & sumptuoso luxui vestimentorum. Certè Christus Dominus loquens de falsis Prophetis, & docens, qua ratione à veris discerni possent, nihil aliud dixit Matt. 7. nisi: *A fructibus eorum cognoscetis eos.*

Considerandа est prætereà corporis & animi constitutio in tali persona: an sit v.g. parum firma valetudo, aut quæ præferat redundantiam bilis atræ; an habitus corporis inc-

diâ, vel insomniis plus æquo sit deformatus; an cerebrum læsum sit; an imaginatio turbida, &c. Eiusmodi enim personis dæmon facillimè illudere & imponere potest, vt experientiâ satis constat.

Non est etiam negligenda ætatis & sexus differentia.

Si enim ætas caduca sit, delirij periculum est: si puerilis, leuitatis & morbi imaginosi, quia (vt medici testantur) pueri sunt cerebro humidiore, & pleni vaporibus; ac proinde facili negotio commouentur.

Quod spectat ad sexum, certum est mulieres esse imbecilliores, abundare passionibus admodum acribus & vehementibus; quarè, quod à passione natum, id sæpè à veritate profectum putant. Sunt etiam naturæ humidioris: humidum verò faciliùs commouetur, & varias impressiones recipit; ideò citiùs imaginantur. Cúmque minùs ratione polleant, & minùs habeant prudentiæ, faciliùs est dæmoni eas similitudine falsa & apparente deludere. Ea de causa notatur à quibusdam, paucas admodum in sacris paginis, reperiri mulieres, quæ Prophetiæ dono prædítæ fuerint. Et in historia Ecclesiastica refertur, plures mulieres imaginationibus suis, tanquàm reuelationibus à Deo immissis, adhærentes, non solum se ipsas, sed & plures alios, & etiam viros quosdam eruditos, in errorem induxisse. Testis est sui temporis doctissimus Tertullianus; qui dum visionibus & reuelationibus muliercularum confidit, in hæresim, & varias absurditates turpissimè delapsus est.

Obſeruandum 2. qualis ſit ipſa reuelatio.

Ac primò an conformis ſit ſapientiæ illi, quæ de cælo eſt. Talis autem erit, ſi (vt ait Gerſon in tractatu de probatione ſpirituum) qualitates à S. Iacobo, c. 3. enumeratas habuerit: ſi nimirùm ſit, *Pudica, modeſta, ſuaſibilis, bonis conſentiens, plena miſericordiæ & fructibus bonis.* Videndum eſt igitur, an in ea reuelatione reperiatur aliquid oppoſitum veritati, & doctrinæ Chriſti Domini; an aliquid modeſtiæ, humilitati, charitati aut aliis virtutibus repugnans; an aliquid curioſum, inutile, aut lucrum aliquod & commodum temporale tantummodò ſpectans; an reddat perſonam proprio iudicio vel propriæ voluntati magis addictam, quæ ſuperiorum cenſuram, aut refugiat, aut etiam contemnat. Hæc enim indicia, & alia ſimilia ſatis euincunt, talem reuelationem à Deo eſſe non poſſe.

Præthereà, quando in eiuſmodi reuelatione ſuadentur aliqua, quæ bona & pia videntur, diligenter perpendendum eſt, num ſimul alia etiam ſuadeantur, quæ ſint vana, inutilia, improba, aut pietati aduerſa: hæc eſt enim ars, qua frequenter dæmon plures decipit: Vnde S. Arſenius (vt refert Metaphraſtes in eius vita) monebat, vt caueremus, ne boni alicuius prætextu dæmō in mala nos impelleret.

Frequentia item nimia reuelationum meritò illas ſuſpectas reddere debet: neque enim Deus, niſi maximis & grauiſſimis de cauſis, aliquid reuelare ſolet: & quamuis ante Chriſti aduentum eſſent crebriores reuelationes, eò quòd mun-

do tenebris errorum operto tunc essent necessariæ, vt illis quasi quibusdam faculis & luminaribus, in illa nocte cæcitas hominum iuuaretur: At nunc, exorto sole veritatis, & diffusâ vndequaque Euangelij luce, cùm minùs necessariæ sint, rariùs à Deo fieri solent.

Videndi sunt super hac materiâ præfatus Ioannes Gerson in dicto tractatu de probatione spirituum: S. Vincentius Ferrerius in tractatu de vita spirituali cap. 11. & 12. Martinus Delrio lib. 4. Disquisitionum magicarum cap. 1. quæst. 3. & alij plures, qui de hac re fusiùs egerunt.

SECTIO V.

An fidei diuinæ possit subesse falsum.

HVIVS quæstionis, quæ à S. Thoma & aliis Theologis communiter proponitur, resolutio lucem dabit variis difficultatibus, quæ in materiâ fidei occurrere possunt; ideóq; à nobis prætermitti non debuit. Duplex autem sensus illius esse potest. 1. an possit fidei subesse falsum ex parte primæ veritatis reuelantis: hoc est, an possit fieri, vt aliquid falsum reueletur à Deo. 2. an possit fidei subesse falsum ex parte eius, qui credit: hoc est, an fieri possit, vt quis per actum fidei supernaturalis, aliquid bona fide credat tanquàm verum, quod tamen falsum sit.

Pro cuius resolutione in priori sensu dicendum est, impossibile esse Deum, siue per se, siue per alios, aliquid tanquam verum affirmare, credendumque proponere, quod

non

non sit reipsa verum.

Hoc constat ex variis Scripturæ locis, Num. 23. *Non est Deus vt homo, vt mentiatur.* Psal. 144. *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis.* S. Luc cap. 21. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.*

Et certè, si reuelationi diuinæ posset subesse falsum, nulla ampliùs esset fidei certitudo, & tota Scripturarum authoritas corrueret; ac proinde totius Christianæ religionis fundamenta euerterentur: quia semper incertum esset, an id, quod credendum proponeretur, foret verum; quod est contra omnem rationem, & dici nullatenùs debet. Vnde Apostolus, in Epist. ad Hebr. c. 1. *Abundantiùs*, inquit, *volens Deus ostendere pollicitationis heredibus immobilitatem consilij sui, interposuit iusiurandum: vt per duas res immobiles, quibus impossibile est Deum mentiri, fortissimum solatium habeamus.*

Obiicies 1. in Scripturis sacris reperiri aliquas propositiones contradictorias; quarum ea est conditio, vt si vna vera est, altera sit falsa: vnde sequi videtur, Deum in vno Scripturæ loco verè locutum esse, & in altero veritati contradixisse.

Respondetur nullam in Scripturis sacris reperiri contradictionem, vt rectè probat S. Augustinus in lib. de consensu Euangelistarum. Si enim aliquid negatur in vno loco, quod in altero affirmetur, hoc fit iuxtà varios sensus: e. g. apud S. Ioannem cap. 16. dixit Christus: *Pater maior me est.* Et cap. 10. dixerat: *Ego & Pater vnum sumus.* Quæ

verba, licèt primo aſpectu ſibi repugnare & contradicere videantur, optimè tamen inter ſe cohærent,& veriſſima ſunt: prior enim locus intelligendus eſt de Chriſto, vt homine; ſecundus de eodem, vt Dei Filio,& eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ & naturæ.

Obiicies 2. Deum in Scripturis multa per ſe, vel per Prophetas prædixiſſe, tanquam euentura; quæ tamen poſteà non euenerunt.

Reſpondetur cum S. Thoma 1. p. q. 19. a. 7. ad 2. & 2. 2. q. 171. a. 6. ad 2. tales prophetias fuiſſe tantùm, vel comminatorias, vel conditionales. Interdùm enim (vt ait ſanctus Doctor) Deus prædixit aliquid, non quòd abſolutè & ſimpliciter futurum erat, ſed tantùm ſub certa conditione; quam tamen ob aliquas rationes ſibi notas reticebat, nec cognoſci volebat.

Obiicies 3. Deum aliquando in Scripturis mouere & inducere alios, vt decipiant, & falſum aliquid dicant & denuncient; aut immittere ſpiritum erroris; & cauſam eſſe, cur alij decipiantur.

Reſpondetur ijs omnibus Scripturæ locis, in quibus hæc & ſimilia dicuntur, ſignificari tantùm permiſſiuam Dei voluntatem, qua Deus ſinit iſta euenire. Quæ tamen permiſſiua voluntas aliquando in ſacris litteris explicatur terminis importantibus, vel imperium, vel etiam cauſalitatem ſeu influxum in effectum, vt rectè obſeruat S. Damaſc. lib. 4. de fide. cap. 20. *Moris eſt*, inquit, *diuinæ Scripturæ, permiſſionem Dei vocare eius actionem.* Vnde S. Auguſtinus lib. 13. de Trinit. cap. 2. *Modus*, inquit, *quo traditus*

est homo in Diaboli potestate, non ita intelligendus est, quasi hoc Deus fecerit, aut fieri iusserit; sed quòd tantùm permiserit.

Quòd si quæstio proposita in 2. sensu intelligatur. Pro illius resolutione dicendum est, assensum illum, quo quis crederet aliquid falsum, existimans illud esse verum, non esse fidei supernaturalis.

Hoc constat ex eo quòd Concilium Tridentinum sess. 6. dicit, *Quòd nullus scire valet certitudine fidei, cui non potest subesse falsum, se gratiam esse consecutum.* Quibus verbis apertè declarat fidei supernaturalis assensum ita esse certum, vt illi nullomodò falsum subesse possit. Vnde sequitur, assensum illum, cui falsum subest, aut subesse potest, non esse fidei supernaturalis.

Obiicies assensum illum, quem quilibet fidelium elicit, v. g. circa hanc aut illam hostiam consecratam in particulari: quòd scilicet corpus Christi realiter sit sub illius speciebus; esse verum assensum fidei supernaturalis: fieri autem posse, vt ibi non sit corpus Christi, vel defectu intentionis ministri, vel defectu materiæ; ac proinde in illo casu posse fidei supernaturali subesse falsum.

Respondetur cum S. Thoma 2. 2. q. 1. a. 3. ad 4. duplicem hîc distinguendum esse assensum. Priorem, quo quis in genere credit corpus Christi esse verè & realiter sub speciebus panis ritè consecratis. Posteriorem, quo credit has panis species esse ritè consecratas; ac proinde corpus Christi sub illis realiter contineri. Prior ille assensus, est fidei supernaturalis & diuinæ; cùm reuelatione di-

ſitur ad reddendum latriæ cultum huic hoſtiæ conſecratæ, ſub cuius ſpeciebus corpus Chriſti eſſe, prudenter, & ſecundùm rectam rationem iudicamus; quem cultum haud dubiè, tanquam minimè debitum, omittere ſine graui peccato non poſſumus.

SECTIO VI.

An ſit aliqua euidentia credibilitatis in ijs veritatibus, quæ fide ſupernaturali credi debent.

CVM ſuprà dixerimus, obiecta fidei eſſe obſcura, obſcuréque à Deo reuelata; & nihilominùs illa eſſe firmiſſimè ac ſecluſâ omni dubitatione credenda: inde oritur quæſtio, an ſaltem in iis ſit aliqua ſufficiens ratio credibilitatis, per quam poſſit quis agnoſcere, & prudenter iudicare, ſe obligari ad aſſenſum illis dandum.

Eſt autem obſeruandum hæc duo (*eſſe verum*, & *eſſe credibile*) valdè inter ſe diſtingui: prius enim affirmat ſimpliciter rem ita ſe habere; poſterius verò aſſerit tantùm, dari aliquod ſufficiens argumentum, propter quod res illa prudenter credi poſſit. His prænotatis, pro quæſtionis propoſitæ reſolutione

Dicendum eſt, veritates noſtræ fidei, licet obſcuræ ſint & ineuidentes, eſſe tamen euidenter credibiles.

Probatur 1. ex his verbis Pſal. 92. *Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis.*

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de vtilitate credendi, cap. 15, & 16. vbi fusè agens de hac

vitæ ac mortis Chrysti mysteria tam distinctè fuisse prædicta, & tam fideliter suo tempore adimpleta; vt ab alio spiritu procedere non potuerint, nisi ab illo, cui soli omnia nota sunt & aperta, æque futura atque præsentia. Ad illas Prophetias mittebat Christus Iudæos Ioan. 5. vt ex illarum adimpletione mouerentur ad credendum in se: *Scrutamini Scripturas; illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Hoc argumento vsus est Tertul. in Apolog. cap. 20. & S. August. lib. 17. de Ciuit. cap. 15.

Sextum Argumentum, quo tanquam efficacissimo & fortissimo, vsus est S. Iustinus martyr in Apolog. 2. ad Antoninum Pium, & Tertul. in Apolog. c. 39. ducitur à rectitudine & sanctitate ipsius doctrinæ Christianæ. Illa enim doctrina, quæ ex omni parte sanctissima est, meritò & cum summa ratione credenda est niti fundamento veritatis; cùm veritas & sanctitas maximè inter se cohæreant. Atqui talis est doctrina Christiana: nihil enim in eâ, nisi rectum & sanctum; nihil nisi veræ iustitiæ, pietati, charitati, aliisque virtutibus omni ex parte consentaneum: vnde meritò Propheta dixit Psal. 18. *Lex Domini immaculata, conuertens animas, &c.* Vbi è contra omnes aliæ sectæ, à Christiana religione alienæ, variis, non solùm erroribus & absurditatibus, sed etiam vitiis, vanitatibus, obscœnitatibus, &c. corruptæ & fœdatæ semper extiterunt, vt vel ex ipsorum Ethnicorum historiis constat.

Denique ipsa Christi Domini persona, tot mirabilibus coruscans, tantâ innocentiâ

& sanctitate conspicua, tam præclaris virtutibus insignis, tanta humilitate, benignitate, mansuetudine, charitate erga omnes, & etiam acerbissimos hostes, prædita, efficacissimum argumentum suggerit, (vt rectè monet S. Bonauentura in stimulo diu. amor. p. 1. c. 6.) quo conuincantur animi, illius doctrinam dignissimam esse, cui credatur; *Neque aliud nomen sub cælo datum esse hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Act. 4.

SECTIO VIII.

Quodnam sit illud, in quod vltimò fides resoluatur.

SENSVS quæstionis est; in quid fidei assensus ex parte obiecti debeat vltimò resolui; seu ad quod principium reuocari debeat, vltra quod non progrediatur, sed in eo quiescat.

Antequàm autem ad propositam quæstionem respondeatur, vnum est hîc nobis præsupponendum: scilicet ad assensum fidei supernaturalis, præter reuelationem Dei, requiri, vt veritas credenda proponatur ab ipsâ Ecclesiâ, tanquàm à Deo reuelata. Quamuis enim hæc propositio Ecclesiæ non sit de formali ratione ipsius obiecti fidei; est tamen veluti conditio quædam requisita, sine qua fidei Christianæ assensus, secundùm legem ordinariam, elici non debet.

Hoc constat ex ijs Scripturæ locis, in quibus dicitur ea, quæ fidei sunt, ab Ecclesiæ pastoribus & Doctoribus esse discenda. Ierem. 3. *Dabo vobis pastores iuxta cor meum,*

& paſcent vos ſcientiâ & doctrinâ. Malach. 2. *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius.* Ad Epheſ. 4. vbi dicitur quòd Chriſtus *dedit Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum, &c. vt non ſimus ſicut paruuli fluctuantes, & non circumferamur omni vento doctrinæ.*

Sancti etiam Patres idem docent. S. Auguſt. lib. 1. de moribus Eccleſiæ Cathol. cap. 13. ait Eccleſiam *eſſe magiſtram totius Sapientiæ Chriſtianorum.* Et cont. Epiſt. fundamenti cap. 5. *Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ commoueret authoritas.* Et S. Cyril. Hieroſol. catech. 5. *Fidem*, inquit, *ſi didiceris, promiſſionem poſſidebis: & obſerua illam à ſola Eccleſia eſſe traditam, & ex omni Scriptura munitam.*

Diximus (ſecundùm legem ordinariam) niſi enim Deus ita voluiſſet, illa Eccleſiæ propoſitio neceſſaria non fuiſſet. Sed pro ſua infinita ſapientia & bonitate ita diſpoſuit ad maiorem fidei noſtræ ſecuritatem & firmitatem; vt ad ea credenda tantùm obligaremur, quæ nobis ab Eccleſiâ (cuius authoritas Deo aſſiſtente falli non poteſt) proponerentur: quæ ideò vocatur ab Apoſtolo 1. Tim. 3. *Columna & firmamentum veritatis*: quam qui audire noluerit, eſſe nobis debet, *ſicut ethnicus & publicanus.* Matt. 18.

Hoc præſuppoſito, difficile non erit explicare, quomodò reſolutio fidei noſtræ fieri debeat.

Si enim e. g. quærat aliquis, quarè credas in vnâ eſſentiâ diuinâ perſonarum Trinita-

rem, vel alium quemlibet fidei articulum? diſtinguere debes; vtrum inquiſitio fiat de cauſa fidei ſecundùm ſe, cur ſcilicet firmiter & indubitanter id credas; vel de cauſa ſeu ratione, ob quam illam fidem amplexus fueris, & illam profitearis.

Si de primo fiat inquiſitio, ſcilicet cur firmiter & indubitanter id credas? Reſpondebis te id credere, quia Deus reuelauit.

Si inſtet, vndè ſcias Deum reuelaſſe? reſpondebis; quia id habetur ex Scripturis, vel ex diuina traditione.

Si vrgeat, cur credas huic Scripturæ vel traditioni: vltimo loco reſpondebis; quia Eccleſia talem Scripturam vel traditionem, vt diuinam agnouit; nobiſque, vt ſic, credendam propoſuit. Et in ea Eccleſiæ definitione & propoſitione fides noſtra ſiſti debet, nec vltrà progredi.

Quod ſi vlteriùs adhuc quærat, quare credas Eccleſiæ, & vndè cognoſcas illam in propoſitionibus ſuis falli non poſſe? reſpondebis te id ex Scripturæ ſacræ teſtimonio cognoſcere. Neque idcircò vllus erit circulus vitioſus, in eo quòd Scriptura per Eccleſiam, & Eccleſia per Scripturam probetur. Non enim eâdem ſed diuersâ ratione fit hæc probatio reciproca: ſicut Legatus à Rege miſſus exhibet primò litteras Principis, & declarat eſſe veras; ſicque earum ſtabilit authoritatem: poſteà verò eædem litteræ iam receptæ, viciſſim Legati miſſionem poteſtatemque ipſi à Rege conceſſam probant; ſed diuerſa, vt dictum eſt, ratione.

Aliter ſiquidem authoritas eſt in Legato, & aliter in regiis litteris. In illis enim litteris eſt tanquàm in ſigno authentico, quo voluntas regis declaratur. In Legato verò, tanquàm in ſubiecto in quo authoritas illa recipitur. Sic Eccleſia oſtendit & profert Scripturas canonicas, per quas nobis diuina veritas & voluntas innoteſcit; & viciſſim ab ipſis Scripturis authoritatem ſuam accipit.

Quòd ſi iſta non plenè ſatisfaciunt, minimè mirum videri debet: cùm (vt ſupradictum eſt) obſcuritas & ineuidentia ſit conditio abſolutè neceſſaria in rebus credendis; fideſque noſtra ſuſtentari & roborari debeat potiùs à gratiâ internâ, quæ nemini deeſt, & per quam Deus lucem & vires ad credendum ſubminiſtrat; quàm ab vllâ demonſtratione externâ.

Si fiat inquiſitio de ſecundo, ſcilicet de cauſa & ratione mouente ad credendum; & rogetur quis (cùm & diuina reuelatio, & Eccleſiæ propoſitio obſcuritatem & ineuidentiam ſecum ſemper iunctam habeant) quid ipſum impulerit, vt hunc quaſi labyrinthum rerum obſcuriſſimarum ingrederetur, & hanc fidem amplecti & profiteri vellet. Tunc declarabit & exponet rationes & argumenta credibilitatis, quibus ipſe inductus fuerit, & quiuis prudens induci meritò poſſit, ad amplectendam & profitendam huiuſmodi fidem.

SECTIO IX.

Quomodo actus fidei sit in praxim redigendus.

CVM. (vt ait S. Thomas 1. 2. q. 55. a. 2.) virtus sit habitus operatiuus, cuius perfectio in actione consistit: vt nihil hîc desit eorum, quæ ad fidei perfectionem requiruntur, restat adhuc videndum, qua ratione fides, actus suos exercere possit. Pro cuius rei explicatione

Obseruandum est 1. quòd, quamuis fides ad potentiam cognoscitiuam pertineat; ad illius tamen actum (vt initio huius tractatus dictum est) non solus intellectus, sed etiam voluntas debet concurrere. Quia, cùm actus fidei, sit actus virtutis, ac proinde meritorius, debet esse liber; ita vt qui credit, possit, si velit, non credere; & qui non credit, possit etiam diuinâ gratiâ adiutus, si velit, credere.

Obseruandum est 2. concursum illum voluntatis ad actum fidei in eo consistere, quòd ipsa voluntas non tantùm applicet intellectum ad consideranda motiua credibilitatis, quæ illum ad credendum inducere possunt; sed etiam quòd efficaciter velit & imperet, intellectum ea credere propter authoritatem primæ veritatis, Dei scilicet illa reuelantis & attestantis, ac per Ecclesiam proponentis; & sic captiuet ipsum intellectum, quamuis aliquando reluctantem, in obsequium fidei. His obseruatis, si quæratur quid sit, actum aliquem fidei supernaturalis elicere?

Dicendum est, nihil esse aliud, quàm libe-

rè intellectum applicare ad firmiter assentiendum alicui veritati à Deo reuelatæ,& per Ecclesiam nobis propositæ; quia veritas illa est à Deo reuelata, &, vt talis, ab Ecclesiâ proponitur.

Vnde patet ad actũ fidei supernaturalis quinque requiri conditiones: quarum si vel vna deficiat, deficit etiam fides. Quod est valdè notandum iis, quorũ est populum Christianum ad fidem erudire; vt virtutem adeò necessariam verè & perfectè in praxim redigere sciat.

Prima est, vt actus sit deliberatus, & à libera voluntatis electione procedat. Quod illi cum aliarum virtutum actibus commune est.

Secunda, vt habeat pro obiecto veritatem aliquam à Deo reuelatam, siue per Scripturam sacram, siue per diuinam traditionem. Aliæ enim veritates, quæ à Deo reuelatæ non sunt; quantumcumque ad pietatis sensum excitandum aptæ videantur, ad obiectum tamen fidei non pertinent; ac proindè actus, qui circa illas versaretur, fidei supernaturalis dici non posset.

Tertia, vt intellectus assentiatur veritati à Deo reuelatæ, propter authoritatem Dei reuelantis. Si enim id faciat ob aliquam rationem credibilitatis, non amplius actum fidei elicit: cùm fides sola Dei reuelantis authoritate, non verò vlla ratione innitatur.

Quarta, vt firmiter, & seclusa omni dubitatione assentiatur. Aliàs, si aliquam dubitationem deliberatè admittat, assensus ille non ampliùs innitetur reuelatione diuina: vel, si [innitatur], grauissimam iniuriam Deo infe-

prietatibus, seu attributis. In 3. 4. & 5. de eiusdem operationibus. In 6. demùm videbimus, qua ratione diuina essentia clarè & perfectè à nobis cognosci possit.

CAPVT I.

De existentia Dei.

SECTIO I.

Quibus rationibus probari possit Deum esse.

QVAMVIS huius quæstionis propositionem pietas interdicere videatur, refugiatque animus vel solùm cogitare, quòd Dei existentia in dubium reuocari possit: nihilominùs, cùm non desint impij, qui (vt testatur Propheta Psal. 52.) dicant in corde suo: *non est Deus*; & cùm aliquando etiam pij tentationibus importunis circa ipsam Dei existentiam exagitentur; ideò non erit inutile breuiter hîc rationes præcipuas adnotare, quibus Theologi Dei existentiam, non quidem à priori, hoc est, per causam (quod impossibile est) sed à posteriori, hoc est, per effectus, probare solent. Vt enim rectè dicit Sapiens cap. 13. *A magnitudine speciei & creaturæ poterit cognoscibiliter creator horum videri*. Et Apostolus ex creaturarum consideratione, Deum ita euidenter cognosci posse dicit, vt planè asserat esse inexcusabiles eos, qui Deum per illas non cognouerunt, vel cognitum non glorificauerunt.

Sunt autem quinque præcipuæ rationes, quibus S. Doctor, & cum illo communiter Theologi, existentiam Dei probant.

Prima ducitur ex motu ſeu mutatione rerum creatarum. Nam ſenſu patet aliqua moueri ſeu mutari. Omne autem quod mouetur, ab alio mouetur: nihil enim mouetur, niſi prout eſt in potentia ad id, ad quod mouetur; ſicut nihil mouet aliquid, niſi ſecundùm quod eſt in actu, educendo illud de potentia in actum. Et quia non eſt poſſibile idem ſimul eſſe in potentia & in actu ſecundùm idem; hinc ſequitur neceſſariò, quòd oportet aliud eſſe mouens, aliud motum. Cùm autem non procedatur in infinitum (hoc enim impoſſibile eſt, & nulla ratione concipi poteſt) neceſſe eſt deuenire ad aliquem primum motorem, qui à nullo moueatur, & à quo motus omnis aliorum incipiat. Et hunc dicimus Deum.

Secunda ratio ducitur ex conſideratione cauſæ efficientis. In iſtis enim ſenſibilibus inuenitur ordo cauſarum efficientium: nihil enim poteſt eſſe cauſa ſui ipſius, alioquin eſſet prius ſe ipſo. Nec etiam admitti poteſt progreſſus in infinitum, vt ſuprà dictum eſt. Quare neceſſe eſt deuenire ad aliquam primam cauſam efficientem, quæ à nulla alia ſuperiori oriatur, & à qua alij omnes effectus procedant. Et hæc prima cauſa, eſt Deus.

Tertia ratio ducitur ex poſſibili, & neceſſario. Cùm enim ea omnia, quæ videmus in rerum naturâ, poſſint non eſſe: ſi omnia quæ ſunt, huius conditionis eſſent, potuiſſent omnia non exiſtere; & ſic aliquando potuiſſet nihil eſſe: & ex conſequenti neque modò aliquid eſſet; cùm illud, quod poteſt

non esse, non potuerit à se ipso incipere esse: neque etiam ab alio, si totum quod est, tale est, vt possit non esse. Quare, ne illud absurdum sequatur, admittendum est aliquod ens necessarium per se, quod semper sit, & quod aliter se habere non possit; à quo alia omnia possibilia suum esse accipiant. Et hoc est, quod vocamus Deum.

Quarta ratio desumitur ex variis gradibus, qui in rebus inueniuntur. In illis enim inuenitur aliquid magis & minùs bonum, verum, perfectum, &c. sed magis & minùs dicuntur de diuersis, secundùm quod diuersimodè appropinquant ad aliquid, quod maximè est, ac proinde quod est optimum, verissimum, perfectissimum; & ex consequenti quod est maximè ens. Quod autem dicitur maximè tale in aliquo genere, est causa omnium, quæ sunt illius generis. Vnde sequitur esse aliquid, quod in omnibus entibus est causa ipsius esse, & totius bonitatis, veritatis, & perfectionis, quæ ipsis inest. Et hoc dicimus Deum.

Quinta deniquè ratio ducitur ex gubernatione rerum. Videmus enim quòd aliqua, quæ cognitione carent, nempe corpora naturalia, operantur propter finem aliquem: quod apparet ex hoc, quia semper, aut frequentiùs eodem modo operantur: vnde patet, quòd non casu, sed ex intentione perueniunt ad finem. Ea verò, quæ cognitione carent, non tendunt in finem, nisi directa ab aliquo cognoscente & intelligente. Est igitur in rerum natura aliquod perfectissimum intelligens, à quo res omnes naturales in

ſuos fines diriguntur. Et hoc dicimus Deum.

His rationibus ex S. Doctore deſumptis, duas alias magis populares addere poſſumus. Prima eſt, qua vtitur S. Athanaſius libro contra gentiles: vbi Deum eſſe probat ex conflictu perpetuo elementorum inter ſe, ob contrarias qualitates, quibus conſtant. Quo quidem conflictu, licet ſe perpetuò infeſtent, & ad mutuã deſtructionẽ continuò tendant; tamen illâ non obſtante conſeruantur, & perſeuerant in omnem temporum longinquitatem, *Atqui fieri non poſſet*, inquit ille S. Pater, *vt iſta omnia inuicem confligentia & contraria durarent, & conſeruarentur; niſi ſummus aliquis eſſet moderator ac Dominus, qui ea ſociaret; cui & elementa ipſa, velut hero famuli, ad nutum obtemperarent.*

Ratione diuerſa S. Gregorius Nazianzenus orat. 4. ex pulchritudine, ordine, ſitu, diſpoſitione, proportione, &c. rerum omnium huius vniuerſi; ac præſertim (vt cætera taceantur) ex tam conſtanti, tamque mirabili cœlorum motu, ſoliſque acceſſu & receſſu demonſtrari poſſe exiſtimat, eſſe aliquem ſummum creatorem & conſeruatorem, qui hæc omnia tam diuerſa regat ac moderetur. Et S. Chryſoſtomus homilia nona ad populum Antiochenum ait, creaturas tam clarè ſuum conditorem prædicare; vt neque Scytha, neque barbarus, neque Indus, neque vlla alia gens ſit, quæ hanc vocem, omni tubâ clariorem, intelligere non poſſit.

SECTIO II.

Quibus rationibus demonſtrari poſſit vnum eſſe Deum, & non plures.

HVIVS veritatis de vnitate Dei demonſtratio, ex præcedenti de eiuſdem Dei exiſtentiâ neceſſariò ſequitur. Vt enim rectè dixit Tertulianus lib. 1. contr. Marcion. cap. 3. *Deus, ſi non vnus eſt, non eſt.* Et S. Athan. in lib. contr. Gentiles, *Deos eſſe multos, perinde eſſe, ac nullos dicere.*

Vt tamen hæc veritas adhuc clariùs innoteſcat, variæ ſuppetunt rationes, quas SS. Patres ſcriptis ſuis inſeruerunt; ex quibus aliquot ſeligemus.

Primam ducere poſſumus ex ipſo naturali inſtinctu hominum; qui, vel in mediis gentilitatis erroribus, tamen communi ſermone Deum vnicum ſemper agnouerunt. *Nam & cùm iurant* (vt ait Lactantius lib. 2. inſtitut. Chriſt. c. 1. *& cùm gratias agunt, non Iouem, aut Deos multos, ſed Deum nominant. Adeò ipſa veritas, cogente naturâ, etiam ab inuitis pectoribus erumpit.*

Secundam rationem deſumit S. Athanaſius ſup. ex ordine & adminiſtratione huius mundi. *Non enim*, inquit, *ſi plures eſſent rerum creatarum principes, ſeruari poſſet eiuſmodi vniuerſitatis ordo: ſed omnia confuſa & perturbata forent; cùm vnuſquiſque omnia ad ſuum arbitrium traheret.*

Tertiam adhuc rationem nobis ſuggerit Boëtius lib. 4. de conſol. proſ. 10. ex eo quòd Deus eſt ſummè bonus & ſummè perfectus,

adeòque summum creaturæ bonum: si enim hæc illi summa bonitas & perfectio deesset, iam non esset Deus: omnes enim in eo conueniunt, vt Deum esse sentiant illud, quod optimum & perfectissimum est; & quo nihil melius & perfectius excogitari potest. Atqui, si essent e.g. duo Dij, totidemque summa bona; vnum, alterum non esset; atque adeò mancum & defectuosum esset: quia deesset illi summum bonum, quod esset alter Deus, à quo diuersus esset. Vnde sequitur esse tantùm vnum Deum, nec plures esse vllo modò posse.

SECTIO III.

An possit à nobis aliquod nomen Deo imponi, & qualiter nominari debeat.

AD priorem quæstionis propositæ partem cum distinctione respondendum est.

Si enim sermo sit de nomine, quod essentiam diuinam perfectè & distinctè, sicuti est, significet; certum est (vt docet S. Thom. 1. p. q. 13. a. 1.) nullum tale nomen à nobis, quandiù viatores sumus, posse vel exprimi, vel concipi. Cùm enim nomina sint signa & expressiones conceptuum, quos de rebus formamus; eo tantummodo possumus res aliquas per nomina exprimere, quo eas concipimus, & cognoscimus. Atqui diuina essentia non potest à nobis, quamdiù viatores sumus, perfectè, vt in se est, percipi & cognosci. Ergo nec vllo nomine perfectè, vt in se est, exprimi aut explicari. Vnde communiter SS. Patres vocant Deum innominabilem,

bilem, ineffabilem, &c. Et S. August. in Psal. 85. *Faciliùs*, inquit, *dicimus, quid Deus non sit, quàm quid sit: terram cogitas, non est hoc Deus: omnia cogitas, quæ sunt in terra, in mari, in cælo; non est hoc Deus: hoc solum possum dicere, quid non sit Deus, non quid sit.*

Si quæstio intelligatur de nomine, quo, licet imperfectè, exprimamus naturam diuinam, aut eius aliquam perfectionem, prout à nobis in hac vita concipi potest: certum est eo modo posse à nobis Deum nominari. Hinc videmus in Scripturis tot illi nomina tribui, illumque vocari Dominum, Deum, Omnipotentem, Æternum, &c. vnde S. August. tract. 13. in S. Ioan. *Omnia*, inquit, *possunt dici de Deo; & nihil dignè dicitur de Deo: nihil latius hac inopiâ: quæris congruum, non inuenis: quæris quoquo modo dicere, omnia inuenis.*

Ad secūdam quæstionis propositæ partē vt respōdeatur, multiplici distinctione opus est.

Eorum enim nominum, quæ Deo tribui possunt; alia sunt negatiua, per quæ profitemur nihil in Deo defectuositatis aut imperfectionis reperiri; vt quando dicimus illum esse increatum, immutabilem, immensum, &c. Alia verò sunt affirmatiua, per quæ aliquam illius perfectionem, prout à nobis concipitur, exprimimus; vt quando dicimus Deum esse sapientem, iustum, sanctum, &c. In quibus nominibus duo debent considerari, vt rectè monet S. Doctor sup. art. 3. scilicet id quod illis nominibus significatur; & modus, quo significatur. Quan-

tùm ad id, quod ſignificatur;nomina illa Deo propriè competunt, & magis quàm creaturis. Quantùm verò ad modum ſignificandi; non propriè dicuntur de Deo: cùm habeant modum ſignificandi, qui creaturis magis, quàm Deo competit.

Rursùs nomina affirmatiua, quæ de Deo dicuntur, alia ſunt abſoluta; vt quando Deus dicitur ſapiens, bonus, &c. Quæ quidem nomina (vt rectè notat S. Thomas art. 2.) Deum ſignificant, non prout in ſe eſt, ſed prout à nobis intelligitur in hac vita. Cùm enim intellectus noſter ex creaturis Deum cognoſcat; ſic illum cognoſcit, ſicut illum creaturæ repræſentant, per illas nempe perfectiones, quas ab eo participant. Vnde (vt ait S. Doctor) cùm dicimus (Deus eſt bonus) ſenſus eſt: id, quod bonitatem dicimus in creaturis, præexiſtere in Deo; ſed ſecundùm alium longè, imò infinitè excellentiorem modum; & ſic de aliis. Alia verò nomina ſunt relatiua; qualia ſunt illa, quæ aliquam Dei perfectionem ſignificant cum relatione ad creaturas, vel potiùs creaturarum ad Deum (creaturæ ſiquidem realem ad Deum habent relationem, non Deus ad illas) vt quando vocamus illum creatorem, redemptorem, iuſtificatorem, &c.

Alia denique ſunt nomina, quæ ſolius Dei ſunt propria; vt quando vocatur æternus, infinitus, immenſus, &c. Hæc enim nomina ſoli Deo competunt, nec vllis creaturis poſſunt communicari. Alia verò, quæ aliquo modò ſunt ipſi cum creaturis communia; vt cùm dicitur iuſtus, ſapiens, fortis, &c. Hæc

enim nomina, etiam de creaturis suo modo dici possunt.

Obseruandum est autem, vnum esse illi præ cæteris maximè proprium; scilicet hoc nomen, Deus. Quod, licet ab aliqua eius operatione deriuetur, nimirum à cōtemplatione (ex verbo enim Græco, θεᾶσθαι, quod significat considerare seu contemplari, formatum est nomen θεός, à quo vox Latina, Deus) tamen communiter pro ipsa Dei naturâ significandâ vsurpatur; vnde dicit Tertullianus lib. contra Hermog. c. 3. *Deus, substantiæ ipsius nomen est, id est, diuinitatis: Dominus verò, non substantiæ, sed potestatis.* Et eo sensu dicit S. Doctor art. 9. nomen illud esse incommunicabile creaturis, cùm natura diuina illis communicari non possit. Vnde, quando in Scripturis, aliquibus creaturis tribuitur, vt Psal. 81. *Ego dixi, dij estis:* hoc tantùm impropriè, & secundùm quamdam imperfectam similitudinem, non autem secundùm propriam & formalem ipsius nominis significationem, intelligendum est.

CAPVT II.

De Attributis Diuinis.

SECTIO I.

An, & quomodò attributa Dei inter se & ab eius essentiâ distinguantur.

PER attributa Dei, nihil aliud intelligimus quàm id, quod per nomina Dei significari suprà declarauimus: scilicet prædicata aliqua, quibus, vel diuina natura, vel

illius perfectiones secundùm nostrum concipiendi modum exprimuntur: vnde quæstiones eædem, quæ fiunt de attributis, etiam de nominibus Dei fieri possunt. Vtimur tamen voce attributorum, tùm vt apud Theologos magis vsitata, tùm etiam vt magis apta ad illa declaranda, quæ de diuinis perfectionibus dicenda sunt. Sicut enim nomen Dei, naturam eius præsertim designat: sic attributa, ipsius naturæ perfectiones & proprietates, tanquàm ipsi adiunctas, prout à nobis imperfectè concipiuntur, expressiùs significant.

Hoc igitur supposito, ad quæstionem propositam respondendum est cum distinctione.

Si enim sermo sit de attributis diuinis, prout sunt reipsa in Deo; dicendum est illa, nec ab essentiâ diuinâ, nec etiam inter se vllomodo esse distincta.

Si verò de iisdem loquamur, prout à nobis in hac vita concipi possunt; dicendum est, illa distincta esse, tàm ab essentia diuina, quàm inter se; non quidem realiter, sed per rationem.

Vt hæc assertio faciliùs intelligatur, notandum est, quòd, quamuis Deus in se sit maximè simplex, vt sectione sequenti dicetur; quia tamen in vnicâ illâ suâ & simplici essentiâ, omnes perfectiones & excellentias possibiles continet; nec possumus secundùm nostrum imperfectum concipiendi modum tantam perfectionum varietatem in vno simplici ente concipere: ideò noster intellectus indiget variis & distinctis conceptibus, quibus illarum diuinarum perfectionum species

aliquas in ſe exprimat ; ad inſtar illarum, quas in rebus creatis ineſſe cognoſcit. Et ſic illas diuinas perfectiones per conceptus varios diſtinguit, (quod Theologi vocăt diſtinguere ratione,) licet in ſe nullomodò diſtinguantur, ſed ſint vnica & ſimpliciſſima ipſius Dei perfectio.

Hæc aſſertio ſic explicata, continet veritatem, quæ medium locum tenet inter duos errores oppoſitos.

Primus eſt Gilberti Porretani, qui (vt refert S. Bernardus ſerm. 8. in Cant.) dicebat ſapientiam, iuſtitiam, & reliqua diuina attributa, ab ipſo Deo eſſe realiter diſtincta; ac proindè ſapientiam, qua Deus eſt ſapiens; iuſtitiam, qua iuſtus eſt; imò & diuinitatem, qua Deus eſt; non eſſe Deum, ſed quid ab eo realiter diſtinctum.

Alius error huic oppoſitus, fuit Aëtij, Eunomij, & aliorum, qui (vt refert S. Epiphanius hæreſi 76. & S. Baſil. lib. cont. Eunomium.) nullam diſtinctionem conceptus & rationis inter attributa diuina recipere volebant; ſed permiſcebănt & confundebant omnia, quæ de perfectionibus diuinis dici aut cogitari poterant, aſſerentes omnem illam diſtinctionem in ſola nominum prolatione conſiſtere, & cum vocibus diſſolui & euaneſcere.

Iă probatur aſſertio, & ſimul errores illi refellūtur 1. ex eo quòd in Scripturis ſacris Spiritus ſăctus diuerſos nobis de diuinis perfectionibus conceptus ſuggerit: aliter enim de miſericordia, aliter de iuſtitia loquitur; aliter de omnipotĕtia, aliter itĕ de ſapiĕtia, & ſic de

aliis. Vnde, qui istos conceptus Scripturæ verbis expressos, confunderet; & vnum pro altero promiscuè acciperet, sensū omnē Scripturarum euerteret. Vnde sequitur nos rectè posse variis & distinctis conceptibus diuinas perfectiones exprimere & enunciare. Neque enim aliter nobis de Deo loquendum est (vt ait S. Hilarius lib. 5. de Trinit.) quàm sicut ipse ad intelligentiam nostram de se loquutus est. Proindeq; attributa illa Dei, secundùm nostrum concipiendi modum, esse aliquo pacto inter se distincta. Atqui non sunt distincta realiter; hic enim fuit error Porretani, qui in Concilio Rhemensi ab Eugenio Papa damnatus est. Ergo distincta sunt tantummodò per rationem.

Probatur 2. ex S. Basilio loco citato, vbi dicit, nullum esse nomen, quod totam Dei naturam comprehendat; &, quantùm satis est, explicet: quarè multa esse ac diuersa, quæ singula propriam habent significationem. Et ex S. Greg. Nysseno, qui lib. 1. aduersus eumdem Eunomium asserit, vniuscuiusque nominis, quod de Deo dicitur, propriam ac singularem esse notionem. Et appositè S. Cyrillus Thesi 31. contra Eunomianos, *Non potest*, inquit, *humana natura maius aliquid, quàm ipsa sit, de Deo dicere: nostro enim proprio modo intelligimus ex iis, quæ in nobis sunt, maiorum exempla sumentes, vt qui in parua tabula cœlestem describunt circulum.*

An autem præter illam distinctionem rationis inter attributa diuina, aliqua alia distinctio formalis admittenda sit: An item distinctio illa, siue formalis, siue quæcum-

quæ alia, fieri debeat cum respectu ad proprietates creaturarum realiter inter se distinctas; non est nostri instituti curiosiùs inquirere. Sufficit nobis, vt in illorum Dei attributorum notione, sciamus fide diuinâ credendum esse, aliquam inter illa reperiri distinctionem, illamque non esse realem: liberum relinquimus cuique illam, siue vt formalem, siue quocumque alio modo concipere; dummodò intra veritatis limites, suos conceptus coërcere velit.

SECTIO II.

An diuina essentia sit omninò simplex.

SVPPONIMVS perfectam simplicitatem consistere in exclusione cuiuscumque compositionis, diuisionis, & potentialitatis; ac proinde dicere summam actualitatem. Hoc breuiter supposito,

Dicendum est essentiam diuinam esse cuiuscumque compositionis, diuisionis, & potentialitatis prorsùs expertem; ac proindè omninò simplicem.

Probatur 1. ex Scriptura. Exod. 3. *Qui est, misit me ad vos, &c.* Quibus verbis Scriptura de Deo, tanquam de ente maximè simplici, loquitur.

Probatur 2. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. cap. 1. vbi definitum est, Deum esse vnam substantiam, seu naturam omninò simplicem.

Probatur 3. ex S. August. lib. 11. de Ciuit. cap. 10. vbi dicit, *Solam naturam diuinã esse simplicem: quia nihil habet, quod possit amittere;*

nec in eâ aliud est habens, aliud quod habetur. Et S. Greg. lib. 16. Moral. cap. 21. *Natura Dei est simplex: nec aliud ipse, aliud dies eius sunt: Deus enim hoc est, quod habet.*

Probatur 4. ratione: quia, cùm Deus sit primum ens in genere perfectionis, omne id, quod perfectius est, debet Deo inesse. Atqui cæteris paribus perfectius est habere omnem & quamlibet perfectionem consistentem in vna tantùm simplici entitate, quàm in aliqua entitate composita, consurgente ex coniunctione plurium inter se. Ergo, &c.

Ex hac veritate sic probatâ, refellitur error Anthropomorphitarum: qui (vt refert S. Epiph. hæresi 70.) asserebant, Deum habere aliquod corpus. Cuius erroris falsitas, præter ea, quæ supradicta sunt, manifestè conuincitur ex iis Christi verbis S. Ioan. 4. *Spiritus est Deus:* quorum verborum authoritate vtitur S. Epiph. suprà, & alij SS. Patres ad illam hæresim refellendam.

Cùm igitur, vt ex dictis patet, Deus sit omninò simplex; hinc sequitur (vt rectè docet S. Thomas 1. p. q. 3.) illum nullo modo esse compositum, siue ex essentia & existentia, siue ex genere, & differentia, siue ex potẽtia & actu, siue ex substantia & accidentibus: cùm omnes isti compositionis modi, eius perfectissimæ simplicitati suprà assertæ & probatæ, repugnent: ac proindè illum esse actum purissimum & simplicissimum.

SECTIO III.

An, & qua ratione diuina essentia in sua simplicitate contineat omnes rerum omnium perfectiones.

DICENDVM primò omnes rerum omnium perfectiones in Deo contineri. Ita S.Thom. 1.p. q.4. a. 2.

Probatur 1.ex Scriptura. Exodi 3.vbi Deus Moysi eius conspectum desideranti, dicit: *Ostendam tibi omne bonum*. Psal. 49. *Pulchritudo agri mecum est*. Prou. 8. *Mecum sunt diuitiæ, & gloria, & opes*.

Probatur 2. ex S. Dionys.lib.de Diu.Nom. cap.5. *Cuncta continet Deus secundùm superexpensam simplicem infinitatem suam*. Et S. August. lib. 4. de Trinit. cap. 1. *Vnum est Dei verbum, per quod facta sunt omnia; quod est incommutabilis veritas: vbi principaliter & incommutabiliter sunt omnia simul, non solùm quæ nunc sunt in hac vniuersa creatura, verùm etiam quæ fuerunt, & quæ futura sunt: vbi, nec fuerunt, nec futura sunt; sed tantummodò sunt; & omnia vita sunt; & omnia vnum sunt*

Probatur 3. hac ratione, qua vtitur S.Tho. loco cit. Quidquid perfectionis est in effectu, oportet inueniri in causa effectiua; quidquid enim habet effectus, illud habet à sua causa efficiente; & nemo dat quod non habet: Cùm ergo Deus sit prima causa effectiua rerum omnium, oportet omnium rerum perfectiones in illo præexistere.

Dicendum 2. rerum creatarum perfectio-

nes, licet omnes in Deo ſint, non vno tamen eodemque modo eſſe: ſed quaſdam eſſe in ipſo formaliter, alias verò ſolùm eminenter.

Quod vt meliùs intelligatur, notandum eſt perfectiones, quæ in rebus creatis reperiuntur, duplicis eſſe generis.

Quædam enim (vt obſeruat S. Anſelmus in Monol. c. 14. & ex eo Theologi) dicuntur perfectiones ſimpliciter ſimplices: quæ ſcilicet tales ſunt, vt nullam ſecum imperfectionem habeant adiunctam; nec cum vlla alia perfectione maiori vel æquali ſint in eodem ente incompoſſibiles: quales ſunt ſapientia, iuſtitia, &c. Et hæ perfectiones ſunt formaliter in Deo.

Aliæ vérò dicuntur perfectiones ſecundùm quid: quæ, licet ſint quædam entis perfectiones; aliquam tamen imperfectionem habent ſibi admixtam; vel repugnantiam & incompatibilitatem in eodem ente cum alia maiori vel æquali perfectione: vt ſunt qualitates & perfectiones rerum corporearum. Illæ autem perfectiones, cùm verè in Deo ſint, vt ſuprà probatum eſt; & formaliter, hoc eſt, ſecundùm propriam rationem in eo eſſe non poſſint, vt per ſe patet: ſequitur vt ſint eminenter, hoc eſt, modò quodam infinitè meliori & excellentiori, quàm ſint in ipſis creaturis.

Quamuis verò totius entis creati perfectio in Deo ſit alterutro ex his duobus modis; non tamen propterea creatura quælibet poteſt dici Deus: ipſa enim ſemper in ſe remanet infinitè à Deo diſtans; ac proindè omni-

nò distincta. Quod hic obseruamus contra quoddam Vuicleffi delirium, qui (vt notat Thomas Vadensis lib.1.doctr.fid.c.1.) asserebat, propter illud esse quod habent creaturæ in Deo, quamlibet creaturam esse & posse dici Deum. Quod ipse ibidem refellit, tanquam non solum à veritate nostræ fidei, sed etiam à ratione naturali prorsùs alienum.

Hinc etiam similiter refellitur Seruetus, qui eò vsq; insaniæ progressus est, vt in Epist. 6. ad Calui. diceret, Deum in lapide verè & propriè esse lapidem, in trunco truncum, & sic in aliis; oblitus nimirum, *Quantò his dominator eorum speciosior est*: Sap. 13.

SECTIO VI.

An Deus sit immutabilis.

CATHOLICA Fide tenendum est, Deum esse omninò immutabilem, id est, omnis mutationis omninò expertem.

Probatur 1. ex Scriptura. Num. 23. *Non est Deus, sicut filius hominis, vt mutetur.* Malach. 3. *Ego Deus, & non mutor.* S. Iacobi 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

Probatur 2. ex S. Aug. in illa verba Ps. 89. *A sæculo, & vsque in sæculum tu es Deus*: vbi sic loquitur: *Non dicit Propheta: à sæculo tu fuisti, & vsque in sæculum tu eris; sed præsentis significationis verbum posuit, insinuans Dei substantiam omni modo incommutabilem, vbi non est (fuit, aut erit) sed tantummodò, (est.)* Ad quæ verba appositè S. Bernardus serm. 31. in Cant. *Tolle (fuit*

& erit) vnde iam transmutatio, aut vicissitudinis obumbratio?

Probatur 3. ratione; quia (vt ait S. Aug.) omnis mutatio, aut in peius est, aut in melius. Atqui Deus, neque in peius, neque in melius mutari potest. Ergo omninò mutari non potest.

Obiicies multa reperiri in Scripturis, quæ mutationem aliquam in Deo significare videntur. Genes. 6. dicit Deus: *Pœnitet me fecisse hominem.* Ierem. 18. *Si gens illa egerit pœnitentiam à malo suo: agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui.*

Respondetur omnes istas & similes locutiones debere accipi figuratè & metaphoricè; in hisque Deum se nostro imperfecto concipiendi modo accommodare: vt significet, ita se exteriùs gerere, ac si verè sententiam mutaret; cùm tamen re vera in se immutabilis perseueret, ac semper eodem modo se habeat. Et hæc faciliùs intelligi poterunt, fientque euidentiora ex iis, quæ dicentur, cùm de operationibus, ad intellectum & voluntatem Dei pertinentibus, agetur.

SECTIO V.

An Deus sit æternus.

ÆTERNITAS communiter à Theologis definitur, interminabilis vitæ tota simul & perfecta possessio: quæ definitio desumitur ex Boëtio lib. 5. de consol. Prof. 6. & ante Boëtium hanc attigit S. August. in Ps. 101. vbi dicit quòd *In æternitate nihil est*

præteritum, quasi iam non sit; nihil futurum, quasi nondum sit: sed non est ibi, nisi (est). Et lib. 2. Confess. cap. 11. *Quis tenebit illud* (cor scilicet hominis) *& affiget illud; vt paululùm stet, & paululùm rapiat splendorem semper stantis æternitatis, & videat esse incomparabilem; & videat longum tempus, non nisi ex multis prætereuntibus motibus, qui simul extendi non possunt, longum fieri; non tamen præterire quidquam in æterno, sed totum esse præsens.*

Ex quibus colligitur differentia duplex inter æternitatem & tempus. Prima, quòd tempus principio & fine clauditur; æternitas verò, nec principium, nec finem habet. Secunda, quòd tempus est in perpetuo fluxu; æternitas autem tota simul est, nec vllam patitur successionem. Hoc breuiter prænotato, ad quæstionem propositam

Dicendum est, Deum esse æternum, æternitatemque solius Dei esse propriam. Ita S. Th. 1. p. q. 10. a. 2. & 3.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat 1. ex Scripturis. Deut. 32. *Viuo ego in æternum, dicit Dominus.* Daniel. 6. *Ipse est Deus viuens & æternus in sæcula.* 1. Timoth. 6. *Solus habet immortalitatem.*

Constat 2. ex Concil. Lateranensi sub Innocentio I. cap. 1. vbi statuitur firma fide credendum esse, quòd solus Deus sit æternus.

Eadem veritas à SS. Patribus asseritur; inter quos Isidorus Pelusiota lib. 3. epist. 149. hanc optimè explicat his verbis: *Æternitas velut sempiterna vitalitas est: ideo de sola*

eâ naturâ, quæ initij est expers, & eodem modo se habet, vsurpari consueuit. Etenim immortale de eo quoque, quod cùm ortum habuerit, minimè tamen moritur; hoc est, de Angelo & animâ, pronunciari potest: atque item incorruptibile de ijs, quæ facta sunt, sed corruptione sunt omni potiora. At æternum propriè diuinæ soli essentiæ conuenit.

Ex dictis colligitur, non tantùm Deum esse æternum, æternitatemque illius solius esse propriam; sed etiam omnia illi in æternitate sua esse præsentia. Quod meliùs explicare non possumus, quàm verbis Petri Damiani Opusc.36.c.8.vbi sic loquitur: *Omnipotenti itaque Deo non est heri, vel cras, sed hodie sempiternum; cui nihil defluit, nihil accidit; cui nihil est varium, nihil à se diuersum. Illud hodie, æternitas est incommutabilis, indefectiua, inaccessibilis; cui videlicet nihil addi, nihil valet imminui. Et omnia, quæ apud nos elabendo discurrunt, aut per temporum vicissitudines se variant, apud illud hodiè stant, & immobiliter perseuerant. In illo scilicet hodiè dies ille adhuc immobilis est, in quo mundus iste sumpsit originem: in illo iam & ille nihilominùs est, quo iudicandus est per æterni iudicij æquitatem.*

SECTIO VI.

An, & qua ratione Deus sit vbique præsens.

CVM duo sint, quæ rem quamlibet existentem necessariò consequantur; scili-

cet duratio, & locus: Et quidquid eſt, aliquando & alicubi eſſe oporteat; illudque nihil eſſe dicatur, quod nunquam & nuſquam exiſtit. Ideo poſt conſiderationem æternitatis, quam ad inſtar durationis in Deo concipimus; agendum eſt de perfectione illa, per quam ipſe rebus creatis præſens eſſe concipitur; quæquidem à Theologis immenſitas vocatur.

Dicendum eſt igitur Deum, per illam ſuam immenſitatem, vbique realiter præſentem eſſe. Eſt de fide.

Et probatur 1. ex Scripturis. Ierem. 23. *Cœlum & terram ego impleo.* Pſal. 138. *Si aſcendero in cœlum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades.* Act. 17. *Non longè eſt ab vnoquoque noſtrûm: in ipſo enim viuimus, mouemur, & ſumus.*

Probatur 2. ex S. Athan. in ſymbol. *Immenſus Pater, immenſus Filius, immenſus Spiritus ſanctus.* Et S. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 1. *Deus vbique eſt, ſine vllo ſitu præſens, ſine habitu omnia continens, ſine loco vbique totus.*

Probatur 3. quia, ſi Deus realiter vbique non eſſet, ſed ab aliquibus locis abeſſet (vt quidam hæretici dixerunt;) ſequeretur eum non eſſe in omni genere perfectionis infinitum: deeſſet enim illi præſentia in aliquo loco, quæ eſt quædam perfectio. Sequeretur præterea eum moueri poſſe de loco in locum: quod eſt abſurdum, & eius immutabilitati repugnans.

Iàm quod ſpectat ad modum, quo Deus vbique eſſe concipitur: cùm res creatæ duo-

bus tantùm modis dici possint esse alicubi; vel circumscriptiuè, cùm scilicet totum toti loco, & partes totius loci partibus respondent; vel definitiuè, cùm totũ in toto loco est, & totum in qualibet parte loci, sicut in corpore hominis inest anima. Deus neutro ex his duobus modis dici potest rebus creatis esse præsens.

Non circumscriptiuè; cùm non constet partibus, quæ diuidi aut extendi possint: vnde S. Aug. epist. 57. ad Dardanum; *In eo ipso*, inquit, *quòd dicitur Deus vbique diffusus, carnali resistendum est cogitationi, ac mens à corporis sensibus euocanda; ne, quasi spatiosa magnitudine, opinemur Deum per cuncta diffundi.*

Nec etiam definitiuè, cùm eius præsentia nullo definiatur loco. Ita vt dicendum potiùs sit, (vt notat Boëtius lib. de Trinit.) quòd Deo locus omnis sit præsens, quàm quòd Deus in vllo sit loco.

Cùm igitur neutro ex his duobus modis Deus præsens sit, & tamen verè ac realiter vbique sit; restat, vt alio quodam longè perfectiori modo, licet inexplicabili, illum vbique esse concipiamus.

De illo autem diuinæ immensitatis inexplicabili modo variè loquuntur SS. Patres. S. Greg. lib. 16. moral. cap. 15. dicit, quòd *incircumscriptus Dei Spiritus omnia intra semetipsum habet; quæ tamen & implendo circumdat, & circundando implet, & sustinendo transcendit, & transcendendo sustinet.* S. Ioannes Damasc. lib. 1. de fide cap. 8. vocat diuinitatem, *Implentem omnia, &*

à nullo comprehensam; sed potiùs amplectentem omnia, & continentem; & suprà eminentem, & sine vlla inquinatione substantijs omnibus insistentem, & vltra omnia. Petrus Damianus Opusc. 36. *Ipse Deus*, inquit, *manet super omnia, ipse infra omnia, ipse intra omnia, ipse extra omnia: superior est per potentiam, inferior per sustentationem, interior per subtilitatem, exteriòr per magnitudinem.*

Quærunt hîc aliqui, an Deus sit extra huius mundi ambitum in spatiis imaginariis, quæ illîc esse concipiuntur?

Respondetur breuiter, Deum non esse in illis spatiis, tanquàm in locis realibus; cùm ibi nulla sit substantia, nullum accidens, sed merum inane: nec etiam huius mundi terminis eius immensitatem definiri. Ac proinde concipere debemus, Deum extra mundum eodem modo esse, quo fuit antequàm ipsum è nihilo crearet mundum: *Vbi erat Deus* (inquit S. Bernardus lib. 5. de Consid. c. 6.) *antequàm mundus fieret, ibi nunc est. Non est, quòd quæras vltrà, vbi erat: præter ipsum nihil erat; ergo in seipso erat.*

SECTIO VII.

An Deus sit in omni genere perfectionis infinitus.

QVONIAM diuinarum perfectionum, nec numerus, nec finis est; omnia, quæ de illis dici possunt, vno verbo concludemus, si dixerimus, Deum esse in omni genere entis & perfectionis infinitum.

Est de fide: & , vt sic, definitum est in Concilio Lateranensi sub Innocentio 3. cap. 1.

Præterea probari potest ex Scripturis. Psal. 144. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis.* Baruc. 3. *Magnus est, & non habet finem; excelsus & immensus.*

Probatur 3. Ex S. Dionysio lib. de Diu. Nom. cap. 9. *Magnus est Deus, & supra omnem magnitudinem, & omnem transiliens infinitatem.* Et S. Damasceno lib. 1. de Fide, cap. 4. *Deus infinitus est, & incomprehensibilis; & hoc vnum de illo potest comprehendi, quòd sit incomprehensibilis & infinitus.*

Illud præterea constat ex eo quòd, cùm nihil possit excogitari Deo maius vel melius, ac ipse Deus de facto habeat in se perfectiones omnes possibiles: hinc sequitur, illum esse infinitè perfectum, ita vt præter ipsum nihil tale possit reperiri. Quia, quodcunque ens excogitari possit & quantumlibet perfectum, vna tamen perfectio semper illi deerit; scilicet esse ab omni alio independens. Quidquid enim non est Deus, essentialem ab illo dependentiam habet.

CAPVT III.

De Scientia Dei.

SECTIO I.

An sit in Deo scientia, & qualis illa sit.

NOMINE scientiæ hîc non intelligimus illam, quæ vulgò à Philosophis definitur: cognitio rei per causas: sed in ge-

nere, perfectam, certam, & claram cognitionem cuiuslibet veritatis, seu cuiuslibet rei cognoscibilis. Et eo sensu, de fide est in Deo esse scientiam.

Hoc manifestè pluribus in locis Scriptura testatur. Hester 14. *Domine, qui habes omnem scientiam.* ad Rom. 11. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!*

Non est hîc opus plura Scripturæ vel sanctorum Patrum proferre testimonia, in asserendâ tam clarâ & perspicuâ veritate: cùm nulli dubium sit, quin Deus maximâ & perfectissimâ intelligentiâ & scientiâ præditus sit.

Restat igitur videndum, qualis sit illa Dei scientia. Quod vt à nobis vtcunque intelligatur, obseruandum est, scientiam illam diuinam ab humanâ longè diuersam esse. Vnde per Isayam cap. 55. dixit Deus: *Non sunt cogitationes meæ, cogitationes vestræ, &c.* Et S. August. lib. 2. ad Simplicianum. quæst. 2. *Cùm dempsero*, inquit, *ab humanâ scientiâ mutabilitatem, & transitus quosdam à cogitatione in cogitationem, &c. Cùm hæc cuncta detraxero, & reliquero solam viuacitatem certæ atque inconcussæ veritatis, vnâ atque æternâ contemplatione cuncta collustrantis; imò non reliquero, (non enim hoc habet humana scientia) sed pro viribus cogitauero: insinuatur mihi vtcunque scientia Dei.*

Cùm autem in humanâ scientiâ tres præsertim defectus reperiantur. 1. quòd sit accidentalis. 2. quòd ab obiecto suo pendeat, & à rebus ipsis hauriatur. 3. quòd varia sit &

in eâ sic cognitâ, cognoscere omnes creaturas: cùm ad perfectam comprehensionem alicuius causæ requiratur, vt in eâ sic cognitâ, omnes eius effectus cognoscantur.

Tertiò denique scientia Dei non est multiplex, nec varia, aut mutabilis; sed vna & simplicissima; Deusque vnico & simplicissimo intuitu omnia ab æterno cognoscit; & eodem semper ac inuariabili modo cognoscit. Cùm enim scientia Dei (vt dictum est) sit eius substantia; & illa sit vnica & simplicissima, ac in se omnino immutabilis: sequitur, vt & de scientia eius idem omninò dici debeat. Vnde S. Aug. lib. de Ciuit. cap. 10. explicans, quo sensu in Scriptura spiritus diuinæ intelligentiæ dicatur multiplex; *Cæterum*, inquit, *dictus est in Scripturis sanctis Spiritus Sapientiæ multiplex, eo quòd multa in se habeat. Sed quæ habet, hæc & est; & ea omnia vnus est. Neque enim multæ, sed vna sapientia est, in qua immensi quidam sunt atque infiniti rerum intelligibilium thesauri.* Et Petrus Damianus Opusc. 36. cap. 7. *Deo*, inquit, *nec nouum aliquid penitùs accidit, nec aliquid ab eo per temporis momenta recedit. Sed nec diuersis obtutibus diuersa considerat; vt, cùm intendit præteritis, vacet à præsentibus, vel futuris: vel rursùs cùm præsentia siue futura considerat, oculos à præteritis auertat; sed vno duntaxat ac simplici præsentissimæ maiestatis intuitu simul omnia comprehendit: neque hoc confusè atque inexplicatè, sed omnia discernit, ac iuxta proprietatem suam quæque distinguit.*

nes feræ syluarum, iumenta in montibus & boues; cognoui omnia volatilia cœli. Præsertim verò testantur Scripturæ Deum distinctè cognoscere actiones, verba, & cogitationes vniuscuiusque hominum; Psal. 138. *Domine probasti me, & cognouisti me, &c. intellexisti cogitationes meas de longè, &c.* Iob.31. *Nonne ipse considerat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat?* Hebr.4. *Pertingit vsque ad diuisionem animæ ac spiritus, &c. Et non est vlla creatura inuisibilis in conspectu eius, &c.*

Probatur insuper eadem veritas ex eo, quòd nihil est omninò in rebus creatis, ad cuius productionem & conseruationem Deus, vt causa prima, concurrere non debeat: Vnde sequitur nihil esse omninò, quòd Deus perfectè non cognoscat. Vt enim ait S. August. lib. 5. de Gen. ad litt. c. 15. *Sufficere debet, vt quisque nouerit, vel inconcussè credat, quòd Deus hæc omnia fecerit. Non enim opinior eum esse tam excordem; vt Deum, quæ non nouerat, fecisse arbitretur.*

Et quamuis ea ratio non probet Deum cognoscere peccata; cùm sint priuationes potiùs quàm entia; nec ad ea, vt formaliter peccata sunt, Deus vllomodò concurrat: constat tamen ex variis Scripturæ locis illa distinctè à Deo cognosci, quocunque tandem modo illa cognoscat. Psal. 18. *Delicta mea à te non sunt abscondita.* Et Psal. 50. *Malum coram te feci.* Psalm. 138. *Imperfectum meum viderunt oculi tui.*

Certum est 4. Deum res omnes cognoscere, non tantum cùm sunt actu existentes, sed

contingentes, quòd non pendeantà causis necessariis, sed liberis & indeterminatis; & pro illarum libito possint esse, vel non esse.

Huius autem quæstionis difficultas in duobus consistit. Primum est, quomodo infallibilitas & certitudo diuinæ cognitionis, cum illarum rerum contingentia, subsistere valea. Secundum, quomodo libertas & indifferentia creaturarum rationabilium, à quibus pendent eiusmodi effectus contingentes, cum infallibilitate & certitudine diuinæ præscientiæ possit concordari. Pro quorum resolutione

Dicendum 1. Deum cognoscere omnia futura contingentia libera. Hæc veritas de fide est,

Et plurimis Scripturæ testimoniis probari potest; vt ex iis, in quibus Christus Dominus dicitur præsciuisse & prædixisse multa, quæ futura erant, & quæ tamen à causis liberis & indeterminatis pendebant; qualis est trina Petri negatio, Iudæ proditio, &c. Item ex iis, in quibus res eiusmodi futuræ contingentes, à Prophetis diuinitùs inspiratis prædictæ referuntur. Vt enim rectè dixit Tertullianus, lib. 2. cont. Marcio. c. 5. *Diuina præscientia tot habet testes, quot fecit Prophetas.*

Dicendum 2. cognitionem illam, quam Deus habet de futuris contingentibus liberis, esse certissimam, & omninò infallibilem.

Hoc probari potest 1. ex illis omnibus Scripturæ locis, in quibus veritas, tanquàm perfectio quædam essentialis, Deo tribuitur; imò & ipse Deus veritas appellatur. Hæc

habetur, Deū præſcire certiſſimè omnia, quæ liberè ab hominibus fiunt, antequàm fiant, vt ex antedictis conſtat: ex altera verò etiam habetur, ea, quæ ab hominibus fiunt, ab eorum libera electione pendere; eſſe in eorum libera poteſtate; & ab illis ita liberè fieri, vt poſſint, ſi velint, ea non facere. Quod ex plurimis Scripturæ locis probari poteſt: vt Geneſ. 4. vbi Deus ſic alloquitur, & admonet Cain, cùm fratris ſui cædem meditaretur: *Nonne, ſi benè egeris, recipies; ſin autem malè, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit? ſed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius.* Et Eccli. 15. dicitur quòd, *Deus reliquit hominem in manu conſilij ſui &c. ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi.* 1. Cor. 7. *Nam, qui ſtatuit in corde ſuo firmus, non habens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ voluntatis, &c.*

Probatur 2. ex S. Hieron. in cap. 26. Ieremiæ, vbi explicans hæc verba Prophetæ: *Noli ſubtrahere verbum ſi fortè audiant:* ſic loquitur: *Noſtro Dominus loquitur affectu, vt liberum homini ſeruetur arbitrium; nec ex præſcientia eius, quaſi ex neceſſitate, vel facere quid, vel non facere, cogatur. Non enim ex eo quòd Deus ſcit futurum aliquid, ideò futurum eſt: ſed quia futurum eſt Deus nouit, quaſi præſcius futurorum.* Et S. Aug. lib. 5. de Ciuit. cap. 10. *Quocirca nullomodò cogimur, aut retentâ præſcientiâ Dei tollere voluntatis arbitrium; aut retento voluntatis arbitrio Deum (quod nefas eſt, ne-*

v. g. antichristum peccaturum. Ergo necessariò peccabit Antichristus.

Ad huius obiectionis solutionem, duplex distinguenda est necessitas: alia enim est antecedens; alia consequens. Antecedens, est illa, quæ oritur ex causa antecedente, & necessariò operante: positâ enim tali causâ necessariò sequitur effectus. Consequens verò necessitas est illa, quæ oritur ex sola positione effectus, etsi à causa libera proueniat.

Hoc posito, ad maiorem obiectionis propositionem respondetur cùm distinctione. Cùm enim in eâ dicitur, illud, quod Deus præsciuit faciendum à causâ liberâ, fieri necessariò debere; si de necessitate antecedente sermo sit; negatur: si de consesequente; conceditur. Verùm, hæc necessitas (vt per se patet) nullomodò libertati præiudicat; cùm ideò tantùm aliquid faciendum necessariò dicitur, quia re vera fiet, licet liberè fiat; sicut de eo, quod iam factum est, potest dici quòd necessariò factum est; hoc est, quòd fieri non potest, quin factum sit; quamuis liberè factum sit.

SECTIO IV.

An Deus cognoscat futura conditionata.

ILLA dicuntur futura conditionata, quæ reipsa nunquam existent; sed tamen, quæ liberè existerent; id est, ab aliqua causâ liberâ fierent, si certa aliqua conditio poneretur. Et de talibus quæritur, an Deus futura illa conditionata cognoscat.

Vt autem ea, quæ dicenda sunt, clariùs in-

telligantur; ſupponendum eſt, quòd, licèt ſcientia Dei ſit in ſe ſimpliciſſima & maximè vna; nihilominùs ſecundùm diuerſam habitudinem, quam concipimus habere ad ſua obiecta, communiter à Theologis diuidi ſolet in eam, quæ dicitur ſcientia ſimplicis intelligentiæ, & eam, quæ ſcientia viſionis appellatur.

Scientia viſionis dicitur ea, quâ Deus cognoſcit res, quæ in aliqua differentia temporis exiſtentiam habent, vel habuerunt, aut habituræ ſunt.

Scientia verò ſimplicis intelligentiæ eſt, qua cognoſcit res omnes, quoquo modo eſſe poſſunt; ſiue reipſa aliquando futuræ ſint, ſiue non.

Hæc vtraque ſcientia aliis nominibus aliquando appellatur. Scientia enim ſimplicis intelligentiæ dicitur ſcientia neceſſaria: quia fieri non poteſt, quin creaturæ omnes, reſpectu diuinæ omnipotentiæ, ſint poſſibiles; ac proinde neceſſarium eſt, illas à Deo vt tales cognoſci. Scientia vero viſionis vocatur ſcientia libera: eo quòd ſupponit in Deo decretum liberum producendi creaturas; & ad illarum exiſtentiam & operationes concurrendi.

Præter hanc duplicem ſcientiam Dei, alteram adhuc Theologi plerique aſſignant, quã vocant mediam: qua Deus cògnoſcit res illas contingentes & liberas; quæ quidem nunquam futuræ ſunt; ſed tamen quæ, ſi certa aliqua conditio poneretur, eſſent futuræ. Et de hoc quidem tertio genere ſcientiæ, maxima eſt inter Theologos controuerſia; aliis

pro parte affirmatiua magno ardore certantibus, aliis non minori conatu eam oppugnantibus. Nos hîc, prout propositum nobis est, & ratio compendij postulat, ea tantùm proponemus, quæ tanquam certa & indubitata tenenda sunt: reliquis omnibus, quæ inter Theologos controuertuntur, cuiusque iudicio & arbitrio permissis.

Dicendum est igitur Deum certò & infallibiliter cognoscere omnia illa futura contingentia conditionata: seu (quod idem est) Deum ab æterno præuidisse, quid angeli vel homines, liberè facturi essent; si in tali, vel in tali rerum ordine; cum his, aut illis circumstantiis, collocarentur.

Probatur 1. authoritate Scripturæ, quæ variis in locis testatur, Deum prædixisse res quasdam euenturas esse, si aliqua conditio poneretur: quæ tamen, cùm posita non fuerit, res illæ non euenerunt. Vnde sequitur Deum certò & infallibiliter cognouisse eiusmodi res, quæ non extiterunt, verè futuras fuisse, si talis conditio posita fuisset. Ita habetur in lib. 1. Reg. cap. 21. vbi duo futura cōditionata fuerunt diuinitùs Dauidi reuelata. Nempe quòd, si maneret in vrbe Ceyla, Saül rex descensurus esset ad obsidendam vrbem. Et quòd, si Saül vrbem illam obsideret, incolæ illius tradituri essent ipsum Dauidem in manus Saülis. Quorum tamen neutrum euenit, quia conditio defuit: Dauid enim ibi non remansit, sed accepto diuino illo oraculo inde sine morâ discessit. Idem patet ex S. Matth. cap. 11. vbi Christus testatur Tyrios & Sidonios pœnitentiam fuisse actu-

ros; si apud eos ea miracula edidisset, quæ in Iudæâ patrauerat.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de corrept. & gratia, cap. 8. vbi ex his verbis Sap. 4. *Placens Deo factus est dilectus, & viuens inter peccatores, translatus est: raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, &c.* colligit prædestinatos singulari Dei beneficio ex hac vita morte immaturâ subtrahi: quos, si diutiùs vixerent, in peccatum lapsuros, & exinde gratiâ & salute priuandos fore præsciuit. Vnde sequitur, Deo notum fuisse id, quod reuerà non contigit; contigisset autem certissimè, si vita illorum longiùs producta fuisset. S. item Greg. Nissen. in orat. de infantibus, qui præmaturâ morte rapiuntur, sic loquitur; *Consentaneum est, ab illo, qui peræque futurum nouit ac præteritum, prohiberi paruuli progressionem ad perfectam ætatem; ne malum illud, quod præsciens illa vis & facultas cognouerit in eo qui victurus esset, ita perficiatur, eique materia nequitiæ vita fiat.*

Probatur 3. ratione. Nam scientia Dei non esset vndequaque perfecta nisi omne verum attingeret. At non attingeret omne verum, nisi futura conditionata cognosceret; cũ hæc non minùs vera sint, quàm quæ absolute futura sunt, imò priùs; secundùm rationem, futurum contingens sit verum conditionatè, quàm absolutè: nam, si verum est, quòd Petrus positus in talibus circumstantiis peccat; certè, antequàm in iis positus esset, verum erat, quòd si in iis poneretur, peccaret.

Quòd autem spectat ad id, quod aliqui Theologi dicunt; nihil esse futurum, siue ab-

folutè, fiue fub conditione, nifi dependenter à decreto aliquo ipfius Dei; quo efficaciter vult prædeterminare creaturam quamcumque, etiam liberam, ad agendum; & per quod proinde cognofcit futura fub conditione: atque ita hanc cognitionem non fpectare ad fcientiam illã conditionatã feu mediam, fed ad fcientiam liberam: magnam id recipere videtur difficultatem. Si enim hoc verum effet, fequeretur Deum fore caufam peccati: quia v. g. in illa prædictione fuprà ex lib. 1. Reg. relatâ, fenfus illius effet, Deum efficaciter decreuiffe aut decreturum fuiffe, vt Saül contra ius fafque ad necem Dauidem quæreret, & eo animo vrbem, in quam confugerat, obfideret. Præterea exprobratio Chrifti fuprà relata contra Iudæos per comparationem Tyriorum & Sydoniorum cum ipfis, videretur parùm rationi confentanea: potuiffent fiquidem Iudæi refpondere, non mirum effe; quòd Tyrij in occafione ibi declaratâ effent conuertendi: quia vi decreti alicuius diuini auxilia quædam efficacia & ineluctabilia erant accepturi, quibus ipfi carere debebant, & fine quibus pœnitentiam agere non poterant. Quæ omnia & plura alia fimilia, quæ hîc in vtramque partem dicenda forent, ex iis, quæ in tractatu de Gratiâ explicanda funt, pleniùs intelligentur.

SECTIO V.

An aliquæ rerum creatarum Ideæ in Deo fint.

SVPPONENDVM eft nomen Ideæ nihil aliud fignificare, quàm formam illam,

ſeu ſpeciem intelligibilem exiſtentem in intellectu artificis, ad quam ille reſpiciens operatur: vnde & deriuatur à verbo εἴδειν, quod eſt videre. Quia ſcilicet idea eſt veluti exẽplar, quod artifex in agendo reſpicit & intuetur, vt ſimilem ei effectum exprimat. Hoc ſuppoſito,

Dicendum eſt 1. in mente diuina eſſe ideas omnium creaturarum.

Probatur 1. ex Scripturâ. ad Hebr. 11. *Fide credimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent:* hoc eſt, vt iuxta inuiſibile exemplar, quod eſt in mente Dei, fierent hæc viſibilia. Ita hunc locum explicat Hugo Cardinalis & alij. S. Ioan. cap. 1. *Quod factum eſt, in ipſo vita erat:* hoc eſt, vt explicat S. Aug. tract. 1. in S. Ioan. quod factum eſt extra Deum, erat viuens in Deo, ſecundùm rationem & ideam ipſius in diuina mente ab æterno exiſtentem.

Probatur 2. ex eodem S. Aug. lib. 12. de Ciuit. cap. 20. vbi, poſtquàm dixit in ſapientiâ diuinâ eſſe inuiſibiles atque incommutabiles rationes rerum, etiam viſibilium & mutabilium, quæ per illam factæ ſunt; hanc affert dicti ſui rationẽ: *Quoniam Deus non aliquid neſciens fecit; quod nec de quolibet homine artifice rectè dici poteſt. Porro, ſi ſciens fecit omnia, ea vtique fecit, quæ nouerat &c.*

Dicendum 2. ideas diuinas non eſſe aliquid diſtinctum ab eſſentia Dei, ſed ipſammet eſſentiam diuinam vt cognitam ab ipſo Deo, tanquam eminenter in ſe rerum omnium perfectiones continentem; ac proinde tan-

quam id, ad cuius imitationem res omnes ab ipso produci possunt. Ita S. Thom. 1. p. q. 15. a. 2.

Quia, cùm ex antedictis constet essentiam diuinam esse simplicissimam, & nihilominùs in ea rerum omnium perfectiones eminenter contineri; hinc sequitur ideas non esse aliquid distinctum ab essentiâ diuinâ; illamque essentiam posse optimè & perfectissimè tenere rationem ideæ in mente diuina, ad productionem cuiuslibet creaturæ quantũcunque perfectæ: cùm in ea cuiuslibet perfectionis exẽplar absolutissimũ reperiatur.

CAPVT IV.

De voluntate Dei.

SECTIO I.

An sit in Deo voluntas, & qualis.

DICENDVM 1. in Deo verè & propriè esse voluntatem.

Hoc euidenter constat ex Scripturâ. S. Matth. *Fiat voluntas tua.* Rom. 9. *Voluntati eius quis resistit?*

Dicendum 2. voluntatem in Deo non esse, sicut in nobis, per modum potentiæ: sed actũ purissimum & simplicissimum, seu ipsam actualem volitionem diuinam.

Hoc euidenter constat ex iis, quæ suprà dicta sunt de simplicitate Dei; vbi probatum est in Deo nullam dari posse compositionem: daretur autem, si voluntas in eo esset per modum potentiæ.

Dicendum 3. voluntatem Dei, quamuis in

se vnica & simplicissima sit, esse tamen virtute, & secundùm nostrum concipiendi modum, multiplicem, secúdùm varios respectus ad creaturas, & diuersa circa illas decreta.

Hinc est, quod aliquando Scriptura in plurali numero de voluntatibus diuinis loquatur, vt Psal.102. *Notas fecit Israël voluntates suas.* Eo sensu multiplex apud doctores reperitur diuinæ voluntatis diuisio.

Primò enim diuiditur in voluntatem signi; & voluntatem beneplaciti. Voluntas beneplaciti est ea, qua Deus vult aliquid, quia ita placet ipsi. Voluntas verò signi est ipsius diuinæ voluntatis declaratio per aliqua signa externa. Quæ communiter à Theologis quinque numerantur, scilicet præceptum, prohibitio, consilium, permissio, & operatio. Quando enim Deus aliquid iubet; signum est, quòd velit illud fieri; & econtrà quando prohibet, quòd nolit: simili modo cùm aliquod consilium dat; signum est id, quod consulitur, illi placere: quando verò aliquid permittit; signum, nolle impedire; cùm posset, si vellet: denique quando operatur, siue per se solum, siue cum causâ secúdâ; signum est velle id, quod ipse agit; aliàs si nollet, non ageret: vnde S. Anselm. dixit in libello de volunt. Dei. *Appellari Dei voluntatem, quidquid in nobis ipse misericorditer operatur.* & S. Aug. in Enchirid. cap. 9. *Nihil fit quòd omnipotens non velit, vel sinendo vt fiat, vel faciendo.*

Secundò diuiditur in voluntatem antecedentem, & consequentem. Quæ diuisio desumitur ex S. Damasc. lib.2. de Fide. cap.29.

Vbi per voluntatem antecedentem, intelligit eam, qua Deus vult ex se aliquid, nulla ad id volendum ratione inductus ex parte creaturæ. Et de hac voluntate intelligit illud dictum Apostoli 1. Tim. 2. *Deus vult omnes homines saluos fieri*. Per consequentem verò intelligit eam voluntatem, quâ Deus vult aliquid, aliqua ratione ad id volendum inductus ex parte creaturæ. Et hac voluntate dicit Deum velle punire peccatores propter ipsorum peccata.

Tertiò diuiditur in voluntatem absolutam, & conditionatam. Voluntas absoluta est ea, quæ semper impletur, & ideò vocatur etiam efficax. De ea intelligitur illud Esther 13. *Non est, qui possit resistere voluntati tuæ.* Conditionata verò ea est, quæ ad hoc vt impleatur, aliquam conditionem adiunctam habet: vnde non semper est efficax, cùm non semper ponatur ea conditio. Talis est ea voluntas v. g. qua Deus vult peccatores ad pœnitentiam reuerti; cum hac conditione tamen, si & ipsi gratiæ suæ cooperari velint. Quo sensu dixit Christus Dominus Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, &c. & noluisti.*

Dices inde sequi aliquam voluntatem otiosam & imperfectam in Deo reperiri; hanc v. g. qua vult omnes homines saluos fieri, cum hac conditione, scilicet si & ipsi velint, & media conuenientia ad salutem amplectantur. Illa enim voluntas respectu reproborum otiosa est; cùm effectum suum nunquam habitura sit. Est etiam imperfecta; quia sic potiùs dicenda esset velleitas

quàm voluntas: hæc autem velleitas dicit impotentiam & defectum in voluntate.

Respondetur voluntatem conditionatam, illam v.g. quâ Deus vult omnes homines saluos fieri, nec otiosam, nec imperfectam dici posse. Non otiosam; cùm ex ea sequatur præparatio mediorum & auxiliorum, quæ dantur omnibus hominibus, vt salui fiant: quod suppponimus ex tractatu de Gratia. Neque etiam imperfectam; cùm non sit velleitas, sed vera voluntas; non enim dicit Apostolus, quòd Deus vellet, sed quod vult omnes homines saluos fieri. Et in eo vera esse ostenditur; quòd per eam verè Deus mouetur ad illorum mediorum & auxiliorum præparationem.

SECTIO II.

Quænam sint obiecta diuinæ voluntatis.

NON hîc agimus de primario & præcipuo diuinæ voluntatis obiecto, quod est ipse Deus: certum est enim naturaliter & necessariò velle & amare seipsum; cùm sit sui ipsius summum bonum: nec vllam hæc veritas difficultatem recipit. Quæstio est igitur de obiectis externis & secundariis diuinæ voluntatis. De quibus

Dicendum 1. Deum amare omnes creaturas, quæ existunt in aliqua differentia temporis.

Hoc manifestè constat ex Scriptura. Sap. 11. *Diligis omnia, quæ sunt; & nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Deinde quia, sicut se habet intellectus diuinus ad verũ, ita & voluntas diuina ad bonum. Sed diuinus intellectus

fertur in omne verũ, non solum increatum, sed etiam creatum, vt suprà ostensum est. Ergo & voluntas diuina in omne bonum, non tantùm increatum, sed etiam creatum, quale est omne ens à Deo productum, iuxta illud Genes. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.*

Dicendum 2. Deum velle & amare omnes creaturas in ordine ad se, & propter seipsum.

Hæc veritas constat ex Scriptura. Prouerb. 16. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* Isa. 43. *Omnem, qui inuocat nomen meum, in gloriam meam creaui eum.* Deinde ex eo quòd, cùm Deus sit omnium rerum vltimus finis; hinc sequitur res omnes naturaliter in illum referri & ordinari debere: alioquin esset ordo inuersus & præposterus.

Quando autem dicitur Deum creauisse omnia propter se, hoc intelligi non debet, quòd Deus iis indigeat. Verè enim psaltes regius Psal. 15. *Dixi Domino, Deus meus es tu; quoniam bonorum meorum non eges.* Sed vt in iis sapientiæ, bonitatis, ac potentiæ suæ opes ostendat, gloriamque suam clariorem & illustriorem reddat.

Dicendum 3. Deum velle malum pœnæ, non præcisè vt malum est: (*Nemo enim*, vt ait S. Dionysius de diu. nom. c. 4. *intendens malum operatur:*) sed quatenùs bonum aliquod adiunctum habet.

Hoc constat ex Scriptura. Isai. 45. *Ego Deus faciens pacem, & creans malum.* Ierem. 36. *Adducam super eos omne malum, quod locutus sum.* Denique certum est & ex-

perientiâ nimis compertum, Deum velle omnes pœnalitates huius vitæ & mortem ipsam, ratione peccati originalis, & etiam aliorum peccatorum actualium; tùm quia ipsius iustitiæ diuinæ ordo id exigit; tùm etiam quia aliquando ipsius hominis bonum spirituale id requirit.

Dicendum 4. Deum nullomodò velle malum culpæ, neque per se, neque per accidens.

Hæc veritas est de fide, cui oppositus est error hæreticorum nostri temporis, qui eò impietatis deuenerunt, vt dicerent, Deum non modò permittere, sed positiuè velle peccatum, vt in eo puniendo iustitiam suam ostendat; & preditionem Iudæ æquè fuisse opus Dei, ac S. Pauli conuersionem. Ita etiam olim senserunt alij hæretici, vt testatur Vincentius Lirinensis lib. 1. aduersus hæreses cap. 34. & Eusebius lib. 5. hist. cap. 20.

Refellitur hic error, & veritas assertionis nostræ probatur, 1. ex Scriptura. Psal. 5. *Non Deus volens iniquitatem tu es.* S. Iac. c. 1. *Deus intentator malorum est.*

Probatur 2. ex S. Ambrosio lib. 2. de Cain & Abel cap. 9. *Quantò grauius*, inquit, *peccato ipso, ad Deum referre quod feceris; & reatus tui inuidiam transfundere in authorem, non criminis, sed innocentiæ.* Et S. August. Epist. 105. ad Sixtum. *Iniquitatem, quam rectissima veritas improbat, damnare nouit ipse Deus, non facere.* S. Fulgent. lib. 1. ad Monimum cap. 13. *In sanctis coronat Deus iustitiam, quam eis gratis ipse tribuit, gratis seruauit, gratisque perfecit: iniquos au-*

tem condemnabit, pro impietate vel iniustitia, quam in eis ipse non fecit.

Probatur 3. ratione qua vtitur S. Anselmus in lib. de libero arbitrio cap. 8. quia iusta voluntas hominis est ea, qua vult id, quod Deus vult eam velle; iniusta verò econtrariò est ea, qua vult id, quod non vult Deus eam velle. Vnde sequitur quòd, si Deus vellet hominem peccare, homo peccando non peccaret, simulque voluntas eius iusta & iniusta foret: Iusta, in quantùm conformis esset diuinæ voluntati, quâ Deus vellet illum peccare: iniusta, in quantùm eidem voluntati repugnaret, quæ prohibet peccare.

Confirmatur ex eo quòd (vt dicit S. Ambr. lib. 1. Exaemeron cap. 8.) non alium ob finem filius Dei in mundum venit, nisi vt tollat peccata mundi, & dissoluat opera diaboli: qua ratione igitur fieri potest, vt opera illa diaboli velit astruere, & ad peccata impellere & incitare?

Multa ex Scripturis solent obiicere hæretici, v.g. quòd in ea dicatur Deum velle, vt fiant aliqua mala opera, & ad ea impellere, hominesque excœcare, & eorum corda indurare, vt nec velint, nec possint benè agere.

Respondetur iis omnibus & similibus aliis loquẽdi modis, qui in Scripturis occurrunt, significari tantùm, vel Deum velle permittere peccata; quòd sapientissimè, & cum summis rationibus facere potest: vel iusto iudicio suo subtrahere interdum hominibus peculiarem gratiæ suæ protectionem, vnde sequitur eorum lapsus in peccata.

Plura super hac re videri possunt apud Bel-

larminum tom. 4. lib. 2. de amiſſione gratiæ & ſtatu peccati cap. 11. & ſequentibus. Et vniuerſim ad has & ſimiles diſſoluendas obiectiones è Scripturis petitas, recurrendum eſt ad illud principium, (de quo ſupià in tractatu de Fide:) nempè veram & certam Scripturæ interpretationem, non à ſenſu particulari, ſed ab authoritate ipſius Eccleſiæ, & vnanimi Patrum conſenſu eſſe petendam: & ſic, cùm obiicitur aliquis Scripturæ locus, videndum eſt, non quid illius verba præ ſe ferre videantur, ſed quo ſenſu à SS. Patribus, & ab vniuerſa Eccleſia intelligantur.

SECTIO III.

An voluntas Dei ſit libera.

AD clariorem huius quæſtionis reſolutionem explicandum eſt breuiter, quid ſit libertas, & in quo verè & propriè conſiſtat. Id autem meliùs & certiùs diſcere non poſſumus quàm à S. Bernardo in lib. de gratia & libero arbitrio; vbi dicit triplicem eſſe libertatem, de qua promiſcuè mentio fit, tùm in Scripturis, tùm apud SS. Patres: 1. eſt quam vocat libertatem naturæ: 2. gratiæ: 3. denique gloriæ. Per primam, dicit nos liberari à coactione & neceſſitate. Per ſecundam, à peccato. Per tertiam denique, à morte & aliis huius vitæ miſeriis. In eo autem præſertim differunt, quòd ſecunda & tertia libertatis ſpecies ſtatum quemdam & conditionem hominis propriè reſpiciunt: prima verò reſpicit actiones ab eius voluntate elici-

tas. Per secundam & tertiam ideò liberi sumus, quia liberati à statu subiectionis, tùm peccati, tùm mortis: per primam verò ideò sumus liberi; quia in eliciendis voluntatis nostræ actibus minimè sumus coacti, aut necessitate adacti.

De hoc igitur 1. genere libertatis, seu de libertate naturæ querimus hîc, in quo illa consistat; vt euidentiùs fiat, qua ratione diuina voluntas propriè libera dici possit. Certum est enim, ac per se euidens, non ideo dici liberam; quòd sit liberata à peccato vel à morte; sed quia est ex se & naturâ suâ libera: & iam vidimus, secundùm mentem S. Bernardi in eo consistere libertatem naturæ; quòd voluntas in actibus suis eliciendis, non solùm à coactione, sed etiam à necessitate libera sit: si enim eo modo libera non esset, *Iam*, inquit, *voluntas non esset: vbi quippe necessitas, ibi non est voluntas*.

Dicendum est igitur (secundùm illius S. Patris sententiam quam fusiùs ibidem explicat & probat) libertatem naturæ, seu liberum voluntatis arbitrium, verè & propriè in eo consistere; quòd voluntati nulla neque coactio neque necessitas inferatur; sed quòd relinquatur libera & indifferens ad agendum vel non agendum, & ad hoc vel illud agendum; seu tàm quoad exercitium, quàm quoad specificationem actuum suorum.

Et hæc est etiam communis aliorum SS. Patrum sententia: vt S. Hieron. lib. 2. cont. Iouinianum; vbi sic loquitur: *Liberi arbitrij nos Deus condidit: nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur; alioquin, vbi necessitas,*

est, nec damnatio, nec corona est. S. Ambr. lib. 2. in S. Lucam: *Non potes dicere, quia noluit te bonum facere, ante quem posuit bonum & malum; vt non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* S. August. denique, qui pluribus in locis agens de libero voluntatis arbitrio, dicit in eo consistere, quòd homo possit agere vel non agere, & hoc vel illud agere: vt in Hom. 12. ex quinquaginta, *Rogo,* inquit, *vos fratres charissimi, quare satanas seducit ad peccandum, cùm Deus posuerit hominem in potestate non consentire satanæ? &c. dat quidem diabolus consilium: sed Deo auxiliante nostrum est, vel eligere, vel repudiare, quod suggerit.* Et lib. de Spiritu & littera cap. 34. *In omnibus misericordia eius præuenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire propria voluntatis est.* Et lib. 22. contra Faustum Manichæum cap. 78. expressè dicit, ex illa indifferentia voluntatis, & potestate eius ad agendum vel non agendum, oriri rationem meriti vel demeriti.

His breuiter circa propriam & veram libertatis notitiam delibatis, ad quæstionem initio sectionis propositam

Dicendum est 1. Deum non liberè, sed necessariò suam ipsius bonitatem velle & amare, tàm quoad specificationem, quàm quoad exercitium actus. Ita S. Thom. 1. p. q. 19. a. 3. Hoc constat ex ante dictis.

Quòd enim Deus necessariò suam bonitatem velit & amet quoad specificationem actus, patet quia Deus illam odisse non po-

test; cùm in eâ nulla, vel minima mali vmbra esse possit: imò cùm in eâ omnes boni rationes, tam in genere entis, quàm in genere moris reperiantur.

Quod autem eamdem bonitatem suam necessariò velit & amet quoad exercitium actus, patet: tùm quia Deus non potest non esse perfectè beatus; ad perfectam autem beatitudinẽ requiritur actualis amor summi boni: tùm etiam quia actus ille diuinæ voluntatis, quo Deus bonitatem suam vult & amat, est actus immanens & essentialis, imo est ipse Deus; ac proinde qui desinere non potest. Sicut autem Deus necessariò suam bonitatem vult & amat; ita econtrariò peccatum, quod est illi oppositum, ex necessitate non vult & odio prosequitur: & hanc S. Aug. vocat lib. 1. cont. Iulianum, *Beatam necessitatem, qua Deus iniustus esse non potest.*

Dicendum 2. Deum, quicquid extra se vult & amat, liberè & sine vlla necessitate velle & amare.

Probatur. 1. ex Scriptura. Psal. 134. *Omnia quæcumque voluit Dominus, fecit in cœlo & in terra.* Ad Ephes. 1. *Operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

Probatur 2. ex S. Ambr. lib. 2. Exaemeron, cap. 2. vbi contra quosdam philosophos, qui Deum omnia fato quodam & necessitate fecisse dicebant; expressè asserit, Deum multa potuisse facere, quæ tamen facere noluit: ac proinde voluntate suâ elegisse ex illis omnibus, quæ facere potuit, ea, quæ reipsa fecit. Et lib. 2. de Fide cap. 3. *Omnia*, inquit, *operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens*

singulis prout vult; hoc est, pro libera volūtatis arbitrio, non pro necessitatis obsequio. Et ex S. Bernard. lib. cit. de Gratia & libero arbitrio, vbi sic loquitur: *Verùm libertas à necessitate, aquè & indifferenter Deo vniuersaque tàm mala quàm bona rationali conuenit creaturæ; nec peccato, nec miseriâ amittitur vel minuitur; nec maior in iusto est, quàm in peccatore; nec plenior in Angelo, quàm in homine, &c.*

Probatur 3. hac ratione: illud agens censetur liberum, quod positis omnibus ad agendum prærequisitis potest adhuc ex se agere, vel non agere; & à nulla re sibi extrinsecâ determinatur necessariò ad agendum, vel non agendum. Atqui Deus eo modo se habet respectu eorum, quæ extra se operatur: posita enim cognitione eorum omnium, quæ sunt possibilia, potest ex illis producere aliqua, vel non producere; & nihil est, quod eum ad id agendum vel non agendum necessitet. Ergo Deus habet voluntatem plenè & perfectè liberam respectu eorum omnium, quæ extra se operatur.

Superest hîc vna difficultas explicanda: in quo scilicet consistat illud velle liberum Dei; & qua ratione in eo sit aliquis actus liber, quo possit velle aut nolle, sine vlla sui mutatione. Pro cuius resolutione

Dicendum 3. liberam Dei volitionem, non esse denominationem extrinsecam, aut respectum rationis, aut perfectionem aliquam realiter ab ipsâ essentiâ diuinâ distinctam; sed esse ipsammet volitionem necessariam, qua Deus seipsum vult & amat: quatenùs tamen

hæc extenditur ſeu terminatur ad creaturas, ad quas poſſet non extendi & terminari: ſeu prout efficacitate ſua illas infert& efficit, cùm poſſet non inferre & efficere: ſeu denique quatenùs indifferens eſt, vt ſine vlla ſui mutatione eas efficiat, aut non efficiat.

Quòd non ſit denominatio extrinſeca, patet. Quia Dei volitio libera eſt in Deo ab æterno: denominatio verò extrinſeca oritur à productione creaturarum, quæ eſt temporalis.

Quòd non ſit reſpectus rationis, patet. Quia, cùm ſit ab æterno in Deo, eſt ante omnem operationem intellectus, qui poſſit talem reſpectum rationis fingere.

Quòd etiam non ſit aliquid diſtinctum realiter ab eſſentia diuina, conſtat. Quia id eius omnimodæ ſimplicitati repugnat.

Reſtat igitur vt dicamus, aut nullum actum liberum in Deo eſſe admittendum, quòd eſſet contra fidem: aut, ſi quis admittendus eſt, non alium admittendum eſſe, quàm ipſum actum immanentem diuinæ volitionis, ſub ea ratione, quam ſuprà explicauimus.

SECTIO IV.

Quænam ſit diuinæ voluntatis efficacitas.

DICENDVM 1. talem eſſe diuinæ voluntatis efficacitatem, ſeu vim ad efficiendum; vt per illam ſolam Deus immediatè efficiat, quidquid extra ſe in ratione primæ cauſæ efficit.

Ita communiter docent SS. Patres. S. Cyrill. lib. 3. cont. Iulianum dicit, Deum *sola voluntate esse perfectorem operum.* Et Clemens Alexand. in Protreptico : *Solâ,* inquit, *Deus voluntate molitur ; & solum eius velle, factum esse consequitur.* Et eo sensu S. Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 4. docet voluntatem Dei esse primam & summam causam omnium corporalium specierum atque motionum. Huc etiam spectat dictum Psalmistæ Psal. 148. *Dixit, & facta sunt ; mandauit, & creata sunt.*

Dicendum 2. efficacitatem illam, & vim effectricem diuinæ voluntatis extendere se ad omnia possibilia : seu (quod idem est) diuinam voluntatem esse omnipotentem ; Deumque posse, quidquid voluerit, efficere.

Hoc constat manifestè ex innumeris Scripturæ locis. Iob 42. *Scio Domine, quia omnia potes.* S. Matth 29. *Apud Deum omnia possibilia sunt.* Et hanc veritatem adeò manifestam existimauit S. Augustin. vt serm. 139. de Tempore sic loquatur : *Non dico : da mihi Christianum ; da mihi Iudæum : sed, da mihi paganum, idolorum cultorem, dæmonum seruum, qui non dicat Deum esse omnipotentem. Negare Christum potest ; negare Deum omnipotentem non potest.*

Quæres, an sit defectus potestatis in Deo non posse mori ; non posse peccare ; non posse rem factam, infectam reddere.

Respondetur nullam esse in Deo impotentiam, sed potiùs maximam omnipotentiæ suæ perfectionem.

Posse enim mori aut aliquid pati, non est potentia,

potentia, sed defectus potentiæ: vnde rectè dixit S. Aug. lib. 5. de Ciuit. cap. 10. *Omnipotens est Deus, faciendo quidquid vult; non patiendo, quod non vult.*

Posse item peccare non est argumentum potentiæ, sed potiùs infirmitatis. Rectè enim Petrus Damia. Opusc. 36. de Omnipotentia Dei cap. 10. *Quod malum est*, inquit, *potiùs nihil debet dici, quàm aliquid: atque ideò nihil praiudicat, si dicamus Deum omnia posse, licet mala non possit: cùm mala non intrà omnia, sed potius extrà omnia debeant supputari.*

Denique, quòd Deus non possit id, quod semel factum est, infectum reddere; non ex imbecillitate prouenit, sed potiùs ex diuinæ veritatis perfectione. Vt enim rectè dixit S. Aug. lib. 26. contra Faust. Manich. cap. 5. *Quisquis dicit: si omnipotens est Deus, faciat, vt quæ facta sunt, facta non fuerint: non videt hoc se dicere: si omnipotens est, faciat, vt ea quæ vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint.* Indè patet, cur communiter Theologi dicant, Deum illa non posse, quæ inuoluunt contradictionem.

SECTIO V.

An, & qua ratione in diuina voluntate amor, odium, misericordia, iustitia, & similes affectus reperiantur.

CERTVM est hos & similes affectus, si considerentur prout secum inferunt aliquam immutationem, siue corporalem, siue spiritualem, nullomodò in diuina voluntate

reperiri; cùm sit omnis prorsùs immutationis expers, vt ex ante dictis constat. Quæstio igitur proposita de ijs intelligenda est, prout habent simpliciter rationem actus, sine vlla imperfectione adiunctâ. Et in hoc sensu

Dicendum est 1. in diuina voluntate esse verum amorem, non tantùm erga se, sed etiam erga creaturas.

Hoc patet ex iis, quæ dicta sunt sectione secunda. Et confirmari potest, quantùm spectat ad amorem, quem Deus habet erga creaturas; ex eo quòd, quidquid entitatis & bonitatis habent creaturæ, id totum habent, quia Deus vult ea habere: amare enim aliquem nihil est aliud, quàm ei bonum velle. Ita S. Thomas 1. p.q.20. art.2. Vbi rectè obseruat differentiam amoris diuini, & humani: homo enim supponit in obiecto amato bonitatem; at verò Deus amando infundit bonitatem; atque adeò facit id, quod amat, bonum, ac proinde amabile.

Dicendum 2. Deum non æqualiter omnes creaturas diligere.

Certum est enim, vt docet S. Thom. suprà, art. 4. meliores semper magis amari à Deo, quatenùs meliores: eò enim meliores sunt, quò maius bonum à diuina voluntate accipiunt: maius autem bonum à Deo accipere, est magis ab eo amari. Est autem notanda doctrina S. Doctoris in responsione ad tertium, vbi docet præsumptuosum esse, velle diiudicare, an aliquis sanctorum sit altero sanctior & Deo charior: nam (vt dicitur Pro-
Prou. 16. uerb. 16.) *Spirituum ponderator est Dominus.*

Sicut autem amor, sic etiam contrarium ob causam in diuinâ voluntate reperitur odium, tàm respectu peccati, quàm peccatoris, quatenùs peccator est. Sap. 14. *Similiter odio sunt Deo impius, & impietas eius.* Et hoc satis manifestè constat, ex eo quòd Deus peccatoribus vult malum vindictæ ac pœnæ æternæ: Est autem proprius odij actus, velle malum; sicut amoris, velle bonum.

Dicendum 3. in Deo esse iustitiam.

Patet ex innumeris Scripturæ locis. Psal. 118. *Iustitia tua, iustitia in æternum.* Rom. 1. *Iustitia Dei in eo reuelatur ex fide.* Cùm autem duplex sit iustitia, nempè commutatiua & distributiua.

Prior, quæ consistit in eo, vt tantùm reddatur quantùm acceptum fuerit, non est propriè in Deo, vt rectè docet S. Thom. q. 21. art. 1. iuxtà illud ad Rom. 11. *Quis prior dedit ei, & retribuetur ei?* Nihil enim à nobis Deus accipere potest, quin priùs illud ipse nobis dederit. Vnde cum maximâ ratione Concilium Trident. sess. 6. cap. 16. sic loquitur: *Absit, vt Christianus homo in seipso vel confidat, vel glorietur, & non in Domino; cuius tanta est erga omnes homines bonitas, vt eorum velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.*

Posterior vero iustitia, quæ consistit in distributione bonorum communium iuxtà proportionem meritorum cuiusque; si strictè sumatur, non est etiam propriè in Deo. Quia nullum creaturæ meritum omnia Dei dona præcedere potest; cùm omne meritum ab aliquo gratuito Dei dono, hoc est, ab eius gratiâ initium sumat, vt supponimus ex tracta-

tu de Gratia. Deinde quia Deus erga creaturas nullius rei debitor est.

Quarè dicere debemus iustitiam in Deo reperiri modo longè perfectiori & eminentiori: considerando illam, prout abstrahit ab omnibus humanæ iustitiæ conditionibus, quæ Deo minimè conueniunt; & dicit aliquam in Deo perfectionem, quæ secundùm nostrum concipiendi modum voluntatem eius dirigit; tùm in distributione præmiorum, supposito creaturæ per ipsius Dei gratiam merito; tùm in inflictione pœnarum, supposito eiusdem creaturæ per propriam voluntatem peccato.

Dicendum 4. in Deo esse misericordiam.

Hoc patet similiter ex Scriptutis, quæ vbiquè diuinam prædicant misericordiam. Psal. 88. *Misericordias Domini in æternum cantabo.* Tren. 3. *Misericordia Domini, quia non sumus consumpti.* Et hæc propriè in Deo inuenitur, vt docet S. Thom. suprà, art. 3. non quidem secundùm passionis affectum, sed secundùm effectum. Vnde S. Anselm. in prosol. cap. 10. *Misericors es; non quia tu sentis affectum, sed quia nos sentimus effectum.*

Obseruat autem rectè S. Doctor, sup. art. 4. in omnibus Dei operibus misericordiam eius & iustitiam simul inueniri. Vnde dicit in respons. ad 1. etiam in damnatione reperiri aliquam Dei misericordiam; non quidem totaliter relaxantem, sed aliqualiter subleuantem: hoc est, quòd, cùm Deus iustè possit acerbioribus adhuc pœnis eos affligere; id tamen ex misericordia non facit, sed eos semper citrà condignum punit.

SECTIO VI.

An sit in Deo prouidentia, & ad quæ se extendat.

NOMINE prouidentiæ intelligimus hîc actum aliquem, tùm intellectus, tùm voluntatis Dei; quo ipse ordinat & dirigit res creatas in suos fines particulares, ac præsertim in finem omnium vltimum, qui est ipse Deus. Hoc supposito,

Dicendum est 1. in Deo esse prouidentiam respectu omnium rerum creatarum. Est de fide.

Probatur 1. ex pluribus Scripturæ locis. Sap. 8. *Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter.* Et cap. 14. *Tua, pater, prouidentia cuncta gubernat.* S. Matth. 6. *Respicite volatilia cæli; quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & pater vester cælestis pascit ea. Considerate lilia agri, &c.*

Probatur 2. ex S. Cypriano lib. de Idolorum vanitate: *Mundi vnus est rector, qui vniuersa quæcumque sunt, verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat.* Et ex S. Damasc. lib. 1. de Fide cap. 2. *Quòd Deus bonus sit, iustus, rerum omnium conditarum architectus: quòd vim omnem imperiumque habeat, omnia inspectet, omnibus prospiciat, omnia in potestate habeat: hæc, inquam, omnia scimus, & confitemur.*

Probatur 3. ratione, qua vtitur S. Th. 1. p. q. 21. a. 2. quia, cùm Deus sit causa efficiens prima & perfectissima omnium rerum, quæ ab illa

pendent, non tantùm in fieri, sed etiam in conseruari: hoc est, quòd creaturæ omnes indigeant, non tantùm vt initium sui esse à Deo accipiant, sed etiam eiusdem conseruationem & perfectionem: hinc sequitur, ad illum etiam pertinere res omnes, quas creauit, in suos fines dirigere: cùm inde potissimum earum & conseruatio & perfectio pendeat.

Tertullianus in libello de animæ testimonio, hanc veritatem manifestam esse dicit ex communi consensu omnium Gentium & nationum; inter quas nulla fuit adeò barbara, quæ non senserit, esse aliquod numen supremum, quod res humanas cognoscat & gubernet; & ad quod in periculis & afflictionibus sit confugiendum; & à quo præmia pro rectè factis, supplicia pro sceleribus, sint expectanda.

Dicendum 2. prouidentiam diuinam ad omnes prorsùs res creatas, etiam minimas se extendere. Est de Fide.

Probatur ex Scriptura. Sap. 6. *Magnum & pusillum ipse fecit; & æqualiter est illi cura de omnibus.* S. Luc. 12. *Nonne quinque passeres veneunt dipondio; & vnus ex illis non est in obliuione coram Deo: sed & capilli capitis vestri numerati sunt.*

Probatur 2. ex S. Iren. lib. 2. cap. 41. *Nihil omninò eorum, quæ facta sunt, & quæ fiunt, vel fient, Deum fugit; sed per illius prouidentiam vnumquodque, & habitum, & ordinem, & numerum, & quantitatem accipit propriam.* Et S. Hieron. Epist. 3. *Creatorem non tantùm in cœlo miramur & terra, Sole, & Oceano, elephantibus, camelis,*

&c. sed & in minutis quoque animalibus, formica, culice, muscis, vermiculis, & istiusmodi, quorum magis scimus corpora quàm nomina; eamdemque in cunctis veneramur solertiam. Videndus S. Ambr. lib. 1. de officiis cap. 13. 14. & 15. S. Greg. lib. 4. moral. cap. 16. S. Aug. lib. 5. de Genesi ad litteram cap. 21. & alij.

Verùm contra hanc de prouidentiâ diuinâ doctrinam, duæ potissimum fieri solent obiectiones.

Prima est; quòd non videatur decere Dei maiestatem, vt eius prouidentia minimis rebus se immisceat, iuxta illud Apostoli 1. Cor. cap. 9. *Nunquid de bobus cura est Deo?*

Secunda; quòd si Deus res humanas regeret & gubernaret, multi in eius gubernatione & regimine defectus reperirentur: cùm boni & iusti variis plerumque conflictentur aduersis; mali econtra & peccatores bonis ac voluptatibus affluant.

Ad primam respondetur cum S. Ambr. li 1. de officiis: *Si non est iniuria & probrum Dei, minutissimas quasque res fecisse; multò minùs probrum illius esse, eas factas regere.* Apostolus autem loco citato, non omninò negat Deo curam esse de animantibus rationis expertibus; sed non talem, nec tam specialem quàm de hominibus; ac præsertim de iis, qui se totos eius obsequio & cultui mancipant; de quibus illic loquitur.

Ad secundam verò dicendum est, Deum cum summâ sapientiâ permittere, imò velle, vt in hac vita interdùm iusti affligantur, mali verò prosperè agant. Cùm enim nulli

adeò mali ſint, quin aliquando boni aliquid agant: Deus illos in peccatis morituros, ob idque damnandos præuidens, illorum opera vtcunque bona, proſperitate aliqua temporali præmiatur: Iuſtos autem afflictionibus variis exerceri vult, tùm ad probandam eorum fidem, tùm ad pleniorem pro peccatis ſatisfactionem, tùm etiam ad meritorum cumulum augendum: quare optimè S. Aug. in Enchir. cap. 11. *Deus, cùm ſummè bonus ſit, nullomodò ſineret mali aliquid eſſe in operibus ſuis; niſi vſque adeò eſſet omnipotens & bonus, vt etiam de malo benefaceret.*

CAPVT V.

De Prædeſtinatione.

QVOD olim Ezechieli Prophetæ, hoc cuilibet Catholico in omnibus fidei myſteriis, ſed præſertim in illis, quæ diuinæ prædeſtinationis arcana ſpectant, humiliter procendum eſt: huius torrentis aquas ita profundas & altas eſſe, vt tranſuadari omninò non poſſint: Vnde meritò exclamat Apoſtolus Rom. 11. *O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, &c.* Ideò iuxta conſilium eiuſdem Apoſtoli 1. Cor. 10. noſmetipſos nobis ipſis metientes, in hoc prædeſtinationis negotio procedemus ſecundùm menſuram regulæ, quâ menſus eſt nobis Deus: id eſt, earum præſertim veritatum notitiam hìc inquiremus, quas Deus ipſe reuelare, & per Eccleſiam proponere voluit: cætera omnia eius inſcrutabili ſapientiæ, & incomprehenſibilibus iudiciis relinquentes, memores illius effati à Salomone Prou. 25. prolati: *Qua-*

niam, qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloriâ.

SECTIO I.

Quid prædestinationis, quid item reprobationis nomine debeat intelligi.

PRÆDESTINATIO, si vim nominis spectes, idem est, ac præcedens destinatio. Destinare autem est, vel aliquid omninò apud se statuere, vel (vt dicit S. Thom. 1. p. q. 23. a. 1.) aliquid ad finem designare aut transmittere.

Huius autem vocis sic intellectæ apud SS. Patres duplex acceptio inuenitur. Vna lata & minùs propria; pro ordinatione rationalis creaturæ facta à Deo in quemlibet finem, siue in beatitudinem, siue in damnationem. Quo sensu dicit S. Aug. lib. 15. de ciuit. cap. 1. ciuitatem Dei esse prædestinatam ad gloriam, ciuitatem verò diaboli ad ignem æternum esse prædestinatam. Altera stricta & propria; pro solâ ordinatione rationalis creaturæ ad beatitudinem & vitam æternam. Et eo sensu cõmuniter, tũ in Scripturis, tùm apud SS. Patres sumi solet, vt ex dicendis patebit.

Cùm autem hæc diuina ordinatio sit ab æterno, ac proinde omne tempus præcedat; ideò præordinatio & prædestinatio dicitur; ita vt particula (præ) nihil aliud significet, quàm antecessionem durationis seu æternitatis ad tempus, vt docet Alensis 1. part. quæst. 28. memb. 8. Gamacheus in 1. part. quæst. 23. cap. 1. Isambert. ad eamdem quæst. disp. 1. art. 1. & alii communiter. Vnde dicit eo sensu Apostolus Ephes. 1. *Elegit nos in ipso*

ante mundi constitutionem. Et Rom. 8. *Quos præsciuit, & prædestinauit*; vbi simul iungit, & in eodem sensu accipit præscientiam & prædestinationem. Est autem euidens particulam (præ) in verbo (præsciuit) significare tantùm antecessionem ipsius scientiæ diuinæ secundùm durationem; id est, Deum scire res, antequam existant: vnde sequitur particulam illam in voce prædestinationis eodem modo esse accipiendam.

Et sic dicendum est, quòd prædestinatio nihil est aliud, quam æterna, & omne tempus præcedens destinatio, qua Deus ante mundi constitutionẽ creaturas aliquas ad gloriam & beatitudinem cœlestẽ elegit, & destinauit.

Quæres an prædestinatio sit propriè actus intellectus, an voluntatis Dei?

Respondetur esse vtriusque. Intellectus quidem, cùm in Scripturâ explicetur terminis significantibus actum intellectus; vt Roman. 11. *Non repulit Deus plebem suam, quam præsciuit*; id est, quam prædestinauit, vt explicat S. Aug. lib. de bono perseu. Voluntatis autem, cùm in eadem Scripturâ sæpè vocetur electio, propositum, beneplacitum, &c. vt Rom. 8. Ephes. 1. & aliis in locis. Et hunc vtrumque actum coniungit S. August. lib. de bono perseu. cùm dicit, quòd prædestinatio *est præscientia, & præparatio beneficiorum Dei; quibus certissimè liberantur, quicumque liberantur*. Præscientia siquidem ad intellectum diuinum propriè spectat; præparatio verò beneficiorum ad voluntatem; cùm sit actus amoris & beneuolentiæ.

Ex his autem verbis S. Aug. colligitur, ad

completam rationem prædeſtinationis, prout ab illo & aliis SS. Patribus ſumitur, debere per eam intelligi, non tantùm electionem & deſtinationem ad gloriam & beatitudinem, ſed etiam præparationem omnium mediorũ ad illam conſequendam; propoſitumque ac voluntatem media illa tribuendi: ita vt prædeſtinatio non tantùm reſpiciat gloriam conferendam, ſed etiam ſimul omnia gratiæ dona, quibus ad illam gloriam homines perducuntur.

Quòd autem ſpectat ad Reprobationem; dicendum eſt, per illam nihil aliud intelligi, quàm actum illum, tùm intellectus, tùm voluntatis Dei; quo ab æterno præſciuit aliquos gratiæ ſuæ donis malè vſuros, & in peccata mortalia lapſuros, in iiſque morituros: & propterea decreuit eos à gloriâ excludere, ac ſecundùm peccatorum meritum damnationis æternæ pœnas infligere.

Quomodò autem iſta debeant intelligi; & qua ratione prædeſtinatio ac reprobatio inter ſe differant, euidens fiet ex dicendis.

SECTIO II.

Quid fides catholica de prædeſtinatione & reprobatione credendum proponat.

PRÆCIPVAS hîc veritates circa prædeſtinationem & reprobationem fide Catholica credendas, cum erroribus oppoſitis ab Eccleſiâ proſcriptis & damnatis, breuiter proponemus: reliqua verò, quæ ad eamdem materiam ſpectant, in ſequentibus ſectionibus explicabimus.

Dicendum igitur 1. fide Catholica credendum esse, in Deo prædestinationem ac reprobationem verè reperiri : seu Deum aliquos de facto prædestinasse, alios verò reprobasse.

Hæc veritas expresè habetur in Scripturis. Ephes. 1. *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.* In eodem capite. *In quo sumus prædestinati, secundùm propositum eius, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.* Sap. 9. *Noli me reprobare à pueris tuis.* Hebr. 12. *Esaü reprobatus est : non enim inuenit pœnitentiæ locum.*

Eadem veritas etiam asseritur à SS. Patribus, præsertimque à S. Aug. in toto lib. de prædestinatione sanctorum, & alibi passim.

Ratio etiam suffragatur : quia, cùm fide diuina certum sit, quosdam homines æternā salutem per Christi gratiam consequi; certū etiam esse debet, Deū iis gratiam & gloriam illam ab æterno præparasse : cùm Deus nihil in tempore faciat, quod ab æterno facere nō decreuerit. E contra, cùm certum sit multos huic gratiæ deesse, ideoque gloriam illam non consequi : certum est etiam Deum, ob peccata illorum præuisa, decreuisse ab æterno eos à gloriâ excludere.

Dicendum 2. fide Catholicâ credendum esse, ex parte prædestinati, nullam omninò dari causam prædestinationis, si sumatur prædestinatio, prout comprehendit, non tantùm electionem ad gloriam, sed etiam præparationem omnium gratiarū; seu decretum conferendi omnia gratiæ auxilia, ac proinde etiam primam gratiam,

quâ Deus ipſum prædeſtinatum præuenire & excitare decreuit.

Huic veritati oppoſiti ſunt varij errores.

Primus fuit Origenis, qui aſſeruit lib. 1. Periarchon. c. 8. Deum, ad prædeſtinationis gratiam homini conferendam, moueri propter bona opera, quæ anima, antequàm eius corpori vniretur, exercuit: exiſtimabat enim animas omnes ante hunc mundum corporeum ſimul fuiſſe creatas.

Hunc errorem refellit S. Thomas quæſt. 23. art. 5. authoritate Apoſtoli ad Rom. 9. vbi Iacob electum, & Eſaü reprobatum dicit; *Cùm nondum nati eſſent, aut quidquam boni vel mali egiſſent.* Quòd autem dicit animas ante mundum corporeum fuiſſe creatas, hoc ab Eccleſia damnatum fuit in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio 3. Seſſ. 8.

Secundus error, fuit Pelagianorum, qui aſſerebant hominem operibus bonis, per ſolas naturales arbitrij ſui vires factis, gratiam prædeſtinationis poſſe promereri. Hanc illorum hæreticorum ſententiam explicat S. Aug. lib. de prædeſtin. Sanctorum cap. 18. his verbis: *Præſciebat Deus (ait Pelagianus) qui futuri eſſent ſancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium: & ideò eos omnes ante mundi conſtitutionem, in ipſa ſuâ præſcientiâ, quia tales futuros eſſe præſciuit, elegit.* Et quamuis interdum Pelagius, vt veritati fucum faceret, & Eccleſiæ damnationem effugeret, verbis magnificis gratiam commendauerit; nunquam tamen ex animo priſtinum errorem retractauit, ſed illum variis verborum inuolucris obtegere ſemper cona-

tus est, vt patet ex S. Aug. toto ferè lib. de gratia Christi, ac præsertim ex cap. 3.4.6.7. 9.41.& 42. Quod in tractatu de Gratia fusiùs explicabitur, vbi ostendetur hunc errorem à summis Pontificibus Innocentio, Zosimo, & Cælestino, & à Conciliis Mileuitano, Carthaginensi, & aliis damnatum fuisse.

Eius certè falsitas manifestè reuincitur ab eodem S. Aug. lib. cit. de prædest. sanct. cap. 18. ex illis Apostoli verbis ad Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi cõstitutionẽ, vt essemus sancti & immaculati.* Ex quibus sic concludit: *Non ergo, quia futuri eramus, sed vt essemus sancti: ideò quippe tales eramus futuri, quia elegit ipse prædestinans, vt tales per gratiam eius essemus.*

Errori Pelagianorum affinis fuit error Semipelagianorum & Massiliensium: qui, licet faterentur, nos sine Christi gratia non posse salutem æternam consequi, (in quo à Pelagianis dissidebant;) existimabant tamen Deum hanc nobis conferre gratiam ab æterno decreuisse, intuitu & occasione alicuius boni operis, vel saltem alicuius boni desiderij seu conatus nostræ voluntatis, per naturæ vires eliciti. Vnde Cassianus huius sententiæ præcipuus assertor lib. 2. de institutis renunciantium cap. 14. dicebat, *Dei misericordiam præsto esse, occasione tantummodò bonæ voluntatis à nobis oblata.* Et collatione 13. cap. 13. *Ob id solùm Deum exigere vel expectare, ad suam gratiam tribuendam, quosdam bonæ voluntatis conatus, ne penitùs dormientibus, aut inerti otio dissolutis sua*

videatur dona conferre.

Refelluntur hi errores, & simul nostræ fidei veritas probatur 1. authoritate Scripturæ. 2. ad Timoth. cap. 1. *Vocauit nos vocatione suâ sanctâ, non secundùm opera, sed secundùm propositum suum.* 1. Corinth. 4. *Quis te discernit? quid habes quod non accepisti?* 2. ad Cor. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Probatur 2. authoritate Concilij Arausicani 2. canone 2. in quo anathema profertur in eos qui dixerint, *Deum expectare nostram voluntatem, quâ velimus à peccato purgari; non autem per Spiritus sancti inspirationem fieri, vt etiam purgari velimus.* Et can. 25. *Hoc etiam profitemur, quòd in omni opere bono nos non incipimus, & posteà per misericordiam Dei adiuuamur: sed ipse nobis, nullis præcedentibus meritis, fidem & amorem sui inspirat.* Ex quibus Concilij & Scripturæ verbis, cùm constet nos primam gratiam promereri non posse; constat etiam prædestinationem, prout illam primam gratiam complectitur, ex nostris meritis nusquam prouenire.

Probatur 3. ex eo quòd prædestinatio paruulorum, qui ab hac vita, statim post susceptum baptismum, rapiuntur; ex purâ Dei misericordiâ pendet, non verò ex vllis eorum meritis. Neque enim audiendi sunt illi, quorum meminit S. Aug. in lib. de prædest. Sanctorum, cap. 12. qui dicebant paruulos illos à Deo fuisse prædestinatos propter opera bona, quæ facturos illos, si diutiùs vixissent, ipse

præuiderat. Vt enim rectè docet S. Aug. loco cit. omnes homines à Christo iudicandi sunt (vt ait Apostolus 2. Cor. 5.) *Secundùm propria corporis*, id est, prout in hac vita corporali se gesserint. Et præterea, si ita esset vt illi dicebant, parum prodesset iusto rapi, antequàm malitia immutaret intellectum eius, vt dicitur Sap. 4. & econtrà multùm profuisset Tyriis & Sidoniis fuisse in Christum credituros, si eius signa vidissent. Si quidem isti ob illam fidem & pœnitentiam præuisam, quamuis actu non extiterit, præmium à Deo accipere meruissent; ille econtrà inconstantiæ ac mutabilitatis illius suæ à Deo præuisæ, quamuis eam actu non habuerit, pœnas luere debuisset. Quod vtrumque à veritate & ratione alienum est.

Confirmatur ab exemplo Christi, qui sicut est caput, ita etiam est omnium prædestinatorum exemplar, quos (vt ait Apostolus) ipse Deus *prædestinauit conformes fieri imagini Filij sui*. Sicut enim Christus, vt homo, prædestinatus est nullis præcedentibus meritis, vt per vnionem hypostaticam cum Verbo, esset filius Dei naturalis: ita etiam nos sine vllis præcedentibus meritis prædestinamur, vt simus filij Dei adoptiui per gratiam. Hanc rationem eleganter tractat S. August. lib. de bono perseu. capite vltimo & aliis in locis.

Dicendum 3. fide Catholicâ credendum esse, neminem à Deo reprobari, & ad pœnam æternam damnationis deputari, nisi ratione præuisorum demeritorum.

Huic veritati oppositus est error Caluini,

qui lib. 3. Instit. cap. 21. parag. 5. post antiquiores quosdam hæreticos (quos refert & refutat Valdensis lib. 1. doctrinalis fidei) asseruit Deum ante præuisionem cuiuscunque peccati, non tantùm exclusisse aliquos à cœlesti gloriâ, sed etiam efficaci voluntate eos ad pœnam æternam deputasse : vnde capite 23. parag. 9. ait Deum, vt ipsi reprobi efficaciter ad hunc finem à se intentum peruenIât, non tantùm eos gratiis ad salutem necessariis priuare, sed etiam iniicere iis peccandi necessitatem, quam euadere non possint.

Hæc blasphemia refellitur, & veritas nostræ fidei probatur 1. Authoritate Scripturæ variis in locis, in quibus testatur Deus se nolle, vt vllus pereat, sed vt omnes peccatores ad pœnitentiam conuertantur, & sic vitam æternam consequantur. Ezech. 18. *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à viis suis, & viuat?* Et cap. 33. *Viuo ego, dicit Dominus, nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à viâ suâ, & viuat.* S. Matth. 18. *Non est voluntas ante patrem vestrum, vt pereat vnus ex his pusillis.* 2. S. Petri 3. *Deus patienter agit propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.*

Probatur 2. ex Conciliis Arausicano can. 25. & Trident. Sess. 6. can. 17. in quibus anathema dicitur iis, qui asseruerint, aliquos diuinâ potestate ad malum esse prædestinatos. Item ex Concil. Valentino cap. 3. vbi dicitur, *In electione saluandorum, misericordiam præuenire, in damnatione autem periturorum, meritum malum præcedere iustum iudicium.*

Probatur 3. authoritate S. Aug. lib. 3. cont. Iulianum. cap. 18. *Bonus est Deus*, inquit, *iustus est Deus: potest aliquos sine bonis meritis liberare; quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare; quia iustus est.* Et S. Prosp. lib. 1. respons. ad capitula Gallorum ad capitulum 7. vbi sic loquitur: *Gratia Dei non priùs eos* (reprobos scilicet) *deseruit, quã ab eis desereretur: & quia hoc ipsos voluntariâ defectione facturos prauidit; ideò in prædestinationis electione illos non habuit.*

Probatur 4. ratione: quia, sicut pœna necessariò peccatum præsupponit, cùm sit illius punitio; ita destinatio ad pœnam præsupponit etiam peccatum in eo, qui ad illam destinatur; & peccati cognitionem in eo, qui destinat; aliàs iudicium eius nec iustum nec determinatum esse posset: cùm nec causam legitimam puniendi haberet, vbi nullum esset peccatum; nec rationem vllam determinandi pœnam ad certum gradum intensionis vel extensionis; cùm hoc ex cognitione grauitatis aut leuitatis peccati pendeat: pro mensurâ enim delicti, debet esse plagarum modus.

Confirmatur ex eo quòd ob eamdem caussam Deus ab æterno damnationis pœnas reprobis infligere decreuit, ob quam reipsâ eas inflicturus est: Atqui ob reproborum peccata eas inflicturus est, vt testatur ipsemet Christus Dominus S. Matt. 25. *Ite maledicti in ignem æternum; esuriui enim, & non dedistis mihi manducare &c.*

Quæres quid de reprobatione paruulorum;

ſine baptiſmi ſuſceptione morientium, ſentiendum ſit?

Reſpondetur breuiter, reprobationis poſitiuæ, qua excluduntur à gloriâ, & deſtinantur ad pœnam damni (neque enim, vt docet S. Thom. 3. p. q. 1. a. 4. ad. 2. & 2. ſent. diſt. 33. q. 2. a. 2. originali peccato debetur vlla pœna ſenſus) ſemper dari cauſam ex parte paruulorum ipſorum; ſcilicet peccatum originale, in quo concipiuntur; quod eos formaliter tali reprobatione dignos efficit.

SECTIO III.

An prædeſtinatio ad gloriam, ſit ante vel poſt præuiſa merita.

SVMITVR hîc nomen prædeſtinationis, non prout comprehendit præparationem mediorum ſeu gratiarum ad ſalutem æternam conſequendam; ſed prout ſignificat tantùm electionem ad gloriam. Et in eo ſenſu quæritur, an Deus omnes ſaluandos ita prædeſtinauerit, vt eos abſolutâ & efficaci voluntate elegerit ad gloriam, certumque gloriæ gradum; priuſquàm, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, vlla eorum merita præuiderit: an econtrà electio illa efficax ad gloriam facta ſit propter præuiſa bona illorum opera, & finalem in gratiâ perſeuerantiam.

Duæ ſunt ſuper hac quæſtione oppoſitæ Theologorum ſententiæ.

Prima eſt eorum, qui exiſtimant electionem ſaluandorum ad gloriam, à Deo factam eſſe abſolutâ & efficaci voluntate ante

vlla præuiſa eorum merita; & virtute illius electionis, à Deo præparata & decreta eſſe omnia illa gratiæ ſupernaturalis auxilia, quibus electi ad opera bona illius gloriæ de condigno meritoria efficaciter excitarentur & adiuuarentur.

Ita Scotus in 1. diſt. 41. quæſt. 1. Sotus in cap. 9. ep. ad Rom. Bellar. lib. 2. de grat. & libero arb. cap. 15. Suares lib. 3. de auxiliis cap. 16. & plures alij.

Probatur hæc ſententia ab illis 1. ex Scriptura, quæ aliquibus in locis videtur ſignificare, Deum gratuitò ex merâ beneuolentiâ prædeſtinaſſe ad gloriam: vt S. Luc. 12. *Nolite timere puſillus Grex; quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum.* Rom. 7. *Gratia Dei, vita æterna.* Act. 13. *Crediderunt quotquot erant præordinati ad vitam.* Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum iis, qui ſecundùm propoſitum vocati ſunt: nam quos præſciuit, & prædeſtinauit, &c.*

Probatur 2. authoritate S. Aug. quem illi authores maximè pro ſua ſententia ſtare contendunt, cuius hìc citationes ab illis factas recenſere (cùm in eorum ſcriptis videri poſſint) minimè neceſſarium exiſtimauimus.

Probatur 3. ratione: quia Deus ordinatiſſimè in ſuis conſiliis & decretis procedit: Ergo priùs intendit finem quàm media. Atqui gloria ſe habet per modum finis: merita autem, & bona opera ſunt media ad illam. Ergo priùs intendit abſolutè illam gloriam electis conferendam, tum iis poſteà de mediis ad illam conſequendam per gratiæ ſuæ

auxilia, prouidere decernit.

Secunda sententia, est eorum, qui existimant electionem absolutam & efficacem prædestinatorum ad gloriam, factam non esse, nisi post præuisionem meritorum, ac finalis in gratia perseuerantiæ.

Huic sententiæ subscribunt Alexander Alensis 1. part. quæst. 28. num. 3. art. 3. S. Bonauent. in 1. distinct. 41. quæst. 2. num. 15. & plurimi alij celeberrimi Doctores, tàm veteres, quàm recentiores, quos citat & sequitur Lessius in opusc. de prædestinatione & reprobatione sect. 2. quibus addere possumus Philippum Gamacheum in 1. part. S. Thomæ quæst. 23. cap. 6. & Nicolaum Isambertum ad eamdem quæstionem disp. 4. art. 2.

Probatur ab illis authoribus hæc sententia 1. ex Scriptura. Matth. 20. vbi Christus dicit; *Sedere ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Quibus verbis (vt SS. Patres docent) Christus innuit, non fauori & gratiæ, sed laboribus & meritis paratam esse sessionem in regno suo. Ita hunc locum explicant S. Epiph. hæresi 69. S. Cyrill. lib. 10. thesauri cap. 16. & Hieron. lib. cont. Iouinianum, vbi ait, ideò Christum Dominum ibi dicere: *non est meum dare vobis*: vt nouerit vnusquisque mansionem sibi in cœlo, non ex solâ Christi largitate, sed etiam ex propriis operibus esse præparandam. Item S. Matth. 25. *Venite benedicti &c. possidete paratũ vobis regnũ, &c. esuriui enim, &c.* Quibus verbis apertè insinuatur, regnũ cœlorũ ab æterno esse iustis præparatum ob præuisa co-

rum bona opera: quod patet, tùm ex particula causali (enim) tùm ex eo quòd similiter dicitur reprobis: *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo &c.* Atqui hic ignis non est paratus diabolo, nisi ob præuisa eius demerita: Ergo nec regnum est iustis præparatum, nisi ob præuisa eorum merita.

Probatur 2. ex S. Hieron. epist. ad Hedibiam quæst. 10. *Deus*, inquit, *vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam suam, non irrationabiliter saluat, & absque veritate, sed causis præcedentibus; quia alij non susceperunt filium Dei, alij autem recipere suâ sponte voluerunt. Ex quo ostenditur, non gentes eligi, sed hominum voluntates.* S. Ambr. lib. 5. de Fide cap. 3. *Quorum merita præsciuit, eorum præmia prædestinauit.* S. etiam Augustinus, licet contrariæ sententiæ aliquibus in locis fauere videatur; in aliis tamen satis apertè asserit, electionem ad gloriam supponere bona opera & merita electorum; vt lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. *Non præcedit electio iustificationem, sed electionem iustificatio: nemo enim eligitur, nisi iam distans ab illo, qui reijcitur.* Et Serm. 7. de verbis Domini paulò post medium: *Quos voluit, hos Deus elegit: elegit autem (sicut dicit Apostolus) & secundùm suam gratiam, & secundùm illorum iustitiam.*

His SS. Patribus meritò adiungi potest beatæ memoriæ Franciscus Salesius, olim Gebennensium Episcopus, qui in opusculo de amore Dei lib. 3. cap. 5. id expressè docet, & probat ex verbis cuiusdam Collectæ, in qua

Ecclesia Deum alloquens dicit, illum *misereri omnium, quos suos fide & opere futuros esse prænoscit.* Quibus verbis (vt ille dicit) fatetur Ecclesia gloriam iis esse destinatam, quos diuina sapientia præuidit gratiæ suæ vocationi obtemperaturos; & per illam ad fidem viuam, quæ per charitatem operatur, esse peruenturos.

Probatur 3. ratione: quia, si Deus ab æterno ante vlla præuisa merita aliquos efficaciter ad gloriam prædestinauit; sequitur eos, qui sic prædestinati non sunt, esse absolutè & ante vlla præuisa demerita à gloriâ exclusos, ac proinde reprobatos ac damnatos: cùm reprobatio & damnatio in exclusione à gloriâ propriè consistat: quod tamen dici non debet, & à diuina bonitate maximè alienum est.

Neque dicas non excludi positiuè, sed tantùm negatiuè. Quia quoad effectum nihil interest; cùm æquè certò & infallibiliter exclusio negatiua, atque positiua, suum effectum consequatur.

Neque item dicas hanc exclusionem non esse factam nisi post præuisum peccatum originale; Deumque posse iustè à gloria sua tali peccato infectos excludere. Quia, etsi per iustitiam possit, tamen id per misericordiam non fecisse; sed econtra omnium salutem voluntate antecedenti velle, & copiosam pro omnibus redemptionem dedisse, multis in locis Scriptura testatur, vt patebit ex dicendis in tractatu de Incarnatione & de Gratia.

SECTIO IV.

Quid super quæstione in sectione præcedenti proposita sentiendum videatur.

VT in quæstione difficili & obscura lucem aliquam afferamus, neque tamen limites nobis propositos excedamus; tria hîc breuiter pro illius resolutione dicenda sunt.

Primum est, nihil adhuc ab Ecclesia definitum esse super illa quæstione; ac proinde liberum esse vnicuique illud tenere, quod sibi probabilius videbitur.

Et quamuis (vt sincerè loquamur) verum sit, S. Augustinum magis propendere in eam sententiam, quæ dicit electionem ad gloriam factam esse ante præuisa merita; eius tamen authoritas, licet maximi facienda, nullam secum fidei obligationem inuehit, vt satis euidens est: tùm ex eo quòd tot maximi nominis Doctores, & maximè Catholici, qui sectione præcedenti citati sunt, non solùm ab hac, sed & ab aliis pluribus S. Augustini sententiis apertè dissideant: tum etiam ex iis, quæ idem S. Augustinus, pro singulari sua & prorsùs admirabili modestia & humilitate, de seipso ac scriptis suis dixit variis in locis, & præsertim epist. 7. ad Marcellinum, & in prologo suarum Retractationum. Quandiu enim super aliqua quæstione nihil ab Ecclesia definitum est, vnicuiq; sine cuiusquam præiudicio in suo sensu abundare permissum est.

Secundum est, quòd, licet vtraque sententia non solùm sit pietati consentanea, sed &

plurimis tùm rationibus tùm authoritatibus fulciatur: illam tamen, quæ asserit electionem absolutam & efficacem ad gloriam, non nisi ratione præuisorum meritorum, à Deo factam esse, videri longè probabiliorem.

Quod constare potest, tùm ex authoritatibus & rationibus in eius probationem adductis, tùm etiam ex refutatione eorum, quæ pro sententiâ oppositâ allata sunt.

Ad primum enim locum Scripturæ respondendum est, Christum Dominum loqui de complacentiâ dandi regnum, non absolutâ, sed conditionatâ: sicut & promissio dandi eiusdem regni non absoluta sed conditionata est, vt expressè definiuit Concilium Trident. sess. 6. can. 20.

Ad secundum; vitam æternam dici ab Apostolo gratiam Dei; non quia gratis absolutè decreta sit; sed quia per gratiam Dei obtinenda sit. Et præterea quia, cùm talis & tanta sit, tamen pro valdè exiguis operibus ex gratuito Dei beneplacito sit tanquam merces constituta.

Ad tertium, dicendum est, præordinationem illam intelligendam esse, non ad gloriam, sed ad fidem & iustificationem: iustus enim (vt ait Apostolus Rom. 1.) ex fide viuit; &, si impius conuertatur ab impietate suâ, vita viuet (vt ait Ezechiel cap. 18.) ac proinde rectè per præordinatos ad vitam, intelligere possumus præordinatos ad fidem & ad iustificationem.

Ad quartum; verum esse eos, qui à Deo per gratiam vocantur, vt ex peccatoribus fiant iusti & sancti; vocari ad illam gratiam, non

ex meritis, sed ex gratuito Dei proposito, vt ex antedictis patet. Verba autem quæ sequuntur (*quos præsciuit & prædestinauit*) sic intelligenda esse: quos præsciuit, per vocationem gratiæ suæ, fidem, & charitatem habituros, eos prædestinauit vt essent conformes Filio suo: itaque sicut Filio tribulationes cooperatæ sunt in bonum, ita & illis cooperabuntur. Ita S. Cyrill. apud Oecumenium in hunc locum; S. Ambr. lib. 5. de fide cap. 3. S. Chrysost. hom. 15. in epist. ad Rom. & alij.

Ad rationem denique respondetur, Deum intendere gloriæ collationem, non simpliciter, nec tanquam purum & gratuitum donum; sed tanquam mercedem & præmium bonorum operum & meritorum, vt manifestè testatur Scriptura: quæ variis in locis, sub nomine mercedis, gloriam æternam designat. Vnde sequitur, quòd Deus nullum ad eam ab æterno efficaciter elegerit, nisi quem bonis operibus & finali perseuerantiâ illam promeriturum esse præuidit.

Tertium denique est, hanc secundam sententiam, quam probabiliorem esse diximus, nullomodò derogare (quod aliqui sine ratione inficiantur) summæ & omnimodæ illi dependentiæ, quam homo in se agnoscere & profiteri debet, respectu diuinæ potentiæ & misericordiæ in negotio salutis.

Cum illâ siquidem stat semper inconcussa veritas illa, quam vt basim & fundamentum totius Christianæ pietatis sæpiùs ingerit S. Augustinus: nimirum nihil in se habere hominem, vnde coram Deo gloriari possit: ni-

hil ex se posse in salute sibi procurandâ, quòd Deo acceptum referre non debeat: nullum ex se meritum proferre, quod gratiæ Christi adscribere non teneatur. Decreuit quidem Deus ab æterno gloriam homini ob merita conferre; sed quid ex se mereri potest, qui nequidem aliquid boni cogitare ex se sufficiens est? vnde, cùm sine gratiæ diuinæ auxilio nihil omninò possit; gratia autem illa sit ei prorsùs indebita, & ex purâ tantùm Dei misericordiâ concedatur: sequitur, vt & merita omnia, & gloriæ ipsius præmia, tanquam gratiæ munera, & diuinæ misericordiæ dona debeat agnoscere. Cùm autem gratiam illam Deus non æqualiter & vniformiter omnibus, sed vnicuique prout vult largiatur; & vni quidẽ maiorẽ, alteri minorẽ; huic efficacem tribuat, illi nõ itẽ; istum modo speciali ad se trahat, alium derelinquat; verè ac meritò cum Apostolo dicere semper debemus: *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!* (&) *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit: quid me fecisti sic? an non habet potestatem figulus luti ex eadem massa facere, aliud quidem vas in honorẽ, aliud verò in contumeliã?*

SECTIO V.

Quinam sunt effectus prædestinationis & reprobationis.

QVAMVIS (vt rectè docet S. Thomas. 1. p. q. 23. a. 2.) prædestinatio formaliter non sit in prædestinato, sed in

Deo prædestinante ; nihilominùs, in quantùm executioni mandatur, aliquos effectus producit in ipso prædestinato : de quibus quæstio proposita intelligenda est. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. duos esse in genere effectus prædestinationis ; gratiam scilicet & gloriam. Porrò, quia gratia duplex est ; vna actualis, quæ dicitur gratia vocationis ; altera habitualis, quæ vocatur gratia iustificationis : hinc factum est, vt primus ille effectus nomine gratiæ comprehensus, in duo subdiuidatur. Et sic tres præcipui effectus prædestinationis numerentur ; nempe vocatio, iustificatio, & glorificatio, iuxta doctrinam Apostoli Rom. 8. *Quos prædestinauit, hos & vocauit ; & quos vocauit, hos & iustificauit ; quos autem iustificauit, illos & glorificauit.*

Est autem obseruandum ad gratiam vocationis reduci omnia auxilia & adiumenta, non solùm interna, sed etiam externa, quæ ad iustificationem suo modo simul cum internis concurrunt: vt externa Euangelij prædicatio, à parentibus Christianis ortus & educatio, occasionum peccandi remotio, cum piis & bonis conuersatio, fraterna correctio, & alia similia. Ad gratiam quoque iustificationis pertinere omnes alios habitus supernaturales, qui simul cum ipsa gratia habituali infunduntur : vt habitus fidei, spei, charitatis, & aliarum virtutum supernaturalium ; item dona Spiritus sancti, gratias sacramentales, ac donum finalis perseuerantiæ. Ad glorificationem denique pertinere

non solùm ipsam visionem beatificam, & amorem beatificum; sed etiam alia dona gloriæ accidentalis, quæ vel animam vel corpus respiciunt. Quæ omnia & similia inter effectus prædestinationis computari debent, & tanquam ab illâ beneuolentiâ & charitate prouenientes, qua Deus ab æterno prædestinatos ob Christi merita dilexit; & per quam illis tot & tanta suæ largitatis dona præparauit.

Dicendum 2. duos esse tantùm effectus reprobationis. Primus est permissio peccati; vnde dicit Apostolus, Rom. 9. *Quòd Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam; sustinuit in multâ patientiâ vasa iræ, apta in interitum*, Et ad hunc effectum reducitur obduratio seu excæcatio reprobi: cùm nihil aliud sit, quàm ipsa peccati permissio: quatenùs Deus, permittendo peccatum, simul iustâ aliquâ ex causâ subtrahit reprobo peculiare aliquod gratiæ suæ auxilium, quo eius cor emolliretur, vel illuminaretur intellectus. Secundus verò effectus reprobationis est æterna ipsius reprobi punitio, vt patet ex illis Christi verbis: Mat. 25. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

Quæres an etiam peccata ipsius reprobi dici debeant effectus reprobationis?

Respondetur negatiuè. Quia effectus reprobationis sunt à Deo reprobante, vt à causa: Atqui Deus peccatorum causa nec est, nec dici debet; vt iam alia occasione probatum est, & fusiùs probabitur in tractatu de Peccatis.

SECTIO VI.

An prædestinatio sit certa, & an à prædestinato cognosci possit.

QVÆSTIONIS propositæ, quoad primam illius partem, sensus est; an prædestinatio certò & infallibiliter effectum suum consecutura sit. Cùm autem duplex certitudo distingui possit: vna cognitionis, qua Deus certò cognoscit effectum illius futurum: altera medij & causalitatis; quatenùs medium illius prædestinationis exequendæ tale est, vt eo posito effectus certò & infallibiliter futurus sit.

Dicendum 1. prædestinationem electorum ad gloriam, esse Deo certissimam certitudine cognitionis.

Probatur ex Apostolo 2. ad Timoth. cap. 2. *Firmum fundamentum stat, habens signaculum hoc: cognouit Dominus qui sunt eius.* Id etiam prætereà constat ex iis, quæ suprà dicta sunt de certitudine & infallibilitate scientiæ Dei.

Dicendum 2. prædestinationem electorum ad gloriam, esse etiam certissimam certitudine medij & causalitatis. Ita S. Thomas quæstionibus disputatis de veritate. q. 6. art. 3.

Probatur 1. ex cap. 10. S. Ioan. vbi Christus de prædestinatis sic loquitur: *Non peribunt in æternum, & nemo rapiet eos de manu mea.*

Probatur 2. ex S. Aug. libro 5. cont. Iulianum cap. 5. vbi loquens de prædestinatis, *Ex his*, inquit, *nemo perit, quacunque ætate*

moriatur: absit enim, vt prædestinatus ad vitam, sine sacramento mediatoris finire permittatur hanc vitam. Et lib. de bono perseu. cap. 14. dicit, quòd *Prædestinatio est præparatio beneficiorum, quibus certissimè liberantur, quicunque liberantur.*

Quoad secundam quæstionis partem

Dicendum neminem posse certò scire, se esse de numero prædestinatorum, absque speciali aliqua Dei reuelatione.

Hæc propositio est de fide contra Caluinum lib. 3. Instit. cap. 24. parag. 8. asserentem, vnumquemque fidelem certa fide credere debere, se esse prædestinatum.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex illis verbis Eccli. 9. *Nescit homo, vtrum amore vel odio dignus sit; sed omnia in futurum reseruantur dubia & incerta.* Vnde meritò admonet Apostolus 1. Cor. cap. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Et ad Philipp. 2. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini.*

Probatur 2. ex Concil. Trident. sess. 6. can. 15. & 16. vbi anathema profertur in eum, qui, citra specialem reuelationem, absolutâ & infallibili certitudine crediderit, aut dixerit, se esse de numero prædestinatorum; vel se donum finalis perseuerantiæ habiturum.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. de corrept. & gratia cap. 13. *Quis ex multitudine fidelium, quandiu in hac mortalitate viuitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat?*

Probatur 4. ratione: quia, cùm prædestinatio ad gloriam pendeat à finali perseueran-

tia, & ab eo ſtatu, in quo quis futurus eſt in exitu vitæ; euidens eſt neminem certò ſcire poſſe, qualis tunc futurus ſit: cùm ea, quæ futura ſunt contingenter, quale eſt iſtud de quo loquimur, nullus naturaliter certò præſcire poſſit.

Quærunt hîc aliqui quomodo certitudo illa & infallibilitas prædeſtinationis cum humani arbitrij libertate concordari poſſit?

Reſpondetur breuiter; cùm in prædeſtinatione duo conſiderari poſſint, ſcilicet præſcientia Dei, & decretum conferendi gratiæ auxilia ad gloriam promerendam; certum eſſe, decretum illud non magis arbitrij libertatem lædere, quàm ipſam gratiam, quæ vi illius confertur, & qua liberum arbitrium non cogitur nec neceſſitatur, ſed tantùm excitatur & adiuuatur, vt ſupponimus ex dicendis in tractatu de Gratia. Quod autem ſpectat ad præſcientiam diuinam; iam ſuprà oſtendimus, cùm ageremus de ſcientia Dei, quomodò nullum libertati humanæ afferat præiudicium, ſed illam intactam & illibatam omninò relinquat. Quare diutiùs non eſt in hac quæſtione immorandum.

CAPVT VI.

De cognoſcibilitate Dei, ſeu de modo, quo ab intellectu creato Deus clarè cognoſci poteſt.

HACTENVS de Deo egimus, prout à nobis in ſtatu viæ, ſecundùm noſtrum

imperfectum concipiendi modum, per fidem cognosci potest: superest nunc, vt eumdem consideremus, prout à beatis in statu gloriæ clarè cernitur.

SECTIO I.

An clara Dei cognitio sit intellectui creato possibilis.

QVÆSTIO intelligenda est, non de potentia naturali; certum est enim, nullum intellectum humanum posse naturaliter ad illam claram essentiæ diuinæ cognitionem pertingere. Vnde meritò ab Ecclesia proscripti sunt Ætius, & Eunomius, & illorum discipuli Anomæi; qui (vt refert S. Epiphanius hær. 76.) non minùs impiè, quàm stolidè, se perfectè & clarè Dei essentiam in hac vitâ videre & cognoscere iactabant.

Proposita igitur quæstio intelligi debet de potentia obedientiali; seu, an intellectus creatus, auxilio aliquo, & lumine supernaturali possit ita confortari & eleuari, vt ad claram & intuitiuam essentiæ diuinæ cognitionem pertingere queat. Pro cuius resolutione

Dicendum est claram & intuitiuam diuinæ essentiæ cognitionem intellectui creato esse possibilem, modò suprà explicato.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error cuiusdam Gregorij Palamæ (de quo frequens mentio est in historia Ioannis Cantacuzeni præsertim lib. 2. cap. 40.) & aliorum illius asseclarum, nec non & Armeno-

rum quorumdam, dequibus agit Richardus Radulphus Archiepiscopus Armacanus lib: 14. de quæst. Armenorum. c. 1. Qui omnes tam Græci quàm Armeni negabant ab vllo intellectu creato diuinam essentiam, prout in se est, clarè cognosci posse.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. authoritate Scripturæ. S. Matth. cap. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Et cap. 18. *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* S. Ioan. cap. 3. *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut cognitus sum.*

Probatur 2. authoritate Concilij Florentini in decreto vnionis: in quo definitum est, animas iustorum in cœlo clarâ Dei Trini & vnius visione & fruitione esse beatas.

Probatur 3. ex S. Greg. Papa lib. 18. moral. cap. 28. vbi sic loquitur: *Sciendum verò est, quòd fuerunt nonnulli, qui Deum dicerent, etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem suâ conspici, sed in naturâ minimè videri.* Posteà S. ille pater varia Scripturæ loca citat, quibus hunc errorem refellit, & Deum in sua essentia videri à beatis probat. S. Iren. lib. 4. cap. 27. *Deus incomprehensibilis visibilem se, & comprehensibilem, & capacem hominibus præstat; vt viuificet percipientes & videntes se.* Et paulò post: *Homines igitur videbunt Deum, & viuent, per visionem immortales facti, & pertingentes*

vsque ad Deum. S. Bernard. ferm. 4. in festo omnium Sanctorum. *In hoc erit vita æterna, vt cognoscamus Patrem & Filium cum Spiritu sancto, & videamus Deum sicuti est: id est, non modò sicut inest, nobis videlicet, aut cæteris creaturis; sed sicut est in semetipso.*

Probatur 4. duplici ratione, qua vtitur S. Thom. 1 p.q.12. a.1. Prima, quòd vel dicendum est in Deo repositam non esse beatitudinem nostram: (quod falsum est, & fidei repugnat) vel, si in Deo reposita est, debet esse in actu perfectissimo circa Deum vt obiectum: qui actus alius esse non potest quàm clara eius visio. Secunda ratio est, quòd naturale desiderium clarè Deum videndi nobis inditum sit; cùm enim homo intuetur effectum, naturaliter appetit videre causam: At si clara Dei visio non esset possibilis, sequeretur Deum frustrà & sine ratione desiderium illud naturæ nostræ indidisse: quod omninò dici non debet.

Obiiciebant Armeni 1. Apostolum dixisse 1. ad Timoth. cap. 1. Deum esse inuisibilem, & cap. 6. habitare lucem inaccessibilem, nullumque hominum eum videre posse.

Respondetur (ex mente S. Aug. epist. 112. ad Paulinam, vbi hæc Apostoli verba fusè explicat) illa esse intelligenda de statu Viatorum, non verò beatorum: hoc est Deum ab hominibus, quandiu in hac mortali vita degunt, secundùm legem ordinariam, per solas naturæ vires clarè videri non posse; iuxta illud Exodi 33. *Non videbit me homo, & viuet.*

Obiiciebant 2. authoritatem multorum SS. Patrum, præsertim S. Ioan. Chrysostomi, Theodoreti, Theophilacti, Eutimii, (quorum verba refert Sixtus Senensis lib. 6. biblioth. sanctæ ann. 182.) qui denegare videntur Deum ab vllo intellectu creato clarè, vt in se est, videri posse

Respondetur cum eodem Sixto Senensi, verba illorum Patrum intelligenda esse, vel de visione Dei per oculum corporeum, quam fatemur esse impossibilem: vel de clarâ Dei visione ex solis naturæ viribus, & secundùm legem ordinariam, in hac vita: vel de eâdem clarâ Dei visione, etiam in altera vita, quatenùs ipsius essentiæ diuinæ comprehensionem significat; quæ haud dubiè cuicunque intellectui creato est omninò impossibilis.

Obiiciebant 3. nullam esse proportionem inter Deum vt clarè videndum, & potentiam creatam intellectiuam: cùm hæc sit finita, ille verò infinitus: Vnde sequitur Deum ab intellectu creato clarè videri non posse.

Respondetur ex mente S. Doctoris suprà, resp. ad 6. verum esse nullam inter finitum & infinitum reperiri proportionem; si proportionis nomine intelligatur habitudo certa quantitatis vnius ad alteram: at posse aliquam esse proportionem; si per illam quælibet vnius ad alterum habitudo intelligatur, qualis est effectus ad causam, potentiæ ad obiectum. Et sic potest esse proportio creaturæ ad Deum, in quantùm se habet ad illum, vt effectus ad causam suam, vel vt potentia ad obiectum suum. Si enim

inter potentiam & obiectum finita aliqua & determinata proportio esse deberet, sequeretur nequidem voluntatem creatam posse ferri in Deum per actum charitatis supernaturalis; quod tamen euidenter falsum est.

SECTIO II.

An de facto nunc beati essentiam Dei clarè videant.

SENSVS quæstionis est, an Sanctorum animæ, quæ hinc discedunt ab omni peccati: tùm maculâ, tùm pœnâ perfectè purgatæ, statim, atque à corporibus solutæ sunt, clarâ Dei visione fruantur; an verò hæc visio post corporum resurrectionem, aut in aliud tempus differa ur?

Partem negantem secuti sunt Millenarij, sic dicti; quòd prauè intelligentes aliqua verba libri Apocalypseos, assererent Christum Dominum post communem resurrectionem cum sanctis regnaturum super terram mille annis, antequàm ad cœlestem beatitudinem, ac diuinæ essentiæ fruitionem illos deducat. Videri potest Lactantius lib. 7. Institutionum diuin. cap. 20. & S. Hieron. lib. de scriptoribus Ecclesiast. cap. 28. vbi etiam Tertullianum in eo errore fuisse dicit, nec non & Vigilantium, in eo libro quem contra eum edidit. Caluinus etiam nonnisi post communem resurrectionem beatos in cœlo Dei visione fruituros existimat lib. 4. Instit. cap. 20.

Pars verò affirmans, quæ sanctorum ani-

mas nunc in cœlo clara Dei visione frui asserit, de Fide est;

Et probatur, ac simul error oppositus refellitur 1. ex Scriptura. S. Luc. 23. vbi Christus dixit latroni secum crucifixo: *hodie mecum eris in paradiso.* In quibus verbis nomine paradisi SS. Patres ipsam gloriam & visionem beatificam intelligunt. Ita S. Ambr. super hunc locum; S. Hier. in cap. 9. Zach. & S. Aug. epist. 57. vbi verba illa eo sensu intelligenda esse existimat; vt à Christo dicta sint, non in quantùm homo erat, sed in quantùm Deus, cum quo futurus erat latro per visionem claram ipsius, quod est esse in paradiso; id est, paradisi gloriâ & beatitudine frui. Item ex 2. ad Cor. cap. 5. vbi Apostolus sic loquitur: *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum*: hoc est, vt Deum ipsum intuitiuè, & facie ad faciem videamus: quo in sensu hæc Apostoli verba intelligit S. Aug. lib. 14. de Trin. cap. 2.

Probatur 2. authoritate Concilij Florentini in decreto suprà citato, vbi id expressè definitum habetur.

Probatur 3. ex S. Cypr. lib. de exhortatione ad martyrium; vbi sic loquitur: *Quanta est dignitas, & quanta securitas exire hinc lætum, exire inter angustias & pressuras gloriosum, claudere in momento oculos, quibus homines videbantur & mundus; & aperire eosdem statim, vt Deus videatur, & Christus.* S. August. lib. 12. de Genesi cap. 34. vbi dicit animas sanctorum esse in paradiso, siue in tertio cœlo, quo raptus fuit S. Paulus; easque

in illo cœlo Dei ſubſtantiam verbumque Deum, per quod facta ſunt omnia, ineffabiliter videre. Et in lib. Meditationũ c. 22. *Felix anima*, inquit, *quæ terreno reſoluta corpore, libera cœlũ petit; ſecura eſt & tranquilla; non timet hoſtem neque mortem: habet enim præſentem, cernitque indeſinenter pulcherrimum Dominum, cui ſeruiuit, quem dilexit, & ad quem tandem læta & glorioſa peruenit.*

Probatur 4. hac ratione: Deus, cuius natura bonitas, cuius opus miſericordia eſt; pronior eſt haud dubiè ad remunerandum, quàm ad puniendum. Atqui animabus impiorum, ſtatim atque decedunt è corporibus, pœnam æternam tàm damni quàm ſenſus infligit, vt patet de Diuite epulone S. Luc 18. cuius anima, ſtatim atque à corpore ſoluta eſt, in infernum eſt delata, ibique pœnis & cruciatibus affecta. Ergo multò magis credendum eſt, illum beatitudinem æternam, quæ in clarâ eſſentiæ ſuæ viſione conſiſtit, animabus ſanctorum & iuſtorum concedere, ſtatim atque ex hac vitâ perfectè à peccatis purgatæ migrauerint.

Obiicies, S. Matth. cap. 20. & 25. in parabolâ operariorum, mercedem non niſi in fine diei omnibus ſimul operariis ſolui: & Apocalyp. 6. animas ſanctorum viſas eſſe ſub altari, diuinumque reſponſum accepiſſe, vt expectarent adhuc modicum tempus, donec compleretur numerus fratrum ſuorum. Ex quibus locis videtur ſequi, viſionis beatificæ fruitionem ſimul omnibus electis concedendam vſque in diem iudicij differri.

Reſpondetur hæc & ſimilia Scripturæ loca-

intelligenda esse de beatitudine totali & completâ, quæ non animæ solùm, sed etiam corporis gloriam requirit: quæ quidem, vt sic, post corporum resurrectionem in vltimum iudicium, secundùm legem ordinariam, reseruatur.

SECTIO III.

An ad Deum clarè videndum intellectus creatus lumine aliquo supernaturali indigeat.

DICENDVM est 1. intellectum creatum auxilio aliquo supernaturali indigere, quo confortetur & eleuetur ad claram Dei visionem eliciendam. Quod quidem auxilium supernaturale communiter à Theologis lumen gloriæ vocatur.

Probatur 1. ex Psal. 35. *Apud te est fons vitæ; & in lumine tuo videbimus lumen.* Apoc. 21: *Claritas Dei illuminabit eam*, scilicet societatem beatorum videntium Deum; vt explicat S. Thom. quæst. 12. art. 5. vbi ex his duobus Scripturæ locis probat necessitatem luminis gloriæ.

Probatur 2. ex Concilio Viennensi sub Clemente 5. in quo inter alios errores Begardorum & Beguinarum iste quinto loco recensetur: *Quòd anima non indiget lumine gloriæ, eleuante illam ad Deum videndum, & eo beatè fruendum:* & ibidem tanquàm hæreticum damnatur; ibi etiam refertur Clementina (*ad nostrum*) titul. de hæreticis.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. 1. de peccato-

rum meritis & remiſſione, cap. 19. vbi ſic loquitur : *Verumtamen, ſi percepto baptiſmate ex hac vita emigrauerit ſoluto reatu, cui originaliter erat obnoxius ; perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens in æternum , iuſtificatos præſentiâ creatoris illuminat.*

Probatur 4. hac ratione : ſi intellectus ad eliciendum actum fidei ſupernaturalis in hac vita indiget auxilio aliquo ſupernaturali ; multò magis indigebit ad eliciendum actum viſionis beatificæ ; cùm longè ſit perfectior, ac multò magis ſupereminеat naturali facultati ipſius intellectus. Atqui certum eſt intellectum non poſſe ſine auxilio aliquo ſupernaturali actum fidei elicere, vt definitum eſt in Concilio Tridentino, Seſſ. 6. can. 2. & 3. & anteà definitum fuit in Conciliis contra Pelagium congregatis. Ergo à fortiori idem intellectus ad eliciendum actum viſionis beatificæ indigebit auxilio aliquo ſupernaturali. Et illud eſt, quod à Theologis vocatur lumen gloriæ.

Dicendum 2. lumen illud gloriæ eſſe qualitatem habitualem intellectui creato ab ipſo Deo infuſam, illique inhærentem. Ita communiter Theologi aliquibus exceptis, qui aliter illius luminis naturam explicant.

Probatur aſſertio hac ratione; quia ſcilicet per lumen gloriæ intelligitur donum aliquod, quo intellectus creatus eleuatur permanenter,& modo ſibi connaturali,ad Deum clarè videndum :cùm enim ſtatus beatitudinis ſit permanens, debet etiam habere modum ſibi conuenientiſſimum, quo intelle-

ctus perficiatur permanenter, ac reddatur capax per aliquid sibi inhærens, ad visionem illam eliciendam, in qua essentialis eius beatitudo consistit.

Confirmatur ex eo quòd ad actum fidei eliciendum, ipsa fides habitualis tanquàm lux aliqua subobscura intellectui infunditur, ilique inhæret eo fine, vt compleat & perficiat eius vim ex se insufficientem ad credendum in Deum. Ergo à pari, imò à fortiori, dicendum est, lumen gloriæ habitualiter inhærere intellectui creato, vt compleat & perficiat eius vim debilem & insufficientem ad clarè videndum Deum.

Obseruandum est autem hîc, quòd, quamuis de Fide sit, intellectum creatum indigere aliquo auxilio seu lumine supernaturali, ad claram Dei visionem eliciendam, vt patet ex Concilio Viennensi suprà relato: non est tamen expressè definitum, quid propriè sit illud lumen: an sit qualitas habitualis inhærens, vel aliquid aliud: quamuis longè probabilius sit id quod diximus; & oppositum, licet non sit hæreticum, videatur tamen aliquibus Theologis erroneum, vt docet Isambertus ad quæst. 12. disp. 2. art. 3.

Quæres, an lumen illud gloriæ tale sit, vel esse possit, vt non tantùm creatum intellectum, sed etiam oculum corporeum eleuare queat ad visionem claram diuinæ essentiæ? seu an oculus corporeus lumine aliquo eleuari possit ad essentiam ipsius Dei videndam?

Respondetur id fieri omninò non posse. Ita S. Aug. epist. 111. & 112. vbi ex professo illud variis tùm Scripturæ tùm SS. Patrum

Athanaſij, Gregorij Nazianz. Ambroſij, & Hieronymi authoritatibus probat. Ratio eius rei eſt, quia nulla potentia ſuâ vitali actione extra limites obiecti ſui verſari poteſt: vnde, ſi impoſſibile eſt per facultatem corpoream viſiuam percipere ſaporem vel ſonum; multò magis percipere rem purè ſpiritalem, qualis eſt Deus. Deinde, ſi Deus viſu corporeo, prout in ſe eſt, videri poſſet; magis adhuc poſſet ſenſu interno: vnde ſequeretur ipſa bruta animalia capacia fore beatitudinis, quæ in viſione Dei conſiſtit: quod abſurdum eſt, & dici non debet.

Obicies Iob dixiſſe cap. 19. *In carne mea videbo Deum ſaluatorem meum.* Et alio in loco: *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.*

Ad primum locum reſpondetur cum S. Auguſt. lib. 22. de Ciuit. cap. 19. Iob non dicere, ſe carne, aut per carnem; id eſt, oculis carneis viſurum Deum; ſed in carne; hoc eſt, poſt reſurrectionem reſumpto corpore. Quòd autem addit poſteà: *Quem viſurus ſum, & oculi mei conſpecturi ſunt*: vel de oculis mentis accipiendum eſt, vel de viſione humanitatis Chriſti, quem in ſpiritu tunc præuidebat, & redemptorem vocabat. Ad ſecundum locum reſpondetur cum S. Thoma art. 3. de oculo mentis intelligendum eſſe; vel potiùs (vt alij interpretantur) de effectu diuinæ prouidentiæ erga homines, quem tunc ait ſe fuiſſe expertum euidenter, & quaſi ad oculum cognouiſſe; cùm anteà nonniſi auditu, & ex aliorum relatione agnouiſſet.

SECTIO IV.

Quid intellectus lumine gloriæ illustratus, in diuinâ essentia videat.

DICENDVM 1. intellectum lumine gloriæ illustratum videre Dei essentiã, & simul tres personas diuinas, ac omnes perfectiones formaliter in Deo existentes.

Probatur 1. ex Scriptura. 1. S. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est:* quæ verba vnanimiter SS.Patres intelligunt de visione beatifica, qua videtur Deus, sicuti est in seipso: Atqui Deus in seipso est vnus in essentiâ, trinus in personis, habetque formaliter in se omnes perfectiones: Ergo, &c.

Probatur 2. ex Concilio Florentino in decreto vnionis: vbi definitum est, animas iustorum recipi in cœlum, & intueri clarè Deum vnum & trinum, sicuti est: vnde sequitur, secundùm mentem Concilij, omnes, etiam diuinas perfectiones à beatis videri: cùm non minùs Deo conueniat esse v. g. sapientem, iustum; quàm esse vnum in essentia, & trinum in personis.

Probatur 3. hac ratione: impossibile est aliquid, quod est omninò simplex & indiuisibile, clarè & perfectè videri, quin simul videantur omnia, quæ illi insunt, & cum quibus realiter idem est. Atqui essentia diuina est simplicissima, & omninò indiuisibilis; & præterea est idem realiter cum personis diuinis, & cum omnibus perfectionibus formaliter in Deo existentibus, Ergo visâ essentiâ diuinâ, necessariò videntur etiam & personæ

diuinæ, & omnes perfectiones formaliter in Deo existentes.

Dices, inde consequens fore, Deum à beatis comprehendi,

Respondetur id non sequi. Ad comprehensionem enim Dei, præter cognitionem omnium perfectionum, quæ formaliter in eo existunt, requiritur præterea, vt cognoscantur ea omnia, quæ in illo sunt eminenter, seu quæ ab illo extra se produci possunt: atque insuper, vt ipsa diuina essentia cum illis omnibus, quæ formaliter vel eminenter in se continet, tàm perfectè cognoscatur, quàm in se cognoscibilis est. Quod cùm solius Dei proprium sit; sequitur illam à nullo intellectu creato posse comprehendi.

Dicendum 1. intellectum lumine gloriæ illustratum, videndo clarè diuinam essentiam, videre simul etiam in eâ multas alias res præter ipsum Deum. Ita S. Thom. 1. p. q. 12. a. 9. & q. 58. a. 7. & cum illo communiter omnes Theologi.

Ad huius autem assertionis clariorem intelligentiam, notandum est ex S. Doctore, animas beatas duplicem in cælo habere creatarum rerum cognitionem; vnam, per proprias illarum species, quas vel initio beatitudinis à Deo acceperunt, vel per aliquas reuelationes de nouo accipiunt; alteram verò in essentiâ diuinâ, seu in verbo diuino.

Hæc doctrina sic explicata probatur ex S. Aug. lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 7. vbi sic loquitur: *Cognitio creaturæ in se ipsâ (vt ita dicam) decoloratior est, quàm cùm in Dei sapientiâ cognoscitur, velut in arte, per quam*

facta est. Et cap.29. *Illi* (beati ſcilicet) *non per verba ſonantia Deum diſcunt, ſed per ipſam præſentiam immutabilis veritatis, &c. ipſam quoque creaturam meliùs ibi, hoc eſt, in ſapientiâ Dei, tanquam in arte quâ facta eſt; quàm in eâ ipsâ ſciunt.* Et paulò poſt, enumeratis variis creaturarum cœleſtium & terreſtrium ſpeciebus, adiungit: *Omnia hæc aliter in verbo Dei cognoſcuntur à beatis, vbi habent cauſas rationeſque ſuas ſecundùm quas facta ſunt, incommutabiliter permanentes; aliter in ſeipſis: illic clariore, hîc obſcuriore cognitione.* S. etiam Bernardus paucis verbis id optimè explicat lib. 5. de Conſider. cap. 1. *Vident* (beati ſcilicet) *verbum; & in verbo, facta per verbum, &c. Optimum videndi genus, ſi nullius egueris ad omne, quod noſſe libuerit.*

Probatur etiam hac ratione: viſio beatifica ſanctorum, eſt quædam participatio viſionis illius increatæ, quâ Deus ſeipſum & creaturas cognoſcit: Atqui Deus in eſſentiâ ſuâ videt creaturas ſecundùm eſſe proprium, quod habent aut habere poſſunt in ſeipſis: Ergo & ſanctos eodem modo creaturas aliquas in eſſentiâ diuinâ videre poſſe cenſendum eſt.

SECTIO V.

Quaſnam res, præter Deum, in ſtatu gloriæ beati cognoſcant?

CVM certum ſit (vt in ſectione præcedenti dictum eſt) beatos, non tantùm Deum, ſed etiam alia multa præter ipſum, ſiue in eius eſſentiâ, ſiue per ſpeciales reuelationes,

aut alio quouis modo cognoſcere: quæritur, quænam ſint illæ res, quarum cognitio illis in ſtatu gloriæ competat? Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. beatos non cognoſcere omnia futura contingentia, nec omnes aliorum liberas cogitationes.

Ita communiter Theologi, eſtque ſententia S. Dionyſij, & aliorum SS. Patrum, aſſerentium angelos inferiores à ſuperioribus illuminari, & aliquarum rerum neſcientiâ purgari. Et colligitur ex cap. 10. Danielis, vbi refertur vnum angelum beatum per tres hebdomadas reſtitiſſe alteri item beato; vtroque illorum pro vtilitate ſibi commiſſi contendente, & quid Deus fieri vellet neſciente. Et S. Matth. 24. vbi Chriſtus dicit, beatos angelos iudicij extremi neque diem neque horam ſcire.

Dicendum 2. quemlibet beatum perfectè & clarè cognoſcere omnia fidei noſtræ myſteria.

Probatur ex Apoſtolo 1. Cor. cap. 13. vbi loquens de fidei myſteriis dicit: *Videmus nunc per ſpeculum, & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem.*

Probatur 2. ex S. Greg. lib. 18. moral. cap. vlt. in fine. *Hæc viſio nunc fide inchoatur; ſed tunc in ſpecie perficietur, quando coæternam Dei ſapientiam, quam modò per ora prædicantium quaſi per decurrentia flumina ſumimus; in ipſo ſuo fonte bibemus.* Et S. Aug. lib. 20. de Ciuit. cap. 1. *Quid videbimus, niſi Deum, & omnia illa, quæ nunc non videmus credentes, &c. hîc credimus, illic videbimus.*

Probatur 3. ex eo quòd præmium debet correſpondere merito. Atqui fidei meritum in eo præſertim conſiſtit, quòd firmiter propter authoritatem Dei reuelantis credantur illa, quæ obſcura ſunt & ineuidentia: Ergo fidei præmium in eo conſiſtere debet, vt eadem illa euidenter & clarè cognoſcenda proponantur.

Dicendum 3. quemlibet beatum omnes rerum ſpecies & genera, omniaque ſcientiarum naturalium obiecta cognoſcere, ſeu ea omnia perfectè ſcire, quæ ab homine vel angelo naturaliter ſciri poſſunt. Ita S. Thom. art. 8. in reſp. ad 4.

Hoc conſtat; tùm ex eo quòd non minùs credibile ſit, cuilibet beatorum Deum perfectam rerum omnium ſcientiam communicaturum, quàm communicauerat Adamo in ſtatu innocentiæ, vt docet S. Thomas q. 94. a. 3. cùm ſtatus gloriæ longè ſublimior & perfectior ſit. Tùm etiam ex eo quòd, cùm beatitudo ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione perfectus, requirit, vt intellectus beati ea omnia cognoſcat, quæ requiri poſſunt ad naturalem ſui perfectionem, & ad explendum appetitum ſciendi rectæ rationi conſentaneum, qui ipſi naturaliter ineſt: Atqui talis eſt rerum omnium naturalium cognitio: Ergo, &c.

Dicendum 4. quemlibet beatum ea omnia cognoſcere, quæ illum ſpeciali modo ſpectant; v. g. angelos hominum Cuſtodes ſcire perfectè ea omnia, quæ ad eorum gubernationem conducere quocunque modo poſſunt: item quemlibet ſanctum cognoſcere

omnes

omnes orationes, quæ ad illum diriguntur; & omnia, quæ ab hominibus viatoribus in eius honorem fiunt.

Probatur 1. ex illis S. Petri verbis Epist. 2. cap. 1. *Dabo operam & frequenter habere vos post obitum meum, vt horum memoriam faciatis:* quibus significat curam & sollicitudinem, quam seruaturum se dicit in statu gloriæ pro salute fidelium. Vnde sequitur eum in illo statu cognoscere omnia, quæ ad eorum salutem spectare possunt: hæc enim cognitio ipsi, vtpote primo & summo totius Ecclesiæ post Christum Pastori, maximè competit.

Probatur 2. ex Concilio Senonensi in decretis fidei cap. 13. vbi damnantur hæretici, qui dicunt nostras orationes à sanctis non cognosci, eosque proinde à nobis non debere orari; diciturque, *eum facilè intellecturum, quàm id falsum sit, qui non ignorat sanctis peruium esse omniforme diuinitatis speculum; in quo, quidquid eorum intersit, illucescit.*

Hinc sequitur (quod notandum est) fieri posse, vt aliquis beatus, qui meritis ac proinde gloriâ minor est, plura in statu beatitudinis sciat & cognoscat, quàm alius, qui gradum sanctitatis & gloriæ superiorem obtinet. Quia scilicet illius specialis conditio hanc cognitionem exigit, huius verò minimè. Nec propterea quidquam huius gloriæ & felicitati detrahitur: siquidem, vt rectè dixit S. Aug. lib. 5. Confess. cap. 4. Deum alloquens; *Beatus est, qui te nouit; etsi alia nesciat: qui verò te, & alia nouit; non propter illa beatior, sed propter te solùm.*

SECTIO VI.

An omnes beati æqualiter Deum videant.

CVM (vt dicit S. Aug. lib. 1. de Trin. c. 9. & 15.) in visione clara Dei sit tota merces; visioque illa sit summum nostrum bonum: vnde communiter Theologi essentialem hominis beatitudinem in ipsâ Dei visione constituunt. Hinc intelligi potest; cùm quæritur, an beati æqualiter Deum videant? idem esse, ac si quæratur, an omnes beati æqualem gloriæ gradum obtineant?

Dicendum est igitur sanctos in cœlo non æquali modo videre Deum, nec æqualiter esse beatos.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error Iouiniani; qui (vt testatur S. Hieronymus lib. 2. cont. Iouin.) asserebat nullam esse inter beatos, siue in ratione meriti, siue in statu gloriæ, inæqualitatem.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura. S. Ioan. 14. *In domo Patris mei mansiones multa sunt.* 1. ad Cor. cap. 15. *Sicut stella à stella differt claritate; sic erit resurrectio mortuorum.* Et cap. 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet iuxta laborem suum.* Et 2. ad Cor. 9. *Qui parcè seminat, parcè & metet.*

Probatur 2. ex communi consensu totius Ecclesiæ, quæ sanctissimam Dei matrem super omnes choros angelorum in cœlestibus regnis exaltatam esse prædicat.

Probatur 3. ex S. Gregorio lib. 4. moral. cap. 31. *Quia in hac vita discretio est ope-*

rum; erit in illâ proculdubio diſcretio dignitatum.

Obiiciebat Iouinianus parabolam operariorum S. Matth. 20. quibus, licet inæquali tempore & labore operantibus, æqualis merces vnius denarij reddita eſt.

Reſpondetur cum S. Aug. ſer. 59. de verb. Dom. cap. 4. per æqualitatem denarij cuique operariorum ſoluti, intelligendam eſſe æqualitatem durationis in beatitudine: hæc enim in omnibus æterna futura eſt. Vel cum S. Thoma 1. 2. q. 5. a. 2. per denarium intelligi obiectum beatitudinis, quod in ſe vnum idemque eſt pro vnoquoque beatorum; ſcilicet eſſentia diuina, quæ eadem ab omnibus clarè videbitur. Quæ tamen æqualitas durationis vel obiecti, non impedit inæqualitatem viſionis & fruitionis ipſius obiecti, pro ratione inæqualium meritorum cuiuſlibet beati. Etenim, vt rectè docet S. Thom. 1. p. q. 12. a. 6. ille qui plùs habuerit de charitate, plùs participabit de lumine gloriæ; ex cuius proinde maiori vel minori intenſione, ſecundùm mentem S. Doctoris, prouenit maior vel minor perfectio viſionis beatificæ.

Et quoniam non humanæ ſolùm, ſed etiam angelicæ mentis captum longè ſuperat: idcircò ad explicandas tam ardui myſterij difficultates, non tàm humana ratione, quàm fidei authoritate vtendum eſt.

Atque, vt ordine aliquo procedamus; omnia, quæ de adorando illo myſterio dicenda ſunt, ad duo capita reuocabimus. In quorum 1. agetur de iis, quæ myſterium illud ſpectant in genere. In 2. de iis, quæ ad ſingulas diuinas perſonas pertinent in particulari.

CAPVT I.

De iis quæ ſpectant ad myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis in genere.

SECTIO I.

An myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis naturali ratione cognoſci poſſit.

QVAMVIS myſterium Trinitatis ſit ſupra rationem naturalem, certum eſt tamē non eſſe contra illā: *Etenim verū vero repugnare non poteſt*; (vt dicitur in Concilio Lateranenſi 5. ſeſſ. 8.) nullumque argumentum à ratione naturali contra illius veritatem peti poteſt, quod non ſit ſolubile. Cùm igitur hoc myſterium contra rationem non ſit; quæritur, an etiam aliquà ratione naturali cognoſci poſſit? Pro cuius reſolutione

Dicendum eſt, perſonarum Trintiatem in vnitate diuinæ eſſentiæ, nullâ ratione naturali poſſe demonſtrari.

Huic veritati, quæ de fide eſt, opponitur

error Raymundi Lullii, qui (vt refert Nicolaus Emericus in decretorio Inquisitorum p. 2. q. 9. a. 96.) asserebat omnes articulos fidei, proindeque sanctissimæ Trinitatis mysterium, probari posse per rationes necessarias, demonstratiuas, & euidentes.

Refellitur hic error, & veritas nostræ assertionis probatur 1. ex Scriptura. S. Matth. 11. vbi Christus dicit, quòd *Nemo nouit Patrem ; nisi Filius, & cui voluerit Filius reuelare*. Et cap. 11. cùm S. Petrus Christum alloquens, dixisset: *Tu es Christus Filius Dei viui*; respondit ipse Christus: *Beatus es Simon Bar-iona; quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, &c.*

Probatur 2. authoritate Gregorij vndecimi summi Pontificis; qui supradicti Lullij opinionem, vt hæreticam, damnauit; vt refertur in præfato Directorio, loco citato.

Probatur 3. ex S. Hilario lib. 1. de Trinit. vbi sic loquitur: *Non putet homo suâ intelligentiâ se consequi posse mysterium diuinæ generationis*. Et S. August. lib. 8. de Trinit. cap. 5. vbi de hoc mysterio loquens: *Priùs*, inquit, *credere debemus, quàm intelligere*.

Probatur 4. hac ratione: Omnis cognitio naturalis, quam de Deo habemus, aut habere possumus, ducitur solùm ex creaturis à posteriori & per effectus. Atqui nullus est effectus, qui referat nobis Deum esse vnum in essentiâ, & trinum in personis: siquidem omnia opera Dei ad extra tribus personis diuinis communia sunt, & omninò indiuisa;

nec Deus ad extrà operatur, vt trinus, sed quatenùs vnus. Ergo Dei opera ad extrà nos ad trium diuinarum personarum notitiam perducere nequeunt; nec vlla proinde ratio ex iis peti potest, quæ Deum esse vnum in essentiâ, & simul trinum in personis, demonstret.

Obiicies 1. Philosophos quosdam ethnicos, vt Trismegistum, Platonem, Plotinum, & alios, ita locutos fuisse in libris quos ediderunt, vt videantur aliquam huius mysterii notitiam habuisse.

Respondetur Philosophos illos, vel tantùm locutos fuisse de diuersis essentiæ diuinæ proprietatibus & perfectionibus, non verò de distinctis in vnâ essentiâ diuinâ personis: vel, si aliquam personarum diuinarum notitiam habuerunt, illam, non ex naturali luce, aut proprii ingenii viribus obtinuisse; sed ex libris Mosaicis accepisse: sicut de Platone asserit S. Augustinus lib. 8. de Ciuitate Dei cap. 12.

Obiicies 2. hominem creatum esse ad imaginem Dei, vt dicitur Gen. 1. & in omnibus creaturis reperiri vestigium aliquod sanctæ Trinitatis, vt docet S. Aug. lib. 7. de Trinit. c. 10. Atqui ex imagine cognosci naturaliter potest prototypus, sicut animal ex vestigio.

Respondetur 1. hanc imaginem in eo consistere, quòd homo sit naturæ intelligentis, sicut Deus: vnde nihil potest colligi, nec demonstratiuè concludi de Trinitate personarum in Deo: ac multò minùs ex aliis creaturis, in quibus nihil inuenitur, quod ad huius

mysterii notitiam eos ducat, qui illud ignorant.

Respondetur 2. nos nequidem scire posse, vel in nobis imaginem Dei, vel in aliis creaturis vestigium Trinitatis inueniri; nisi fides diuina illud reuelaret: cùm Deus non cernatur in creaturis, vt trinus; sed solùm vt vnus, sicut ex antedictis constat.

SECTIO II.

An sint plures in Deo personæ.

AD clariorem intelligentiam eorũ, quæ, tùm in hac sectione, tùm in sequentibus de mysterio Trinitatis dicenda sunt; obseruandum est, nos hîc sumere nomen personæ in ea significatione, in qua communiter à sanctis Patribus sumitur: scilicet (vt loquitur Boëtius lib. de duabus naturis, & post illum S. Thomas 1. p. q. 29. art. 1.) pro rationalis seu intellectualis naturæ indiuiduâ & incommunicabili substantiâ: quo etiam in sensu sumitur nomen hypostasis. Quamuis enim pluries in Ecclesiâ olim disceptatum fuerit de propriâ significatione harum vocum, *hypostasis*, & *substantia*; vtrum idem essent cum personâ & essentiâ, vt constat ex S. Greg. Nazianz. orat. 21. & ex S. Hier. Epist. 57. ad Damas. aliquibus affirmantibus in Deo tres esse hypostases, & vnam essentiam; aliis id admittere renuentibus. Nihilominùs tamen eò res hæc tandem deuenit; vt ex communi Ecclesiæ consensu nomen essentiæ & substantiæ in diuinis, pro ipsâ naturâ & deitate tribus personis commu-

ni, sumeretur: Nomen verò hypostasis significaret personam; seu id, quod vnicuique personæ est proprium. Vnde in pluribus Conciliis Chalced. act. 5. & Constant. 2. coll. 8. can. 4. quando de vnione verbi diuini cum humanitate agitur; illa vnio dicitur facta esse secundùm hypostasim; hoc est, in personâ verbi: & negatur in Christo esse duas hypostases; hoc est, personas. Hac obseruatione præmissa, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. plures esse in Deo personas, realiter à se innicem distinctas.

Huic veritati, quæ de fide est, variæ hæreses olim oppositæ fuerunt; vt Sabellianorum, & aliorum, qui personas diuinas solis nominibus distingui voluerunt; & vnam esse in deitate personam, quæ, pro diuersis officiis, diuersa nomina sortiretur; sicque Patrem reuera pro nobis in cruce passum: vnde & dicti sunt Patripassiani; vt fusiùs refert S. Epiphan. hær. 62. & S. Aug. in lib. de hæresibus c. 41.

Hæc hæresis refellitur, & fidei nostræ veritas probatur 1. ex Scriptura, in quâ fit variis in locis mentio plurium diuinarum personarum: vt Gen. 1. *Dixit Deus: faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Vbi sermo fit in plurali numero, & ab ipso loquente ordinatur ad personas distinctas, quæ simul cum illo ad creationem hominis operentur. Atqui non possunt aliæ personæ, quæ ibi colloquuntur, intelligi, quàm diuinæ: cùm agatur de creatione, quæ solius Dei propria est. Atque ita hunc locum intellexerunt S. Hilar. lib. 5. de Trinit. S. Atha-

nas. orat. contra idola. S. Basil. hom. 10. in Exameron, S. Aug. lib. 12. de Trinit. c. 6. & alii plures.

Dicendum 2. tres esse in Deo personas; nec plures nec pauciores: scilicet Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Hæc propositio de fide est, &

Probatur 1. ex his Christi verbis S. Ioa. 14. *Ego rogabo Patrem; & alium Paraclitum dabit vobis*; quem locum S. Athanas. orat. contra gregales Sabellij pulchrè vrget: *Cùm*, inquit, *Christus de se loquitur, dicit (ego:) cùm de Patre, dicit (ille;) cùm de Spiritu sancto, subiungit (alium.) Nonne igitur manifesta pertinacia est negare tres?* Item Epist. 1. S. Ioan. c. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in cœlo; Pater, Verbum, & Spiritus sanctus; & hi tres vnum sunt.* Tres sunt (inquit Apostolus) non Dij, qui plures esse non possunt: non Angeli aut aliæ creaturæ; ibi enim loquitur de Deo, seu de ipsius Dei testimonio, vt ex verbis sequentibus patet: Ergo de tribus personis intelligi debent; quæ licet inter se distinctæ sint, tamē vnum, hoc est, vnam naturam & essentiam habent. Denique S. Matth. cap. 28. apertissimè dixit Christus Dominus baptizandos esse fideles, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

Probatur 2. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. in decreto fidei cap. 1. vbi hæc verba habentur: *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur, quòd vnus solus est verus Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus: tres quidem personæ, sed vna essentia, substantia, seu natura omninò simplex.*

Probatur 3. ex S. Ambr. lib. 2. de fide ad Gratianum cap. 4. vbi explicans trisagium ex Isaï. cap. 6. *Quid sibi vult*, inquit, *sub vno nomine trina sanctitatis repetitio, &c. Non dixit semel; ne Filium sequestraret: non bis, ne Spiritum sanctum præteriret: non quater; ne creaturas adiungeret. Et, vt ostenderet vnam esse Trinitatis Deitatem, cùm tertiò dixisset (Sanctus, Sanctus, Sanctus,) addidit singulariter (Dominus Deus Sabaoth)* Et S. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 4. *Omnes*, inquit, *quos legere potui, qui ante me de Trinitate scripserunt, hoc intenderunt secundùm scripturas docere: quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus vnius eiusdemque substantiæ, inseparabili æqualitate diuinam insinuent vnitatem: ideoque non sunt tres Dij, sed vnus Deus: quamuis Pater Filium genuerit; & ideò Filius non sit, qui Pater est: Filiusque à Patre sit genitus; & ideò non sit Pater, qui Filius est: Spiritusque sanctus nec Pater sit nec Filius, sed Patris & Filij Spiritus, Patri & Filio etiam ipse coæqualis.*

Probatur 4. hac ratione, qua S. Athanas. suprà, & Tertull. lib. cont. Praxeam vtuntur: qui accipit esse ab alio, realiter ab eo distinguitur, quia nihil seipsum producere potest. Atqui ex variis Scripturæ testimoniis infrà citandis constat in vnâ Diuinitatis substantiâ esse tres personas, quarum secunda producitur à primâ, Filius scilicet à Patre; tertia item à primâ & secundâ, nempe Spiritus sanctus à Patre & Filio. Igitur Pater, & Filius, & Spiritus sanctus in vnâ eademque diuinitatis substantiâ realiter à se inuicem

distinguũtur, sicq; tres dātur in Deo personæ.

Obiicies: si plures essent in Deo personæ, quæ realiter essent inter se distinctæ; sequeretur quamlibet illarum non continere omnem perfectionem, proindeque non esse infinitè perfectam.

Respondetur, distinctionem illam realem diuinarum personarum, se tenere tantùm ex parte relationum, vt posteà dicetur; non verò ex parte naturæ & essentiæ. Vnde, etiam si persona vna relatiuè non sit altera, est tamen idem prorsùs cum illâ essentialiter: & hoc modo quidquid est perfectionis in vnâ, est etiam realiter in alterâ, propter summam ac simplicissimam essentiæ diuinæ vnitatem. Vnde S. Greg. Nazian. optimè dixit Orat. 37. num. 21. *Quamuis Pater non sit Filius; tamen est id, quod Filius.*

Cæterùm cùm hoc sanctissimæ Trinitatis mysterium adeò sublime sit, vt vix ab humano ingenio concipi possit; meritò S. Augustinus lib. 3. cont. Maximinum Arrianum, postquàm illud explicasset subiunxit, quod & nos hîc apponere possumus: *Qui potest capere, capiat; qui autem non potest, credat, & oret; vt quod credit, intelligat.*

SECTIO III.

An sint aliquæ processiones in personis diuinis, & quot?

SENSVS quæstionis est (suppositâ illâ veritate quæ sectione præcedenti probata est; nēpe tres esse in Deo personas) an inter illas aliquis ordo processionis reperiatur; seu an vna procedat ab alterâ. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. in perſonis diuinis reperiri veram aliquam, & propriè dictam proceſſionem. Hæc propoſitio eſt de fide: &

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 16. vbi Chriſtus Dominus de ſe loquens, dicit: *Exiui à Patre, & veni in mundum*: quo loco prior pars denotat eius æternam emanationem à Patre: ſi enim de ſola Incarnatione locutus fuiſſet (vt rectè obſeruat S. Auguſtinus Tract. 42. in S. Ioan.) ſatis fuiſſet dicere: *veni in mundum*. Item Mich. cap. 5. *Egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis*. Item S. Ioan. cap. 15. dicitur de Spiritu ſancto: *Qui à Patre procedit*.

Probatur 2. ex ſymbolo Nicæno, quo vtitur ſancta Romana Eccleſia, in quo dicitur Filium ex Patre natum eſſe ante omnia ſæcula; & Spiritum ſanctum ex Patre Filioque procedere. Item ex ſymbolo S. Athanaſij, vbi dicitur Filius à Patre genitus, & Spiritus ſanctus à Patre & Filio procedens.

Probatur 3. ex SS. Patribus infrà citandis, cùm in particulari de ſecundæ ac tertiæ perſonæ diuinæ proceſſione agetur.

Dicendum 2. duas eſſe in diuinis proceſſiones; nec plures, nec pauciores: ſcilicet Filij à Patre, & Spiritus ſancti à Patre & Filio. Eſt de fide, &

Probatur 1. quia in Scripturâ duarum illarum proceſſionum ſolùm mentio fit, vt conſtat ex dictis, & pleniùs conſtabit ex dicendis.

Probatur 2. hac ratione, qua vtitur S. Thom. q. 27. a. 5. quia diuinæ proceſſiones non accipiuntur, niſi ſecundùm operationes Dei

immanentes : Atqui in naturâ intellectuali, qualis est diuina, sunt duæ tantùm operationes immanentes, nempe intelligere & velle; Ergo sunt duæ tantùm processiones.

Obiicies processionem quamcumque, diuinæ personæ minimè conuenire : tum quia persona procedens necessariò est ab alio, & non à se; cùm tamen repugnet Deum esse, & à se non esse : tum quia, quod procedit, producitur; produci autem dicit imperfectionem.

Respondetur non repugnare Deum esse ab alio, qui sit idem numero Deus. Tunc enim natura Diuina, cùm sit eadem in producente & in producto, non producitur, sed solùm communicatur per productionem personæ; & hoc nullam dicit imperfectionem, imò summam & infinitam indicat ipsius diuinæ naturæ in seipsâ fœcunditatem.

Quærunt hîc Doctores, an principium immediatum diuinarum illarum processionum sit naturæ diuinæ fœcunditas, an verò eius intellectus & voluntas?

Durandus existimat principium illud esse ipsam naturam diuinam, quatenùs infinitè fœcunda est, non verò quatenùs intelligens & volens. Verùm hanc sententiam communiter Doctores reiiciunt, non solùm vt minùs probabilem, sed etiam vt errori proximam, ac in fide periculosam : asseruntque vnanimiter diuinas processiones esse per intellectum & voluntatem. Ita S. Thom. quæst. 27. art. 1. & 5. S. Bonauent. in 1. sent. &c.

Et constat ex iis Scripturæ locis, in quibus secunda persona dicitur verbum, vt S. Ioan. 1.

Apocal. 19. &c. Verbum enim in natura spirituali nihil est aliud, quàm completa notitia intellectus. Item ex iis, in quibus vocatur sapientia; vt Prou. 8. Eccli 24. sapientia enim ad solum intellectum pertinet. Item Hebr. 1. vbi vocatur imago Patris: ratio enim imaginis propriè intellectui competit, quia cognitio intellectus fit per assimilationem cognoscentis cum obiecto, & speciem vitalem expressam. Constat etiam ex aliis Scripturæ locis, in quibus Spiritus sanctus vocatur amor & charitas Dei, quæ quidem spectant ad voluntatem.

Prætereà, nisi dicamus Filium produci per intellectum, & Spiritum sanctum per voluntatem; non posset explicari, cur productio Filij esset vera generatio; Spiritus sancti, non item, vt ex infrà dicendis pleniùs constabit.

SECTIO IV.

An sint aliquæ relationes inter personas diuinas, quot, & quales?

DICENDVM 1. aliquas esse relationes reales inter personas diuinas. Hæc propositio est de fide.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ pluribus in locis personas diuinas nominibus relatiuis Patris, Filij, & Spiritus sancti exprimit & appellat, vt constat ex antè dictis. Pater enim & Filius sunt correlata: quia Pater, est alicuius Filij Pater; & Filius, alicuius Patris Filius: similiter Spiritus sanctus, est ab aliquo spirante; cúmque (sicut dictum est) per modum amoris procedat, relationem neces-

sariò dicit ad principium ; quia omnis amor est alicuius amantis.

Probatur 2. ex Concilio Toletano vndecimo in confessione fidei, vbi expresse dicitur personas diuinas referri relationibus: & Concilio Florentino Sess. 18. vbi Ioannes Theologus agens partes Latinorum ait, apud omnes Doctores constare, solam in diuinis relationem multiplicare personas.

Probatur 3. ex S. Augustino lib. 5. de Trinit. cap. 5. vbi dicit Patrem & Filium non appellari secundùm substantiam, id est, secundùm esse absolutum, sed secundùm esse relatiuum: nec Patrem dici ad se, sed ad Filium; nec Filium ad se, sed ad Patrem.

Probatur 4. hac ratione: Diuinæ personæ distinguntur inter se realiter, vt de fide esse suprà dictum est: Atqui non distinguntur per essentiam, cùm hæc vna eademque sit in tribus personis: Ergo per reales relationes; cùm nullum aliud distinctionis fundamentum in illis reperiri possit.

Dicendum 2. esse quatuor relationes reales in Diuinis, nec plures, nec pauciores; scilicet Paternitas, & Filiatio, Spiratio actiua, & Spiratio passiua. Ita S. Thom. quæst. 28. art. 4. & communiter omnes cum eo Theologi.

Probatur hac ratione qua vtitur S. Thom. Omnis origo & processio realis vnius ab altero, exigit necessariò duos respectus oppositos; quorum vnus sit procedentis ad principium, à quo procedit; alter, ipsius principij ad id, quod ab illo procedit. Ergo, cùm in diuinis duæ sint processiones (vt lectione

præcedenti dictum est) sequitur esse quoque quatuor relationes reales: vnam, quæ est Patris ad Filium; & vocatur Paternitas: alteram, quæ est Filij ad Patrem; & vocatur Filiatio: tertiam, quæ est Patris & Filij tanquam vnius principij ad Spiritum sanctum; & vocatur Spiratio actiua: quartam denique, quæ est Spiritus sancti ad Patrem & Filium; & vocatur Spiratio passiua.

Dicendum 3. relationes in diuinis distingui inter se realiter. Ita S. Thom. art. 3.

Probatur 1. ex Concilio Toletano vndecimo in confessione fidei, vbi dicitur in relatione cerni numerum personarum; hoc est, ideò tres personas in diuinis realiter inter se distingui; quia inter ipsas, relationes aliquæ reales inueniuntur: vnde infertur etiam relationes ipsas realiter inter se distingui; cùm, quidquid realiter distinguit vnum ab alio, debeat esse realiter distinctum à reali distinctiuo illius.

Probatur 2. ex eo quòd dicit Boetius lib. de Trinit. quòd substantia in diuinis continet vnitatem, relatio verò multiplicat Trinitatem: vnde sequitur quòd, si relationes illæ non distinguerentur ab inuicem realiter, non esset in diuinis trinitas realis, sed rationis tantùm, seu per solam mentis operationem; quod Sabellianam hæresim redoleret.

Probatur insuper ex eo quòd dicit S. Thom. loco cit. ea distinguntur inter se realiter, inter quæ realis oppositio inuenitur. Atqui inter relationes diuinas talis oppositio inuenitur; cùm de ratione relationis cuiuslibet sit, vt inter terminos relatiuos sit oppositio

relatiua, alioquin nec esset relatio. Ergò relationes diuinæ inter se realiter distinguntur.

Obseruandum est tamen spirationem actiuam, quamuis realiter à spiratione passiuâ distinguatur, nullomodò distingui à paternitate aut filiatione. Tùm quia, secundùm axioma commune Theologorum, in diuinis omnia vnum sunt, nisi vbi obuiat oppositio relatiua. Tùm etiam quia (vt definitum est in Concilio Lateranensi cap. *Damnamus*, sub Innocentio III.) in diuinis non est quaternitas rerum; esset autem, si actiua Spiratio à Paternitate & Filiatione realiter distingueretur.

Dicendum 4. relationes diuinas non distingui realiter ab essentiâ diuinâ.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit error Gilberti Porretani, qui (vt constat ex Concilio Remensi sub Eugenio 3. & ex S. Bernardo ser. 80. in Cant.) asserebat relationes diuinas ab essentiâ diuinâ distingui realiter, esseque illi velut assistentes & affixas; quod etiam testatur S. Thom. sup. art. 2.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. authoritate ipsius Concilii Remensis, in quo (vt refert Baronius tom. 12. ad ann. 1148.) præfatus error, præsente & præsidente ipso Eugenio summo Pontifice, damnatus est: & in confessione fidei art. 3. expressè definitum est, nullas esse in Deo relationes, quæ non sint ipse Deus.

Probatur 2. authoritate SS. Patrum, quos Magister sententiarum fusè citat. lib. 1. dist. 8. ar. 31. & præsertim S. Bernardi, qui ex

professo in loco suprà citato veritatem huius assertionis, tanquam fide diuinâ credendam, contra præfati Gilberti errorem propugnat.

Probatur 3. hac ratione: si aliqua esset inter essentiam diuinam & relationes distinctio, sequeretur aliquam esse in Deo compositionem, cùm in eo plures inter se realiter distinctæ res reperirentur: quod omnimodæ eius simplicitati absolutè repugnat.

Dices, inde sequi relationes illas inter se realiter non distingui: quæ enim sunt eadem vni tertio, sunt eadem & inter se, vt fert axioma Philosophorum: Atqui relationes illæ sunt idem realiter cum essentiâ diuinâ: Ergo etiam & inter se.

Respondetur, dictum axioma verum esse in rebus creatis & finitis, falsum in præsenti mysterio, quod nec Aristoteles nouit, nec vllus ethnicorum Philosophorum cognoscere naturaliter potuit: proindeque, illo non obstante, verum esse id quod fides docet, Deum esse verè vnum in essentiâ, trinum in personis; diuinamque essentiam ob infinitatem suam identificare sibi omnia, cum quibus nullam habet oppositionem; ac proinde omnes diuinas relationes: cùm tamen hæ sibi mutuò identificari nequeant, ob realem, quam ad inuicem habent, oppositionem.

SECTIO V.

An sint admittendæ aliquæ notiones in personis diuinis, & quæ?

PER notiones hîc intelligimus proprietates quasdam personales, & veluti notas, quibus personæ diuinæ inter se distinguntur in ordine ad nostrum intellectum. Circa quæstionem igitur propositam

Dicendum 1. aliquas notiones in diuinis esse admittendas. Ita S. Thom. quæst. 23. art. 2. & post illum communiter omnes Theologi.

Constat 1. ex S. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 6. Vbi ait aliam esse notionem, qua Pater æternus intelligitur vt genitor; aliam, qua dicitur ingenitus: prioremque ei competere relatiuè ad Filium; posteriorem verò absolutè in ordine ad seipsum. Et ex S. Basil. ep. 43. vbi vocat notionem, propriam personæ formam & notam, vel characterem, seu signum distinctiuum: & dicit illas notiones esse necessarias, vt de Trinitatis mysterio inconfusa cognitio habeatur:

Probatur 2. ex eo quòd (vt rectè obseruat S. Doctor suprà) necessarium fuit notiones illas excogitare & admittere ad iuuandam intellectus nostri imbecillitatem: vt scilicet pro nostro captu ac modulo, per inadæquatos conceptus de personis diuinis loqui, mysteriumque Trinitatis aptè & distinctè explicare possemus, vt ex sequentibus patebit.

Dicendum 2. quinque tantùm nationes ad-

mittendas esse in diuinis; scilicet Innascibilitatem, Paternitatem, Filiationem, Spirationem actiuam, & Spirationem passiuam.

Ita S. Thom. suprà art. 3. & communiter omnes Theologi, qui sic illas probant, simul & explicant. Tot dantur notiones in diuinis, quot haberi possunt ex his duobus respectibus (*à quo alius*, & *qui ab alio*) quia penes eos est omnis distinctio diuinarum personarum. Atqui hi duo respectus solummodò nobis suggerunt quinque notiones nunc enumeratas. Quod constat inductione facta per modos, quibus personæ diuinæ innotescunt.

Pater enim tripliciter innotescit 1. ex eo quòd à nullo est, cùm sit ipse principium sine principio; vnde existit (Innascibilitas.) 2. ex eo quòd alius est ab eo per generationem; vnde existit (Paternitas.) 3. ex eo quòd alius est ab eo per Spirationem; vnde existit (communis Spiratio actiua.)

Similiter Filius dupliciter innotescit 1. ex eo quòd ipse est ab alio per generationem; vnde existit (Filiatio.) 2. eo quòd ab ipso est alius per Spirationem; vnde existit (actiua Spiratio) quæ illi cum Patre communis est, imò formaliter eadem ac in Patre. Ac proinde suprà numeratæ notiones sunt tantùm quatuor.

Restat Spiritus sanctus, qui non innotescit per hoc, quòd alius sit ab ipso; cùm nullam producat personam: sed tantùm per hoc quòd ipse est ab alio, idque per Spirationem; vnde existit propria ipsius notio, nempe (Spiratio

passiua.) Ex quibus facile est colligere supradictas quinque notiones.

Obseruandum est autem, ex illis quinque notionibus quatuor esse relationes; scilicet Paternitas, Filiatio, Spiratio actiua, & Processio seu Spiratio passiua. Nam Innascibilitas non est relatio; sed potiùs negatio relationis, seu productionis passiuæ ab altero. Eamdem verò rem posse simul dici & relationem & notionem: relationem, quatenùs est ratio referendi vnam personam ad aliam: notionem, quatenùs est ratio dignoscendi vnam personam ab alia.

Quæres, cur non ponatur sexta notio, quâ designetur nullam personam à Spiritu sancto produci; sicut in Patre ponitur Innascibilitas, vt ostendatur illum ab alia persona non produci.

Respondetur talem notionem non esse in Spiritu sancto necessariam. Non enim quælibet negatio debet inter notiones numerari; sed ea solùm, quæ aliquam perfectionem vel dignitatem exhibeat; cuiusmodi est Innascibilitas in Patre, quatenùs significat Patrem esse principium totius Deitatis, nec ab alio vllo produci. Ex qua tamen Patris notione non sequitur, quòd Pater sit aliis personis excellentior: summa enim in omnibus ac perfectissima æqualitas est propter simplicitatem essentiæ diuinæ, quæ tribus personis communis est, secumque illas prorsùs identificat. Plura super hac re videri possunt apud Magistrum sententiarum lib. 1. dist. 27. & 28. vbi & varias sanctorum Patrum sententias fusiùs refert.

CAPVT II.

De personis diuinis in particulari.

SECTIO I.

Quænam nomina primæ in diuinis personæ propriè conueniant.

EX variis nominibus, quæ primæ in diuinis personæ conuenire possunt, tria sunt præcipua, de quibus hîc nobis agendum est.

Primum, est nomen ingeniti; cùm enim propria primæ personæ notio (vt ex antedictis constat) sit Innascibilitas, ex illa deriuatum est nomen Innascibilis siue Ingeniti, quod apud sanctos Patres ad primam sanctissimæ Trinitatis personam designandam adhibetur. Quo quidem nomine non aliud significare voluerunt, quàm primam illam personam à nullo alio principio esse productam: in quo distinguitur à duabus aliis, quæ aliquod suæ productionis principium agnoscunt. Vnde sanctus Basilius lib. 4. contra Eunomium ex hac appellatione ingeniti, argumentum ducit ad probandum secundam Trinitatis personam non esse factam aut creatam, sed esse genitam: quia scilicet frustrà alioquin Pater ingenitus appellaretur, si nulla esset persona genita; cum qua comparatus dici posset ingenitus; ac potiùs increatus quàm ingenitus dici deberet.

Secundum, est nomen Patris; quod qui-

dem Patris nomen

Si sumatur in ordine ad creaturas, non est personæ nomen, sed essentiæ; proindeque non solùm primæ, sed etiam aliis duabus personis conuenit. Eo namque sensu Paternitas in Deo significat eius bonitatem & prouidentiam erga creaturas, præsertim rationales; quatenùs illas creat, conseruat, gubernat, &c. quæ actiones creandi, conseruandi, gubernandi, &c. communes sunt toti Trinitati, cùm sint actiones ad extrâ: Deus autem ad extrà non operetur vt trinus, sed quatenùs vnus est: vnde Christus Dominus S. Matth. 23. dicit, *vnus est Pater vester, qui est in cœlis*. Et cap. 6. iubet nos ita orare: *Pater noster, qui es in cœlis*: vbi nimirùm dictio, *Pater*, ex communiori Theologorum sententiâ sumitur essentialiter, simulque refertur ad tres personas, non autem ad solum Patrem.

Si verò nomen Patris sumatur in ordine ad internam generationem, tunc soli primæ personæ competit. Quod patet ex variis Scripturæ locis suprà citatis & adhuc infrà citandis, & ex omnibus fidei symbolis, in quibus Ecclesia profitetur primam in diuinis personam verè & propriè esse & dici Patrem; nullique alteri personæ hoc nomen eo sensu acceptum competere. Vnde S. Athanasius in symbolo suo: *vnus ergo Pater, non tres patres*. Et S. Cyrillus Alexand. lib. 11. in S. Ioan. explicans illa verba S. Ioan. cap. 17. (*Pater manifestaui nomen tuum hominibus*) sic loquitur: *Manifestauit nomen Patris Filius, quatenùs in eam notionem ac sinceram*

tã contemplationẽ nos induxit; vt intelligeremus, non solùm Deum illum esse re verâ (id enim & ante Christi aduentum vulgò prædicabatur per Scripturam diuinam) sed hoc insuper, præter quàm quòd Deus est, eumdem quoque esse non ementitâ appellatione Patrem, qui in seipso & ex se ipso proprium habet fœtum cum naturâ suâ concurrentem atque æternum: & paulò post subiungit, nomen Patris magis illi conuenire, quàm nomen Dei: *Hoc enim dignitatis*, inquit, *illud substantiuæ proprietatis notionem continet.*

Tertium, est nomen Principij; quod quidem duplici modo potest similiter considerari, vel ad extrà, & secundùm respectum ad creaturas; vel ad intrà, & secundùm actiones immanentes. Priori modo est nomen essentiale, tribus personis conueniens eodem modo, quo suprà de nomine Patris dictum est. Posteriori verò, est notionale, quod primæ & secundæ personæ conuenit, sed præsertim primæ. Et quidem quòd Patri & Filio conueniat, patet ex Concilio Florentino sess. vlt. & ex Concilio Lugdunensi sub Gregorio decimo capite vnico de summa Trinitate: vbi vocabulum Principij dicitur commune Patri & Filio ad intrà, quatenùs ambo simul producunt Spiritum sanctum. Quod autem præsertim ac potissimùm personæ Patris hoc nomen Principij conueniat, patet ex eo quòd solus Pater sit principium sine principio, solus simul producens & improductus: & à S. Aug. lib. 4. de Trinitate cap. 20. & S. Athan. orat. cont. Gregales Sabellij, vocatur *Principium totius Deitatis*: non quòd ip-

ſa deitas a b ipſo procedat, hoc enim dicere eſt hæreticum & damnatum in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio 3. cap. 2. ſed quia eſt principium aliarum perſonarum; in quibus eſt tota Deitas, & quibus totam Deitatem ipſe communicat.

Quæres, an ſicut Pater dicitur principium, ſic etiam poſſit dici cauſa Filij & Spiritus ſancti? item, an poſſit dici author ipſius Filij & Spiritus ſancti?

Reſpondetur, quòd ſpectat ad nomen cauſæ, apud Latinos vſum illius nominis non eſſe admittendum, quamuis apud Græcos Patres nonnunquam nomen cauſæ & principij in diuinis indifferenter ſumptum reperiatur.

Ratio eſt, quia hoc nomen cauſæ, ſecundùm communem acceptionem, importet diuerſitatem ſubſtantiæ, & dependentiam vnius ab altero; ac proinde quamdam prioritatem & poſterioritatem naturæ, præſertim ſi ſermo ſit de cauſâ efficiente, qualis eſſet Pater reſpectu aliarum perſonarum; cùm nec cauſæ materialis, nec formalis, nec finalis rationem habere poſſet. Quòd autem ſpectat ad nomen authoris, reſpondet S. Aug. lib. 3. cont. Maximinum cap. 14. *Si propterea Deum Patrem Deo Filio dicis authorem; quia ille genuit, iſte genitus eſt; quia iſte de illo eſt, non ille de iſto; fateor & concedo: ſi autem per nomen authoris minorem vis facere Filium, Patremque maiorem, nec eiuſdem ſubſtantiæ Filium cuius eſt Pater; deteſtabor & reſpuam.*

SECTIO II.

Quid fides catholica de secundâ sanctissimæ Trinitatis personâ credendum proponat.

LOQVIMVR hîc tantùm de iis, quæ ad rectam & veram sanctissimæ Trinitatis notitiam pertinent, de mysterio Incarnationis suo posteà loco acturi.

De secundâ igitur sanctissimæ Trinitatis personâ catholica fides quinque præsertim veritates docet credendas. Prima est, esse verum & naturalem Dei Patris Filium. Secunda, esse Patri consubstantialem. Tertia, esse Patri coæternum. Quarta, esse Patri per omnia æqualem. Quinta, esse verè ac propriè vnum cum Patre Deum.

His quinque veritatibus opposita fuit olim hæresis Arrii, qui (vt constat ex S. Athanasio variis in locis, ac præsertim in libro de Synodis, & ex quodam opusculo quem ipse Arrius edidit, inscripsitque *Thalia*) dicebat Filium Dei, nec Deum esse, nec genitum ex substantiâ Patris, nec proinde ipsi consubstantialem; sed esse creaturam, non ab æterno, sed in tempore, ante alias tamen productam.

Hi errores seu potiùs blasphemiæ refutãtur, & veritates nostræ fidei probantur sigillatim eo ordine, quo suprà propositæ sunt.

Prima quidem, quòd scilicet secunda persona sit verus & naturalis Dei Filius, probatur manifestè ex Scripturâ. Psal. 2. vbi Deus

Pater Filium alloquens, *Filius meus es tu,* inquit, *ego hodie genui te.* S. Matth. 3. *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui:* quæ verba sic explicat S. Leo Papa hom. de Transfiguratione, *Hic est Filius meus, non adoptiuus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus.* S. Ioan 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret:* quòd si non esset naturalis, sed adoptiuus, vnigenitus dici non posset; cùm plurimi alii sint per adoptionem filii.

Secunda veritas, nempe quòd sit Patri consubstantialis, hoc est, eiusdem naturæ & substantiæ cum ipso, probatur ex his Christi Domini verbis, S. Ioan. 10. *Ego & Pater vnum sumus.* Quo quidem testimonio (vt rectè dixit S. Aug. tract. 36. in S. Ioan.) simul liberamur ab erroribus Arrii & Sabellii, tanquam à Scylla & Carybdi. Quòd enim dicit, *vnum*, significat vnitatem essentiæ & naturæ, ac proinde consubstantialitatem, quam negabat Arrius. Quòd autem addit, *sumus*, distinctionem indicat personarum, quam Sabellius inficiabatur. Hoc eodem testimonio vsus est S. Athan. ser. 4. contra Arrianos & S. Hilar. lib. 7. de Trinit.

Eadem veritas expresè definita est in Concilio Niceno primo aduersus Arrium, vbi ex decreto Concilij, vox, *consubstantialis*, in symbolo apposita est; quod quidem symbolum in aliis posteà Conciliis vnanimi Patrum consensu receptum est

Tertia veritas, quòd sit Patri coæternus, probatur Mich. 5. *Egressus eius ab initio à*

diebus æternitatis, quæ verba S. Hieronymus in illum locum, & communiter alij SS. Patres de æterna generatione Filij Dei interpretantur. Item S. Ioan. 1. *In principio erat verbum*, quo teſtimonio S. Auguſtinus in illum locum, & alij ſancti Patres vſi ſunt ad probandam contra Arrianos verbi diuini æternitatem.

Quarta veritas, ſcilicet quòd ſit Patri per omnia æqualis, probatur ex Apoſtolo ad Philipp. 2. vbi de filio Dei loquens dicit, quòd, *Cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo*; hoc eſt (vt explicāt S. Chryſoſtomus & S. Ambroſius in hunc locum) cùm eſſet eiuſdem naturæ & ſubſtantiæ cum Deo Patre, nihil ſibi arrogauit indebitum, cùm ſe exiſtimauit ipſi Deo Patri per omnia æqualem. Vnde rectè S. Auguſtinus in Pſal. 126. cap. 14. *Quare*, inquit, *non eſt rapina? quia eſt natura.* Et lib. 3. cont. Maximinum Arrianum, occurrens obiectioni Arrianorum dicentium Filium eſſe minorem Patre; quia totum, quod erat, à Patre acceperat; *Non poteſt*, inquit, *is, qui accepit, ei, qui dedit, eſſe inæqualis; quia & hoc accepit, vt eſſet æqualis: nihil enim Patre minus habet ille, qui dicit; omnia, quæ habet Pater, mea ſunt.*

Quinta denique veritas, nimirùm quòd Filius Dei ſit verè & propriè vnus cum Patre Deus; præterquam quòd ex antè dictis euidenter ſequitur, probari inſuper poteſt ex variis Scripturæ locis, in quibus Filius Dei verè & propriè Deus vocatur. Iſay. 36. *Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos; tunc aperien-*

tur oculi cæcorum, &c. S. Ioan. 20. *Respondit Thomas & dixit: Dominus meus, & Deus meus.* Ad Rom. 9. *Ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* 1. S. Ioan. 5. *Vt simus in vero Filio eius; hic est verus Deus.* Ex quibus locis & aliis similibus, cùm constet Filium Dei esse verum Deum; sequitur, vt sit vnus & idem cum Patre Deus; cùm plures Dii, nec sint, nec esse possint.

Obiiciebant primo Arriani: quando Filius genitus est, vel erat, vel non erat: si erat, quare genitus est: si non erat, ergo aliquando non fuit; ac proinde nec æternus, nec Deus est.

Respondetur cum S. Basilio: non erat, antequàm gigneretur; sed erat, cùm gigneretur: semper autem genitus, semper igitur fuit: Vnde sanctus Augustinus ep. 174. ad Pascentium, *Semper gignit Pater, & semper nascitur Filius.* Ratio est, quia Filius gignitur in æternitate, quæ est indiuisibilis, immutabilis, infinita, coexistens omnibus partibus nostri temporis: cùm ergo non possimus illam explicare, nisi per respectum ad nostrum tempus; coexistat autem toti nostro tempori, fit, vt rectè dicamus Filium semper genitum esse, & semper gigni: quamuis (vt rectè obseruat S. Augustinus lib. 83. quæstionum. q. 37.) aptiùs dicatur, semper genitum esse, quàm semper gigni: nam, licet semper duret diuinæ generationis actus, tamen semper etiam perfectus est & consummatus. Et hæc est ratio, quare Christus Dominus diuinam suam generationem explicat

per verbum præteriti temporis S. Ioan. 8. *Ego ex Deo processi*: & nos in symbolo credimus genitum, non factum.

SECTIO III.

Ob quam rationem Filij processio dicatur, & verè sit generatio; Spiritus sancti verò nec sit, nec dici possit.

CVM certissimum sit ex antè dictis Filii processionem esse verã & propriè dictã generationem; siquidem ipse procedens, est verus & propriè dictus Dei Filius, ex Deo Patre verè genitus, vt pluribus in locis sacræ Scripturæ dicitur: Spiritus sancti verò processionem, nec esse, nec dici posse generationem; cùm Filius Dei, nec sit, nec dici possit: Quærunt Theologi quæ sit huius differentiæ ratio.

Communis resolutio ea est, quam affert S. Thomas 1. p. q. 27. art. 2. & lib. 4. cont. Gentes cap. 10. scilicet, quòd generatio propriè dicta, est origo seu processio, viuẽtis à viuente principio coniuncto secũdùm similitudinem naturæ: processio autem Filij talis est.

In primis enim est processio seu origo viuentis: quia Filius, non solùm est viuens, sed est ipsa vita; vnde 1. S. Ioan. cap. 1. vocatur *verbum vitæ*, *&c. vita æterna, quæ erat apud Patrem & apparuit nobis*. Deinde est à principio viuente: quia Pater, qui per intellectionem notionalem est eius principium, vitâ intellectuali perfectissimâ viuit;

Vnde S. Ioan. 5. dicitur quòd *Pater habet vitam in semetipso*: & S. Matth. 16. Christus dicitur *Filius Dei viui*. Est etiam à principio coniuncto: Filius enim producitur ex substantiâ Patris, & cum illo vnum est, vt ex dictis sectione præcedenti constat. Denique est secundùm similitudinem naturæ; quia Filius est perfecta & expressa imago Patris; vnde vocatur ab Apostolo Hebr. 1. *Splendor gloriæ, & figura substantiæ eius*: & Coloss. 1. vocatur, *Imago Dei inuisibilis*.

Verùm ista non soluunt difficultatem initio sectionis propositam: processio enim Spiritus sancti æquè ac Filii, est origo viuentis à viuente, vt per se patet: est etiam in similitudinem naturæ; quia per omnia & Patri & Filio æqualis est, & cum illis vnus Deus.

Multùm laborarunt sancti Patres in hac difficultate soluenda; & varias excogitarunt rationes, cur Filii processio sit vera & propriè dicta generatio, Spiritus sancti non sit.

Omnium optima ea est, quam affert S. Augustinus lib. 9. de Trinit. cap. 12. vbi dicit, ideò Filium Dei vocari & esse propriè genitum, seu verè & propriè generari, eo quòd procedat per intellectionem; Spiritum sanctum verò minimè, eo quòd procedit per voluntatem. Quæ ratio vt intelligatur

Obseruandum est, illud, quod procedit per intellectionem, procedere formaliter & ex vi suæ processionis simile intelligenti, quando intelligens se ipsum intelligit: cùm

intellectio habeat pro termino verbum internum, quod est species seu similitudo vel imago expressa rei intellectæ. Quod autem procedit per volitionem, non est formaliter vi suæ processionis simile volenti, etsi volens seipsum velit: cùm volitio sit voluntatis actio, quæ per se non exprimit vllam similitudinem; sed est potiùs propensio & inclinatio quædam erga rem volitam, & amatam, iuxta illud S. Augustini: *Amor meus, pondus meum; illò feror, quocunque feror.*

Vnde fit, vt, cùm Filius procedat à Patre per intellectionem, quâ Pater se ipsum intelligit; vi processionis illius formaliter sit in naturâ similis Patri; cùm sit verbum seu species & imago expressa ipsius Patris: ideoque processio eius sit vera & propriè dicta generatio. Cùm autem Spiritus sanctus per volitionem & amorem procedat; inde fit, vt non sit formaliter vi suæ processionis similis in naturâ principio, à quo procedit, sed tantùm materialiter; id est, quatenùs terminus ille productus per amorem Patris & Filii, identificatur cum essentiâ diuinâ, quæ ob infinitatem suam identificat sibi omnia, quæ in Deo sunt.

Cæterùm quamuis eâ ratione vtcunque explicetur difficultas initio sectionis proposita, certior tamen distinguendi ratio non aliunde petenda est, quàm ex eo quòd ipsa fides nobis apertè declarat vnicum & vnigenitum esse in diuinis Filium; illiusque productionem proindè verè & propriè dici generationem; Spiritus sancti verò productionem, nec esse nec dici posse generationem; cùm

ex eadem fide certum ſit illum, nec eſſe, nec dici poſſe Patris & Filii Filium; nec ab illis generari, ſed procedere. Quod conſtat tùm ex Scripturis antè relatis, tùm ex omnibus fidei ſymbolis, quibus Eccleſia Catholica vtitur. Quare humiliter profiteri quiſque meritò poteſt cum S. Damaſceno lib. 1. de fide cap. 10. *Generationem à proceſſione differre compertum habemus; ſed quis differentiæ modus, ignoramus.* Et cum S. Auguſtino lib. 3. cont. Maximinum, cap. 14. *Quid interſit inter naſci & procedere; inter illam generationem & hanc proceſſionem, diſtinguere neſcio, non valeo, non ſufficio: generationem illam quis enarrabit, & proceſſionem hanc quis enarrabit?*

SECTIO IV.

Quo ſenſu ſecunda in diuinis perſona vocetur verbum.

INTER plura nomina, quæ, præter ipſum nomen Filij, ſecundæ in diuinis perſonæ variis in locis Scripturæ tribuuntur, vnum eſt, quod aliquam explicationem requirere videtur; ſcilicet nomen verbi. Circa quod quæri in primis poteſt, an verbum in diuinis ſit nomen perſonale proprium Filij. Verum antequàm reſpondeatur

Obſeruandum eſt 1. verbum hîc accipi pro conceptu intellectus; de cuius ratione eſt, quòd ab alio procedat.

Obſeruandum eſt 2. magnum eſſe diſcri-

men inter intelligere & dicere in rebus ſpiritualibus: intelligere enim, importat ſolâ habitudinem intelligentis ad rem intellectam; at verò dicere, importat principaliter habitudinem ad verbum conceptum, ſeu ad terminum ipſius intellectionis: In illo nulla importatur originis ratio, in iſto verò maximè. His obſeruatis,

Dicendum eſt, verbum in diuinis, propriè & ſtrictè loquendo, eſſe nomen perſonale proprium Filii.

Probatur 1. ex Scripturâ S. Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt*, & aliis in locis.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 6. de Trinit. cap. 2. *Verbum ſolus Filius accipitur*, & lib. de hæreſ. cap. 11. Alogianos recenſet inter hæreticos, quòd & facit S. Epiph. hæreſ. 5. eo quòd negarent Verbum in Deo eſſe propriè Filium Dei.

Probatur 3. quia Verbum in diuinis, propriè & ſtrictè loquendo, non eſt ipſum intelligere, ſed eſt aliquid productum, intelligendo, tanquàm imago & expreſſio rei intellectæ; At in diuinis producere ſeu produci ab aliquo, pertinet ad rationem nominum perſonalium; cùm perſonæ diuinæ ſecundùm originem diſtinguantur: Ideoque, licet tota ſanctiſſima Trinitas verè ſit intelligens & intellecta, vna tamen perſona ſola eſt dicens quæ profert verbum, nempe Pater; & vna ſola, vt verbum dicta, nempe Filius. Vt autem clariùs adhuc hoc intelligatur,

Notandum eſt duplex eſſe verbum. Vnum exterius, quod ore profertur, & de illo hîc non agimus. Alterum interius, quod mente

concipitur, estque ipsius rei intellectæ expressa similitudo. Vt enim docet S. Thomas 1. p. q. 27. a. 1. *Quicunque intelligit, ex hoc ipso quòd intelligit, procedit aliquid intra ipsum, quod est conceptio rei intellectæ, ex vi intellectiuâ proueniens, & ex eius notitiâ procedens; quam quidem conceptionem vox significat; & dicitur verbum cordis, significatum verbo vocis.* Sicut autem res alias, sic etiam seipsam mens rationalis intelligere potest & tunc producit in se quamdam sui ipsius expressam imaginem ex se natam, & in se immanentem.

Et eo modo quantùm possumus, concipere debemus Deum Patrem ab æterno seipsum intelligere & cognoscere, seque intelligendo & cognoscendo, sui ipsius imaginem expressam intra se producere; non quidem accidentalem, vt in nobis fit, sed sibi consubstantialem; quæ imago verbum eius est. Sicque secunda in Trinitate persona verè & propriè verbum est, & dici debet.

Quæres ex quarum rerũ cognitione verbũ diuinum procedat? Antequàm respondeatur.

Obseruandum est vnicam numero in Deo esse cognitionem rerum omnium, nempe diuinæ essentiæ, diuinarum personarum, & creaturarum spectatarum, tàm quoad essentiam, quàm quoad existentiam actualem; per eamque verbum diuinum procedere. Sed cùm hæc cognitio, ex quâ verbum procedit, ad illa omnia obiecta terminetur; quæstio est, vtrum; ad hoc vt procedat, necesse sit per se & formaliter prædictam cognitionem ad illa omnia terminari; an potiùs sit

ſatis ad aliqua ſolum terminari; reliquis, ad quæ terminatur, merè per accidens, & purè concomitanter ſe habentibus. Hac obſeruatione ſuppoſita

Reſpondetur breuiter, ex variis ſuper hac re doctorum ſententiis illam videri probabiliorem, quæ aſſerit, verbum diuinum procedere ex notitiâ illâ, qua Deus Pater ſe ipſum, eſſentiamque diuinam, omneſque eius perfectiones, nec non diuinas perſonas, ac denique omnes creaturas poſſibiles cognoſcit.

Quod conſtat ex eo quòd verbum diuinum procedit ex notitiâ Patris nobiliſſima ac perfectiſſima, qualis eſt, ſola comprehenſiua notitia eſſentiæ diuinæ. Atqui comprehenſio eſſentiæ diuinæ eſt cognitio eorum omnium, quæ tùm formaliter, tùm eminenter in ipſâ continentur, cuiuſmodi ſunt ea, quæ ſuprà enumerauimus. Ergo verbum diuinum ex præfata illorum omnium cognitione procedit. Vnde rectè S. Auguſt. lib. 15. de Trinit. cap. 14. *Deus Pater*, inquit, *non integrè perfectéque ſeipſum dixiſſet, ſi aliquid eſſet minùs in verbo, quàm in ſe ipſo,*

SECTIO V.

Quid fides catholica de tertiâ in diuinis perſonâ credendum proponat.

OBSERVANDVM eſt hoc nomen (Spiritus ſanctus) duobus modis conſiderari poſſe. 1. ſecundùm vim ſuæ ſignificationis, vt eſt nomen compoſitum ex duabus dictionibus: & ſic eſt nomen eſſentiale, commune omnibus perſonis ſanctiſſimæ Trinita-

tis; quia Pater est verè Spiritus, & verè sanctus: similiter & Filius. 2. prout ex communi vsu, & accommodatione Ecclesiæ, sanctorumque Patrum, est vnicum nomen ex illis duobus conflatum; & tunc est proprium tertiæ personæ. Quod constat ex communi vsu loquendi, tùm in Scripturis, tùm in Conciliis, & apud SS. Patres: vbi cùm enumerantur diuinæ personæ, tertia illarum nomine Spiritus sancti designatur.

Quòd si quæras, cur tertia illa persona sic vocetur? Hanc rationem reddit S. Augustinus lib. 15. de Trinit. cap. 19. *Quia Spiritus sanctus est communis ambobus, Patri scilicet & Filio; ideò id vocatur ipse propriè, quod ambo communiter.* Accedit & alia ratio: quia scilicet procedit per actionem voluntatis: atqui sanctitas propriè ad voluntatem spectat: nec enim dicitur quis sanctus ab operatione intellectus, sed solùm voluntatis. Pari modo spirare, & spiritus, sunt voces specialiter ad voluntatem pertinentes; quatenùs spirare aliquando significat vehemẽter amare, aut ardenter desiderare; vt cùm vulgò dicimus, aliquem spirare vindictam aut cædes; vel econtrà sanctos viros spirare charitatem, pietatem, &c. Et sic peculiari iure ac titulo tertia in diuinis persona rectè nuncupatur Spiritus sanctus, quia per operationem voluntatis procedit.

Hâc obseruatione suppositâ, de tertiâ illa persona seu de Spiritu sancto tres præsertim veritates fides catholica credendas proponit. Prima est, illum esse verum Deum, Patri & Filio consubstantialem, & per omnia æqua-

lem. Secunda, à Patre & Filio procedere. Tertia denique procedere à Patre & Filio, tanquam ab vnico principio.

Primæ veritati oppositus est error Macedonij & eius asseclarum, qui (vt refert Sozomenus lib. 4. cap. 26.) asserebant Spiritum sanctum non esse Deum, sed aliquam substantiam spiritalem, superiorem omnibus angelis, creatam à Patre per Filium. Qui error fuit etiam Arrii, qui sicut Filium, ita etiam Spiritum sanctum creaturam dicebat, teste S. Epiphanio hæresi 69.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. authoritate Scripturæ. 1. S. Ioan. 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus: & hi tres vnum sunt.* Quæ verba clarissimè indicant vnitatem substantiæ & diuinitatis in Spiritu sancto & aliis personis diuinis. S. Matth. cap. vlt. Christus præcipit credentes baptizari in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti : sacramenta autem conferri non debent, nisi nomine & authoritate veri Dei, qui solus est author & largitor gratiæ. S. Marc. 3. vbi dicitur cætera peccata hominibus dimitti: peccata autem in Spiritum sanctum non remitti, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Denique Act. 5. sanctus Petrus increpans Ananiam, quòd mentitus esset Spiritui sancto, addit posteà illum non esse mentitum hominibus, sed Deo.

Probatur 2. Authoritate vniuersalis Ecclesiæ, quæ in Symbolo Apostolorum profitetur se credere in Spiritum sanctum, æquè ac in Patrem & Filium. Et in Concilio Constan-

tinopolitano, in quo Macedonii hæresis proscripta fuit, in Symbolo Fidei dicitur: *Credo in Spiritum sanctum Dominum, qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur.* Et in Symbolo S. Athanasii dicitur: *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus; & Patris, & Filij, & Spiritus Sancti vna diuinitas, æqualis gloria, &c.*

Probatur 3. ex vnanimi consensu SS. Patrum, qui libris integris Spiritus sancti diuinitatem contra hæreticorum blasphemias propugnauerunt: vt S. Basilius, S. Ambrosius, & S. Augustinus passim in libris de Trinitate præsertim lib. 1. cap. 6. & alii communiter omnes.

Secundæ veritati oppositus est error Græcorum, asserentium Spiritum sanctum à solo Patre procedere.

Refellitur, & veritas nostræ fidei (scilicet quòd Spiritus sanctus non tantùm à Patre, sed etiam à Filio procedat) probatur 1. authoritate Scripturæ, in qua variis in locis dicitur Spiritus sanctus mitti & dari à Filio, vt S. Ioan. 15. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre:* Atqui missio in diuinis personis denotat processionem, vt explicant SS. Patres, S. Greg. hom. 26. in Euang. *Missio*, inquit, *Spiritus sancti, est eius processio de Patre & Filio*, Et S. Hilar. lib. 8. de Trinit. *Spiritus sanctus mittitur à Filio, quia esse ab illo accipit.* Et cap. 16. S. Ioan. Christus Dominus loquens de eodem Spiritu sancto, *Ille*, inquit, *me clarificabit, quia de meo accipiet:* quem locum de Spiritus sancti processione intellexit S. Ambrosius lib. 2. de Spi-

ritu sancto; & S. Augustinus tract. 99. in S. Ioan. cap. 12.

Probatur 2. ex Concilio Ephesino, in quo lecta & recepta fuit Epistola S. Cyrilli ad Nestorium tom. 1. cap. 14. in eâ autem Epistolâ manifestè dicitur Spiritum sanctum à Patre & Filio procedere. Et in Concil. Calced. actione 5. in qua eadem Epistola S. Cyrilli recipitur & confirmatur. Ac denique in Concil. Florent. sess. 7. & 24. in quo eadem veritas simpliciter & absolutè definita fuit, consentientibus simul Latinis & Græcis; tametsi posteà infeliciter Græci ab hac fide defecerint.

Probari 3. potest ex SS. Patribus; vt S. Basil. lib. 3. cont. Eunomium, S. Chrysost. hom. 4. de Symbolo, S. Greg. Nysseno Epist. ad Ablabium, & pluribus aliis, qui vnanimiter id docent, & quorum doctrina fusè in præfato Concilio Florentino declaratur.

Tertia denique veritas, scilicet quòd Spiritus sanctus à Patre & Filio tanquam ab vnico principio procedat,

Probatur 1. authoritate Concilii generalis Lugdunensis cap. vnico de summa Trinitate & fide catholica: vbi expressè definitum est, Spiritum sanctum esse à Patre & Filio, non tanquam duobus principiis, sed tanquam vnico principio; nec duabus spirationibus, sed vnâ. Item Concilii Florentini sess. vltimâ in litteris vnionis dicitur Spiritum sanctum à Patre & Filio, tanquam vno principio, & vnica spiratione procedere.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 5. de Trinit. cap. 14. vbi sic loquitur; *Sicut Pater & Filius & Spiritus sanctus sunt vnus creator, & vnus*

dominus: ita Pater & Filius sunt vnicum Spiritus sancti, non duo principia. Eodem etiam modo loquitur S. Hilarius lib. 4. de Trinit. & S. Anselmus lib. de processione Spiritus sancti cap. 10.

Probatur 3. ratione: siquidem in diuinis omnia vnum sunt, vbi non obstat oppositio relatiua: Atqui inter Patrem & Filium, quatenùs spirant, nulla est eiusmodi relatiua oppositio, vt per se patet: Ergo, &c.

Obseruandum est quòd, quamuis rectè dici possit Spiritum sanctum procedere à duobus vim spirandi habentibus, ac proinde esse duos spirantes; quia scilicet, procedit à duabus distinctis personis, Patre scilicet & Filio: non tamen ideò dici potest esse duos spiratores.

Ratio huius discriminis est, quòd adiectiua nomina plurali numero efferri possunt, quoties diuersa sunt supposita, quamuis non sint diuersæ formæ: substantiua verò multiplicari non debent, nisi & forma, quam significant, multiplicetur. Itaque rectè dicimus duos habentes vim spirandi, vel duos spirantes adiectiuè; quia sunt duæ personæ, sed non dicimus duo principia, nec duos spiratores substantiuè: quia vnica est forma & vna virtus, per quam spirant.

Dices S. Hilarium lib. 1. de Trinit. vocare Patrem & Filium authores Spiritus sancti, proindeque eodē modo dici posse spiratores.

Respondetur apud SS. Patres quibusdam in locis sensum potius illorum attendi debere, quàm verba. Quamuis enim nonnunquam nomina substantiua pro adiectiuis vsurpent ad hoc mysterium explicandum; nihilomi-

nûs ſubſtantiua illa modo adiectiuo intelligi debent, vt de S. Hilario docet S. Thom. quæſt. 36. a. 4. ad 7.

SECTIO VI.

Quo ſenſu Spiritus ſanctus vocetur amor.

AD vberiorem cognitionem eorum, quæ de Spiritus ſancti proceſſione dicta ſunt, conferre poteſt explicatio huius nominis, quod paſſim in Scripturis & apud SS. Patres reperitur, quo Spiritus ſanctus vocatur amor. Quòd vt diſtinctiùs intelligatur,

Prænotandum eſt hoc nomen (Amor) in diuinis duplici modo ſumi poſſe. 1. eſſentialiter, pro illo amore, quo tres perſonæ diuinæ diligunt. 2. notionaliter; idque vel actiuè, ſcilicet pro amore notionali productiuo, quo Pater & Filius producunt Spiritum ſanctum; vel paſſiuè, pro amore notionali producto; & tunc eſt nomen perſonale ſolius Spiritus ſancti proprium.

Quoniam verò ea, quæ ad voluntatem ſpectant in diuinis, magis adhuc nos latent, quàm quæ ad intellectum; ideò iuuabit ea, quæ ad amorem illum diuinum productum pertinent, ex analogiâ productionis verbi diuini paucis hîc explicare.

Sicut igitur dùm Pater ſeipſum in eſſentiâ ſuâ contemplatur, verbum mentis exprimit; & ſic Filium generat. Ita dum Pater & Filius, ſe in vnitate eſſentiæ diligunt, affectus voluntatis, qui eſt vtriuſque amor, ſimul ab vtroque exprimitur; ſicque Spiritus ſanctus producitur.

Item ſicut intelligere conuenit Filio, non ſecus ac Patri; ſed conceptum efformare, ſeu verbum dicere, ſoli Patri. Ita amare Spiritui ſancto conuenit, non ſecus ac Patri & Filio; ſed affectum exprimere, & amorem ſpirare, ſoli Patri & Filio.

Item ſicut verbum diuinum ſeu Filius ex cognitione eſſentiæ diuinæ, eiuſque perfectionum omnium, nec non trium perſonarum diuinarum, ac denique omnium creaturarum poſſibilium, procedit. Sic amor diuinus ſeu Spiritus ſanctus ex eiuſdem eſſentiæ diuinæ perfectionum, perſonarum, creaturarúmque omnium poſſibilium dilectione procedit. Nec enim minùs perfecta debet eſſe actio amandi per quam producitur Spiritus ſanctus, quàm actio intelligendi per quam gignitur Filius: quarè ſicut iſta (vt ſuperiùs dictum eſt) ad omnia intelligibilia; ſic & illa ad omnia diligibilia extendi debet.

Ex his patet, quo ſenſu intelligi debeat id, quod docet S. Thomas quæſt. 37. art. 2. cùm dicit Patrem & Filium diligere ſe Spiritu ſancto: hoc enim verè & propriè dicitur, ſi verbum (diligere) ſumatur notionaliter, prout ſignificat ſpirare amorem: quia ſcilicet Pater & Filius relatiuè notionaliter diligunt ſe inuicem Spiritu ſancto, tanquam dilectionis ſuæ termino & amore producto. Vnde S. Auguſtinus lib. 6. de Trinit. cap. 5. dicit quòd Spiritus ſanctus eſt, *Quo genitus à generante diligitur, genitoremque ſuum diligit.* Et eodem ſenſu Syneſius hymno 4. vocat Spiritum ſanctum, *Centrum genitoris & geniti.* Et appoſitè S. Bernardus ſerm. 8. in

Cant. ſuper illa verba, *Oſculetur me oſculo oris ſui: Si,* inquit, *rectè Pater eſculans, Filius oſculatus accipitur; non erit abs re Spiritum ſanctum oſculum intelligi, vtpote qui Patris & Filij imperturbabilis pax ſit, gluten firmum, indiuiduus amor, indiuiſibilis vnitas.*

SECTIO VII.

Qua ratione perſona vna in diuinis mitti dicatur ab aliâ.

CERTVM eſt ex Scripturis ſecundam & tertiam ſanctiſſimæ Trinitatis perſonam mitti.

Et quidem de Filio conſtat ex S. Matth. cap. 15. *Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ, &c.* Et S. Ioan. 6. *Miſit me viuens Pater, &c.*

De Spiritu ſancto etiam S. Ioan. 14. *Spiritus ſanctus, quem mittet in nomine meo:* & cap. 15. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis.*

Cùm igitur hoc verum ſit, quæritur, quâ ratione perſona diuina dici poſſit mitti ab aliâ?

Pro cuius reſolutione nihil aptius afferri poteſt quàm id quod docet S. Thom. 1. p. q. 43. vbi diuinæ miſſionis rationem ſic explicat. Duo in ratione miſſionis importantur; quorum vnum eſt habitudo miſſi ad principium, à quo mittitur: aliud eſt habitudo miſſi ad terminum, ad quem mittitur. Eſt autem habitudo miſſi ad eum à quo mittitur, quædam ab ipſo proceſſio; idque vel per imperium, vt cùm ſeruus à domino mit-

titur; vel per consilium, vt si rex dicatur mitti à consiliariis ad ineundum bellum; vel secundùm originem, vt cùm flos emittitur ab arbore. Habitudo verò missi ad terminum, ad quem mittitur, est, vt aliquo modo ibi esse incipiat, ita vt vel absolutè ibi incipiat esse, quia nempe ibi anteà omninò non erat; vel incipiat ibi aliquo modo esse, quo priùs non erat. Missio igitur diuinæ personæ conuenire potest, tùm quatenùs importat ex vna parte processionem originis à mittente, tùm secundùm quod importat ex aliâ parte nouum modum existendi in alio: sic Filius dicitur à Patre missus in mundum; quia ab ipso Patre procedens, incepit in mundo esse per carnem assumptam, quamuis anteà in mundo esset (iuxta illud S. Ioan. 1. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est*) non tamen eo modo, quo cœpit esse per Incarnationem.

Ex dictis intelligi potest 1. quòd licet inter creaturas, missio aliquam importet minorationem in eo, qui mittitur ab alio; proindeque tollat æqualitatem perfectionis inter vtrumque; in diuinis tamen nullam inferre inæqualitatem inter personam missam & mittentem: quia fit solùm secundùm processionem originis, absque vlla prioritate aut posterioritate durationis vel causæ.

Vbi obiter obseruandum est, quòd, cùm nouus ille modus, quo diuina persona missa dicitur esse, vbi anteà non erat, fit secundũ aliquam operationem ad extrà, qua aliquid efficit in creatura: nihil autem in creatura operetur, nisi per entitatem suæ naturæ, quam

accepit à personâ mittente seu producente: hinc fit, vt habeat ab ipsâ, quòd aliquid efficiat in creaturâ: Et sic, cùm nouo modo incipit esse, vbi non erat, iure ac meritò illuc à personâ producente mitti censeatur.

Intelligi potest 2. quòd, quamuis omnes diuinæ personæ dici possint venire ad nos, iuxta illud S. Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud illum faciemus:* non tamen omnes aut quælibet illarum à qualibet mitti potest.

Cum enim (vt suprà dictum est) missio propriè dicta, sit indissolubiliter annexa processioni; & eatenùs persona vna mitti ab aliâ dicatur, quatenùs ab ipsâ procedit, & per processionem accipit virtutem operandi in aliquâ creaturâ, vt sit aliquo modo in ea, quo antea non erat: hinc sequitur personam diuinam non posse mitti, nisi ab aliquâ procedat; nec ab illâ posse mitti, nisi ab ipsâ procedat. Vnde fit vt Filius & Spiritus sanctus solùm mitti dicantur: Filius à solo Patre, à quo solo procedit, Spiritus sanctus verò à Patre & Filio, eo quòd ab vtroque procedat.

Quæres ad quosnam effectus diuina persona mitti dicatur?

Respondetur primariò & præcipuè mitti ad conferendam gratiam sanctificantem: vnde quando Scriptura loquitur de missione alicuius personæ diuinæ, illum effectum communiter adiungit; vt S. Ioan. 5. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant.* Et ad Rom. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum,*

qui datus est nobis. Secundariò verò ad omnes alios effectus, quos persona diuina missa potest variè & multipliciter in creaturâ operari: quo fit, vt missio diuinæ personæ esse possit vel inuisibilis; cùm fit solùm per productionem interioris gratiæ, siue gratum facientis, siue gratis datæ; vel visibilis; cùm aliquid prætereà exteriùs in creaturâ operatur. Obseruat autem S. Thom. art. 3. nunquam visibiliter mitti personam diuinam, quin simul etiam mittatur inuisibiliter secundùm aliquod gratiæ donum.

SECTIO VIII.

Quomodo de sanctissimæ Trinitatis Mysterio sit loquendum,

QVOD Apostolus charissimum sibi discipulum alloquens dixit 2. Tim. 1. *Formam habe sanorum verborum, quæ à me didicisti*: hoc meritò quisque attendere debet in omnibus fidei mysteriis, sed præsertim in sanctissimæ Trinitatis mysterio; quod sicut aliis sublimius, sic etiam difficilius est; proindeque, quoties de illo loquendum est, cautela maior adhiberi debet, ne defectu aut scientiæ aut auertentiæ, verbis minùs sanis aut aptis, tanti mysterij veritas vel sanctitas obscuretur. Hac igitur de causâ breuiter hîc aliquot proponemus regulas, communiter ab omnibus Theologis receptas, quibus vtile, imò necessarium videtur in hac materiâ attendere.

Cùm autem in qualibet enunciatione duo termini reperiantur, prædicatum scilicet & subiectum

subiectum; videndum est, quoties de hoc mysterio loquendum erit, quâ ratione vterque propositionis terminus rectæ fidei consonus & conformis esse possit.

Prima regula. Nomina concreta, substantiua, essentialia; id est, quibus essentia diuina vel aliquod eius attributum absolutum exprimitur, de tribus personis diuinis in numero singulari prædicari debent. Ita S. Thomas 1. p. quæst. 39. art. 3. E. g. nomen illud (Deus) quod est substantiuum essentiale, prædicari non debet in plurali de tribus personis, sed tantùm in singulari. vnde S. Athanasius in Symbolo *Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus; non tamen tres Dij, sed vnus est Deus: ita Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus sanctus; non tamen tres Domini, sed vnus est Dominus.*

Secunda regula. Nomina adiectiua essentialia, quamuis de personis diuinis in plurali numero prædicari possint, vt docet S. Thomas loco citato; communiter tamen in singulari numero enunciari debent; quia scilicet substantiuo potiùs modo, quàm adiectiuo solent vsurpari. Hinc est quòd, licet ad rigorem dici possit, esse in Trinitate tres omnipotentes, tres æternos, tres increatos; tamen (vt in Symbolo S. Athanasij habetur) conuenit magis dicere quòd Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, *non sunt tres omnipotentes, sed vnus omnipotens; sicut non tres æterni aut increati, sed vnus æternus & increatus.*

Tertia regula. Nomina concreta, substantiua, essentialia (vt plurimùm) pro ipsâ diuinâ essentiâ, prout per se in tribus personis

ſubſiſtit, aliquando etiam pro qualibet illarum perſonarum ſupponere poſſunt. Ita S. Thom. art. 4. E. g. in illa propoſitione Geneſ. 1. *Creauit Deus cælum & terram*: nomen (Deus) ſignificat ipſam Diuinam eſſentiam in tribus perſonis ſubſiſtentem. In hac verò S. Ioan. 3. *Miſit Deus Filium ſuum in mundum*; idem nomen (Deus) ſumitur pro prima Trinitatis perſona. Rursùs in hac alia Pſ. 109. *Dixit Dominus Domino meo*: nomen (Dominus) tàm pro primâ, quàm pro ſecundâ in Diuinis perſonâ ſumitur.

Quarta regula. Nomina eſſentialia in abſtracto nunquam ſupponere poſſunt pro diuinis perſonis. Ita S. Thomas art. 5. vnde in Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III. cap. *Damnamus*, reprobantur iſtæ propoſitiones tanquam falſæ: *eſſentia generat*: &, *eſſentia generatur*. Qua ratione ſimiliter dici non debet, quòd diuinitas generet, vel quòd Pater producat diuinitatem. Quamuis enim Deus, & diuinitas, ſeu eſſentia diuina, ſint idem ſecundùm rem, ſeu in ſenſu identico: non tamen eſt idem modus ſignificandi vtrobique; ſeu non ſunt idem in ſenſu formali. Hoc enim nomen (Deus) cùm ſignificet diuinam eſſentiam, vt in habente illam, ex modo ſuæ ſignificationis poteſt ſupponere pro perſona; at verò hoc nomen (Diuinitas, ſeu diuina eſſentia) cùm ſignificet eſſentiam diuinam, vt formam abſtractam; ideò ex modo ſuæ ſignificationis pro perſonâ ſupponere non poteſt. Porrò (vt rectè notat S. Doctor) ad veritatem locutionum conſiderare oportet non ſolũ res ſignificatas, ſed etiã modum ſignificandi.

Obſeruandum eſt tamen aliquando apud SS. Patres, nomina quædam eſſentialia in abſtracto poni pro diuinis perſonis, quæ (vt idem S. Thom. monet art. 5. ad 1.) intelligi & exponi debent per concreta vel per perſonalia: v. g. cùm apud aliquos legitur in diuinis ſapientiam de ſapientia procedere, ſenſus eſt Filium, qui eſt ſapientia diuina, procedere à Patre, cui hæc diuina perfectio æquè ac Filio competit. Aliquando etiam nomina illa eſſentialia abſtracta perſonis diuinis tribuuntur per quamdam appropriationem; quod fusè explicat idem S. Doctor art. 8. Et ſic v. g. communiter potentia tribuitur Patri, ſapientia Filio, bonitas Spiritui ſancto; non quòd illa & ſimilia nomina non ſint toti Trinitati communia; ſed id fit ad iuuandam vtcunque intellectus humani imbecillitatem; vt ſic faciliùs veram & realem diſtinctionem perſonarum diuinarũ, in perfectiſſimâ & ſimpliciſſimâ eſſentiæ diuinæ vnitate, concipere poſſit.

TRACTATVS IV.

DE

CREATIONE ANGELI ET HOMINIS, AC VTRIVSQVE LAPSV.

OMNIA quæ in hoc tractatu explicanda ſunt, ad quinque capita reuocabuntur. In quorum 1. agetur de creatione rerum in genere. In 2. de creatione Angelorum, eorumque naturâ. In 3. de Angelorum bonorum merito & beatitudine, malorumque lapſu atque damnatione. In 4. de creatione hominis, ac innocentiæ ſeu iuſtitiæ originalis ſtatu. In 5. denique de lapſu hominis, ac peccato originali.

CAPVT I.

De creatione rerum in genere.

SECTIO I.

An Deus sit causa efficiens rerum omnium.

SENSVS quæstionis est, an omnes res aliæ ab ipso Deo, sint ab illo, tanquam à causâ efficiente; siue per creationem, siue alio quocunque modo producantur. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Deum esse rerum omnium authorem, seu primam causam efficientem.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositi fuerunt olim varij hæreticorum errores. Alij siquidem dixerunt mundum hunc, non à Deo, sed ab Angelis, conditum fuisse: vt Simon Magus, Menander, & alij apud S. Irenæum lib. 1. cap. 21. & seq. aduersus hæreses. Marcion, teste Tertuliano lib. 5. aduersus eumdem, opinatus est materiam primam ex se esse; proindeque à Deo non esse productam. Manichæi etiã existimauerunt res oẽs corporeas, non à Deo bono, sed à Deo malo esse productas, vt refert S. Augustinus hæresi 26. quod etiam asseruerunt hæretici Albigenses, vt testatur S. Antoninus 3. part. hist. tit. 19. a. 1.

Refelluntur hi & similes errores, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex Scriptura. Psal. 45. *Qui fecit cælum, terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt.* S. Ioan. 1. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est.* Et Rom. 11. *Ex ipso,*

& per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Probatur 2. ex omnibus Symbolis, quæ in Concilijs generalibus edita sunt; in quibus vniuersalis Ecclesia semper professa est se credere *in vnum Deum factorem cæli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium.*

Probatur 3. authoritate SS. Patrum, Irenæi, Epiphanij, Augustini & aliorum, qui in libris suis ex professo illos errores proscripserunt, & fidei nostræ veritatem propugnauerunt. Vnus instar omnium hîc nobis erit Augustinus, qui lib. 1. de Genesi ad litteram cap. 14. sic loquitur: *Catholica fides præscribit, & certissima ratio docet, nullam naturarum materiam esse potuisse, nisi ab omnium rerum, non modò formatarum, sed etiam formabilium inchoatore Deo atque creatore.*

Probatur 4. hac ratione, quæ est S. Doctoris 1. p. q. 44. a. 1. id omne quod habet esse per participationem, est ab eo, quod habet esse per essentiam; cùm quidquid in aliquo genere & per participationem est tale, sit ab eo, quod in eodem genere est maximè & perfectissimè tale. Atqui res omnes extra Deum habent esse per participationem, cùm ex se ipsis non sint; solus autem Deus per essentiam, cùm à se ipso sit: Ergo omnia quæ sunt extra Deum, sunt ab ipso, tanquam à prima causa sui efficiente.

Dicendum 2. non tantùm id, quod per creationem productum est; sed etiam id omne, quod per causas secundas continuò efficitur, immediatè à Deo, tanquam causâ primâ simul concurrente, produci.

Probatur 1. ex Scriptura. Psal. 146. *Qui*

producit in montibus fœnum & herbam seruituti hominum. Isay. 26. *Omnia opera nostra operatus est in nobis Dominus.* 1.Cor.12. *Operatur omnia in omnibus,*

Probatur 2. ex S. Aug. Epist. 146. ad Consentium: *Quomodo,* inquit, *negare poterimus Deum etiam nunc operari cuncta, quæ creantur; cùm Dominus dicat; Pater meus vsque nunc operatur.* Et paucis interiectis: *Si Deus nunc ista non format, quomodo legitur: Priusquam te formarem in vtero, noui te?*

Probatur 3. hac ratione; quia non aliter aliquid immediatè à Deo fieri concipitur, nisi quia Deus immediatè illud cognoscit, & immediatè vult esse: Deus enim, cùm sit purissimus Spiritus, non aliter agit quàm intellectu & voluntate. Atqui Deus isto modo se habet etiam respectu eorum, quæ nunc fiunt interuentu causarum secundarum; cùm illa sint entia vera & bona; proindeque non minùs immediatè ab ipso cognita & volita, quàm ea, quæ ab ipso solo in principio mundi creata sunt.

Quæres, per quam actionem Deus effectum aliquem cum causâ secundâ immediatè producat? an scilicet id faciat per eamdem actionem causæ secundæ, an per distinctam?

Respondetur; si de actione immanente Dei sermo sit; effectum illum produci vi & efficaciâ diuinæ volitionis, prout explicatum est in tractatu secundo, cùm de voluntate Dei ageretur. Si autem quæstio sit de actione Dei transeunte, respondetur actionem Dei & causæ secundæ eumdem esse realiter, sed tamen formaliter distinctam. Est eadem cum

illâ realiter ; vtraque enim vnum eumdemque simplicem terminum habet, nempe effectum productum, qui totus est à causâ primâ, & totus à causâ secundâ. Est distincta formaliter; quia actio illa creaturæ, vt fit dependenter à Deo, dicitur concursus & operatio Dei; vt verò est à creaturâ, dicitur concursus causæ secundæ.

SECTIO II.

An solius Dei proprium sit creare.

NOTANDVM est verbum creandi duobus modis accipi posse : 1. latè, prout significat quamcumque rei effectionem seu productionem: 2. strictè & propriè, prout significat productionem totius alicuius entis ex nihilo, hoc est ex nullo subiecto præsuppositiuo. Et eo sensu intelligi debat quæstio proposita, an scilicet solius Dei proprium sit, aliquid ex nihilo producere. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. fide catholicâ credendum esse res omnes, quæ de facto per creationem productæ sunt aut producuntur, à solo Deo fuisse creatas, aut de nouo creari.

Hæc veritas constat tùm ex iis, quæ sectione præcedenti dicta sunt, tùm ex eo quòd in Scripturis passim Deus vocatur, *Creator omniũ* vt Eccli. 24 2. Mach. 1. dicitur *creasse omnia*, vt Ephes. 3. & Apocal. 4. *fecisse cœlum, terram mare, & omnia quæ in eis sunt*, vt Psal. 145. Et habetur expressè definitum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 1. Idipsum etiam probant sancti Patres contra

hæreticos sectione precedenti memotaros: S. Basil. lib. 4. cont. Eunomium, S. Athan. ser. 3. cõr. Arrianos, S. Aug. lib. 3. de Trin. c. 8. & alij.

Dicendum 2. solius Dei proprium esse creare; ita vt nulla creatura id præstare possit, saltem tanquam causa principalis.

Probatur 1. ex Scriptura. Eccli. 1. *Vnus est altissimus Creator omnipotens.* Sap. 3. *A magnitudine creaturæ poterit creator cognoscibiliter videri.* Ierem. 32. *Domine Deus, ecce tu fecisti cælum & terram in fortitudine tua magna.*

Probatur 2. ex SS. Patribus. S. Athan. ser. 3. cont. Arrianos, *Administrare, seruorum est; creare autem, solius Dei, eiusq; Verbi, & Sapiẽtiæ.* S. Aug. lib. 9. de Gen. ad litt. *Creare naturã aliquã tam nullus potest Angelus, quàm nec seipsũ.* S. Cyrill. Alexand. lib. 2. in Iulianum, *Ea sunt natura inaccessa, quæ propria sunt solius summæ substantiæ: quorum vnum esse dicimus efficaciter operari posse vt creatorem, & producere res, quæ aliquãdo non erant.*

Probatur 3. ratione. qua vtitur S. Thom. 1. p. q. 45. ar. 5. nimirum quòd effectus debet esse à causâ eò magis vniuersâ, quò ipse est magis vniuersus. Atqui totum esse, quod per creationem producitur, est effectus vniuersalissimus. Ergo non potest esse nisi à causâ vniuersalissimâ, quæ est Deus.

Porrò, quamuis hæc ratio, sicut & aliæ, quæ communiter afferuntur à Theologis ad id probandum, planè non conuincant; iunctæ tamen authoritatibus suprà citatis, sententiam in assertione positam, si non omninò certam, saltem probabilissimam esse ostendunt.

Quæres an ſaltem creatura, tanquam cauſa inſtrumentalis poſſit ſimul cum Deo concurrere ad creationem alicuius rei?

Reſpondetur probabile videri hoc fieri poſſe: tùm quia nulla videtur in hoc reperiri contradictio: tùm quia de facto verba prolata à ſacerdote concurrunt inſtrumentaliter phyſicè (vt ſupponimus ex tractatu de Sacramentis) ad conſecrationem hoſtiæ, ſeu ad productionem corporis Chriſti in hoſtia: quæ quidem productio (vt docet Concilium Tridentinum) fit per conuerſionem totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiã corporis Chriſti: ad quam conuerſionem non minor potentia requiritur, quàm ad creationem.

SECTIO III.

An aliqua creatura fuerint, vel eſſe potuerint ab æterno.

QVOD ad primam propoſitæ quæſtionis partem; dicẽdum eſt, fide Catholica credendum eſſe, neque mundum, neque vllam creaturam fuiſſe ab æterno; ſed omnia, quæ ſunt vel fuerũt, durationis ſuæ initiũ habuiſſe.

Probatur 1. ex Scriptura. Gen. 1. *In principio creauit Deus cælum & terram:* quo loco per hanc vocem (*In principio*) S. Ambr. in Hexaëmer. lib. 1. cap. 3. & S. Aug. lib. 11. de Ciuit. cap. 6. & alii communiter intelligunt initium temporis. Prou. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequàm quidquam faceret.* S. Ioan. 17. *Clarifica me Pater claritate, quam habui apud temetipſum, priuſquàm mundus fieret.*

Probatur 2. authoritate Concilii Lateranen-

ſis ſub Innocentio III. cap. 1. vbi expreſsè definitur quòd *Deus ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem.*

Porrò, quamuis hæc veritas certiſſima ſit, nec de illa dubitare vlli Catholico liceat, eſt tamen id verum (quod rectè docuit S.Thom. q. 46. a. 2.) nulla ratione naturali probari poſſe demonſtratiuè mundū hunc aliquod in tempore habuiſſe initium; noſque id, nonniſi ex diuina reuelatione, cognoſcere certò poſſe.

Iam quod ſpectat ad ſecundam quæſtionis propoſitæ partem; an ſcilicet mundus ant aliqua creatura ab æterno produci potuerit; variæ ſunt ſuper hac re Theologorum ſententiæ. Quidam enim abſolutè id negant. Alii è contrà omninò affirmant. Alii autem mediâ viâ incedentes, exiſtimant eas res, quæ habent eſſe permanens & fixum, potuiſſe ab æterno produci; quæ verò ſucceſſiuum & fluens, non potuiſſe. Alii denique omnium probabiliſſimè opinantur (quod & S. Doctor innuere videtur ſuprà in reſp. ad 8.) nullam implicare contradictionem, ac proinde potuiſſe ab æterno mundum produci quoad eas res, cum quarum æternâ duratione non ſit coniunctum infinitum actu; quoad alias verò, non potuiſſe: eo quòd infinitum actu in creatis rebus eſſe non poſſit, ſecumque inuoluat contradictionem.

CAPVT II.

De Creatione Angelorum, eorumque naturâ.

ANGELOS, hoc eſt ſubſtantias quaſdam ſpirituales exiſtere, non modò fides

Catholica docet, Scripturæque ſacræ innumeris propè in locis teſtantur, vt ex infrà dicendis patebit; ſed etiam ipſa ratio naturalis ſuggerit

Siquidem multi ex Philoſophis ethnicis, licet nulla fidei luce illuſtrati, ſolo tamen rationis ductu, id agnouerunt. Vnde Tertullianus in Apolog. cap. 22. & S. Cyprianus lib. de idolorum vanitate Socratem & Platonem ita exiſtimaſſe aſſerunt: quod & S. Auguſtinus lib. 2. de Ciuit. cap. 14. de Labeone & aliis ethnicis teſtatur. Certe Ariſtoteles lib. 8. Phyſicorum, & 12. Metaphyſicorum id ipſum argumentando colligit, præſertim ex orbium cœleſtium motu & agitatione, quorum conuerſionibus ad perpetuitatem concitãdis & gubernandis, neceſſarium exiſtimauit aliquas præeſſe ſubſtãtias ſpirituales, ab omni corporum concretione abſtractas & ſeparatas.

Vnde mirum eſt Saducæos (vt Actorum 23. refertur) in illam hæreſim, vel potiùs cæcitatem incidiſſe, vt neque Angelum, neque ſpiritum eſſe crederent: præſertim cùm aliũde quinque libros Moyſis tanquam canonicos reciperent; in quibus tamen tàm crebra & manifeſta fit Angelorum mentio.

Cæterùm nomen Angeli, quod à Græco verbo ἀγγέλλειν (id eſt nunciare) deriuatur, ex communi vſu tùm Scripturæ tùm Eccleſiæ ſignificat creaturas illas ſpirituales: quæ idcircò tali nomine nuncupantur, quòd ſæpiſſimè à Deo mitti dicantur ad mandata diuina hominibus ſignificanda. Quo etiam ſenſu per quamdam ſimilitudinẽ ſacerdotes in aliquibus Scripturæ locis Angeli appellantur, eo

quòd illorum officium præsertim sit, Dei voluntatem hominibus nunciare & declarare.

SECTIO I.

Quandonam Angeli creati sint.

SVPPONIMVS 1. tanquàm fide Catholica certissimum, Angelos à Deo creatos esse.

Id patet ex Scriptura. Psal. 148. vbi postquàm Dauid Angelos aliasque creaturas ad laudandum Deum inuitauit, de illis omnibus pariter subiungit: *Quoniam ipse dixit, & facta sunt; ipse mandauit, & creata sunt.* Quo Psalmistæ testimonio hanc veritatem probat S. Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 9. & ad Coloss. 1. *In ipso condita sunt vniuersa in cælis & in terra, visibilia & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates: omnia per ipsum & in ipso creata sunt.*

Supponimus 2. eadem fide certum esse, Angelos non fuisse creatos ab æterno.

Cùm nulla omninò creatura fuerit ab æterno, vt suprà probatum est, & probari insuper potest, ex eo quòd sancti Patres, disputantes contra Arrianos, communiter inferebant Filium Dei esse verum Deum, quia Scripturæ manifestè dicunt illum esse ab æterno; supponentes proinde tanquàm certum & indubitatum, solum Deum esse ab æterno.

His præsuppositis, quæritur quandonam Angeli creati sint?

Respondetur tres esse diuersas super hac re sanctorum Patrum sententias. Quidam enim

ex illis existimauerunt, Angelos ante mundum corporeum fuisse creatos; vt S. Basilius hom. 1. & 2. in Hexaëmeron, S. Hier. in cap. 1. ad Titum. & alii quos refert Sixtus Senensis lib. 5. biblioth. annotatione 5. Quidam verò opinati sunt illos fuisse creatos post mundum corporeum, sicut anima primi hominis creata fuit post eius corpus; Ita Gennadius, & Achatius, vt refert Lipomanus in catenâ suâ in Genes. Alii denique asseruerunt creatos illos fuisse simul cum mundo corporeo; vt S. Epiphanius hær. 65. S. Aug. lib. 11. de Ciuit. cap. 9. S. Greg. lib. 32. moral. cap. 10. & communiter omnes Doctores cum Magistro sententiarum in 2. dist. 2. & nominatim S. Thomas 1. p. q. 61. a. 3. cum quibus proinde

Dicendum est Angelos simul cum hoc mũdo corporeo & sensibili fuisse creatos.

Probatur 1. ex Scriptura. Gen. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram, &c. & dixit Deus; fiat lux:* vbi cæli ac lucis nomine plerique Patres Angelos intellignnt, vt S. Augustinus suprà, S. Greg. lib. 27. moral. cap. 25. Exod. 20. vbi dicitur, quòd *Deus sex diebus fecit cœlum & terram & omnia, quæ in eis sunt:* Angeli autem in cœlis sunt; proindeque inter omnia illa, quæ sex diebus facta esse dicuntur, sunt numerandi.

Probatur 2. ex Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. 1. vbi dicitur, quòd *Deus simul ab initio temporis vtramque de nihilo condidit creaturam, spiritalem & corporalem, angelicam & mundanam.*

Quæres, an hæc sententia, asserens Ange-

los simul cum mundo corporeo fuisse creatos, sit de fide?

Quidam Doctores ita esse existimant, vt Gregorius Ariminensis in 2. sent. dist. 2. & Ferrariensis lib. 2. contra gentes cap. 83. Meliùs tamen alii negant cum S. Thoma suprà art. 2. & in opusculo, in quo Lateranensis Concilij decretum suprà relatum exponit; dicitque decretum hoc à Concilio Lateranensi editum fuisse contra Origenis errorem, qui spiritales creaturas solas ac per se ab initio conditas asserebat; corporeas verò ex accidenti; vt in iis, velut in quodam carcere, spirituum quorumdam delicta plecterentur. Contra quem errorem Concilium definiuit vtramque simul, hoc est, pari consilio, conditam fuisse creaturam, spiritalem & corporalem, idque ab initio temporis, hoc est, non ab omni æternitate.

SECTIO II.

Vbinam creati sint Angeli.

CVM super hac quæstione nihil apertè dicat Scriptura, nec Ecclesia quidquam definierit; ideò variæ sunt Theologorum sententiæ. Quidam enim Angelos in hoc aëre creatos fuisse existimant. Alij in inferioribus cœlis.

Omnium probabilissimè S. Thomas suprà art. 4. existimat in cœlo empyreo fuisse creatos: id quod etiam docuit Strabo in cap. 1. Gen. Beda hom. 2. Hexaemeron, & ferè omnes reliqui scriptores post Bedam.

Probatur 1. ex eo quòd Isay. 14. dicitur *Cecidisse de cœlo Luciferum.* Et Apoc. 12. *Factum esse prælium magnum in cælo: Michaël & Angeli eius præliabantur cum dracone: & draco pugnabat, & Angeli eius; & non præualuerunt; neque locus inuentus est eorum ampliùs in cælo.*

Probatur 2. ex eo quòd (vt dicit S. Thomas suprà) Angeli creati sunt, vt præsideant creaturæ corporeæ; vnde conueniens fuit vt in supremo loco corporali producerentur, cuiusmodi est illud cælum empyreum.

Quæres an de fide sit cœlum illud, quod communiter vocatur empyreum, existere?

Respondetur quòd, quamuis super hac re nihil expressè ab Ecclesiâ definitum sit; quia tamen plurimi ex SS. Patribus tale cœlum existere docuerunt, vt S. Basilius hom. 2. in Hexaëmeron, S. Ioan. Damasc. lib. 2. de fide cap. 6. S. Ambr. lib. 2. Hexaëmeron cap. 3. Beda suprà, S. Thomas 1. p. q. 66. a. 3. & communiter omnes hodie Doctores docent; ideò valdè temerarium videretur, illius cœli empyrei existentiam negare.

SECTIO III.

An Angeli sint omninò incorporei.

SENSVS quæstionis est, an Angeli sint substantiæ purè ac simpliciter spiritales? an verò in sua entitate aliquid corporeum & materiale habeant?

S. Augustinus lib. 8. de Ciuit. cap. 14. & 15. refert Platonicos existimasse Angelos

corpora valdè subtilia naturaliter sibi vnita habere: ita etiam sensit Origenes lib. 2. Periarchon cap. 2. & 3. Tertullianus lib. de carne Christi, & aliqui alij veteres; qui quidem Angelis corpora non eiusdem rationis tribuunt: nam aliis cœlestia, aliis ignea, aliis aërea inesse censebant.

Vera nihilominùs sententia, quæ vt certa tenenda est, asserit Angelos esse omninò corporis expertes; atque adeò esse creaturas purè & simpliciter spirituales ac intellectuales. Ita S. Thom. quæst. 5. art. 1.

Probatur 1. ex iis Scripturæ locis, in quibus Angeli vocantur Spiritus. Ad Heb. 1. *Omnes sunt administratorij Spiritus.* Apoc. 1. fit mentio septem spirituum, qui in conspectu throni Dei sunt: & in Euangeliis communiter dæmones vocantur immundi spiritus. Nomen autem spiritus in Scripturis, cùm substantiæ intelligenti tribuitur, non nisi rem incorpoream significare solet: quo sensu S. Ioan. cap. 3. dicitur: *Spiritus est Deus.*

Probatur 2. ex verbis Concilij Lateranensis suprà citatis; quibus Angeli significantur nomine creaturæ spiritualis, prout opponitur corporali.

Probatur 3. ex SS. Patribus. S. Ignatius in epist. ad Trallianos, Angelos vocat *Incorporeas naturas.* S. Greg. Nyssenus lib. 12. contra Eunomium, *Incorporeas creaturas.* S. Greg. Naz. orat. 24. *Intelligibiles & incorporeas substantias.* S. Dionys. de diuin. nom. cap. 4. *Incorporales, intelligibiles, spiritalesque substantias, omni materiâ carentes.* S.

Ioan. Damascenus lib. 2. de fide cap. 3. *Substantias intelligentes, materiæ atque corporis expertes.*

Probatur 4. hac ratione, qua vtitur S. Thomas suprà: quia scilicet vniuersi perfectio requirit, vt in omni genere, in quo est aliquid imperfectum, sit etiam aliquid perfectum: Ergo in genere rerum purè spiritualium, cùm animæ nostræ sint aliquo modo imperfectæ, vt pote substantiæ incompletæ, quæ corporibus vniri naturaliter exigunt; conuenit esse alias substantias completas purè spirituales, & à corporibus omninò independentes.

Obiicies in septima Synodo generali actione 5. recitari & approbari librum Ioannis Episcopi Thessalonicensis, in quo dicitur Angelos esse tenui & aëreo corpore præditos.

Respondetur hoc Concilium congregatum fuisse contra Iconoclastas, in eoque quæsitum fuisse, non de naturâ Angelorum, an corporei essent, vel purè spiritales; sed an imagines sanctorum & Angelorum rectè in Ecclesiâ pingi possent. Vnde ibi approbatum est à Patribus Concilij, non quòd scripserat ille Ioannes de corporibus Angelorum, sed quòd ex eius verbis intulerat Tarasius Patriarcha; scilicet Angelos specie corporali pingi posse, cùm in tali specie aliquando apparuissent.

Porrò, quamuis (vt docet S. Thomas qu. 16. de malo a. 1.) hæc sententia, quæ affirmat Angelos esse substantias purè spirituales, talis non sit, vt opposita censeri debeat

hæretica (etenim Lateranense Concilium suprà citatum hanc quæstionem ex instituto non definiuit, vt obseruat S. Doctor; sed hoc vnum intendit, vt vtriusque naturæ eâdem ratione conditorem Deum contra Origenistas & Manichæos assereret:) est tamen adeò certa, vt contrarium asserere, sit valdè temerarium, vt pote communi omnium Doctorum sensui repugnans.

Quæres quid de apparitionibus Angelorum in formâ corporeâ existimandum sit?

Aliqui dixerunt (vt refert S. Thom. q. 51 a. 2.) omnes illas Angelorum apparitiones quæ in Scriptura memorantur, contigisse tantùm secundùm imaginationem; nec Angelos vnquàm corpora vlla, in quibus apparerent, assumpsisse. Nihilominùs pro certo tenendum est id, quod docet S. Augustinus lib. 15. de Ciuit. cap. 23. *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, quæ non solùm videri, verùm etiam tangi possent*: Ibidemque dicit id in Scripturis tâm apertè asseri, totque experientiis esse confirmatum *vt hoc negare, impudentiæ esse videatur*.

Cùm igitur hoc certum sit, dubium est, qua ratione Angeli corpora illa assumant, in quibus se præbeant visibiles.

Tertullianus libro de carne Christi, sentire videtur ita corpus ab Angelo assumi, sicut assumptum fuit corpus humanum à verbo diuino. Sed illius opinio communiter ab omnibus, tanquam absurda, reiicitur; sicut & alia quæ est Aureoli, asserentis Angelum vniri corpori, sicut formam materiæ. Impossibile est enim, vt id, quod est ex se si-

ſtantia completa, alterius ſubſtantiæ compoſitionem per modum formæ ingrediatur.

Vera igitur ſententia, quæ eſt communis Theologorum, aſſerit Angelum corpus aſſumere, ipſique vniri, tanquam motorem mobili. Quod quidem corpus non ex nihilo (vt falsò dixit Tertullianus ſuprà) ſed ex aëre circumſtante format; illum ita condenſando & temperando, quantùm neceſſe eſt ad ſuſcipiendos varios colores & figuras, ſicut patet in nubibus; ita vt aptus ſit ad corporis aſſumendi formationem.

Ex dictis colliges Angelos, cùm ſint ſubſtantiæ purè ſpirituales, eſſe etiam naturâ ſuâ incorruptibiles & immortales: ita vt, quamuis poſſint à Deo annihilari, cùm eorum exiſtentia à Deo eam liberè conſeruante pendeat; nulla tamen vi vllius agentis creati poſſint deſtrui & annihilari. Cùm nullâ materiâ conſtent, quæ eſt principium corruptionis; nihilque in ſe habeant, aut extra ſe recipere poſſint, quod eorum ſubſtantiam purè ſpiritalem corrumpere aut deſtruere poſſit. Huic veritati, quæ in ſexta Synodo generali actione 11. in Epiſtola Sophronij approbata eſt, ſubſcribunt communiter SS. Patres: S. Dionyſ. 4. de diuin. nom. S. Aug. lib. 12. de Ciuit. cap. 15. S. Damaſcen. lib. 2. de fide c. 3. Et certè ſi Concilium Lateranenſe ſub Leone 10. Seſſ. 8. definiuit animam rationalem, quia purè ſpiritualis eſt, eſſe immortalem & incorruptibilem; à fortiori idem de Angelis ſentiendum eſt; cùm ſint naturæ & conditionis longè perfectioris, quàm ſit ipſa anima rationalis.

SECTIO IV.

Quid de loco, & motu Angelorum sentiendum sit.

DICENDVM 1. Certum esse Angelos verè esse in loco, quocunque modo in illo sint; & ita esse in vno loco, vt simul alibi, & multò minùs vbique esse dici non possint. Ita S. Thomas q. 52.

. Et id constat ex variis Scripturæ locis, in quibus Angeli dicuntur esse aut non esse alicubi. S. Matth. 18. *Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei.* Apoc. 12. de Angelis malis dicitur, quòd *locus eorum non est ampliùs inuentus in cœlo.*

Obseruandum est autem cum S. Doctore q. 52. a. 1. Angelos non esse in loco ad instar corporum, quorum partes partibus loci correspondent, quod Theologi vocant esse in loco circumscriptiuè: sed alio modo, qui substantiarũ spiritualium proprius est, quem vocant esse in loco definitiuè; hoc est, ita esse in certo spatio loci alicuius, vt simul extra illud naturaliter esse non possit. Quod rectè explicat S. Damascenus lib. 2. de fide orthodoxa cap. 3. his verbis: *Cùm autem intelligentiæ sint etiam intelligibilibus in locis, sunt non corporum more circumscripti; non enim vt corpora secundùm naturam figurantur, neque triplici dimensione constãt: sed eo ipso sunt in loco, quòd intelligibiliter præsentes sint & agant, vbicunque esse iussi sunt; nec possint*

eodem momento simul hîc esse & illic.

Quòd si quæras, quænam sit formalis ratio, per quam Angelus in loco aliquo esse dicatur?

Variæ sunt super hac re Theologorum sententiæ. Quidam enim existimant Angelum esse in loco formaliter per suam substantiam. Alij per operationem aliquam siue transeuntem, siue immanentem. Alij per suæ virtutis applicationem. Alij per modum aliquem realem ipsis intrinsecum. Alij denique omnibus his modis simul iunctis. Nos in re incertâ & obscurâ, quæ magis ad Philosophiam, quàm ad Theologiam pertinere videtur, liberum vnicuique relinquimus illud, quod magis arridebit amplecti.

Dicendum 2. certum esse Angelos moueri localiter. Ita S. Thomas q. 53. a. 1.

Et constat ex innumeris Scripturæ locis, quæ hîc recensere superfluum est, in quibus Angeli, siue boni, siue mali dicuntur ire, venire, ingredi, exire, discedere, ascendere, descendere, &c. Et S. Ambr. lib. 1. de Spiritu sancto cap. 10. dicit Spiritum sanctum non moueri; quia est infinitus, & vbique existit: at verò alios spiritus moueri à loco in locum; quia sunt finiti & creati.

Cùm autem dicitur Angelum posse moueri, illud intelligendum est (vt docet S. Thomas art. 2.) tam de motu continuo; quo scilicet locus aliquis deseritur, & alius acquiritur successiuè & per partes, quomodo mouerunt se Angeli illi, qui in corporibus assumptis simul cum hominibus quibus apparebant, ambulasse in Scripturis referuntur:

quàm de motu discreto ; quo scilicet de loco in locum mouere se potest, non transeundo per medium. Quamuis enim corpus eo modo moueri non possit, quia commensuratur & continetur sub loco, vnde (vt ait S. Doctor) oportet quòd sequatur leges loci in suo motu : cùm tamen Angeli substantia non sit subdita loco, vt contenta ; sed superior eo sit, vt continens ; inde fit vt in potestate eius sit se loco applicare prout vult, vel per medium, vel sine medio.

Quæres an Angelus possit mouere localiter res alias à se? respondetur posse.

Et quidem quòd possit mouere res corporales, constat ex pluribus Scripturæ locis. Exod. 14. dicitur Angelum, qui in columnâ nubis per mare Rubrum Israëlitas educebat, tonitrua & fulmina in Pharaonis exercitum eiaculasse, & rotas curuum subuertisse. Daniel 14. dicitur Angelum transtulisse Prophetam Habacuc è Iudæa in Babylonem : & Act. 8. Angelum transtulisse S. Philippum è Gaza in Azotum. Ratio etiam id euincit ; quia omnis creatura, cognitione intellectuali vel sensibili prædita, quæ seipsam loco mouere potest, potest etiam alia suæ potentiæ motrici inferiora mouere, vt patet inductione : Ergo à pari, Angeli cùm se mouere possint, poterunt etiam corpora potentiâ suâ inferiora mouere.

Quod autem spectat ad alias substantias spirituales, dicendum est similiter illas facultati motrici Angelorum subesse ; si eorum naturali perfectioni subsint ; hoc est, vnum Angelum posse alium sibi inferiorem moue-

re, ſicut & animam à corpore ſeparatam. Et quidem de animâ ſeparatâ conſtat ex cap. 16. S. Luc. vbi dicitur animam Lazari in ſinum Abrahæ eſſe delatam. De Angelo verò patet ex eo quòd dicitur Tob. cap. 8. Raphaëlem Angelum apprehendiſſe dæmonem Aſmodæum, illumque alligaſſe in deſerto ſuperioris Ægypti.

SECTIO V.

Quomodo Angeli cognoſcant ſe, vel alias res?

CVM Angeli ſint creaturæ purè ſpirituales & intellectuales, certum eſt illos eſſe etiam maximè capaces intellectionis & cognitionis. Sed difficultas eſt qualis ſit illorum cognitio, & ad quæ obiecta ſe extendat. Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. Angelos præditos eſſe facultate intellectuâ, ab eorum ſubſtantiâ realiter diſtinctâ. Ita S. Thomas q. 54.

Probatur 1. ex S. Dionyſio lib. de cœleſti Hierarchia cap. 11. vbi tria in Angelis diſtinguit, ſcilicet *ſubſtantiam, virtutem, & operationem*: quod & S. Anſelmus docet lib. de Conceptu Virginis.

Probatur 2. ex eo quòd principia, quæ ad diuerſos actus proprios per ſe ordinantur, reipſa inter ſe diſtinguntur. Sed eſſentia & potentia alicuius creaturæ ad diuerſos actus per ſe ordinantur; nempè eſſentia ad exiſtentiam, potentia verò ad operationem; qui ſunt planè diuerſi actus. Vnde ſequitur in Angelis potentiam cognoſcitiuam eſſe ab eorum

eſſentiâ

eſſentiâ ſeu ſubſtantiâ realiter diſtinctam.

Dicendum 2. Angelum ſe ipſum cognoſcere per ſuammet ipſius ſubſtantiam, non verò per vllam aliam ſpeciem intelligibilem. Ita S. Thomas quæſt. 56. art. 1.

Probatur 1. ex S. Auguſt. lib. 9. de Trin. c. 9. vbi dicit *mentem, dum ſeipſam intelligit, ipſam ſolam eſſe parentem notitiæ ſuæ.*

Probatur 2. ex eo quòd ſubſtantia Angeli ſit eius intellectui maximè proportionata, & intimè vnita; vnde fruſtrà in tali cognitione adhiberetur ſpecies; quæ ideò tantùm in intellectione requiritur, quia obiectum, quod intelligitur, diſtans eſt, vel facultati intellectiuæ minimè proportionatum; vt ſic illam eius diſtantiam, aut diſproportionem ſuppleat.

Dicendum 3. Angelos ad res alias à ſe naturaliter intelligendas aliquibus ſpeciebus impreſſis indigere.

Probatur 1. ex S. Dion c. 4. & 7. de diuin. nom. vbi ait Angelos plenos eſſe formis & rationibus omnium rerum. Et ex S. Auguſt. lib. 2. de Gen. ad litteram cap. 8. vbi dicit, res omnes corporeas priùs creatas fuiſſe in cognitione Angelorum, quàm in ſe ipſis. Hæc autem productio rerum in mente angelicâ aliter intelligi non poteſt, quàm ſecundùm eſſe obiectiuum, per quaſdam ſimilitudines & ſpecies ipſis Angelis ab initio inditas & concreatas. Vnde & ipſe dicit, res illas productas fuiſſe in intellectu angelico ſecundùm creatam in illis ſapientiam.

Probatur 2. hac ratione: quia neceſſe eſt obiectum cognoſcibile ita eſſe vnitum &

coniunctum potentiæ cognoſcitiuæ, vt illam determinet ad ſui cognitionem. Atqui res omnes, quas cognoſcit Angelus, non ſunt ita coniunctæ & vnitæ cum eius intellectu, vt patet ex eo quòd res cognouit, antequàm exiſterent, ſicut ex S. Aug. ſuprà diximus. Ergo neceſſe eſt, vt per aliquam ſui ſimilitudinem intellectui angelico vniantur. Illa autem ſimilitudo non eſt ipſa Angeli ſubſtantia; neque enim tàm perfecta eſt, vt poſſit rerum omnium rationes exprimere, quod ſoli eſſentiæ diuinæ competit: neceſſe eſt igitur, vt illa ſimilitudo in intellectu angelico, ſit ſpecies aliqua intelligibilis.

Dicendum 4. ſpecies illas, per quas Angeli cognoſcunt, non eſſe ab obiectis acceptas, ſed ipſis à primo inſtanti ſuæ creationis fuiſſe à Deo infuſas & inditas. Ita S. Thom. quæſt. 55. art. 2.

Probatur 1. ex cap. 28. Ezech. vbi primus Angelus dicitur fuiſſe plenus ſapientiâ, & perfectus ab illo die, in quo conditus eſt; (ea enim quæ dicuntur in illo capite, intelligenda eſſe potiùs de Lucifero, quàm de rege Tyri cenſent. S. Auguſtinus lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 24. S. Gregorius lib. 32. Moral. cap. 24. & 25. S. Ambroſius lib. 1. de Paradiſo cap. 2. S. Epiphanius hær. 64. & plures alij ex SS. Patribus) ille autem Angelus non fuiſſet plenus ſapientiâ & perfectus à primo die, quo creatus eſt, ſi ſpecies intelligibiles rerum omnium, quarum cognitio illi competebat, à à Deo non accepiſſet; ſed paulatim, ac diuerſo tempore eas acquirere, & à rebus ipſis hau-ce opus habuiſſet.

Probatur 2. ex loco ſuprà citato S. Auguſt. ſcilicet 2. de Gen. ad litt. cap. 8. & 30. vbi ex iis, quæ ſuprà retulimus, ſequitur, ſecundùm mentem illius ſancti Patris, Angelos cognouiſſe res antequàm exiſterent; ac proinde illarum ſpecies, non ab ipſis rebus, ſed à Deo, in inſtanti ſuæ creationis accepiſſe.

Probatur 3. hac ratione: ſi Angeli paulatim & ſucceſſiuè ſpecies acquirerent, eaſque peterent ab obiectis, oporteret id fieri altervtro ex his duobus modis; ſcilicet vel quòd ipſi Angeli eas producerent ad præſentiam obiectorum; vel quòd obiecta ipſa eas producerent, & tranſmitterent ad potentiam Angelorum intellectiuam: at neutrum dici poteſt.

Non primum: quia antequàm Angeli ſpecies illas in intellectu habeant, nullomodò res externas cognoſcunt, nec proinde poſſunt earum ſimilitudines in ſe producere. Nec ſufficit externa earum rerum præſentia; quia hæc quoque præſentia ab ipſis cognoſci non poteſt, niſi ſuppoſitis ſpeciebus, quæ determinent eorum intellectum ad cognoſcendum. Non enim hîc par eſt ratio intellectus Angelici, ac humani; ſi quidem homo cùm ſit corporeus, facilè moueri & affici poteſt ab obiectis corporeis præſentibus; quæ, cùm ſpecies ſuas diffundant per medium vſque ad ſenſus externos, mediantibus illis ſenſibus externis nec non internis, mouent intellectum humanum, vt à phantaſmatibus corporeis abſtrahat ſpecies intellectuales: in Angelis autem cùm ſint omninò incorporei, nihil tale fieri poteſt.

Neque etiam ſecundum dici poteſt: quia

obiecta illa externa, sunt (vt plurimùm) materialia & corporea, quæ non nisi species materiales & sensibiles producere possunt; quæ proinde ad vsum intellectûs angelici ineptæ sunt, illique inhærere nullatenùs valent. Ergo cùm Angeli species illas, neque producere, neque ab obiectis accipere possint; sequitur, vt illas à Deo in instanti suæ creationis acceperint.

Porrò ad pleniorem angelicæ cognitionis intelligentiam tres hîc quæstiunculæ breuiter explicandæ supersunt.

Prima est, an omnes Angeli per species æquè perfectas intelligant.

Respondetur Angelos, quò sunt in natura perfectiores, eò etiam perfectiores, ac proinde vniuersaliores à Deo species accepisse. Ita S. Thom. sup. art. 3. quod probat tùm ex S. Dionysio lib. de Cœlesti Hier. cap. 12. vbi ait superiores Angelos habere scientiam magis vniuersalem: & lib. de diuinis nom. cap. 13. vbi dicit, omnia magis vnita & collecta esse in superioribus Angelis, prout magis ad Deum accedũt, Tum etiam ex eo quòd Angeli, quò perfectiores sunt in naturâ intellectuali, eò sunt similiores Deo in intelligendo: Sed Deus in intelligendo maximè excellit, in eo quòd per vnicam & simplicissimam essentiam suam res omnes intelligit: Vnde sequitur, quò Angeli perfectiores sunt, illos per species eò simpliciores & vniuersaliores, adeòque perfectiores intelligere.

Secunda est, an Angelus semper actu cognoscat ea, quæ cognoscit.

Respondetur duas esse cognitiones, respectu

quarum intellectus Angelicus est semper in actu secundo.

Vna est cognitio supernaturalis beatifica. Nam Angeli beati semper sunt actualiter beati; ac proinde semper est in illis actualiter beatitudo, quæ in actuali intuitiua cognitione diuinæ essentiæ consistit.

Altera est cognitio naturalis, qua Angelus seipsum cognoscit. Sicut enim corpora viuentia semper sunt in actu secundo, respectu cuiusdam operationis vitalis, puta respectu nutritionis: ita consentaneum est existimare substātias purè spirituales, quales sunt Angeli, semper actu habere aliquam operationem vitalem naturaliter. Nulla autem videtur esse ipsis magis naturalis, quā sui ipsius cognitio.

Quod autem spectat ad aliarum rerum cognitiones, rectè docet S. Thomas quæst. 58. art. 1. intellectum angelicum non semper in actu secundo esse; cùm nulla ratio id euincat. Et prætereà, cùm species intelligibiles rerum aliarum in ipsis sint per modum habituum, credibile est eos posse illis vti, aut non vti, prout ipsis libitum fuerit.

Tertia est, an Angeli aliquo discursu vtātur. Respondetur cum S. Doctore, Angelos nullo vti discursu in sua cognitione, sed simplici intuitu & apprehensione ea omnia cognoscere, ad quæ vis eorum cognoscitiua pertingere potest; sicque eodem simplici actu conclusiones in principiis, & effectus in causis inspicere.

Cuius rei ratio est, quia ex imperfectione intellectus humani prouenit, quòd discursus ipsi necessarius sit, vt in alicuius veritatis no-

titiam deueniat: cùm autem intellectus angelicus humano longè præstet, ac superemineat, vt pote multò perfectiori lumine naturali præditus; hinc fit, vt ipsi modus intelligendi nobilior debeatur: est autem eò nobilior, quò simplicior; quia sic propiùs ad diuinum intelligendi modum accedit: vnde sequitur conueniens esse, vt Angeli vno simplici intuitu, non verò per discursum, id est successiuè, & quasi per partes, ea omnia cognoscant, quæ intra limites potentiæ eorum cognoscitiuæ continentur.

SECTIO VI.

Quasnam res Angeli cognoscant.

QVATVOR hîc certa sunt.

Certum est 1. Angelum naturaliter cognoscere se ipsum, idque per suammet substantiam, intellectui suo ad instar speciei impressæ vnitam, vt ex suprà dictis patet.

Certum est 2. Angelum beatum clarè & intuitiuè cognoscere Deum per lumen gloriæ; & secluso statu beatitudinis eumdem naturaliter cognoscere posse; non quidem clarè & intuitiuè, sed eo modo, quo naturaliter causa in effectu, & prototypus in imagine cognoscitur.

Angelus enim ex ipso, quo perfectè substãtiam suam agnoscit, eam vt effectũ & vt imaginem Dei cognoscit; proindeque per illam sic cognitam Deum ipsum cognoscere potest.

Certum est 3. Angelos se inuicem naturaliter cognoscere per species proprias sibi à Deo inditas.

Hoc enim ex plurimis Scripturæ locis con-

ſtat, in quibus multa paſſim de Angelis, ſiue bonis, ſiue malis dicuntur, vnde mutua illorum cognitio neceſſariò infertur: vt Iſayæ 6. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterũ.* Et Dan. 10. Angelus cuſtos Iudæorum dicit, Angelum cuſtodem Perſarum viginti & vno diebus ſibi reſtitiſſe, Michaelémque Archangelum ſibi in adiutorium veniſſe. Deinde niſi Angeli mutuò ſe cognoſcerent, nulla inter eos ſocietas, nullus ordo ſtare poſſet.

Certum eſt 4. Angelos res corporeas cognoſcere non tantùm in vniuerſali, ſed etiam in particulari.

Hoc ſimiliter patet ex variis Scripturæ locis: niſi enim Angeli vnumquemque hominum in particulari cognoſcerent, neque boni illum cuſtodire, neque mali per tentationes illum impugnare poſſent: quod vtrumque tamen fieri ex fide certum eſt.

Cùm hæc certa ſint, tria ſunt de quibus eſt aliqua difficultas. Primum, an cognoſcant res futuras. Secũdum, an occultas cordis cogitationes. Tertium, an etiam res ſupernaturales.

Quod ad primum ſpectat, S. Thomas qu. 57. art. 3. vtitur diſtinctione. Vel enim quæſtio eſt de futuris, quæ neceſſariò ex cauſis ſuis conſequuntur, vt v. g. quòd eclypſis ſolis tali die & horâ futura ſit: & manifeſtum eſt eiuſmodi futura naturaliter cognoſci ab Angelis: cùm etiam ab ipſis hominibus cognoſci poſſint. Vel de futuris contingentibus, quæ à libero Dei vel hominis arbitrio pendent: & de illis dicendum eſt non poſſe naturaliter ab Angelis certò cognoſci.

Atque hæc doctrina ex fide certa est, cùm Scriptura sacra manifestè dicat eiusmodi futurorum cognitionem solius Dei propriam esse, Isai. 41. *Annunciate nobis, quæ ventura sunt in futurum; & sciemus, quia Dij estis vos.* Et S. Pet. epist. 2. cap. 1. *Non humana voluntate allata est prophetia; sed Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines.*

Id etiam constat ex SS. Patribus. S. Chrysost. hom. 18. in S. Ioan. *Certa*, inquit, *prædictio futurorum immortalis duntaxat Dei opus est.* Tertull. in apolog. cap. 20. dicit, *Idoneum diuinitatis testimoniũ esse veritatem diuinationis.* Et passim SS. Patres ex eo probant fidei nostræ mysteria vera esse, & à Deo testata; quia fuerunt antè prædicta: ita Iustinus in apologia 2. ad Antoninum: S. Augustinus lib. de catechisandis rudibus cap. 26. & plures alij.

Obiicies, dæmones aliquando futura contingentia prædixisse.

Respondetur in eis etiam sæpissimè hallucinatos ac mentitos fuisse; sæpe etiam obscurè & ambiguè locutos, vt fraudem & ignorantiam occultarent. Quòd si aliquando ea, quæ ab ipsis sunt prædicta, euenerunt hoc non ideò factum est, quòd illa certò scirent; sed quia per aliquas coniecturas id cognoscerent: quod & homines aliquando faciunt, longè tamen perfectiùs dæmones; idque tùm propter diuturnum vsum, & continuam rerum experientiam; tùm propter acrimoniam & perspicacitatem ingenij, qua circonstantias omnes ad cuiusuis statum pertinentes, naturales item dispositiones vniuscuius-

que; ita vt, quo quisque ingenio, quibus moribus præditus sit, quæ indoles eius & propensio naturalis, perfectissimè cognoscant. Adde quòd aliquando ea prædicunt, quæ ipsis à Deo certas ob causas interdum reuelantur, vel quæ ipsi, Deo permittente, facturi sunt; sic potuit Satan futuram calamitatem beati Iob prænunciare, statim atque ipsi facultas eam infligendi à Deo concessa est. Quo prædictionis genere sæpenumero gentiles delusi sunt.

Quæres cur Angeli potiùs præterita cognoscant quàm futura; cùm illa non magis quàm ista existant; ac proinde species ipsis inditæ non magis videantur posse illa repræsentare quàm ista.

Respondetur speciem intelligibilem Angeli modificari, & quasi determinari per actualem existentiam rei præsentis, vt possit deinceps illam etiam præteritam repræsentare. Quòd si hæc responsio non satisfacit, nihil dicendum superest, nisi voluisse Deum species illas, quas Angelis impressit, eius esse conditionis, vt non possent res futuras merè contingentes, quandiu futuræ sunt, repræsentare; sed tantùm præsentes, vel præteritas.

Quoad secundum spectat, dicendum est Angelos naturaliter non posse certò cognoscere cogitationes illas, quæ liberè à nobis in mente concipiuntur, nec etiam actus internos liberè à voluntate elicitos. Ita S. Thomas quæst. 57. art. 4.

Probatur 1. ex Scriptura, quæ hanc cognitionem soli Deo tribuit. 2. Paral. c. 6. *Tu solus nosti corda filiorum hominum.* Ierem. 17.

Prauum cor hominis & inscrutabile: quis cognoscet illud? ego Dominus. Hebr. 4. *Discretor cogitationum & intentionum cordis.*

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id vnanimiter docent. S. Hilar. in Psal. 139. *Cogitationes cordis nosse non nostrûm est, sed eius, de quo dictum est: scrutans corda & renes Deus.* S. Chrysost. hom. 24. in S. Ioan. *Quæ in corde hominum insunt nosse, solius est Dei, qui sigillatim corda finxit.* S. Cyrill. Alexand. lib. 2. in S. Ioan. loquens de Nathanaele, qui Christum Dei Filium confessus est; *Nouerat*, inquit, *solum Deum scrutatorem esse cordium, nec vlli alteri mentem hominis patere.* S. August. ser. 234. de tempore, loquens de Iob Patriarcha, *Colebat*, inquit, *Deum, faciebat eleemosynas: & quo corde faciebat nemo sciebat, nec ipse diabolus, sed solus Deus.* S. Hier. in Psal. 16. vers. 10. *Diabolus*, inquit, *nescit, quid intrinsecùs in anima cogitet homo, nisi per exteriores motus intelligat.*

Probatur 3. ratione, quam ducit S. Doctor ex præstantia & nobilitate mentis humanæ, quæ soli Deo subiacet, tanquam primæ causæ efficienti & vltimæ finali: vnde consentaneum est, vt cogitationes & affectiones, quæ ex libero ipsius arbitrio pendent, non nisi Deo soli pateant; aliis autem creaturis eatenùs solùm, quatenùs ipsa mens humana eas ab illis cognosci velit: ita vt hic voluntatis consensus sit veluti conditio quædam, sine qua non possit cogitatio vel affectio interna mentis intellectui Angelico repræsentari.

Neque dicas Angelum naturaliter harum cogitationum & affectionum species habere sibi inditas; ergo, dùm existunt, posse naturaliter illas cognoscere.

In primis enim probabile est (quod aliqui Theologi asserunt) non habere Angelos cogitationum illarum & affectionum species sibi ab initio creationis inditas, sed illas à Deo accipere tunc, quando cogitationes illæ vel affectiones ad eos diriguntur. Deinde, quamuis concederetur eiusmodi species Angelis esse inditas & concreatas, dicendum nihilominùs esset, eos illis vti non posse ad tales cogitationes aut affectiones cognoscendas, nisi accedat voluntas & consensus hominis, cuius illæ sunt: Deus enim, ob suauem suæ prouidentiæ dispositionem in gubernatione creaturarum rationabilium, voluit illas suarum cogitationum & affectionum plenum & absolutum habere dominium; ita vt possent illas pro libito, vel occultas tenere, vel aliis detegere: proindeque species illarum Angelis inditas voluit esse tales, vt non possent Angelis repræsentare eiusmodi actus internos liberos, inuitâ rationali creaturâ cuius sunt; sed tantùm, cùm ad eos ab ipsa dirigerentur.

Obiicies variis experientiis compertum esse dæmones cognoscere cogitationes & affectiones internas; e. g. dæmones aliquando in corporibus obsessis aliorum cogitationes & intentiones purè internas, etiam ipsis inuitis, enunciare.

Respondetur verum esse tales actus internos aliquando cognosci à dæmonibus, non

quidem in seipsis sed in aliquo suo affectu; quando scilicet aliquo signo producuntur; vel exteriùs ex motu corporis, mutatione vultus, & aliis similibus, per quæ etiam homines varios animi motus aliorum dignoscunt: vel interiùs ex iis, quæ in phantasiâ & sensibus internis deprehendunt, in quibus ordinariè, ob arctissimam illorum sensuum internorum cum intellectu & voluntate connexionem, cogitationum & affectionum nostrarum imagines sensibiliter efformantur; & sic dæmonum cognitioni patent, non quidem vt voluntati & rationi subsunt; sed (vt ita loquamur) quasi materialiter, prout in illis motuum sensitiuorum signis deprehenduntur.

Notandum est autem, totam illam cognitionẽ, quæ ex illis signis sensibilibus internis vel externis à dæmonibus hauritur, non esse certam, sed tantum coniecturalem: cùm semper arcanum voluntatis occultum ipsis sit; nec dignoscere queant, qualiter ipsa se habeat erga signa illa sensibilia, quæ nullã eius actibus inferunt necessitatem, liberamque relinquũt, vt ipsis consensum præbeat vel dissensum. Videndus S. August. lib. de diuinatione dæmonum cap. 5. & Cassianus collat. 7. cap. 15.

Quoad tertium denique spectat; si Angeli considerentur secundùm statum naturæ, seu secundùm naturales ipsorum vires, quæ etiam in dæmonibus remanserunt; dicendum est res in entitate supernaturales, seu quarum cognitio intellectus creati vim naturalem supergreditur, non posse ab ipsis naturaliter cognosci. Ita S. Th. q. 54. a. 5. Vnde sequitur dæmones cognoscere non potuisse

mysterium Incarnationis, nec certò scire an Christus esset verè Deus.

Hoc manifestè constat ex verbis Apostoli 2. Cor. 2. *Loquimur*, inquit, *Dei Sapientiam in mysterio, quam nemo principum huius sæculi cognouit:* vbi per principes huius seculi, S. Anselmus & S. Thomas in commentariis super hunc locum, dæmones intelligunt: *Si enim* (vt ait S. Leo ser. 11. de passione) *crudelis & superbus inimicus consilium misericordiæ Dei nosse potuisset, Iudæorum animos mansuetudine potiùs temperare, quàm iniustis odijs studuisset accendere: ne omninm captiuorum amitteret seruitntem, dum nihil sibi debentis persequitur libertatem.*

Obiicies S. Luc. cap. 4. dici, quòd *Exibant dæmonia clamantia: quia tu es Filius Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui; quia sciebant ipsum esse Christum.*

Respondetur 1. dæmones istis verbis vsos fuisse fictè & adulatoriè; vel vt veritatem ex ipsius ore Christi elicerent; vel vt illi aliquam elationis & superbiæ occasionem darent. Ita S. Hieron. in cap. 8. S. Matth. & Hugo Cardinalis in illum locum S. Lucæ.

Respondetur 2. si dæmones aliquam huius mysterij cognitionem habuerunt, illam fuisse tantùm coniecturalem & abstractiuam, non verò euidentem & intuitiuam, de qua solùm hîc quæstio est. Ita enim docent S. Leo serm. 4. in quadrag. S. Hilarius canone 3. in S. Matth. S. Hieron. in cap. 4. S. Matth. S. Aug. lib. 9. de Ciuit. cap. 21. & plures alij.

Quòd si Angeli considerentur in statu gra-

tiæ, dum erant in statu viæ; dicendum est aliqua mysteria sibi diuinitùs reuelata cognouisse, putâ mysterium sanctissimæ Trinitatis.

Non enim erant in eo statu nobis deteriores, nec ad minorem beatitudinem ordinabantur; quare nec minorem huius mysterij cognitionem, quàm nos habere debuerunt. S. Thomas suprà existimat etiam reuelatum ipsis tunc fuisse mysterium Incarnationis; quod etiam docet S. Augustinus lib. 5. de Gen. cap. 19. & similiter probabile est plures alias veritates supernaturales in eo statu fuisse ipsis diuinitùs reuelatas, prout ad illius perfectionem requiri poterat.

Quòd si denique considerentur secundùm statum gloriæ; Dicendum est omnia mysteria, quæ vel ad eorum maiorem fœlicitatem, vel ad Ecclesiæ militantis, animarumque ipsorum Angelorum custodiæ creditarum directionem & salutem conferre possunt, ipsis, vel in verbo diuino, vel extrà illius visionem beatificam, fuisse diuinitùs reuelata & patefacta.

Cùm credibile non sit in illo statu vllam ipsis earum rerum cognitionem denegari, quæ ad maius ipsorum, vel Ecclesiæ bonum necessariæ sunt aut vtiles.

SECTIO VII.

Qualis sit Angelorum voluntas.

CERTVM est in Angelis esse voluntatem, eamque libero arbitrio præditam. Quod ipsorum casus & ruina satis euidenter

demonstrat; vnde S. Basilius lib. de Spiritu sancto cap. 16. *Impiorum*, inquit, *& aduersariorum spirituum defectio id, quod dicimus, approbat; scilicet iuris sui ac libertatis esse inuisibiles virtutes.* Et hæc est etiam doctrina S. Thomæ quæst. 59. art. 3. cuius hæc est ratio: vbicunque reperitur iudicium indeterminatum seu indifferens ad hoc vel ad illud agendum, ibi reperitur voluntas seu liberum arbitrium: sicut econtra, vbicunque non reperitur tale iudicium indifferens, ibi nec liberum arbitrium reperitur, vt patet experientia. Atqui in omnibus habentibus intellectum, inest eiusmodi iudicium indeterminatum, eo quòd per intellectum possunt percipere rationem ipsam vniuersalem boni, sub qua possunt hoc & illud cum quadam indifferentia sibi ad agendũ proponere; hæc enim indifferentia iudicij & rationis circa bonũ est quasi radix libertatis. Quare cùm Angeli nobilissimo intellectu sint præditi, concludendum est, in ipsis esse liberum arbitrium; idque excellentius quàm in homine, sicut ipse intellectus angelicus humanum longè antecellit.

Porrò non est necesse ad electionem liberam in Angelo, quòd præcedat consilium seu inquisitio quædam mediorum, qualis requiritur in libera hominis electione. Non enim cognoscunt inquirendo: cùm hoc pertineat ad discursum rationis, qui in Angelis non reperitur, vt sectione 5. ostendimus. Sed electio in Angelis fit per subitam acceptationem cognitæ veritatis sine vllâ inquisitiuâ deliberatione.

Quæres an liberum illud arbitrium Angeli sit naturaliter inflexibile (vt quidam dicunt) in electione semel facta?

Respondetur duas esse oppositas super hac quæstione Doctorum sententias.

Quidam enim existimant arbitrium Angeli naturaliter flexibile ac mobile esse, perinde atque arbitrium hominis.

Ita S. Bonauentura in 2. dist. 7. part. 1. a. 1. & plures alij. Atque hæc esse videtur sententia S. Damasceni lib. 2. de fide cap. 3. vbi dicit Angelos esse naturas ratione, intelligentiâ, & libertate præditas, ac proposito & sententiâ mutabiles, idque ex se & sua sponte. Et S. Fulgentij lib. de fide ad Petrum, vbi dicit Angelos bonos non habere naturâ suâ immutabilitatem ex bono in malum, sed ex solâ gratiâ.

Alij econtrà censent Angelos arbitrio ita inflexibili præditos esse; vt nequeant id auersari, quod semel liberè elegerunt; neque id eligere, quod semel repudiarunt. Ita S. Thomas 1. p. q. 64. a. 2. Cuius ratio hæc est; quòd Angeli apprehensio ab apprehensione hominis multum differat: Angelus enim apprehendit immobiliter per intellectum; sicut & nos immobiliter apprehendimus prima principia, quorum est intellectus: homo verò per rationẽ apprehẽdit mobiliter discurrẽdo de vno ad alterũ, poteštq; ad alterutrũ oppositorũ probabiliter procedere. Hinc fit vt voluntas hominis adhæreat alicui mobiliter, ita vt possit ab ipso discedere, & contrario adhærere: at verò voluntas Angeli fixè & immobiliter adhæreat. Ex quo pa-

tet liberum arbitrium hominis flexibile esse ad opposita ante & post electionem; liberum autem arbitrium Angeli ad vtrumlibet ante electionem flecti posse; sed post electionem semel factam esse inflexibile.

Liberum cuique est quam voluerit sententiam ex his duabus amplecti, cùm vtraque sit probabilis: quamuis propter sancti Doctoris authoritatem, & allatam rationem secunda videatur esse probabilior.

SECTIO VIII.

Quomodò Angeli inter se loquantur.

CERTVM est 1. Angelos inter se loqui, & sibi inuicem cogitationes & conceptus suos manifestare.

Hoc manifestè constat ex Scripturis; Isay. 6. *Duo Seraphim clamabant alter ad alterū, &c.* Apoc. 7. *Clamauit vnus Angelus ad alios quatuor Angelos.*

Certum est 2. posse quidem Angelos loqui, siue nobiscum siue inter se, vocibus corporeis, quæ sint similes nostris; quomodò eos sæpè cum hominibus locutos esse Scripturæ testantur: sed alio quoque modo posse ipsos inter se colloqui, nempe spiritali, & sine vllo adminiculo corporeæ vocis.

Constat ex his Apostoli verbis 1. Cor. c. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, &c.* quibus, cùm Angelorum linguæ ab humanis distinguãtur, significatur Angelos aliquo inter se modo colloqui posse, quo non possunt homines: qui proinde alius non est, quã spiritalis. Quē Apostoli locū eo sensu ex-

ponens Theophilactus in 1. ad Cor. c. 10. *Angelis*, inquit, *lingua est intellectiua: vis nimirùm illa, qua sibi mutuò diuinarum rerum intellectum ac diuinas cogitationes impertiunt.* Et S. Damascenus lib. 2. de fide cap. 3. de Angelis loquens, *Non linguâ*, inquit, *neque auribus opus habent: verùm citra sermonis adminiculum cogitationes suas atque consilia inter se communicant.*

Cùm igitur hæc certa sint, quæstionis propositæ difficultas consistit præsertim in explicando modo, quo Angeli inter se colloquuntur. De qua quidem re, cùm in Scripturis nihil reperiatur, ideò maximè inter se variant Theologorum sententiæ, quas hìc fusiùs explicare minimè necessarium duximus, cùm nihil ad fidem pertineant. Vt tamen in re, quæ per se obscurissima est, & à sensibus humanis remotissima, lucem aliquam afferamus; breuiter hìc proponemus id quod in hac quæstione probabilissimũ nobis videtur.

Dicimus igitur Angelum alteri Angelo loqui, diligendo & ordinando conceptum suum ad illum per operationem voluntatis; id est, volendo vt alter Angelus conceptum illum suum cognoscat: sicque locutionem Angeli nihil aliud esse, quàm conceptum illius liberè ordinatum & directum ad alterũ: directionem verò illam voluntariam & liberam, esse veluti linguam, seu cõditionem sine qua Angeli vnius cogitatio seu conceptus alteri innotescere non potest. Quia tamen illa directio, licet necessaria, minimè tamen sufficiens aliquibus Doctoribus videtur; ad exprimendum illum locutionis angelicæ

modum, quantùm à nobis exprimi poteſt, addunt virtute illius directionis, vel nouam ſpeciem produci in intellectu Angeli, ad quem conceptus alterius dirigitur; vel, ſi ſpecies huius conceptus ab initio creationis ipſi indita eſt, illam tunc nouam modificationem & veluti lucem quamdam de nouo recipere, vt per eam Angelus percipere poſſit id, quod eum ante latebat, & quod per alterum illi tunc manifeſtatur.

Porrò ea, quæ de locutione Angelorum dicta ſunt, debent ſimiliter intelligi de eorum illuminatione; cũ hac tamen differẽtia, quòd locutio latiùs pateat quàm illuminatio: omnis enim illuminatio eſt locutio; cùm Angelus vnus non aliter Angelum alterum illuminet, niſi ei loquẽdo: at verò nõ omnis locutio eſt illuminatio; quia Angelus vnus alterũ illuminare dicitur, nõ quoties eũ alloquitur; ſed tunc ſolùm, cùm aliquam veritatem ſibi diuinitùs reuelatam alteri de nouo aperit & declarat: quod non fit niſi per Angelos ſuperiores reſpectu inferiorum; vt fusè docet & explicat S. Dionyſius lib. de Cæl. Hier. cap. 3. 4. & 8. Et S. Thomas 1. p. quæſt. 106.

SECTIO IX.

Quid de ordinibus Angelorum ſentiendum ſit.

SVPPONENDVM eſt, eſſe plures Angelos numero diſtinctos.

Hoc variis in locis manifeſtè teſtatur Scriptura. Daniel. 7. *Millia millium miniſtra-*

bant ei. Apoc. 3. *Audiui vocem Angelorum multorum, & erat numerus eorum millia millium.* Ex quibus Scripturæ verbis colligitur, non tantùm plures esse Angelos, sed etiam maximam esse illorum multitudinem. Quam tantam esse asserit S. Doctor, 1. p. q. 50. a. 3. vt omnem rerum materialium multitudinem excedat: vnde S. Dionysius lib. cælest. herarch. cap. 14. *Multi,* inquit, *sunt supernarum mentium beati exercitus, qui imbecillam & contractam eorum, qui in materiâ cernuntur, & in vsu nostro sunt, numerorum rationem excedunt.* In quo elucet omnipotentia simul & magnificentia supremi rerum conditoris, qui vnico temporis momento tot, & tam nobiles & perfectas creaturas solo verbo è nihilo produxit.

An autem sicut numero, sic etiam specie inter se Angeli distinguantur; nihil certò definiri potest, cùm in Scripturis nihil super hac quæstione reperiatur. Imo S. August. lib. contra Priscillianistas c. 11. expressè profitetur, *se hanc Angelorum differentiam ignorare; nec tamen in istâ ignorantiâ periclitari, cùm res ad fidem non pertineat.* Quare omissis quæ super hac quæstione in vtramque partem à Theologis dicuntur, & quidquid sit de illa differentia specifica;

Sacræ Scripturæ & SS. Patres aliam declarant esse inter Angelos differentiam, scilicet ordinum, quos nouem esse docet S. Dionysius lib. de cæl. Hier. cap. 6. & 7. Et S. Greg. hom. 34. in Euangelia.

Hoc ex Scripturis explicat & probat his verbis: *Nouem esse Angelorum ordines dixi-*

mus: quia videlicet, testante sacro eloquio, scimus esse Angelos, Archangelos, Virtutes, Principatus, Potestates, Dominationes, Thronos, Cherubim, atque Seraphim. Esse namque Angelos & Archangelos penè omnes sacri eloquij pagina testantur. Cherubim verò ac Seraphim sapè, vt notum est, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apostolus ad Ephesios enumerat dicens: supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem. Qui rursùs ad Collossenses scribens ait: siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates, &c. Dum ergo illi quatuor, quæ ad Ephesios dixit, coniunguntur Throni; quinque sunt ordines, qui specialiter exprimuntur. Quibus dùm Angeli & Archangeli, Cherubim quoque, & Seraphim adiũcta sunt, proculdubio nouẽ esse Angelorum ordines inueniũtur.

Hos autem nouem Angelorum ordines in tres Hierarchias distributos esse testatur S. Dionysius suprà. Et in primâ quidem ac supremâ Seraphim, Cherubim, ac Thronos collocatos esse. In secundâ & mediâ Dominationes, Virtutes, & Potestates. In tertiâ denique & infimâ Principatus, Archangelos, & Angelos.

Docet autem S. Thomas q. 108. distinctionem illam Hierarchiarum & ordinum inter Angelos, esse partim ab ipsorum naturâ, partim à gratiâ illis concessâ: à naturâ quidem dispositiuè; à gratiâ autem completiuè. Ac talem distinctionem remansuram post diem iudicij, tam quoad differentiam graduum, quàm quoad executionem officiorum;

non quidem omnium, sed eorum tantùm; quæ ſtatui gloriæ conueniunt: homineſque beatos aſſumendos eſſe pro meritis ad ordines beatorum Angelorum; hoc eſt, illos per Chriſti gratiâ tantam gloriam poſſe promereri, vt in illâ Angelis ſecundùm ſingulos ordinis gradus, æquentur. Et quæſtione ſequenti declarat idem ſanctus Doctor, ordinem & prælationem illam, etiam inter Angelos reprobos poſt lapſum, remanſiſſe; non quidem quoad dona gratiæ, quibus ſpoliati ſunt; ſed quoad ea tantùm, quæ ſunt naturæ illorum propria, quæ integra in eis remanſerunt, vt infrà dicetur.

Porrò quidnam illa ordinum nomina ſignificent, qualiaue ſint illorum beatorum ſpirituum officia ac miniſteria fusè explicant S. Dionyſius, S. Gregorius ſuprà, & S. Antoninus 1. p. tit. 31. cap. 6. Certè Deus optimus maximus in his Angelorum choris magnificentiam ac excellentiam perfectionum ſuarum clarè oſtendit: amat ſiquidem in Seraphinis, vt charitas: contemplatur in Cherubinis, vt veritas: ſedet in Thronis, vt æquitas: imperat in Dominationibus, vt maieſtas: regit in Principatibus; tuetur in Virtutibus, corroborat in Poteſtatibus: reuelat in Archangelis; aſſiſtit in Angelis. Vide S. Thomam citatâ quæſt. 108. art. 6. vbi de his fuſiſſimè agit.

CAPVT III.

De Angelorum bonorum merito ac beatitudine, & malorum peccato ac damnatione.

SECTIO I.

Quodnam fuit Angelorum bonorum meritum, & malorum peccatum.

SVPPONIMVS tanquam certum Angelos non fuisse creatos in statu beatitudinis supernaturalis, quæ in clara Dei visione consistit,

Quia si in tali statu creati essent, in eo peccare non potuissent: constat autem plures illorum peccasse.

Supponimus deinde omnes Angelos fuisse conditos in gratia, iuxta Doctrinam S. Thomæ, 1. p. q. 62. a. 3. quæ est communis Theologorum.

Constat ex Christi Domini verbis, S. Ioan. 6. quibus dicit Diabolum non stetisse in veritate: nomine enim veritatis ibi sanctitas intelligitur, prout S. Chrysostomus & alij SS. Patres hunc locum interpretantur, præsertim S. Cyrillus lib. 6. in S. Ioan. cap. 6. *In veritate*, inquit, *non stetit*; *quia prolapsus est à veritate, nec manere voluit in sua originis sanctitate.* Et S. Iudas in Epistola sua canonica dicit, reprobos Angelos *non seruasse suum principatum.* Ille autem prin-

cipatus non poteſt intelligi de principatu naturæ : quia, vt infrà dicetur, naturalia omnia integra in dæmonibus remanſerunt : ergo debet intelligi de principatu gratiæ ſanctificantis, quam in creatione acceperunt, & à qua exciderunt. Accedit authoritas SS. Patrum, qui hoc aſſerunt : vt S. Baſilii in Pſal. 32. vbi dicit Angelos *in prima conſtitutione ſubſtantiæ ſuæ ſimul infuſam habuiſſe ſanctitatem.* Et S. Aug. lib. 12. de Ciuit. cap. 9. vbi ait, Angelos fuiſſe à Deo creatos *cum bona voluntate & caſto amore.* Et paucis interiectis : *erat Deus ſimul condens naturam Angelorum, & largiens gratiam.* His præſuppoſitis

Dicendum 1. quoſdam Angelos in gratiâ acceptâ perſeueraſſe, & per actus aliquos bonos ex gratiâ Dei ſimul cum liberi arbitrii cooperatione, beatitudinem æternam fuiſſe promeritos: alios autem ab illâ gratiâ per ſuæ voluntatis prauitatem excidiſſe, ſicque damnationem æternam incurriſſe.

Quòd quidam Angeli ſint beati, conſtat ex Scriptura. S. Matth. 18. *Angeli eorum ſemper vident faciem patris mei.*

Quod vero quidam ſint damnati conſtat etiam ex S. Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius.*

Quòd autem Angeli beati ſuam beatitudinem per aliquos actus bonos ex auxilio gratiæ fuerint promeriti, aſſerit S. Thomas ſuprà art. 4. Et hæc eſt Doctrina SS. Patrum, vt S. Auguſtini lib. 4. de Gen. ad litt. c. 24. vbi dicit, *Angelos beatitudinem conſecutos, quia*

omnia sua ad Dei gloriam retulerunt. S. item Gregorij hom. 7. in Ezech. vbi dicit, malis Angelis in superbiam prolapsis, bonos in humilitate perstitisse.

Quòd denique Angeli reprobi peccauerint, & per peccatum à gratia exciderint, damnationemque incurrerint, constat manifestè ex Scriptura. Iob. 4. *In Angelis suis reperit prauitatem.* Et 2. S. Petri 2. *Deus peccantibus Angelis non pepercit; sed rudentibus inferni detractos in tartarũ tradidit cruciandos.*

Dicendum 2. peccatum reproborum Angelorum fuisse peccatum superbiæ.

Probatur 1. ex Scriptura. Isay. 14. *detracta est ad inferos superbia tua, qui dicebas: conscendam in cœlum: similis ero Altissimo.* Quem Prophetæ locum de Diaboli peccato intelligit S. Augustinus lib. 3. de Doctrinâ Christ. cap. 37. S. Greg. hom. 34. in Euangelia, Et S. Bernard. serm. 38. in Cantica. Ezechielis 28. *Eleuatum est cor tuum in decore tuo, &c. dixisti in corde tuo: Deus ego sum.* Quæ verba similiter intelliguntur de Lucifero à SS. Patribus: S. Ambrosio lib. de Paradiso cap. 2. S. Hieron. in illum Ezechielis locum & aliis.

Probatur 2. ex SS. Patribus. S. Chrysostomo hom. 3. de verbis Isayæ; *Angelus per superbiã factus est Diabolus.* S. Ambr. Epist. 84. vbi dicit, *In lapsu Diaboli, & in hominis praeuaricatione, initium peccati fuisse superbiam.*

Ad pleniorem eorum quæ suprà dicta sunt intelligentiam.

Quæres 1. quinã Angeli, & quot peccauerint?

Respondetur 1. non ex vno solo ordine,

ſed ex pluribus fuiſſe eos qui peccauerunt.

Apoſtolus ſiquidem ad Epheſ. 6. tribuit Dæmonibus nomina quorumdam ordinum, vt Principatuum, & Poteſtatum; ac proinde probabile eſſe (vt docet S. Thom. qu. 61. a. 9. ad 3.) ex quouis ordine Angelorum aliquos peccaſſe; ſicut & veriſſimile eſt ad quemlibet ordinem Angelorum homines beatos aſſumendos eſſe, ad inſtaurandas ruinas eorum, qui ceciderunt.

Reſpondetur 2. quòd cõmunis eſt SS. Patrũ opinio, ſupremum ex illis, qui peccauerunt, fuiſſe omnium Angelorum ſupremum, id eſt primum ex ordine Seraphinorum. Ita S. Thomas ſuprà art. 7.

Conſtat ex cap. 40. Iob. vbi vocatur *Initium viarum Domini*, non quia fuerit ante alios & primò creatus, cùm omnes Angeli ſimul creati fuerint; ſed quia (vt explicat S. Hieron. & S. Greg. in illum locum) primus fuit dignitate & excellentia. Id etiam aſſerit S. Auguſtinus lib. 11. de Ciuit. cap. 15. & S. Baſilius lib. 4. contra Eunomium, & alij communiter.

Reſpondetur 3. quòd docet S. Thomas citato art. 9. pauciores fuiſſe eos qui peccauerunt, quàm qui perſtiterunt in bono.

Quod colligi poſſe videtur ex eò quòd Apoc. 12. dicitur draco ſecum traxiſſe tertiam duntaxat ſtellarum partem.

Quæres 2. in quo poſita fuerit Angelorum ſuperbia?

Reſpondetur varias eſſe ſuper hac re Theologorum ſententias. Quidam enim exiſtimant Angelos in ſua naturali perfectione in-

ordinatam habuisse complacentiam; & in illa, tanquam in fine suo vltimo, conquieuisse. Alij dicunt illos inordinatè appetiisse beatitudinem supernaturalem, tanquam propriis viribus, & sine vllo diuinæ gratiæ auxilio consequendam. Asserunt alij peccasse Angelos, in eo quòd accepta diuinitùs reuelatione de hypostatica vnione Verbi diuini aliquando faciendâ cum naturâ humanâ, hanc vnionem sibi ex superbiâ expetierint; & Christo Domino adeoque toti generi humano illam inuiderint. Alij denique omnium probabilissimè docent peccatum superbiæ Angelorum in eo positum fuisse, quòd Deo subiecti esse noluerint, sed independentiam ab eius imperio appetierint; eoq; modo similitudinem cum Deo, qui ab omni subiectione & imperio est independens, affectauerint.

Ita S. Augustinus lib. 11. de Ciuit. cap. 13. vbi de Diabolo dicit quòd, *Recusauit suo subditus esse creatori; & superbiâ suâ, velut authoritate priuatâ, elatus est.* Et S. Greg. lib. 34. moral. cap. 13. *Ei à quo conditus fuerat, subesse despexit. Ita enim Deus super omnia est, vt ipse sub nullo sit: Leuiatan verò iste eius celsitudinis culmen aspiciens, iux peruersa libertatis appetijt.*

Quæres 3. quanto tempore Angeli fuerint in via; seu quanta fuerit duratio temporis illius, in quo potuerunt mereri aut demereri.

Respondetur 1. dubitandum non esse, quin aliqua mora intercesserit inter creationem Angelorum, & ipsorum beatitudinem vel damnationem: ita vt mora ista potuerit co-

existere alicui patri nostri temporis.

Quod colligi potest, ex eo quòd Angeli boni nõ potuerint simul esse beati, & simul mereri; cùm actiones meritoriæ, secundùm legem communem, simul cum visione beatifica stare non possint. Similiter Angeli reprobi priùs peccauerint, quàm fuerint damnati.

Respondetur 2. constare inter Theologos moram illam & durationem viæ Angelorum fuisse breuissimam.

Etenim dicitur S. Ioan. cap. 8. Diabolum *fuisse homicidam ab initio, & in veritate non stetisse:* vnde sequitur illum statim post creationem peccauisse: Et re vera iam peccauerat, ánte quàm accederet ad primos parentes, vt eos in peccatum pertraheret. Accedit etiam quòd Angeli ptopter summam intelligendi sagacitatem & perfectionem omnia celerrimè exequantur.

Quare dicendum videtur, saltem tria instantia temporis in illa duratione viæ Angelorum esse distinguenda. Primum, in quo omnes tam electi quam reprobi, in gratiâ creati sunt. Secundum, in quo boni benè operati sunt, & sic promeruerunt beatitudinem: mali econtrà peccauerunt, & sic damnationis reatũ incurrerunt. Tertium denique, in quo illi præmiũ virtutis in beatitudinem acceperunt; isti è contrario in peccati vindictam, damnationis pœnâ fuerunt mulctati.

SECTIO II.

Quisnam sit status Angelorum in gloriâ.

TRIA sunt, quæ S. Thomas tribus postremis articulis quæstionis 62. quærit circa beatitudinem Angelorum, quæ hîc breuiter explicanda sunt.

Primum est, vtrum in Angelis beatis remaneat cognitio ac volitio naturalis?

Respondet S. Doctor affirmatiuè. Cuius ratio est, quia beatitudo naturam non destruit, sed perficit; Ergo in beatis Angelis non tollit operationes, quæ illis ratione naturæ suæ conueniunt.

Secundum est, an Angeli beati peccare possint?

Respondet S. Doctor negatiuè. Constat enim ex sacris litteris beatitudinem electorum, siue Angelorum, siue hominum, æternam fore; at æterna non esset, si per peccatum ab illâ excidi posset. Vnde S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 231. sic loquitur: *Firmissimè tene, & nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem à Deo incommutabili factam esse; nec tamen posse quemlibet sanctorum Angelorum in deterius mutari. Quia sic acceperunt æternam beatitudinem, quâ Deo stabiliter perfruuntur, vt eâ carere non possint.* Accedit ratio, qua vtitur S. Doctor; quia scilicet Angeli beati in Deo clarè viso vident omnem rationem boni diligibilis; ergo ab illo nullatenus auerti potest eorum voluntas: cùm illud

bonum, vt pote infinitum ; omnem illorum capacitatem repleat.

Tertium est, an Angeli beati possint beatitudine proficere?

Respondet S. Doctor cum distinctione.

Si enim sermo sit de beatitudine essentiali, quæ consistit in clara Dei visione ; certum est Angelos nullum illius incrementum vnquam accepturos esse aut promerituros. Tum quia illa est terminus & finis omnium meritorum. Tum quia eodem modo se habeat beatitudo in Angelis atque in hominibus ; iuxta quod dicitur Apocal. 21. eamdem esse hominis & Angeli mensuram ; hoc est, rationem meriti. Atqui homines beati secundùm legem ordinariam in beatitudine proficere non possunt, iuxta illud Eccles. 11. *Siue ad Austrum, siue ad Aquilonem ceciderit lignum, ibi erit* : quod SS. Patres interpretantur de immutabilitate quadam hominis in eo termino siue beatitudinis siue damnationis, ad quem post hanc vitam peruenerit. Ergo idem de Angelis beatis dicendum est

Si verò de beatitudine accidentali quæstio intelligatur, Respondet S. Doctor Angelos beatos posse in illa proficere. Tum quia possunt noua subinde gaudia experiri, iuxta illud S. Luc 15. *Gaudium erit coram Angelis super vno peccatore pœnitentiam agente.* Tum quia possunt nouas reuelationes, & mentis illustrationes diuinitus accipere ; vt docet S. Dion. cap. 7. de Cælesti Hier. & S. Aug. lib. 1. de Gen. ad litt. c. 17. Hæ autem nouæ reuelationes sicut & illa gaudia ad bea-

titudinis accidentalis augmentum conferre possunt.

Obseruandum est autem, quòd, quamuis Angeli beati gloriæ accidentalis incrementum aliquod accipere possint; non possunt tamen illud de nouo mereri, vt docet sanctus Thom. a. 9. ad 3. Quia secundùm communem Theologorum sententiam, in termino viæ nullus ampliùs superest merito locus.

SECTIO III.

Qualia sint officia Angelorum beatorum erga homines?

DICENDVM est 1. Angelos interdum ad homines diuinitùs mitti, velut diuinæ voluntatis internuncios, ac diuinorum consiliorum executores & ministros.

Id manifestè constat ex Scriptura. Exod. 23. *Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te.* S. Luc 1. *Missus est Gabriel à Deo in ciuitatem Galileæ ad virginem, &c.* Act. 12. *Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis.*

An autem omnes omninò Angeli mittantur? &, si non omnes, quinam ex illis? controuersum est apud Theologos.

S. Thom. quæst. 112. art. 4. existimat Dominationes cæterosque superiores beatorum spirituum ordines nunquam mitti, sed tantùm reliquos ipsis inferiores.

Magister sententiarum in 2. dist. 10. dicit ordinariè quidem quatuor illos ordines su-

periores mitti non solere, sed tantùm inferiores; extraordinariè tamen etiam superiores illos mitti. Et S. Gregorius hom. 34. in Euang. videtur asserere S. Gabrielem fuisse supremum ordinis Seraphinorum. Quod etiam confirmari potest, ex eo quòd S. Paulus Hebr. 1. loquens de omnibus illis beatis spiritibus dicit: *Omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis.* Vbi obseruandum est Apostolum loqui de omnibus beatis spiritibus, sine vlla exceptione; cùm ibi de illis agat prout Christo Domino sunt inferiores; quod ad omnes spectare manifestum est. Et Isay. 6. dicit Propheta ad se vnum ex Seraphinis volasse.

Vtraque sententia probabilis est: secunda tamen probabilior videtur, quia magis ad sensum scripturæ videtur accedere.

Dicendum 2. Angelos mitti, & à Deo destinari ad custodiam hominum, non tantùm in genere, sed & in particulari; itaut cuique homini suus adsit Angelus tutelaris.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus est error Caluini, qui super illa verba Psalmi 90. *Angelis suis Deus mandauit de te*, ait, custodiam illam Angelorum esse falsum commentum.

Refellitur hic error, & nostræ assertionis veritas probatur 1. ex Scriptura. Gen. 48. *Angelus, qui eruit me de cunctis malis.* Iudith 13. *Custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem, & inde huc reuertentem.* Et S. Matth. 18. *Angeli eorum semper vident faciem patris mei, qui in cælis est.*

Probatur 2. ex S. Basil. lib. 3. contra Eunomium initio; *Quod adsit: inquit, singulis credentibus Angelus, tanquam pedagogus & pastor viam dirigens, nemo contradicet, qui memor fuerit verborum Domini, vbi dicit: ne contemnatis vnum de pusillis istis, quia Angeli eorum semper vident faciem patris mei*: & Psalmo 33. *aderit Angelus Domini in circuitu timentium eum*. Et S. Hier. in cap. 18. S. Matth. *magna est dignitas animarum, vt vnaquæque ob ortu natiuitatis habeat in custodiam sui Angelum delegatum*.

Probatur 3. ex communi consensu totius Ecclesiæ, quæ semper ita esse sensit. Quod colligitur ex Act. 12. vbi, cùm S. Petrus è carcere diuina virtute liberatus, pulsaret ianuam domus, in qua fideles congregati erant; cùm miraculum factum ignorarent, vnanimi consensu omnes dixerunt: *Angelus eius est*. Idem etiam colligi potest ex festo sancti Angeli custodis, quod à summo Pontifice institutum & approbatum, summo omnium consensu vbique receptum est.

Porro S. Thom. art. 5. docet Angelum custodem vnicuique homini adesse, & erga illum suo munere fungi ab eius ex vtro matris natiuitate, & non ante; vsque ad eiusdem mortem, & non post. Eo quòd ante natiuitatem infans censeatur esse, quasi pars quædam matris, & velut fructus adhuc in arbore pendens: vnde tunc per Angelum custodem, ipsius matris custodiri censetur. Post mortem verò non ampliùs egeat homo angelicâ custodiâ: cùm sit in termino viæ, nec vllus supersit merito vel demerito locus.

Obseruandum est autem (sicut docet S. Dionysius de Cælesti Hier. cap. 9.) non solùm hominibus singulis, sed præterea populis, regnis, prouinciis, ciuitatibus suos peculiares Angelos seu Archangelos esse à Deo præpositos. Quod etiam constat ex Scriptura. Daniel 10. Vbi dicitur Principem regni Persarum restitisse Gabrieli, à Deo Iudaici populi liberationem postulans: ille enim Persarum princeps non alius fuit, quàm bonus Angelus huius populi custos ac tutelaris; vt exponit S. Hieron. in eum locum & S. Greg. lib. 17. moral. cap. 8. Et apud eumdem Danielem cap. 1. S. Michael dicitur stare pro filiis Israël: quia nempe olim fuit custos synagogæ; sicut nunc Ecclesiæ, teste S. Greg. loco citato. Et S. Epiphanius hær. 51. Angelos illos quatuor, de quibus mentio fit Apoc. cap. 9. totidem populorum præsides & custodes interpretatur; scilicet Assyriorum, Babyloniorum, Medorum, atque Persarum.

Præterea singulis etiam rerum generibus atque speciebus præfici Angelos docet S. Augustinus lib. 83. quæstionum cap. 79. Vnde Apoc. 14. vnus Angelus dicitur habere potestatem super ignem: & cap. 16. alius vocatur *Angelus aquarum*: Neque id mirari debemus: si enim Deus ipse rerum omnium curam habere dignatur, & in Scripturis dicitur escam dare pullis coruorum, & fœnum iumentis, ac vestire lilia agri; quidni harum etiam rerum custodiam Angelis commiserit?

Vnde non sine ratione quidam Doctores

existimant ita exponi posse Scripturas, vt, dum alloquuntur creaturas rationis expertes, ignem, aquam, fontes, volucres, bestias, easque ad laudandum & benedicendum Deum inuitant; verba illa referantur ad Angelos custodes, quos rogamus, vt has omnes creaturas sibi commissas, ad Dei gloriam dirigant.

Monet etiam S. Thom. art. 4. ad. 1. quòd, quamuis cuilibet hominum Angelus aliquis ad custodiam deputetur, Christus Dominus tamen nullum habuit Angelum custodem, eo quòd non indigeret tali custodiâ; cùm esset impeccabilis, & ipse potiùs Angelorum custos dici deberet.

Innumera verò sunt beatorum illorum spirituum erga animas custodiæ suæ concreditas officia. Arcent dæmones, Iob 12. Increpant peccatores, Iudic. 2. Docent & instruunt, Dan. 9. Consolantur in afflictionibus, Iob. 5. Addunt animum & subministrant vires, 3. Reg. 19. Offerunt preces, Apoc. 8. Denique animas iustorum è corpore migrantes ad beatorum sedem deferunt, Luc 16.

Cùm igitur tot & tanta sint Angelorum beatorum in homines beneficia; sic vicissim hominum erga illos officia aliqua meritò requiruntur; quæ paucis verbis complectitur S. Bernardus serm. 13. in Psal. 90. vbi explicans hæc verba: *Angelis suis Deus mandauit de te: Quantam*, inquit, *debet tibi hoc verbum inferre reuerentiam, afferre deuotionem, conferre fiduciam; reuerentiam pro præsentiâ; deuotionem pro beneuolentiâ: fiduciam*

pro custodiâ. Verùm de his fusiùs in tractatu sequenti, cùm de sanctorum veneratione & inuocatione agemus.

SECTIO IV.

Qualis sit status damnationis reproborum Angelorum.

CERTVM est .1. Angelos præuaricatores statim post peccatum suum è cœlo esse deturbatos; vt dicitur Apoc. 12. *Locus illorum non est ampliùs inuentus in cœlo:* & in infernum detrusos, vt constat ex Epist. 2. S. Petri cap. 2. *Deus peccantibus Angelis non pepercit; sed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos.*

Quod quamuis ita sit, nihilominùs dæmones non semper in inferno detineri, sed aliquando Dei permissu inter homines super terram vagari, constat ex variis Scripturæ locis; vt S. Luc. 8. vbi plurimi dæmones à Christo ex vnius hominis corpore eiecti, rogauerunt eum, ne illis imperaret, vt in abyssum irent, sed in porcos ingredi permitteret.

Vnde S. Thomas q. 64. a. 4. rectè docet duplicem locum pœnalem dæmonibus à Deo assignatum esse: vnum quidem ratione culpæ suæ; & hic est infernus: aliũ verò ratione exercitationis humanæ; & hic est aër caliginosus terræ vicinus, in quo permissum est eis vagari, vt tentare, sicque exercere possint homines. Cùm autem vsque ad extremum iudicij diem exercitatio illa durare debeat; ideo ad illud vsque tempus (vt ait S. Doctor)

& Angeli mali nobiscum hîc versantur, vt impugnent; & boni, vt sublidio sint: post illum verò diem omnes mali, tàm Angeli quàm homines, in inferno per æternitatem detinebuntur; boni verò in cœlo manebunt.

Certum est 2. vt docet S. Thomas art. 3. dæmones esse doloris capaces & susceptibiles: non quidem illius doloris, qui est passio appetitus sensitiui, & percipitur organo corporeo; sed doloris purè spiritualis: qui (vt explicat idem S. Doctor) est quidam simplex actus voluntatis, quò refugit & auersatur aliquid, tanquam sibi contrarium & nociuum, vt mox explicabitur.

Cùm hæc igitur certa sint, difficultas est, an dæmones ab igne inferni torqueantur. Pro cuius resolutione

Dicendum est 1. ignem inferni, qui corporeus est ac materialis; à diuinâ iustitiâ tanquàm instrumentum assumi ad puniendos dæmones, hosq; proinde illo igne torqueri.

Quòd ignis ille, corporeus sit ac materialis, in dubium reuocare non licet; cùm & Scripturæ, & Patres hoc expressè asserant. Vnde S. Greg. Papa lib. 4. dialog. cap. 29. hoc tanquàm certum proponit, & de quo nulli ambigere liceat. Et S. Augustinus lib. 21. de de Ciuit. cap. 10. hoc tanquam certum affirmat. Et huic veritati communiter subscribunt SS. Patres.

Quòd autem ab illo igne dæmones torqueantur, constat ex Scripturâ. S. Matth. 25. vbi Christus Dominus dicit, ignem inferni paratum esse diabolo & Angelis eius. Et Apoc. 20. dicitur diabolus in stagnum ignis

missus, vbi cum bestia & pseudo-Propheta in æternum cruciandus est. Constat etiam ex S. Greg. & S. Aug. locis suprà citatis, in quibus asserunt, non tantùm corpora reproborum hominum, sed & illorum animas ab inferorum igne torqueri: eadem autem est ratio dæmonum.

Quæres, quomodo ille ignis, cùm sit corporeus, in dæmones, qui puri spiritus sunt, agere possit, illosque torquere?

Variæ sunt super hac re Theologorum sententiæ. Alij siquidem existimant dæmones ab igne torqueri, in quantùm ab illo detinentur, illique diuina virtute sunt alligati: vnde à S. Iuda in epistola canonica dicuntur dæmones *vinculis æternis sub caligine reseruari*. Alij dicunt eos ab igne torqueri; non tantùm quia eo detinentur & alligantur, sed prætereà ex eo quòd illum, tanquam sibi maximè disconueniens & nociuum apprehendunt; dum se ab illo in æternum detinendos continuò cogitant, nec ab illa cogitatione desistere possunt. Alij arbitrantur, ex illa detentione in iis (Deo ita volente) oriri tristitiam ac molestiam ei similem, quam hominis animus ex actuali sui corporis combustione experiretur. Alij docent ipsum ignem per qualitatem aliquam supernaturalem, ipsi à Deo inditam, realiter agere in dæmones, ipsisque dolorem & cruciatum incutere.

Verùm, quamuis hæc omnia probabiliter dici possint, certissima tamen omnium videtur esse sententia illa, quæ nihil certi hac in re definiri posse asserit: vnde S. Augustinus loco suprà citato, post multa super hac quæ-

ſtione ſubtiliſſimè diſputata, tandem ſapientiſſimè concludit: *Spiritus illos incorporeos pœnâ corporalis ignis affici, veris quidem, ſed tamen miris & ineffabilibus modis.*

Dicendum 2. pœnas dæmonum ſicut & damnatorum hominum fore æternas.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus olim fuit error Origenis, qui (vt refert Nicephorus lib. 17. hiſt. Eccl. c. 27. & 18.) exiſtimauit hominum damnatorum ipſorumque etiam dæmonum tormenta finem aliquando eſſe habitura.

Refellitur hic error, & noſtræ aſſertionis veritas probatur 1. ex Scriptura. S. Matt. c. 25. vbi Chriſtus Dominus refert hæc verba, quæ in extremo iudicio aduerſus reprobos prolaturus eſt: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius*: ex quibus verbis cùm conſtet ignem illum eſſe æternum, ſequitur illius pœnam fore quoque æternam, iuxta id quod ſubiungit; *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* 2. ad Teſſal. 1. de reprobis dicitur, quòd *pœnas dabunt in interitu æternas.* Et S. Iud. in epiſt. can. dicit Angelos reprobos, *vinculis æternis ſub caligine reſeruari.* Et Apoc. 20. dicitur, quòd *Diabolus miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, vbi cruciabitur in ſæcula ſæculorum.*

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio 3. cap. 1. de fide Catholica, in quo expreſsè definitum eſt, reprobos & malos cum diabolo pœnam perpetuam ſubituros eſſe.

Probatur 3. ex S. Aug. lib. de fide & operi-

bus, c. 15. vbi de reproborum damnatione loquens, *Erit*, inquit, *æterna eorum combustio, sicut & ignis æternus.* Et S. Ambr. lib. 7. in Luc. vbi hæc verba Isay. 66. (*Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*) de æternis damnatorum supplicis exponit.

Quæres, qua ratione pœna æterna dæmonibus iustè infligatur, cùm illorum peccatum fuerit quasi momentaneum?

Respondetur id iustissimè fieri tam respectu dæmonũ quàm etiam hominũ reproborũ.

1. Quia (vt ait S. August. lib. 21. de Ciuit. c. 12.) *Ille dignus est æterno malo, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum.*

2. Quia (vt dicit S. Thomas in Suppl. quæst. 99. art. 1.) pœna peccati taxatur secundùm dignitatem eius, in quem peccatur: vnde maiori pœnâ dignus esset, qui percuteret alapâ principem ac regem, quàm si cuicunque alteri priuato hanc iniuriam irrogaret. Atqui siue diabolus siue homo mortaliter peccans; contra Deum infinitæ maiestatis & excellentiæ peccat, eiusque honori summam (quantum in ipso est) infert iniuriam, dùm in creaturâ per peccatum finem vltimum constituit. Ergo infinitâ pœnâ dignus est. Cùm autẽ creatura, quæ in se finita est, pœnam secundùm intensionem acerbitatis infinitæ ferre non possit, pœna secundùm durationem temporis infinita illi subeũda est, quæ proinde iustè à Deo illis infligitur.

3. Quia (vt ait S. Greg. lib. 4. Dial. c. 44.) *Ad magnam iudicantis iustitiam pertinet, vt nunquam careant supplicio, qui in*

hac vita numquam voluerunt carere peccato. Qui enim in peccatum mortale propria voluntate labitur, se in eum statum iniustitiæ redigit, ex quo propriis viribus erui nusquam in æternum poterit: vnde ex hoc ipso quòd vult peccare, vult consequenter in peccato per totam æternitatem manere. Quare iustè à Deo peccator, non solùm ob actionem peccati, sed præsertim ob voluntatem in peccato permanendi, quæ (sicut dictum est) in æternum protenditur, pœnâ interminabili & æternâ plectitur.

SECTIO V.

Quæ sit dæmonum conditio quoad intellectum & voluntatem.

QVÆSTIONIS propositæ sensus est, an intellectus dæmonum ita sit obcæcatus, vt nullam ampliùs habeat veritatis cognitionem: an item eorum voluntas omninò sit obstinata in malo; & quæ sit illius obstinationis causa.

Quod spectat ad intellectum; obseruandum est, duplicem esse cognitionem veritatis; vnã speculatiuam; alteram practicam: & vtramque rursus esse, vel naturalem, vel supernaturalem. Hac obseruatione supposita,

Dicendum 1. cognitionem speculatiuam naturalẽ integram in dæmonibus post peccatũ mansisse, neque vllomodò fuisse diminutã. Ita S. Thom. 1. p. q. 64. a. 1. Quia in dæmonibus post lapsũ dona omnia naturalia integra remanserunt, vt docet S. Dionysius de diu.

nomin. cap. 4. & S. Aug. lib. 2. de Gen. ad litt. cap. 17.

Dicendum 2. cognitionem ſpeculatiuam ſupernaturalem non eſſe in dæmonibus totaliter ablatam, ſed valdè diminutam, vt docet S. Thom. ſuprà.

Quia ſcilicet de rebus ſupernaturalibus aliqua iis cognitio interdum conceditur, vel meditantibus Angelis, vel aliquibus aliis modis: quamquam, propriè loquendo, hæc cognitio in eis ſupernaturalis nonniſi materialiter dici debeat, vt rectè obſeruant aliqui Theologi: in quantùm ſcilicet eſt de aliquibus rebus ſupernaturalibus; non verò quòd procedat ab vllo habitu ſupernaturali fidei, quo propter peccatum, ſunt ſpoliati; neque ex vllo motiuo ſupernaturali, cuius in ſtatu damnationis ſunt incapaces.

Dicendum 3. cognitionem practicam de rebus agendis circa res morales, ſiue ſit ordinis naturalis, ſiue ſupernaturalis, fuiſſe dæmonibus ratione peccati detractam.

Probatur 1. ex Scriptura, in cuius variis locis dæmon vocatur homicida, mendax; vt S. Ioan. 8. *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur.* Item aliis in locis dæmones vocantur ſpirituales nequitiæ, Principes & Poteſtates tenebrarum. Et Ezech. 28. de primo Angelo dicitur: *Perdidiſti ſapientiam in decore tuo.*

Probatur 2. ex S. Aug. in Enchir. ad Laurentium art. 24. & 25. vbi dicit ignorantiam rerum agendarum, & concupiſcentiam nociuarum eſſe mala hominibus & dæmonibus communia,

Probatur 3. hac ratione: quia veritas & rectitudo iudicij practici desumitur ex recta ordinatione affectus & voluntatis erga bonum morale, vt docet in Ethicis Philosophus: Sed dæmones nullum habent, nec habere possunt affectum erga vllum morale bonum: Ergo nec etiam iudicium practicum verum & rectum.

Quod spectat ad voluntatem, dicendum est voluntatem dæmonum ita esse in malo obstinatam, vt nunquam possit flecti & conuerti in bonum. Ita S. Thom. art. 2.

Est de fide contra Origenem, qui ideò censebat tormenta dæmonum finem aliquando esse habitura: quia (vt refert S. Hieron. Ep. 61. aduersus Ioannem Hierosolymitanum) existimabat ipsos dæmones pœnitentiam aliquando esse acturos.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur ex eo quòd (vt docet S. Cyprianus in fine libri contra Demetrianum) *Quando istinc excessum fuerit, nullus iam pœnitentiæ locus, nullus satisfactionis effectus*: quod & Scriptura figuratè declarat Eccli. 11. *vbi ceciderit lignum, ibi erit*: quod autem hominis mors, hoc dæmoni casus fuit. Et Eccli. 9. dicitur quòd *nec ratio nec sapientia sit apud inferos*. Et Iob. 10. quòd ibi *nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*. Vnde S. Fulgentius lib. de fide ad Petrum cap. 3. dicit, *In igne inferni omnes Angelos præuaricatores, nec mala voluntate posse carere nec pœnâ*. Et infrà: *sic bonam amisisse voluntatem, vt amissam resumere nequeant*, Et S. Prosper lib. 3. de vita contemplatiua rectè obseruat damna-

tos mitti in tenebras ligatis manibus & pedibus: (vt dicitur S. Matth. 22.) eo quòd deinceps non possint bona vlla opera exercere.

Ratio autem, cur nullus sit dæmonibus & damnatis pœnitentiæ locus, est; quia nullus est gratiæ. Sicut enim hominibus in peccato mortali decedentibus, nullam ampliùs gratiam dare decreuit Deus, qua voluntates eorum ad pœnitentiam excitentur: sic nec Angelis post lapsum. Sine gratia autem, nec hominis, nec Angeli voluntas ad veram pœnitentiam conuerti potest, vt supponimus ex dicendis in tractatu de Gratia.

SECTIO VI.

Quomodo à dæmonibus homines impugnentur.

CERTVM est ex fide, dæmones ex Dei permissu posse homines impugnare, eosque ad malum incitare; idque reipsa aliquando, imò sæpissimè facere.

Id constat ex variis Scripturæ locis; vt Gen. 3. vbi refertur primos parentes ad peccatum fuisse à dæmone inductos. Et Epist. S. Petri cap. 5. *Aduersarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem deuoret.* Et Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem; sed aduersus principes & potesta-*

res, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus, &c.

Faciunt autem hoc dæmones, Deo non quidem volente, sed tamen permittente, illorumque peruersos conatus in electorum suorum bonum ordinante.

Vnde S. Thom. q. 114. a. 1. dicit, impugnationem hominum à dæmonibus ex ipsorum dæmonum malitiâ procedere; ordinem verò impugnationis esse à Deo; qui nouit malis benè vti, eaque ad bonum ordinare.

Sicut autem Deus homines à dæmonibus impugnari permittit; sic & ipsis, cùm impugnantur, gratiæ suæ auxilia subministrat; quibus, si velint, qualibet tentatione superiores possint euadere.

Vnde S. Paulus 1. Cor. 10. dicit: *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* Et 2. Cor. 12. *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphiset: propter quod ter Dominum rogaui, vt discederet à me; & dixit mihi: sufficit tibi gratia mea.*

Quæres, quomodo fiat illa hominis impugnatio per dæmonem?

Respondetur duobus præsertim modis fieri posse; dæmone scilicet aliquid vel intra hominem vel extra ipsum operante.

Primo enim modo tentare potest, vel commouendo spiritus vitales, in quibus species sensibiles continentur, & eas potentiis cognoscitiuis obiiciendo; sicque prauam ali-

quam imaginationem efformando, vel commouendo humores & spiritus in organo corporeo appetitus sensitiui; sicque indirectè voluntatem ad malum aliquod excitando.

Secundo autem modo (hoc est aliquid extra hominem operando) ipsum tentare potest; cùm aliquid verum vel apparens sensibus externis obiicit, vnde occasio alicuius peccati perpetrandi ipsi homini suggeratur. Ita S. Thomas, quæst. 111. a. 1. 2. 3. & 4. vbi fusè explicat qua ratione tàm boni quàm mali Angeli interiùs vel exteriùs in homines agere possint.

DE CREATIONE HOMINIS.

CAPVT IV.

De creatione hominis, ac ſtatu Innocentiæ.

SECTIO I.

Quid de creatione hominis ſentiendum ſit; & qualis ſit eius anima, an incorporea & immortalis.

POST creationem cæterarum omnium rerum, quæ ad mundi conſtitutionem & ornatum ſpectant, ſex diebus factam, ipſomet ſexto die hominem à Deo creatum ſeu formatum fuiſſe ſacræ litteræ teſtantur Gen. cap. 2. Et in primis quidem corpus ipſius hominis virtute diuinâ è limo terræ formatum fuiſſe; tum animam rationis capacem, & expertem corruptionis, eadem virtute diuinâ creatam,

& corpori inditam fuisse docent his verbis: *Formauit Dominus Deus hominem de limo terra, & inspirauit in faciem eius, spiraculum vitæ; & factus est homo in animam viuentem.*

Sunt autem hîc aliqua circa hominis creationem obseruanda.

Primum est, non solùm primi hominis, sed etiam omnium aliorum animas singulas immediatè à Deo creari, & corporibus infundi.

Ac proinde falsum esse & erroneũ id, quod censuit Tertullianus (vt refert S. Hieron. in Epist. ad Marcellinum & Anapsychiam:) scilicet animas generari ab animabus parentum, sicut corpora à corporibus; & simul cum semine traduci.

Probatur 1. hæc veritas ex Scripturâ. Psal. 32. *Qui finxit sigillatim corda eorum.* Zachar. 12. *Fingens spiritum hominis in eo.* Quibus locis ad hanc veritatem probandam vtitur S. Hieronymus Epistolâ ad Pammachium aduersus errores Ioannis Hierosolymitani.

Probatur 2. authoritate S. Leonis Papæ Epist. 93. ad Toribium cap. 10. vbi expressè dicit, *animas corporibus vniri, non ab alio, nisi ab opifice Deo, qui ipsarum est creator.* Ibidem etiam damnat errorem Origenis asserentis, animas diu ante corporum productionem fuisse creatas; definitque animas hominum non esse, priusquàm corporibus à Deo inspirentur. Et S. Hilarij lib. 10. de Trinit. ante mediũ, *Anima*, inquit, *opus est Dei; carnis verò generatio semper ex carne est.*

Nota

Nota quod S. Thomas quæſt. 118. c. 2. abſolutè pronunciat hæreticum eſſe dicere, animam intellectiuam traduci cum ſemine.

Secundum eſt, animam hominis eſſe ſubſtantiam purè ſpiritualem.

Probatur 1. ex Scriptura; in qua, vt plurimùm, anima humana vocatur ſpiritus: Eccle. 12. *Reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat; & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* S. Luc 23. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Galat. 5. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum.*

Probatur 2. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio 3. cap. 1. Vbi definitum eſt, *vtramque creaturam, ſpiritalem & corporalem, conditam eſſe à Deo; angelicam ſcilicet & mundanam: deinde humanam, quaſi communem ſpiritu & corpore conſtitutam.*

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui paſſim pro certò affirmant, animam hominis eſſe ſpiritum incorporeum; maximè S. Auguſtinus, qui variis in locis contrariam ſententiam refutat, vt lib. de hæreſibus hæreſi 86. & lib. 10. de Gen. ad litt. cap. 24. & ſequentibus, vbi errorem Tertulliani, animam corpoream aſſerentis, confutat; & epiſt. 28. ad S. Hieronymum, vbi ſic loquitur: *Incorpoream eſſe animam mihi fateor eſſe perſuaſum.* Et paucis interiectis: *Neque hæc perinde loquor, vt te, quæ tibi nota ſunt, doceam; ſed vt aperiam, quid firmiſſimè de anima teneam.* Eamdem veritatem probat S. Hieronymus in cap. 12. S. Matth. ex illis Chriſti Domini verbis: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam*

autem non possunt occidere. In eâdem etiam sententiâ sunt S. Gregorius Papa lib. 21. moral. cap. 2. S. Gregorius Nazianzenus Apologetico 1. non longè ab initio, S. Ambrosius lib. de Noe & arca cap. 25. & lib. de bono mortis cap. 9. & communiter omnes alij.

Tertium est, animam humanam, cùm sit spiritualis, esse quoque à corpore independentem, ac proinde immortalem.

Constat 1. ex Scriptura, quæ innumeris propè in locis id asserit: vt Sap. 2. *Nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum; quoniam creauit Deus hominem inexterminabilem.* Et cap. 3. *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis.* 2. Cor. 5. *Audemus, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & præsentes esse ad Dominum.*

Constat 2. ex Concilio Lateranensi sub Leone, in quo id expresse definitum est his verbis: *Damnamus & reprobamus omnes asserentes, animam intellectiuam mortalem esse, aut vnicam in cunctis hominibus; & hæc in dubium vertentes.*

Constat 3. ex S. Dionysio cap. 4. de diu. nom. vbi dicit, *Animas humanas esse intellectuales; & habere substantialem vitam inconsumptibilem.* Et S. Ambrosius citato lib. de bono mortis cap. 9. & communiter alij SS. Patres, ex eo quòd anima spiritualis sit, inferunt & probant illam esse quoque incorruptibilem & immortalem.

Constat 4. rationibus, quibus hæc veritas à Philosophis & Theologis probari solet. Quæ rationes petuntur 1. ex ipsius animæ po-

tentiarumque eius præstantiâ, ac vi operatrice illuminata, quæ in omnes res existentes & possibiles, tanquàm in obiecta sibi propria, ferri potest: quod quidem formis materialibus nusquam competit, vt inductione constat. 2. ex naturali appetitu beatitudinis ipsi animæ indito, qui frustrà esse dici non debet; nec tamen vllis bonis creatis in hac vita expleri potest, vt experientiâ satis est compertum. 3. ex operationibus quibusdam ipsius animæ, à corpore omninò independentibus; quales sunt plurimæ cogitationes rerum vniuersalium aut purè spiritualium. Si enim anima operari potest independenter à corpore; poterit etiam esse independenter ab eodem; cùm (iuxta receptum axioma Philosophorum) modus operandi sequatur modum essendi. 4. denique ex consideratione diuinæ iustitiæ. Cùm enim plurima opera mala ab hominibus committantur, ob quæ nullam in hac vita pœnam luunt; multa etiã opera bona exerceantur à iustis, ob quæ nullam à Deo recipiunt mercedem: hinc sequitur aliam esse vitam, in qua à Deo summè iusto, & malis supplicium debitum, & bonis præmium meritum, retribuatur. Hoc argumento vsus est S. Chrysostomus ser. 4. de prouidentia: *Si*, inquit, *nihil est post hanc vitam, ne Deus quidem est: sin Deus est, iustus est: quòd si iustus sit, pro dignitate vnicuique retribuet.*

Quartum denique in creatione hominis seruandum, est, qua ratione dicatur, factum illum esse ad imaginem & similitudinem Dei.

S. Auguſtinus tract. 3. in S. Ioan. exiſtimat id eſſe; quia mente rationis capaci præditus eſt. S. Hieron. Epiſt. 146. quia voluntatem habet liberam, quam in vtramuis partem flectere poteſt. S. Ambr. lib. de bono mortis cap. 5. hanc Dei ſimilitudinem & imaginem in virtute conſtituit; *Fuga malorum*, inquit, *ſimilitudo Dei eſt, & virtutibus imago Dei acquiritur.* S. Ioan. Chryſoſt. hom 10. in Gen. in imperio & dominatu, quem homo ſuper animantes, aliaſque creaturas ſibi inferiores, à Deo accepit.

Poſſunt conuenientiſſimè hæ & aliæ ſimiles SS. Patrum ſententiæ ſimul iungi; ita vt ad perfectam imaginis & ſimilitudinis cum Deo in anima humana complendam rationem, ſingulæ aliquid conferre cenſeantur: atque ita homo dicatur eſſe ad imaginem & ſimilitudinem Dei factus, in quantùm eſt rationis capax, arbitrij libertate præditus, imperio & dominatu in creaturas ſibi inferiores à Deo donatus, & virtutum ac ſanctitatis decore ornatus.

SECTIO II.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad intellectum.

QVÆSTIO hæc, ſicut & illa, quæ ſectione ſequenti proponetur, intelligenda eſt de homine in ſtatu illo, in quo primùm à Deo creatus fuit, qui communiter vo-

catur status Innocentiæ, seu iustitiæ originalis. De homine igitur in illo statu, quæritur qualis fuerit illius conditio quoad intellectum. Pro cuius resolutione,

Dicendum 1. Adamum in creatione accepisse à Deo perfectissimam scientiam & cognitionem rerum omnium naturalium. Ita S. Thom. 1. p. quæst. 94. a. 3.

Constat ex eo quòd Eccl. 17. de primis parentibus dicitur, quòd Deus *Disciplinâ intellectus repleuit illos, creauit illis scientiam spiritus, & sensu repleuit cor illorum.* Tum etiam ex eo quòd Gen. 2. Adamus Dei iussu cunctis animantibus nomina propria imposuit: vnde sequitur, illum omnium animantium naturas callere debuisse: nomina enim, quæ vera & propria sunt, debent naturis rerum congruere. Hoc argumento, ad probandum perfectam rerum omnium in Adamo fuisse scientiam, vtitur S. Chrysost. hom. 14. in Gen. & post illum S. Thomas suprà.

Dicendum 2. quòd, quamuis Adamus clarè & intuitiuè diuinam essentiam non cognouerit, illum tamẽ longè altiorẽ & perfectiorem Dei cognitionem habuisse, quàm nos modò habeamus. Ita S. Thom. suprà art. 1.

Quòd claram essentiæ diuinæ visionem non habuerit, rectè probat S. Doctor, ex eo quòd, si eam habuisset, à Deo per peccatum auerti non potuisset, sicut nec possunt nunc beati in cœlo.

Quòd autem cognitio illa, quam de Deo habuit, altior & perfectior fuerit eâ, quam nunc habemus, constat. ex eo quòd, cùm nos

haberet corpus tale, quod (vt ait Sapiens cap. 9.) aggrauaret animam, & ſenſum deprimeret; cúmque (vt poſteà dicetur) inferiores animæ potentiæ in illo ita eſſent ordinatæ, vt perfectè ſuperioribus ſubderentur, nec eas vllo modo impedirent: hinc fiebat (vt ait S. Doctor), quòd homo non impediebatur per res exteriores à clarâ & firmâ contemplatione rerum intelligibilium, quarum cognitionem per primæ veritatis irradiationem faciliùs percipiebat. Additque ex S. Auguſtino lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 33. probabiliter dici poſſe, Deum tunc primis hominibus locutum fuiſſe, ſicut loqui ſolet Angelis, ipſa incommutabili veritate illuſtrans mentes eorum; etſi non cum tantâ participatione diuinæ lucis.

Dicendum 3. Adamo ante peccatum myſteria aliqua ſupernaturalia diuinitùs fuiſſe reuelata; ea ſcilicet, quorum cognitio in primo illo ſtatu fuit ipſi neceſſaria. Ita S. Thom. art. 3.

Vnde S. Epiphanius initio Panarij aduerſus 80. hæreſes, dicit myſterium ſanctiſſimæ Trinitatis fuiſſe ab Adamo cognitum. Et S. Doctor 2.2. quæſt. 2. a. 7. aſſerit eidem Adamo diuinitùs innotuiſſe myſterium Incarnationis; non quidem vt fuit inſtitutum ad liberandum humanum genus à peccato; ſed vt ordinatum erat ad beatificandos homines, ſeu ipſos ad claram Dei viſionem perducendos; quam ipſi propriis viribus nec mereri nec aſſequi vnquam potuiſſent. Sunt etiam aliqui Theologi qui probabile eſſe exiſtimant, Adamum cognouiſſe bonorum Ange-

lorum meritum & beatitudinem, ſimulque malorum caſum & damnationem; tùm ad eius conſolationem, cùm intelligeret nonnullos homines, ex ipſo oriundos, in eorum locum aſciſcendos eſſe, tùm etiam ad propriam cautelam. Cætera verò quæ neque ex principiis naturalibus ſciri poſſunt, nec ad homines rectè gubernandos in ordine ad finem ſupernaturalem pertinent, rectè à S. Thoma, ſuprà, Adamum latuiſſe dicuntur.

SECTIO III.

Qualis fuerit conditio primi hominis quoad voluntatem & alias animæ potentias.

DICENDVM 1. Adamum in creatione gratiam ſanctificantem à Deo accepiſſe; ſiue eàm poſt creationem à Deo acceperit, ſiue (quod probabilius videtur) in eâ creatus fuerit.

Probatur 1. ex Scriptura. Eccli. 7. *Deus fecit hominem rectum*: atqui non potuiſſet eſſe rectus ſine gratiâ; quia paſſim in Scripturâ rectitudinis nomine denotatur, gratia & ſanctitas. Iob. 1. *Erat vir ſimplex & rectus.* Pſal. 7. *Saluos facit rectos corde.* Item Epheſ. 7. *Renouamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate*: quibus verbis ſignificat Apoſtolus, nos per Chriſti

Domini merita renouari ad eam iustitiam & sanctitatem, in qua initio conditi sumus.

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 5. vbi anathema dicitur *ei, qui non confitetur primum hominem Adam, cùm mandatum Dei in Paradiso fuisset transgressus, statim iustitiam & sanctitatem, in qua constitutus fuerat, amisisse.*

Probatur 3. ex SS. Patribus. Idipsum enim docent S. Basilius hom. 10. in Hexaëmeron. & S. August. lib. 14. de ciuit. cap. 11. & 17.

Dicendum 2. primum hominem simul cum gratiâ sanctificante accepisse reliquas virtutes, & dona Spiritus sancti, quæ ipsius gratiæ infusionem comitantur.

Constat 1. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. vbi docet nos in baptismo accipere veram & christianam iustitiam & sanctitatem, quam Adamus suâ inobedientiâ sibi & nobis perdidit. Et initio eiusdem capitis dicit, illam iustitiam & sanctitatem consistere in susceptione gratiæ & donorum. Quòd si eam iustitiam sibi Adamus perdidit, ergo eam priùs habuit.

Constat 2. ex S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 12. vbi dicit, quòd *creauit Deus hominem innocentem, rectum, probum, omni virtutum genere exornatum.*

Dicendum 3. præter supradicta, primum hominem accepisse à Deo aliud insigne donum, cuius beneficio appetitus sensitiuus, tùm concupiscibilis, tùm irascibilis, ita erat parti superiori animæ ac rationi subiectus; vt nunquam, nisi ex illius præscripto & imperio,

moueretur ; nihilque ſaltem inordinatum, poſſet præueniendo rationem appetere.

Conſtat 1. ex Concil. Trid. ſeſſ. 5. cap. vltimo, vbi explicans verba Apoſtoli, Rom. 7. ſenſualitatem peccatum appellantis, ait, hãc ſenſualitatem, id eſt appetitum ſentientem, motibus ſuis inordinatis rationem præuenientem, dici peccatum, quia à peccato eſt, & ad peccatum inclinat: quòd ſi à peccato eſt, ergo ante peccatum non erat.

Conſtat. 2. ex S. Auguſtino lib. 2. de peccato originali contra Pelagium cap. 35. vbi dicit in ſtatu innocentiæ motus ſenſualitatis futuros fuiſſe obedientes *imperio tranquilliſsimæ charitatis.*

Dicendum 4. donum illud perfectæ ſubiectionis appetitus ſenſitiui ſub imperio rationis fuiſſe gratuitum, & naturæ hominis minimè debitum; ac proinde ſupernaturale.

Probatur tùm ex eo quòd inter articulos Michaëlis Baij à Pio 5. & Gregorio 13. damnatos hîc erat: *Integritas primæ conditionis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed debita eius conditio.* Tùm etiam quia ex communi Theologorum conſenſu, poſt peccatum omnia naturalia in homine integra remanſerunt; quia peccatum, quatenùs præcisè peccatum eſt, nulli perfectioni purè naturali repugnat: Atqui certum eſt in hominibus prædictam illam ſubiectionem ampliùs non reperiri: Ergo hæc ipſi naturalis eſſe dici non poteſt.

Porrò ad illud donum ſubiectionis ſuprà explicatum, accedit aliud non minùs excellens; dominium ſcilicet, quod homini ſuper

omnia animalia in ſtatu innocentiæ perfectè competebat, vt conſtat ex cap. 1. Gen. Quamuis autem hoc dominium naturaliter homini conuenire videatur, multò perfectiùs tamen illud diuino munere habuiſſet, ſi in ſtatu innocentiæ perſeueraſſet. Tunc enim (vt rectè obſeruat Caietanus ad q. 96. a. 1.) non ſolùm ſubiecta, ſed etiam ſubdita & obtemperantia ſibi homo habuiſſet animalia: nunc autem, etſi naturaliter homini ſubiecta ſint, illi tamen nec ſubduntur, nec obediunt, vt ſatis experientiâ conſtat.

Dicendum eſt 5. probabiliſſimum eſſe iuſtitiam originalem, in qua primus homo conditus eſt, non fuiſſe vnum aliquem ſimplicem habitum, quo totus homo rectus & perfectus euaderet; ſed potiùs fuiſſe quamdam aptiſſimam plurimorum habituum ſupernaturalium complexionem; quorum alij in intellectu, alij in voluntate, alij denique in inferiori animæ parte reſiderent; quibus proinde totus homo ſecundùm omnes facultates ſuas perficiebatur in ordine ad finem, ad quem creatus eſt. Ita Pererius lib. 5. in Gen. num. 88. Salianus in annal. veteris teſtam, ad diem 6. creationis num. 78. & plures alij.

Ratio eſt; quia vnus & ſimplex habitus non potuiſſet tam multiplices & varios effectus producere, & tam diuerſas facultates regere ac mouere, ac in ſubiectis adeò differentibus reſidere.

Dicendum 6. primum parentem non ſibi ſoli iuſtitiam originalem à Deo accepiſſe, ſed etiam ſuis poſteris; id eſt illam ab ipſo, ſi

non peccasset, in posteros fuisse transfundendam.

Id ex fide certum est, vt patet ex doctrinâ & definitione Concilij Tridentini sess. 6. cap. 7. asserentis, Adamum per suam inobedientiam sibi & nobis perdidisse iustitiam illam, quam à Deo acceperat. Et sess. 5. can. 2. anathema dicitur ei, qui asseruerit Adæ præuaricationem sibi soli, & non eius propagini nocuisse; & acceptam à Deo sanctitatem & iustitiam illum sibi soli, & non etiam nobis, perdidisse: hanc autem ille nobis perdere non potuisset, nisi eam in nobis transfundendam accepisset.

SECTIO IV.

An in statu innocentiæ homo fuisset immortalis.

DVPLEX est immortalitas, vt notat Magister in 2. dist. 19. vna, qua quis potest non mori; altera, qua non potest mori. De priore tantùm quæstio intelligenda est: certum est enim secundùm immortalitatis genus, proprium esse tantùm status gloriæ post resurrectionem. Hac distinctione suppositâ

Dicendum est hominem in statu innocentiæ futurum fuisse immortalem priori modo; hoc est, quòd si non peccasset, potuisset non mori.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat 1. ex Scripturâ, Sap. 1. *Deus mortem non fecit:* &

cap. 2. *Deus creauit hominem inexterminabilem; inuidiâ autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum.*

Conſtat 2. ex Conciliis Mileuitano can. 1. & Tridentino ſeſſ. 5. vbi hæc veritas tanquàm fide certa definita eſt.

Quæres, quanam ratione fieri potuiſſet, vt homo in illo ſtatu immortalis extitiſſet; ſiquidem corpus eius, vtpote ex quatuor elementis compactum, naturâ ſuâ fuiſſet diſſolubile?

Reſpondetur immortalitatem hominis in ſtatu illo cauſandam fuiſſe, tùm ex prouidentiâ Dei ſpeciali, qua fuiſſet ab omni læſione agentium externorum præſeruatus; tùm etiam ex eſu fructuum arboris vitæ, quibus, præter id quod illis cum aliarum arborum fru ibus commune erat; nempe alere & nutrire hominem, duplex adhuc inerat vis: vna, reparandi humoris radicalis, illiuſque in primigeniam puritatem reſtituendi: altera caloris natiui corroborandi, ipſiuſque vigorem priſtinum reſtaurandi.

Ita S. Thom. quæſt. 97. art. 4. cap. 26. & conſtat præterea ex S. Auguſt. lib. 14. de Ciuit. vbi etiam docet hominem in ſtatu innocentiæ, non ſolùm immortalem futurum fuiſſe, ſed & impaſſibilem; hoc eſt, omnis læſionis & immutationis corruptiuæ expertem. Quod & probat S. Doctor art. 2. ex eo quòd, ſi paſſibilis fuiſſet, fuiſſet etiam corruptibilis, ac proinde mortalis: quod enim pati poteſt aliquid naturæ ſuæ contrarium, poteſt etiam corrumpi.

Obſeruandum eſt autem 1. ex S. Doctore

citato art. 4. lignum illud vitæ, virtutem habuisse conferendi immortalitatem, non absolutè & simpliciter, ita vt qui semel de illius fructu comedisset, mori ampliùs non potuisset: sed tantum vsque ad certum aliquod & determinatum tempus; quo elapso, vel homo ad statum gloriæ translatus fuisset, vel illius esu iterùm vti debuisset.

Obseruandum 2. ex eodem S. Doctore quæst. 102. a. 1. Paradisum illum, in cuius medio dicitur Gen. 3. lignum vitæ plantatum fuisse, & in quem primus homo post creationem à Deo translatus est, esse verum & corporeum locum in partibus Orientis situm, & maximâ aëris temperie præditum.

Constat 1. ex cap. 2. Gen. vbi & locus & arbores & flumina Paradisi adeò accuratè commemorantur, vt manifestè appareat eâ narratione non aliquid mysticè & figuratè significari, vt Philo & Origenes falsò existimarunt; sed historiam veram proponi, vt rectè probat S. Chrys. hom. 13. in Genesim.

Constat 2. ex traditione Ecclesiæ, cuius testis est sexta Synodus generalis actione 13. vbi approbatur epistola Sophronij, quæ actione 11. recitata fuerat; in qua Epistola Origenistæ damnantur ex eo quòd, præter plurimos alios errores, etiam *contra paternam & Apostolicam traditionem, Paradisi plantationem proiecerint.*

Quæres, an adhuc extet ille Paradisus; an verò aquis diluuii, vel aliquo alio modo fuerit destructus?

Respõdetur S. Irenæum lib. 5. contra hær. c. 5. S. Athanasium in Epistolâ de Nicænâ Sy-

nodo cap. 3. & quoſdam alios ſanctos Patres exiſtimare Paradiſum illum adhuc extare, in eumque Enoch & Eliam fuiſſe tranſlatos,ibique etiamnum adhuc viuere. Sunt econtrà quidam alij, qui illum non ampliùs extare ſentiunt. Alij denique mediâ viâ incedentes, regionem illam,in qua Paradiſus erectus fuit, adhuc extare quidem arbitrantur; ipſas tamen loci delicias, arbores, fontes, aliaque ornamenta, Deo volente,ita exoleuiſſe, vt mirum non ſit, certa eius aliqua veſtigia nuſquam gentium reperiri.

DE LAPSV HOMINIS.

CAPVT V.

De lapsu hominis, & peccato originali.

SECTIO I.

Quale fuerit primorum parentum peccatum.

SVPPONIMVS 1. (sicut docet Sacra Scriptura. Gen. 3.) diuinæ sapientiæ visum fuisse, hominem à se recenter conditum imposito præcepto sibi declarare subiectum: cæteris enim arboribus Paradisi ad esum concessis, vnius tantùm exceptio facta est; à cuius fructibus, Deo ita iubente, abstinere deberet.

Quod quidem præceptum (vt obseruat S. Chrysost. hom. 14. in Gen.) probandæ obedientiæ conuenientissimum fuit, quippe quod datum est, non de malo aliquo vitando, aut

bono faciendo, quod naturæ lex, aut recta ratio vitandum, aut faciendum dictaret; sed quod ex sola iubentis voluntate penderet, ac sola Dei authoritate niteretur.

Supponimus 2. ex eodem cap. 3. Gen. primos parentes, Deo ita permittente, fuisse à dæmone tentatos: *Neque enim*, vt ait S. Aug. lib. 11. de Gen. cap. 4. *magna laus illis fuisset; si propterea benè viuerent, quia nemo malè viuere suaderet.*

Quamuis autem Caietanus & aliqui alij narationem tentationis illius, quæ in illo Genesis loco habetur, esse mysticam & figuratam; nec vllum serpentem exteriùs interuenisse; sed diabolum, qui sæpe in Scripturis serpentis nomine designatur, per suggestionem merè internam primos parentes impugnasse: illa tamen opinio meritò ab omnibus reiicitur; communisque & receptissima Doctorum sententia est, dæmonem in hac tentatione veri serpentis organo vsum fuisse; eaque omnia, quæ in illo cap. 3. referuntur, non figuratè, sed propriè & litteraliter intelligenda esse; vt de facto intellexerunt S. Aug. lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 27. & 28. S. Chrysost. hom. 16. in Gen. & communiter alij omnes,

His præsuppositis, quæritur, quale fuerit peccatum, quod primi parentes cõmiserunt; cũ tentationi dæmonis cõsenserũt, & de fructu vetito comederunt. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. non vnum sed multiplex fuisse illorum peccatum.

Ita S. Doctor opusculo 2. cap. 190. vbi docet quinque modis Euam peccasse. *Primo*

enim, inquit, *peccauit peccato superbiæ, quâ inordinatè excellentiam appetijt. 2. curiositatis, quâ scientiam vltra terminos sibi præfixos concupiuit. 3. gulæ, quâ suauitate cibi permota est ad edendum. 4. Infidelitatis, per falsam æstimationem de Deo, dum credidit verbis diaboli contra Deum loquentis, 5. inobedientiæ, præceptum Dei transgrediendo.* Addi potest & sextum, scandali scilicet; quia fuit in lapidem offensionis, & in petram scandali viro suo, & per ipsum omni generi humano: postquam enim ipsa peccauit, virum quoque suum ad peccandum induxit. Qui quidem præter alia supradicta peccata, quæ ipsi cum vxore communia fuerunt, peccauit insuper (vt notat S. August. suprà cap. 42.) peccato inordinati erga vxorem amoris, eligens potiùs Deo displicere, quàm vxorem contristare.

Dicendum 2. inter illa primorum parentum peccata, primum & præcipuum esse peccatum superbiæ. Ita S. Doctor 2. 2. quæst. 163. art. 1.

Constat 1. ex eo quòd Eccl. 10. dicitur *Initium omnis peccati, superbia*. Et Tob. 4. *In ipsâ enim initium sumpsit hominis perditio.*

Constat 2. ex S. Greg. lib. 4. moral. cap. 9. *Duas*, inquit, *ad intelligendum se creaturas fecerat Deus, angelicam scilicet & humanã; vtramque verò superbia perculit.* Eaque est communis SS. Patrum sententia, ac præsertim S. Augustini lib. 14. de Ciuit. cap. 13. & 15. S. Fulgentij lib. 2. de Incarnatione & gratia Christi cap. 22. Et S. Bernardi ser. 1. de Aduentu.

Constat 3. ea ratione, qua vtitur S. Doctor suprà: cùm enim in statu innocentiæ pars inferior animę superiori perfectè subdita esset, prima inordinatio appetitus humani non potuit esse circa bonum aliquod sensibile: vnde sequitur, quòd fuerit circa bonum aliquod spiritale, quod appetiit suprà mensuram sibi ex diuinâ regulâ præstitutam. Et hoc superbiæ proprium est.

Quæres in quo positum fuerit peccatum illud superbiæ primorum parentum?

Respondetur in eo positum fuisse, quòd vterque illorum inordinatè diuinam similitudinem appetiit, idque duobus modis (vt docet S. Thom. sup. art. 2.) Primò quantùm ad scientiam boni & mali: vt scilicet per virtutem propriæ naturæ determinaret sibi, quid esset bonum, & quid esset malum ad agendum: vel etiam vt per se ipsum præcognosceret, quid sibi boni vel mali esset euenturum. Secundò quãtùm ad potestatẽ operandi: vt scilicet virtute propriæ naturæ operaretur ad beatitudinem consequendam: vnde S. Augustinus lib. 11. de Gen. ad litt. cap. 30. dicit quòd *menti mulieris inerat amor propriæ potestatis, & quadam de se superba præsumptio*: & in Enchir. cap. 45. de peccato primi hominis loquens dicit, quòd *per superbiam homo in sua potiùs esse quàm in Dei potestate dilexit.*

SECTIO II.

An peccatum primi hominis in eius posteros traducatur.

CERTVM est Adamum per suam præuaricationem, non tantùm sibi nocuisse, sed etiam posteris suis: (vt expressè definitum habetur in Concilio Tridentino sess. 5. can. 2.) ipsosque proinde simul cum illo per primum eius peccatum amisisse originalem iustitiam eiusque dotes omnes; mortemque ac ærumnas varias corporis & animæ incurrisse.

Sed ex omnibus malis, quæ primi hominis præuaricatio secum inuexit, nullum grauius & acerbius maculâ illâ & fœditate originali, quam in ipso conceptu contrahunt omnes, qui de vitiata illius propagine oriuntur. De qua nunc quæritur, an veram & propriam peccati rationem habeat; seu an posteri Adami propriè dictum peccatum ab ipso contrahunt. Pro cuius resolutione

Dicendum est peccatum primi hominis in eius posteros tradùci; illosque in primo conceptionis momento, quo anima corpori organisato infunditur, contrahere ab ipso peccatum originale.

Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Pelagianorum; qui (vt refert S. Aug. lib. 3. de peccat. meritis ac remissione cap. 6. & lib. de hæresibus hæresi 88.) asserebant pueros nullum ex primo parente peccatum contrahere; mortem & alios eiusmodi defectus fuisse ipsis in prima creatione naturales;

hominesque tales post Adami peccatum nasci, quales ante ipsius peccatum nati fuissent; adeoque peccatum illud Adami humano generi obfuisse, non propagatione, sed exemplo; quatenùs imitati sunt eum omnes, qui posteà peccauerunt. Huic Pelagianorum errori posteà subscripserunt Albigenses, Anabaptistæ, & alii, qui videri possunt apud Bellarm. tom. 4. lib. 4. cap. 2.

Refellitur hic error, & opposita veritas probatur 1. ex Scriptura. Psal. 50. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*: quæ verba de peccato originali explicat S. Aug. in narratione in ipsum Psalmum. Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, &c. in quo omnes peccauerunt.*

Probatur 2. authoritate Concilij Arausicani secundi can. 2. & Concilij Trid. sess. 5. can. 2. in quibus definitum est, per primi hominis inobedientiam, non tantùm mortem & pœnas corporis, sed etiam peccatum (quod est mors animæ) in omne genus humanum transiisse.

Probatur 3. ex S. Cypr. lib. 3. Epist. 8. ad Fidum; *Infans*, inquit, *recens natus nil peccauit, nisi quòd secundùm Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ primâ natiuitate contraxit.* Et S. Ambr. lib. de Apologia Dauid cap. 11. *Antequàm nascamur*, inquit, *maculamur contagio: antequàm vsuram lucis, originis ipsius excipimus iniuriam, in iniquitate concipimur.*

Probatur 4. ex eo quòd baptismus ex Christi institutione & præcepto necessarius est,

non solùm adultis, sed etiam infantibus; vt è potestate dæmonis eripiantur,& remissionem peccati percipiant; vt patet ex orationibus, quas baptismi Sacramento Ecclesia præmittit. At baptismus non confertur infantibus in remissionem peccatorum actualium, quæ committere non potuerunt, & ob quæ in potestate dæmonis esse,dici non possunt. Ergo baptismus datur illis in remissionem peccati alicuius, quod à primo parente contraxerunt.

Obseruandum 1. peccatum illud originis traduci in posteros ex Adami personâ: vnde, dicit Apostolus 1. Cor. 15. quòd *in Adam omnes moriuntur*: & in Concilio Trident.suprà, dicitur Adamum, non sibi soli, sed etiam posteris gratiam perdidisse. Ex quo sequitur, quòd, si Eua peccante Adamus non peccasset, eius posteri nullum in origine peccatum contraxissent.

Obseruandum 2. non solùm aliquos Adami posteros, sed omnes omninò, qui ab eo viâ ordinariâ propagantur, peccatum originale contrahere, vt manifestè constat ex ante dictis. Quod quamuis verum sit, Doctores tamen ab hac generali regula sanctissimam virginem Dei genitricem Mariam excipiunt: *De qua propter honorem Domini* (vt loquitur S. Aug. lib. de natura & gratia cap. 36.) *nullam prorsùs cùm de peccatis agitur, oportet habere quæstionem*. Et quamuis super hac re nihil adhuc ab Ecclesia definitum fuerit, imò Sixtus V. in extrauagant. *graue nimis*, de reliquiis & veneratione Sanctorũ, prohibuerit, ne quis affirmantem aut negantem

partem hæreticam esse censeat; ea tamen sententia, quæ asserit sanctissimam illam Virginem ab omni originalis peccati labe fuisse prorsùs immunem, adeò vnanimi doctorum Catholicorum zelo propugnatur, vt Paulus V. Pontifex maximus decreto suo prohibuerit, nequis in concionibus, lectionibus, aut quibuscunque actibus publicis contrarium auderet asserere. Quam prohibitionem Gregorius XV. eius successor ad priuata etiam colloquia extendit. Et inter decreta nobilissimæ scholæ Sorbonicæ illud est obseruatu dignum, quo immaculatam sanctissimæ Deiparæ Conceptionem impugnari à suis prohibuit; imò potiùs ab illis quacunque data occasione propugnari & stabiliri voluit: & ad illius decreti obseruationem eos iureiurando peculiari obstrinxit. In quo & suam in tuenda Virginis immaculatæ dignitate pietatem ostendit, & omnibus aliis facem prætulit ad id præstandum.

SECTIO III.

Quid sit propriè peccatum originale.

OBSCVRA & difficilis est hæc quæstio; siquidem (vt rectè dixit S. Aug. lib. 1. de moribus Ecclesiæ cap. 22.) *Nihil est peccato originali ad prædicandum notius, nihil ad intelligendum secretius.* Et certè antiquorum Patrum vestigiis inhærere meliùs fuisset, qui (vt refert idem S. Doctor lib. 3. de peccat. meritis & remissione cap. 6.) sum-

pliciter credebant Adami posteros peccatum verè incurrere, & esse naturâ filios iræ, vt loquitur Apostolus; nec vlteriùs, quid esset illud peccatum originale, inquirebant. Verùm, cùm huius temporis hæretici super hac re varia dogmata praua & erronea protulerint, multùm interest in hac quæstione saltem agnoscere, quid à veritate Catholica sit alienum, ac proinde quid repudiandum; vt posteà, quid tutò teneri possit, faciliùs innotescat.

Duæ sunt igitur præcipuæ hæreticorum huius temporis super hac quæstione sententiæ, quæ breuiter hîc à nobis refutandæ sunt.

Prima est Matthiæ Illyrici, qui in variis libellis à se editis asseruit, vel potiùs somniauit, originale peccatum esse substantiam quamdam à dæmone factam, quæ sit ipsius dæmonis viua & essentialis imago, quæ per peccatum primi hominis rationali animæ cuiusque posterorum eius ita impressa sit, vt illam totam substantialiter corruperit, & in imaginem diaboli transformauerit.

Refellitur hic error in primis ex eo quòd peccatum non est substantia, sed potiùs priuatio & defectus, vt supponimus ex tractatu de peccatis. Deinde ex eo quòd dicitur Gen. 1. *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona.* Capite autem 1. S. Ioan. dicitur, *omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.* Cùm igitur omne id, quod aliquam existentiam realem habet, à Deo factum sit; & quidquid à Deo factum est, valdè bonum sit: hinc manifestè sequitur, peccatum, quod est essentialiter malum, non posse

esse aliquid, quod existentiam realem habeat; nec proinde esse substantialem aliquam diaboli imaginem.

Secunda sententia est Lutheri art. 2. de concupiscentia remanente in baptizatis, & Caluini lib. 2. instit. cap. 1. parag. 8. qui asserunt peccatum originale nihil aliud esse, quàm concupiscentiam, seu inordinationem potentiarum inferiorum animæ; quam vocant hæreditariam naturæ nostræ corruptionem seu prauitatem, quæ reos nos facit damnationis.

Refellitur hic error 1. authoritate Scripturæ. Rom. 8. *Nihil ergo damnationis iis, qui sunt in Christo Iesu*; per baptismum scilicet, vt explicat Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5. Atqui in baptizatis remanet concupiscentia & inordinatio illa inferioris appetitus, iuxta illud Rom. 7. *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*: Et ad Galat. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.* Ergo, &c. Et in Epist. Canonica S. Iacobi cap. 1, *Concupiscentia cùm conceperit, parit pecccatum*: quem locum explicans S. Aug. lib. 6. cap. 15. aduersus Iulianum, *Profectò*, inquit, *in his verbis partus à pariente discernitur: pariens, est concupiscentia; partus, peccatum: sed concupiscentia non parit, nisi conceperit; non concipit, nisi illexerit, hoc est ad malum perpetrandum obtinuerit voluntatis assensum.* Ex quibus verbis Apostoli sic explicatis patet, concupiscentiam non esse peccatum, sed causam peccati, vt in tractatu de peccatis fusiùs dicetur.

Refellitur 2. authoritate Concilij Tridentini

tini sess. 5. can. 5. *Si quis per Iesu Christi gratiam, quæ in baptismate confertur, reatum peccati originalis remitti negat, aut asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet; anathema sit, &c. manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur & sentit. Quæ, cùm ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Iesu Christi gratiam repugnantibus, non valet; quin imò, qui legitimè certauerit, coronabitur. Hanc concupiscentiam, quam aliquando Apostolus peccatũ appellat, sancta Synodus declarat Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quòd verè & propriè peccatum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat. Si quis autem contrarium senserit, anathema sit.*

Refellitur 3. authoritate SS. Patrum. S. Ioannis Chrysost. hom. 13. in Epist. ad Rom. *Ipsæ*, inquit, *passiones in se peccatum non sunt, effrænata verò ipsarum immoderantia peccatum operata est*. S. Aug. lib. 1. de nuptiis & concupiscentiâ cap. 23. *Concupiscentia*, inquit, *in renatis iam non est peccatum, si ei ad illicita opera non consentitur*. Et lib. 6. cont. Iulia. cap. 7. *Percibitur in Baptismo perfecta nouitas, & perfecta sanitas ab iis malis nostris, quibus eramus rei; non ab iis, cum quibus confligendum est, ne simus rei.*

His igitur erroribus refutatis, restat vt breuiter videamus, quid de proposità quæstione sentiendum sit, & quid propriè sit peccatum originale.

Omissis autem variis Theologorum sen-

tentiis; (quas hîc referre nostri instituti non est,) omnium probabilissima esse videtur ea, quæ asserit peccatum originale formaliter nihil aliud esse, quàm priuationem ipsius iustitiæ originalis, quatenùs per illam hominis anima sanctificabatur, & perfectè Deo subiiciebatur; non verò quatenus pars inferior animæ perfectè subdita per ipsam reddebatur superiori, corpusq; à corruptione omni ac læsione eximebatur. Ita S.Tho.1.2.q.82.

Ratio est, quia peccatum originale in eo formaliter consistit, quod per Baptismi Sacramentum tollitur. Atqui per illud tollitur priuatio illa iustitiæ originalis superiùs explicata, cùm per illud gratia infundatur, quæ animam sanctificat, eamque habitualiter perfectè Deo subiicit, tùm per se, tùm per alios habitus supernaturales, quos secum in illam inuehit; non tollitur autem per Baptismum inordinatio appetitus inferioris, sicut nec subiectio ad mortem, & alia huius vitæ incommoda. Ergo in illâ solâ iustitiæ originalis priuatione superiùs explicatâ, consistit peccatum originale.

Quæres 1. quomodo hæc priuatio iustitiæ originalis, veram & propriam in Adæ posteris peccati rationem habeat?

Respondetur id prouenire, ex eo quòd inerat illis obligatio ac debitum nascendi cum illâ iustitiâ originali, prout animam sanctificabat, & perfectè Deo subdebat; idque virtute præcepti diuinitùs ipsi Adamo impositi, tanquam totius generis humani capiti; quo obligabatur, non tantùm sibi iustitiam illam & sanctitatem obedientiâ suâ seruare, sed etiã

in posteros suos transmittere. Vnde S. Anselmus lib. de conceptu virginali cap. 26. *Hoc peccatum*, inquit, *quod originale dico, aliud intelligere nequeo in ipsis infantibus, nisi ipsam, quam suprà posui, factam per inobedientiam Adæ iustitiæ debitæ nuditatem, per quam omnes sunt filij iræ.*

Quæres 2. vnde constet præceptum illud obedientiæ datum fuisse Adamo, vt principi & capiti totius generis humani, non verò vt priuatæ personæ?

Respondetur id constare ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur omnes Adami posteros in ipsos per eius inobedientiam peccasse, per illamque peccatores fuisse constitutos: vt Rom. 5. *Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, in quo omnes peccauerunt.* Et rursùs ibidem: *Per inobedientiam vnius hominis peccatores constituti sunt multi.* Neque enim meliùs explicari potest, quomodo id factum fuerit, quàm quia præceptum illud Adamo impositum sit, vt principi & capiti totius humani generis; in cuius sic spectati voluntate omnes omnium eius posterorum voluntas quodammodò continebantur; non secus ac subditorum voluntates in principis voluntate, & motus omnes membrorum voluntarij in ipsa animæ voluntate.

Quæres 3. cur Deus voluerit Adamo, vt capiti totius humani generis, non verò tantùm vt priuatæ personæ, illud obedientiæ præceptum imponere; quod tamen præuidebat ab ipso esse infringendum?

Respondetur non esse nostrum id curiosiùs inuestigare; sed satiùs esse humiliter agnos-

cere & confiteri, id iustissimo, licet occultissimo Dei iudicio, factum esse; vt ingenuè fatetur S. Augustinus in libris contra Iulianum, & S. Bernard. serm. 1. de Dom. 1. post Epiphaniam. Vnde Apostolus, postquàm dixit Rom. 11. quòd *conclusit Deus omnia in incredulitate, vt omnium misereatur:* exclamat: *quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius: quis enim cognouit sensum Domini?*

Quæres 4. quomodò fieri possit, vt anima cuiusque hominis peccatum illud originale ab Adamo contrahat; cùm ab illo non oriatur per generationem, sed à Deo immediatè creetur, & corpori infundatur?

Respondetur peccatum illud contrahi, quatenùs anima rationalis à Deo creata vnitur corpori, quod ab Adamo per generationem ordinariam deriuatur; & per hanc vnionem fit pars hominis ab Adamo ortum habentis, debentis primo suæ generationis instanti habere sanctitatem & iustitiam in ea sui parte, quæ illius habendæ capax est; quam cùm non habeat primo illo momento, inuenitur proinde priuatus iustitiâ ac sanctitate debitâ; & ex consequenti inquinatus originali peccato, quod (vt dictum est) in illius iustitiæ ac sanctitatis priuatione formaliter consistit. Quòd si cui hæc solutio plenè non satisfacit in hac quæstione, quæ vel ipsi S. Augustino difficillima semper visa est, audiat ipsum sanctum Doctorem Epist. 29. ad S. Hieron. vbi dicit, *sufficere nobis debere, vt sciamus modum, quo ab originali peccato liberari possimus; etiamsi nesciamus modum,*

quo in illud inciderimus.

SECTIO IV.

Quinam sint effectus peccati originalis in hac vita.

CVM (vt suprà dictum est) originale peccatum consistat formaliter in priuatione sanctitatis & gratiæ, quæ per iustitiam originalem homini collata fuisset; sequitur, priuationem omnium aliorum donorum, quæ iustitia originalis in se complectebatur, (vt capite præcedenti sectione 3. diximus) esse effectum ipsius peccati originalis. Ex hac priuatione autem secuta est ipsius naturæ humanæ debilitatio, & in deteriùs commutatio, ac corruptio; de qua loquitur Concilium Arausicanum 2. can. 1. & Tridentinum sess. 5. can. 1. vbi dicitur, *Totum Adam per illam prauaricationis offensam secundùm corpus & animam in deterius commutatum fuisse.*

Hunc verò peccati effectum pleniùs explicans S. Thomas 1. 2. qu. 85. art. 1. dicit, per peccatum originale hominem fuisse spoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalibus: & art. 3. enumerat quatuor vulnera in animæ potentiis per peccatum originale inflicta; scilicet in intellectu ignorantiam; in voluntate malitiam; in irascibili infirmitatem; & in concupiscibili concupiscentiam, seu habitualem illam inclinationem vel procliuitatem ad bonum sensibile rectæ rationi repugnans, quæ alio nomine communiter fomes peccati dicitur.

Porrò hæc naturæ humanæ per peccatum

originale vulneratio ac corruptio, non ita intelligenda est (vt rectè docet Philippus Gamacheus in 1.2. quæstione 85. cap.1. Nicolaus Isambertus ad 1. 2. quæst. 83. disp.6.art. 1.& alij Doctores communiter) quòd per peccatum originale natura humana in se corrupta sit, aut quòd vlla eius propria & intrinseca perfectio deperierit, vt dicunt hæretici, asserentes liberum arbitrium fuisse in homine extinctum; id est, per peccatum originale sublatam fuisse & destructam voluntatis humanæ indifferentiam ad opposita, in quâ eius naturalis libertas propriè consistit: Caluinus enim lib. 2. instit. cap. 2. num. 7. ideò tantùm negat liberum hominis arbitrium post peccatum, quòd homo post illud liberam non habeat boni vel mali electionem; ac quidquid benè vel malè operatur, illud necessariò, quamuis non coactè, sed sponte operetur; quia in hominibus, æquè ac in Angelis, post peccatum naturalia omnia integra remanserunt, vt ex S. Dionysio cap. 4. de diu. nom docet. S.Thomas 1.p.quæst.95.art. 1.& cum eo communiter omnes Theologi. Sed ideò dicitur natura humana per peccatum corrupta: quia per illud priuata est iustitiâ & sanctitate originali, quæ ipsi, tanquàm forma quædam supernaturalis, inerat, quâ perficiebatur in ordine ad Deum. Omnis enim destructio formæ, est quædam subiecti, cui inest & per quã illud perficitur, corruptio. Dicitur etiam vulnerata ob imperfectiones, quæ priuationem illam iustitiæ originalis consecutæ sunt. Quæ quidem imperfectiones vulnera dicuntur, non quòd homo in puris naturalibus con-

ſtitutus iis obnoxius non fuiſſet; ſed quia tunc non habuiſſent rationem pœnæ, nec ex aliquo reatu ortum habuiſſent; ſed ex conditione ipſius naturæ. Quare in puræ naturæ ſtatu dicerentur defectus, in ſtatu verò naturæ lapſæ dicuntur vulnera; quia ſuppoſito peccato, iam habent pœnæ ac vindictæ rationem.

Vnde quando S. Auguſtinus lib. 3. de libero arb. 18. dicit *concupiſcentiam non eſſe naturam hominis inſtituti, ſed pœnam damnati:* ſenſus eius eſt, hominem in prima ſui inſtitutione, qua creatus eſt à Deo ſanctus & rectus, non habuiſſe hanc imperfectionem, ſed quòd per peccatum illam contraxit; ibi enim non loquitur S. Auguſtinus de creatione & conſtitutione hominis in ſtatu puræ naturæ, ſed in ſtatu iuſtitiæ originalis, vt ex eius contextu manifeſtum eſt.

Dices, ſi defectus illi eſſent homini naturales, ſequeretur, malitiam voluntatis eſſe quoque illi naturalem; quod tamen falſum eſſe videtur.

Reſpondetur malitiam duplici modo ſumi poſſe. 1. pro vitioſo aliquo habitu ſiue actu: in qua ſignificatione ſumitur à S. Thom. 1. 2. quæſt. 78. a. 1. ad 3. & eo ſenſu non eſt illa homini naturalis. 2. pro defectu & priuatione bonitatis alicuius, quæ in iuſtitiâ originali reperiebatur, & per quam volũtas hominis ſpeciali modo ad Deum ordinabatur: & eo ſenſu malitia illa dici poteſt homini naturalis; quia ſcilicet illa bonitas & rectitudo non erat eius naturæ debita, ſed ex gratuitâ Dei beneficentiâ procedebat, vt præcedenti capite dictum eſt.

Obſeruandum eſt autem, quòd, licet defe-ctus illi, qui ab originali peccato cauſantur, ſint homini naturales; eſſe nihilominùs ve-rum illos, tùm per actualia peccata, tùm per vitioſos habitus quæ per peccata illa contra-huntur, maximè augeri: vnde fit, vt homo per peccata illa actualia, quæ committit; & per vitioſos habitus, quos ratione illorum contrahit, longè maiorem obſcurationem in intellectu, & malitiam in voluntate; atque adeò longè acriores ſtimulos concupiſcentiæ, & maiorem ad illos reprimendos debilitatem experiatur, quàm alioquin naturaliter habe-ret, ſi nulla actualia peccata commiſiſſet, aut nullos habitus vitioſos contraxiſſet.

Iam quod ſpectat ad corpus, breuiter di-cendum eſt, dolores omnes & pœnas, necnon innumera morborum genera, quibus homi-nes in hâc vitâ ſubiacent, ac denique mortem ipſam eſſe peccati originalis effectus.

Hoc manifeſtè conſtat ex Scriptura. Gen. 2. *Quocumque die comederis ex eo, morte mo-rieris.* Et cap. 3. *Multiplicabo ærumnas tuas, &c. in ſudore vultus tui veſceris pane tuo.* Et Rom. 6. *ſtipendia peccati mors.* Vnde S. Auguſtinus de verbis Domini ſer. 21. cap. 2. *Quis neſcit, quia peccati pœna eſt, neceſſe eſſe vt moriamur? & quod grauius eſt, quando neſcimus; pœna certa eſt, hora incerta.*

SECTIO V.

Quinam sint effectus peccati originalis in futurâ vitâ.

QVÆSTIONIS huius præcipua difficultas est de paruulis sine baptismo ex hâc vitâ decedentibus, ac proinde in originali peccato morientibus; an scilicet ratione illius peccati originalis, cum quo solo decedunt, pœnâ aliquâ afficiantur; & quænam illa sit. Pro cuius resolutione,

Dicendum est paruulos, cum originali peccato ex hâc vitâ decedentes, nunquam peruenturos esse ad fruitionem gloriæ cœlestis, sed eâ in æternum esse priuandos.

Huic veritati, quæ de fide est, opponitur error Pelagianorum, qui (vt refert S. Aug. lib. de hæres. cap. 88.) pueris, etiamsi non baptizarentur, æternam & beatam vitam promittebant. Ad quem errorem proximè accedere videtur Hieronymus Sauonarola lib. de triumpho crucis; vbi dicit, infantes in peccato originali morientes, futuros post vltimum iudicium beatos naturali beatitudine; & in quodam velut Paradiso terrestri perpetuò fœliciterque victuros, plenos sapientiâ & virtutibus, Deum toto corde diligentes, imò & Angelorum consortio & reuelationibus sæpè fruentes.

Refellitur hic error, & nostræ fidei veritas probatur 1. ex Scriptura. Rom. 5. vbi dicit, *Vnius delictum esse in omnes homines in condemnationem*: ergo ex illius mente rei sunt damnationis, quicunque illo originali delicto implicantur. Et S. Ioan. 3. dicitur quòd,

qui incredulus est filio, non videbit vitam: paruuli autem cum peccato originali decedētes, neque actu neq; habitu credunt in Christum.

Probatur 2. quia, si verum esset paruulos in peccato originali decedentes fruituros esse beatitudine illa suprà memoratâ, sequeretur illos melioris esse conditionis, quia peccauerunt in Adamo, quàm si in puris naturalibus decessissent: neque enim tanta fœlicitas deberetur infantibus in statu puræ naturæ decedentibus: vnde consequens foret, illos præmium ex peccato Adami esse consecuturos; quod est manifestè contra Scripturam.

Cùm igitur certum sit, infantes cum originali peccato decedentes gloriâ & beatitudine in æternum priuandos esse, ac proinde subituros æternam damnationem, quatenùs in illa priuatione cōsistit; controuersum est inter Theologos, an in illo statu priuationis & dānationis, aliquibus pœnis afficiantur. De qua re tres esse inter illos sentētias refert Bellarm. tom. 4. lib. 6. de amissione Gratiæ c. 1.

Prima est eorum, qui existimant paruulos propter solum originale peccatum cum quo decesserunt, pœnâ ignis in æternum esse cruciandos. Vbi monet idem Bellarminus, hæreticos nostri temporis, qui sententiis extremis maximè delectantur, hanc ideò libenter sententiam amplecti.

Secunda est eorum, qui paruulos quidem ab ignis cruciatu liberant, sed tamen asserunt eos interno quodam dolore propter amissionem cœlestis beatitudinis affici.

Tertia denique sententia est eorum, qu asserunt paruulos cum solo originali peccato,

decedentes, ita ob illud damnari, ac visione Dei & cœlestis gloriæ fruitione priuari, vt tamen nullum inde dolorem, neque internum, neque externum, patiantur.

Hæc tertia sententia, vt aliis duabus mitior, sic etiam probabilior videtur maximè propter authoritatem S. Gregorij Nazianz. orat. de Baptismo vbi loquens de paruulis sine Baptismo decedentibus, *Existimo*, inquit, *illos neque gloriâ donandos, neque pœnâ mulctandos esse; vt qui baptismi quidem caracterem non habeant, sed improbitate quoque non laberent; verùm & ipsi damnum potiùs passi fuerint, quàm iniuriam fecerint.*

Huic sancto Patri subscribunt S. Thomas qu. 5. de malo art. 1. 2. & 3. Et S. Bonau. in 3. sent. dist. 33. quibus in locis varias afferunt rationes, ob quas rectè dici potest, paruulos illos dolorem nullum ex amissione beatitudinis percepturos. Quia scilicet ignorabunt omninò se illam amisisse; cùm id scire nisi per fidem non possint; fidem autem nunquam habuerint, nec in illo statu habituri sint. Vel quia, quamuis agnoscant se illam beatitudinem amisisse, tamen agnoscent etiam simul se aliorum damnatorum pœnas euasisse; quæ posterior cognitio tale gaudium in illis causabit, vt dolorem omnem, quem ex priori concipere possent, auferat; & sic in quodam statu medio inter gaudium & dolorem ipsos perpetuò detineat. Vel denique quia, quamuis videant se à gloriâ exclusos, simul etiam intelligent, nullam se vnquam porportionem ad illam habuisse; cùm nec vsum liberi arbitrij, nec vllum gratiæ supernaturalis auxiliū

vnquam habuerint: vnde fiet, vt nullâ inde tristitiâ afficiantur; sicut non tristantur infimæ conditionis homines, quòd ad regnum aliquod vel imperiũ non peruenerint; quamuis se regiâ aut imperatoriâ dignitate carere videant, nec ad illam vnquam se peruenturos sperarent.

Obiicies S. Augustinum ser. 14. de verbis Apostoli, & S. Fulgentium de fide ad Petrum cap. 26. dicere, paruulos non baptizatos in ignem æternum ituros.

Respondetur ignis æterni nomine duo posse intelligi. 1. locum inferni, in quo est ignis æternus. 2. pœnam sensibilem, quæ ab illo igne infligitur. Et iuxta priorem sensum Patres illos intelligendos esse; ita vt velint solùm paruulos illos ad aliquam inferni partem descensuros, ibique perpetuò moraturos, vt & communiter Doctores docent: vbi tamen summâ animi & corporis pace & quiete perfruentur, nec non aliquo moderato lumine; ita vt semper verum sit nullam illos pœnam sensibilem externam aut internam subituros esse.

TRACTATVS V.

DE GENERIS HVMANI REPARATIONE PER DIVINI VERBI INCARNATIONEM.

POST considerationem lapſus primi hominis, ac ruinæ totius generis humani, videndum eſt nunc, qua ratione *Deus, qui diues eſt in miſericordiâ* (vt ait Apoſtolus Epheſ. 2.) *propter nimiam charitatem ſuam quâ dilexit nos, cùm eſſemus mortui peccatis; conuiuificauit nos in Chriſto, &c. vt oſtenderet in ſæculis ſuperuenientibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ.* Cùm igitur præcipuus huius myſterij fructus ad nos ex eius cognitione & fide deriuetur; atque, vt ipſe hominum ſaluator Chriſtus Dominus Patrem ſuum cæleſtem alloquens, dixit, S. Ioan. 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum:* eâ de causâ in hoc tractatu præcipuas veritates,

ad illius mysterij fidem pertinentes, peculiari studio collegimus; vt, qui voluerint, præ oculis habere possint, non tantùm quid de illo tanquam certum credere, quidue tanquam erroneum abiicere debeant; sed etiam quibus terminis & loquendi modis Sapientiam illam in mysterio absconditam aliis reuelare, & explicare aptè & conuenienter possint.

CAPVT I.

De veritate mysterij Incarnationis.

SECTIO I.

Quid nomine Incarnationis Verbi diuini intelligendum sit.

PER Incarnationem diuini Verbi nihil aliud intelligunt sancti Patres & Doctores (vt ex infrà dicendis constabit) quàm duplicis in Christo naturæ, diuinæ scilicet ac humanæ coniunctionem; vel (vt breuiùs loquamur) verbi diuini cum carne humanâ vnionem; ita vt in illâ duarum naturarum vnione, diuina quidem natura per propriam hypostasim ipsius Verbi diuini subsistat, humana verò natura non per propriam (vt fit in aliis hominibus) sed per alienam, nempe diuinam, terminetur. Vnde vnio hæc appellatur hypostatica, seu persona-

lis; eo quòd duæ admodum d ſpares naturæ, diuina ſcilicet & humana, in vna eademque hypoſtaſi ſeu perſonâ diuinâ vniantur & ſubſiſtant, non confuſione aliquâ vtriuſque naturæ, neque conuerſione vnius in alteram, ſed (vt loquitur S. Athanaſius in ſymbolo) aſſumptione humanitatis in Deum.

Quarè in iſto Incarnationis vocabulo, per nomen carnis, non ea ſola humanæ naturæ pars ſignificatur, quæ vocatur corpus; ſed ipſa tota natura humana, ex carne ſeu corpore organico & animâ rationali conſtans: quâ in ſignificatione frequenter in ſacris Scripturis ſumptum reperitur, Gen. 6. *Omnis caro corruperat viam ſuam.* S. Luc. 3. *videbit omnis caro ſalutare Dei.*

Quamuis autem myſterium iſtud variis nominibus & vocabulis apud SS. Patres expreſſum reperiatur, & aliquando dicatur, *Diuini verbi corporatio*, vt à S. Hilario in prologo ſuper Pſalmos: aliquando *contemperatio diuinitatis cum humanitate*, vt à S. Gregor. Niſſ. orat. catechet. cap. 11. aliquando *inhumanatio, œconomia*, *&c.* vt à S. Damaſc. lib. 1. de fide cap. 13. & aliis. Vſus tamen communiter inualuit, vt Incarnationis vocabulum, tanquam omnium aptiſſimum ad illud ſignificandum, cæteris omnibus præferretur; vnde antiquiſſimi Eccleſiæ Patres illo vſi ſunt, vt S. Cypr. lib. 2. contra Iudæos, S. Ambr. in cap. 2. S. Lucæ. S. Hieron. in cap. 1. S. Marci. S. Aug. lib. 10. de ciuit. Dei cap. 24. & plures alij. Qui videntur illud deſumpſiſſe ex eo loquendi modo, quo S. Ioannes cap. 1. myſterium iſtud expreſſit, dicens; *Et verbum*

caro factum est. Et certè vocabulum istud Incarnationis omnium optimè ineffabilem Dei erga nos charitatem exprimere videtur, qui propter nos viles & abiectos homunciones, eò vsque maiestatem suam demittere dignatus est, vt (sicut dicit Apostolus Hebr. 1.) carni communicauerit & sanguini; illudque nobiscum commune habere voluerit, quod cum vilissimis & abiectissimis animalculis nobis commune est.

SECTIO II.

Quomodo huius mysterij veritas contra Ethnicos probari possit.

CVM (vt Apostolorum princeps edixit ep. 1. cap. 3.) debeamus semper esse *parati ad satisfactionem omni poscenti nos rationem, de eâ, quæ in nobis est, spe*; possintque variæ occurrere occasiones, in quibus necessitas aliqua, vel saltem vtilitas audientium, id à nobis exigere videatur: idcircò, quod alij fusiùs, nos hîc breuiter, & quantùm compendij ratio ferre potest, exequemur; ostendemusque, quibus argumentis contra ipsos Ethnicos & Paganos hoc dominicæ Incarnationis mysterium demonstrari possit. Ad illius autem veritatem demonstrandam duo præsertim hîc nobis probanda sunt. 1. quòd vnio illa naturæ diuinæ cum humanâ sit possibilis. 2. quòd reipsa in personâ Christi facta sit.

Quod ad primum spectat, hoc argumento vti possumus: Illud rectâ ratione naturali &

prudentum arbitrio possibile meritò iudicatur, quod nullis argumentis contrariis potest sufficienter refelli, nec absurdum aut impossibile demonstrari. Atqui Incarnatio Verbi diuini est eiusmodi. Ergo meritò possibilis æstimari debet. Maior propositio huius argumenti constat, ex eo quòd natura ipsa docet, viros prudentes nihil debere sine rectâ ratione affirmare aut negare; ergo nec aliquid impossibile asserere, quando argumenta contraria probabiliter solui possunt. Minoris verò propositionis veritas constabit ex solutione argumentorum quæ in contrarium afferri possunt: quorum præcipua sunt hæc quæ sequuntur.

Primum est, indignum videri Deo vt dicatur passus, crucifixus, mortuus, &c.

Respondetur in Christo Domino duas fuisse naturas, diuinam & humanam: & diuinam quidem omnis interitus & mutationis expertem semper fuisse: non esse autem indignum Deo, imò eius charitate & misericordiâ infinitâ dignissimum, vt secundùm naturam humanam, quam assumpsit, pati & mori voluerit iis de causis, quibus passum & mortuum esse credimus.

Secundum est, Deum non posse naturam humanam assumere, quin mutetur; hoc enim posito, aliter se haberet quàm anteà; nempe esset verus homo, cùm anteà non fuisset.

Respondetur mutationem illam totam se tenere ex parte naturæ assumptæ, non verò personæ assumentis, quæ in isto naturæ humanæ accessu nullo modo immutatur; cùm

natura humana, neque vt aliquid essentiale, neque vt aliquid accidentale, diuinæ illi personæ accesserit, nihilque reale in ipsam agere aut influere possit. Confirmatur hæc responsio, ex eo quòd Deus per Incarnationem non acquirit aut amittit vllam perfectionem sibi intrinsecam: quamuis enim fiat homo, humanitas tamen non fit intrinseca eius diuinitati, sed solùm illi vnitur sine vllâ intrinsecâ ipsius Dei mutatione. Vnde, quamuis, ex eo quòd dicitur Deum factum esse hominem, rectè colligatur mutationem aliquam esse factam; non tamen necesse est factam esse in Deo; sed sufficit, quòd facta sit in humanitate.

Tertium est, ea, quæ inter se nullam habent proportionem, non posse inuicem vniri, ita vt ex eis fiat vnica substantia: inter Deum verò & naturam creatam, cùm infinitè inter se distent, nullam posse proportionem reperiri.

Respondetur duplicem esse proportionem: vnam geometricam, per quam dicimus rem aliquam esse alterâ duplò quadruplò vel centuplò maiorem vel minorem: aliam verò, quæ dicitur habitudinis seu ordinis alicuius inter vnum aut alterum, qualis est inter potentiam & obiectum, inter causam & effectum. Quamuis autem inter Deum & naturam creatam nulla geometrica proportio sit aut esse possit, est tamen proportio habitudinis. Nam persona diuina & natura humana sunt per se tales; vt hæc ab illâ possit assumi, & tanquam à termino & vltimo suo complemento pendere; & hanc illa possit sustentare ac terminare.

Quartum est, Christum Deum & hominem fore tantùm per accidens,& non per se: illud enim dicitur à Philosophis ens per accidens, quod fit ex duobus entibus completis & actu existentibus. Atqui natura diuina & humana in Christo, sunt duo entia existentia & completa.

Respondetur verum esse ex duobus entibus in actu, quorum vtrumlibet sit in suo genere perfectè completum & terminatum, non posse fieri vnum per se. At verò natura humana singularis, qua ratione est assumpta à Verbo, non est propriè ens in actu completo: siquidem est in potentiâ ad personalitatem, tanquam ad terminum substantialem. Quare ex illa & personalitate Verbi constare potest vnum ens per se, id est, vna substantia vltimò completa, seu persona.

Iam quod spectat ad secundum; variis argumentis probari potest, peractum esse Incarnationis mysterium; ac illa, quæ de Christo Domino credenda proponuntur, esse fide dignissima. Aliquot hîc magis popularia proponemus.

Primum sumi potest ex Christi miraculis, quorum testis est orbis vniuersus: quæque extant, non solùm in Euangeliis, quibus fidem non adhibent Ethnici, sed etiam in propriis ipsorum historiis; cuiusmodi fuit silentium falsorum deorum oraculis Christo aduenien-te impositum, cuius mentio fit apud Plutarchum & alios: Item ecclipsis illa stupenda, quæ præter omnem naturæ ordinem in morte Christi accidit, cuius meminit Plegon chronologus Ethnicus, Adriani imperatoris liber-

tus, lib. 13. de temporibus, vt refert Origenes lib. 2. cont. Celsum:& Eusebius in Chronico, illiusque etiam in archiuis Romanorum factam fuisse mentionem asserit Tertullianus in apolog. aduersus Gentes. Iisdem miraculis addi possunt prodigia, quæ nostro etiam tempore fiunt ad inuocationem nominis Christi variis in locis circa ægrotos & debiles, præsertimque circa energumenos. Quæ omnia, cùm ipsius naturæ vires longè superent, à solo Deo fieri potuisse manifestum est: Atqui Deus non potest falsum approbare. Cùm igitur hæc miracula ad testandam Christi diuinitatem, eorumque omnium, quæ de illo credimus, veritatem facta sint; sequitur illa omnia esse verissima, ac fide dignissima.

Secundum argumentum duci potest ex modo, quo totius mundi ad Christi fidem conuersio facta est. Hæc enim non est facta vi aut armis, nec per sapientes aut potentes sæculi, sed per duodecim piscatores, Philosophiæ ac litterarum humaniorum imperitos; idque non blanditiis aut honoribus propositis, imò potiùs suppliciis & carceribus; quin etiam suadendo relinquere amicos, parentes, consanguineos, calcare voluptates, colere humilitatem, castitatem, paupertatem, pati illatas iniurias, inimicis benefacere, peccata omnia deuitare, sicut & Plinius author Ethnicus testatur lib. 10. Epist. 97. ad Traianum Imperatorem. Hoc enim re vera omnem industriam humanam prorsùs exuperat, soliusque diuinæ potentiæ proprium est talibus mediis, tam arduis, imò tam contrariis & pa-

radoxis, non vnam solùm ciuitatem aut gentem, sed totum mundum ad Christi fidem adduxisse; nec solos pauperes, sed etiam diuites, Reges, Imperatores; nec solos idiotas, sed philosophos & sapientes; idque tam breui tempore; neque tantùm ad fidem Christi adduxisse, sed etiam ad martyrium pro ipso perferendum animasse.

Tertium argumentum duci potest ex iis, quæ à Christo prædicta sunt & prænunciata, vt Hierosolymitanæ vrbis vastatio, templi destructio, Iudæorum dispersio & captiuitas, ac innumeræ calamitates, quibus à Christi morte attriti sunt; Euangelij per vniuersum orbem prædicatio, Ecclesiæ catholicæ contra omnes tyrannorum persecutiones, & hæreticorum machinationes victoria & triumphus, & alia multa similia, quæ partim adimpleta esse cognoscimus, partim etiamnum adhuc hoc tempore adimpleri cernimus. Quæ omnia tam clarè & distinctè prænunciata, tam certò & manifestè adimpleta, non ab alio quàm ab ipso Deo præsciri & prænunciari potuerunt.

Quartum denique argumentum desumi potest tùm ex infinito propè martyrum numero omnis ætatis, sexus, conditionis, inter quos plurimi sapientiâ & ingenij præstantiâ fuerunt celeberrimi, vt eorum scripta testantur; qui tamen omnes pro fidei Christi confessione mortem constantissimè subierunt. Tum etiam ex puritate & sanctitate doctrinæ ipsius Christi, quæ vel ex se solâ videtur sufficere ad conuincendos, imò & persuadendos animos, illius authorem alium non posse, qua-

Deum omnis sanctitatis fontem; ac proinde vera esse omnia, quæ in eius doctrinâ continentur.

SECTIO III.

Quomodo eiusdem mysterij veritas probari possit contra Iudæos.

CVM Iudæi veteris testamenti Scripturas admittant, ex ipsarum authoritate contra illos huius mysterij veritas probanda est. Quod vt distinctiùs ac meliùs fiat, duo præsertim hîc à nobis demonstranda sunt. Primum est, Messiam in lege promissum, non esse purum hominem, sed verum & naturalem Dei Filium, atque adeò verum Deum. Secundum est, Messiam illum iam venisse, & opus humanæ redemptionis peregisse.

Quod spectat ad primum, ex innumeris propè Scripturæ testimoniis: quibus diuinitas Messiæ, seu Christi in lege promissi, probari potest. Duo tantùm hic seligemus.

Primùm desumitur ex his Psalmi 109. verbis quibus ipsemet Christus ad id probandum vsus est: *Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis.* Etenim Dominus ille, cui dicitur, *sede à dextris*, est ipse Messias in lege promissus, vt sentiunt & explicant ipsimet Rabbini Iudæorum, quos refert & citat Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 5. & lib. 8. cap. 24. Atqui idem ille Dominus est etiam verus Deus: aliàs nec deberet, nec posset sedere ad dexteram Dei, quod est æquali-

tatis cum ipso symbolum: nec etiam dici posset *ex vtero* id est, ex substantia Dei (*ante luciferum*) id est, ab æterno genitus; quod nulli puro homini conuenire potest.

Secundum testimonium petitur ex his verbis Isay. cap. 9. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & vocabitur nomen eius Deus fortis, &c.* quibus verbis (quæ de Messia intelligunt ipsi Iudæi, vt notat idem Galatinus lib. 3. de arcanis cap. 18. & 19.) eius diuinitas manifestissimè declaratur.

Quod ad secundum attinet, ex plurimis scripturæ testimoniis, quibus Messiam in lege promissum iam venisse probari potest, duo tantùm proferemus, quæ ipsi Iudæorum Rabbini de Messiâ interpretantur, vt videre est apud eumdem Galatinum lib. 4. cap. 4. & sequentibus.

Primum desumitur ex Gen. cap. 49. vbi hæc verba, ab ipso Patriarcha Iacob morti proximo, proferuntur; *Non auferetur Sceptrum de Iudâ, nec dux de femore eius, donec veniat, qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium.* Hoc est, non deerunt reges, duces, legislatores de tribu Iudâ, donec veniat Christus. Atqui iam pridem videmus nullos ampliùs reges, nullos duces, nullos legislatores de tribu Iuda, imò nec de vllâ aliâ tribu inter Iudæos, sed omnes penitùs defecisse, idque ab annis mille sexcentis & ampliùs, quibus Iudæi per orbem vagantur, & aliarum gentium quasi perpetuæ seruituti mancipati sunt. Constat prætereà (quod etiam maximè obseruandum est Christum Dominum natum esse circa illud tempus, quo regia potestas à

Iudæis ablata est, quo Herodes alienigena Iudaici regni Sceptrum inuasit.

Secundum testimonium ex Danielis cap. 9. petitur, vbi Angelus Gabriel prædicit Christum post septuaginta hebdomadas esse venturum, & à Iudæis occidendum, & exinde ciuitatem Hierusalem euertendam, & populum Iudæorum dissipandum, & vastitatem eius ac desolationem duraturam vsque in sæculi finem: quæ omnia completa esse manifestum est. Hebdomades enim illæ intelliguntur, non dierum, sed annorum; quod apud Iudæos consuetum fuisse ex Leuit. cap. 25. colligitur. Illas autem fuisse completas eo tempore quo Christus occisus est, fusè probant scripturæ interpretes super illum Danielis locum. Vastitatem autem ciuitatis, & templi, & Iudæorum dissipationem ab illo tempore per tot sæcula durasse satis compertum est.

SECTIO IV.

Quomodo eadem veritas possit contra hæreticos propugnari.

INTER plurimas hæreses, quæ Incarnationis Dominicæ veritatem impugnarunt, duæ præcipuæ extiterunt, ad quas reliquæ omnes aliquomodò possunt reuocari; ac proinde in quarum refutatione cæterarum falsitas facilè poterit agnosci.

Prima fuit Eutychetis, qui asserebat post Incarnationem Verbi diuini, vnam tantùm in Christo remansisse naturam, eamque factam esse

esse ex diuinitate & carne per conuersionem ipsius diuinitatis in carnem. Asserebat prætereà diuinitatem Verbi eo modo dici posse ac re vera fuisse passam, mortuam, ac sepultam. Hunc hæreticum ita sensisse colligitur ex variis epistolis S. Leonis Papæ, præsertim verò ex epist. 9.10. 52. & 97.item ex Euagrio lib. 2. hist. cap. 18.

Catholica fides duas veritates huic hæresi oppositas profitetur. Prima est, in Christo post Incarnationem duas integras, veras, & perfectas naturas remansisse, diuinam scilicet & humanam, quæ sine vlla confusione aut permixtione in personâ Verbi subsistant. Secunda est, diuinam Christi naturam neque passam neque mortuam fuisse, aut dici posse; sed impassibilem & immutabilem semper remansisse.

Hæ veritates Catholicæ probantur, & simul errores oppositi refelluntur 1. ex Scriptura, in qua duæ in Christo naturæ manifestè distinguuntur pluribus in locis, præsertim cap. 2. Epistolæ ad Philipp. vbi Apostolus distinctè declarat, *Christum Iesum, cùm in forma Dei esset, formam serui accepisse:* quæ verba explicans S. Vigilius Papa lib. 2. contra Eutychetem, *mirum est*, inquit, *cur timeant quidam dicere duas* (Christi) *naturas, cùm Paulus dicat duas formas.* Deinde euidenter dicitur Christum, non secundùm naturam diuinam, sed secundùm humanam passum esse in Epist. S. Petri cap. 2. *Christus peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum:* & cap. 4. *Christo igitur passo in carne.*

Probantur 2. ex Concilio Calcedonensi ge-

nerali, quod fuit celebratum contra Eutychetem; in cuius actione 1. anathema profertur in ipsum Eutychetem dicentem, in Christo esse vnam naturam, ex diuinâ & humanâ factam. Et actione 5. profitentur Patres Concilij se credere *Christum Dominum, eumdem perfectum in Deitate, eumdem perfectum in humanitate; Deum verè, & hominem verè, &c.*

Probantur 3. ex S. Iustino martyre in expositione fidei, *Filius Dei*, inquit, *cùm vnus sit, duæ in eo naturæ sunt; altera, quæ diuina est, edit miracula: altera, quæ humana est, humilia excipit: quâ enim ex parte Deus est, res admirandas operatur; quâ verò, ex Virgine est homo, crucem, passionem, & consimilia voluntate suâ naturaliter perfert.* Et ex S. Leone Papa ser. 17. de passione Domini cap. 1. *Manente*, inquit, *in suâ proprietate vtrâque substantiâ, nec Deus reliquit sui corporis passionem, nec Deum fecit caro passibilem; quia diuinitas, quæ erat in dolente, non erat in dolore.*

Altera hæresis fuit Nestorij qui (vt refert Euagrius lib. 1. hist. cap. 2. & sequent.) asserebat, beatam Virginem purum hominem peperisse, qui, non solùm naturam, sed & personam humanam haberet; proindeque illam Dei genitricem dici non debere. Addebat autem personam diuinam Verbi vnitam posteà fuisse filio Mariæ, non quidem substantialiter, communicando hypostasim; sed accidentaliter, in quantùm scilicet Verbum diuinum illi nomen ac dignitatem suam impertiuit, vt nimirùm Deus ac Dei Filius dice-

retur, & ab omnibus adoraretur. Sicque dicebat in Christo, non solùm duas naturas, sed etiam duas personas, eo quo explicauimus modo, inter se vnitas.

Catholica veritas huic hæresi opposita docet, vnam esse tantùm in Christo personam, eámque diuinam: proindeque Christum Dominum, qui secundùm carnem de Virgine natus est, esse verum Deum, ac verum hominem; sanctissimamque Virginem verè ac propriè Dei matrem esse, ac dici debere.

Hæc veritas sic explicata probatur, & oppositus error simul refellitur 1. ex Scriptura. S. Luc. 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* S. Matth. 16. *Tu es Christus Filius Dei viui.* S. Ioan. 20. *Hæc scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Christus Filius Dei.*

Probatur 2. ex Concilio Ephesino in quo hæresis illa damnata est, ipséque Nestorius depositus, ac in exilium missus, vbi miserè interiit, linguâ eius, qua in Christum Dominum, eiusque sanctissimam Matrem tam impiè blasphemauerat, à vermibus penitùs corrosâ, vt refert Euagrius loco suprà citato. Item ex Concilio Constantinop. 2. can. 5. *Si quis introducere conatur in mysterio Christi duas subsistentias, seu duas personas, anathema sit.* Et Can. 6. *Si quis abusiuè Dei genitricem esse dicit gloriosam semper Virginem Mariam, anathema sit.*

Probatur 3. ex S. Leone Papa Epist. 97. ad Leonem Augustum, vbi sic loquitur: *Anathematizetur ergo Nestorius, qui beatam Vir-*

ginem Mariam, non Dei, sed hominis tantummodò credit genitricem; vt aliam personam carnis, aliam faceret Deitatis. Et S. Gregorio Papa lib. 18. mor. cap. 27. *Quamuis*, inquit, *ipse Christus aliud ex patre, & aliud ex matre; non tamen alius ex patre, & alius ex matre: sed ipse est æternus ex patre, ipse temporalis ex matre; ipse qui fecit, ipse qui factus est; ipse author operis, ipse opus authoris; manens vnus ex vtraque, & in vtraque natura; nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus.*

Optimè denique Vincentius Lirinensis lib. aduersus hæreses cap. 19. *In Deo*, inquit, *vna substantia, sed tres personæ; in Christo duæ substantiæ, sed vna persona: in Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud; in Saluatore aliud atque aliud, non alius atque alius.*

SECTIO V.

An conueniens fuerit Incarnationis mysterium.

PROPOSITA quæstio triplici modo potest intelligi. 1. an conueniens fuerit personam diuinam aliquam incarnari. 2. an secundam potiùs quàm alteram. 3. an tali tempore, & non citiùs, nec tardiùs. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. conuenientissimum fuisse vt aliqua diuina persona incarnaretur; seu na-

turam humanam hypoſtaticè ſibi vniret. Ita S. Thom. 3. p. q. 1. a. 1.

Ratio, qua id probat, hæc eſt. Vnicuique rei conueniens eſt illud, quod ſibi competit ſecundùm propriæ naturæ rationem. Atqui natura Dei eſt ipſamet eſſentia bonitatis, ex S. Dionyſio cap. 1. de diui. nom. vnde quidquid pertinet ad rationem boni, conueniens eſt Deo: ad rationem autem boni pertinet, vt ſe aliis communicet, ex eodem S. Dionyſio cap. 4. quare ad rationem ſummi boni pertinet, quòd modo ſummo ſe communicet; & id maximè fit per vnionem hypoſtaticam, per quam Deus ſummo & præſtantiſſimo, quo fieri poteſt, modo ſe creaturæ humanæ communicat; quæ per illam communicationem ad tantum dignitatis & excellentiæ gradum euecta eſt, vt (teſte S. Auguſtino lib. de præ deſt. ſanctor. c. 15. *quo altiùs aſcenderet, non haberet.*

Dicendum 2. conuenientiſſimum fuiſſe, vt perſona Filij potiùs quàm Patris aut Spiritus ſancti naturam humanam aſſumeret. Ita S. Thom. q. 3. a. 8.

Cuius rei, licet præcipua & ſumma ratio ſit, quòd ita diuinæ ſapientiæ viſum fuerit, præter illam tamen quædam aliæ à SS. Patribus afferuntur: vnam aut alteram hîc delibare nobis ſufficiet.

Prima igitur ea eſt, quam profert S. Baſil. hom. de principio Euangelij S. Ioan. & S. Auguſtinus lib. 15. de Trinit. cap. 11. quia ſcilicet maximè decuit, vt illa perſona iungeretur naturæ humanæ, per quam homines, qui in tenebris erroris ac ignorantiæ per peccatũ

iacebant, peculiari quadam ratione illuminarentur ac instruerentur: ea verò persona est Verbum diuinum, iuxta illud Sap. 1. *Fons sapientiæ Verbum Dei in excelsis*: ita enim à Patre cœlesti sumus per Verbum suum edocti, vt ait S. Thom. sup. sicut discipulus docetur verbo magistri.

Aliam rationem affert S. Athan. lib. de Incarnat. quia scilicet scopus Incarnationis fuit instauratio diuinæ imaginis, quæ per peccatum fuerat in nobis velut oblitterata: vnde maximè decuit, vt naturæ nostræ ille vniretur, qui (vt ait Apostolus Coloss. 1. & Hebr. 1.) est *Imago Dei inuisibilis, splendor Patris, & figura substantiæ eius*: vt sic imago illa in nobis, quasi impressione sigilli diuini, repararetur; vt loquitur S. Clemens Alexandr. in orat. exhortatoriâ ad Gentes.

Dicendum 3. conuenientissimum fuisse, vt hoc mysterium non statim ab initio mundi conditi, nec omninò sub finem, sed in medio quasi tempore perageretur.

Non quidem statim ab initio; vt homines diuturnioribus malis cōflictati meliùs agnoscerent naturæ suæ infirmitatem, maiorique affectu diuinæ gratiæ optarent ac quærerent auxilium, & ob diuturnam expectationem pluris æstimarent diuinæ misericordiæ beneficium. Neque etiam conueniens fuit differri vsque ad mundi finem; ne Dei cognitio prorsùs in hominibus extingueretur, neve generis humani strages ac ruinæ nimiùm augerentur. Vnde consequens est conuenientissimum fuisse tempus illud, quod ad exequendum istud mysterium Deus delegit.

SECTIO VI.

An Incarnationis mysterium fuit necessarium.

CERTVM est in primis, Verbi diuini Incarnationem non fuisse absolutè necessariam, sed prorsùs liberam respectu Dei. Cùm ipsa etiam mundi creatio, & quælibet alia operatio ad extrà, Deo sit omninò libera.

Certum est deinde, neque etiam supposito lapsu generis humani, fuisse absolutè & simpliciter necessarium ad illius reparationem Filium Dei incarnari.

Hoc constat ex eo quòd Scriptura variis in locis, generis humani reparationem eo modo, quo facta est, tribuit charitati ac misericordiæ diuinæ., Ad Tit. 3. *Secundùm misericordiam suam saluos nos fecit.* S. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Beneficium autem ex charitate & misericordia collatum, supponit in benefactore conferendi libertatem.

Prætereà SS. Patres docent, potuisse Deum multis aliis modis humanum genus liberare. *Poterat* (inquit S. Athan. ser. 3. cont. Arrianos) *sine vllo aduentu Christi solummodò loqui Deus, & soluere maledictionem.* Et S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 10. dicit, *Non alium modum possibilem Deo defuisse, cuius potestati cuncta æqualiter subiacent; sed sanandæ nostræ miseriæ conuenientiorem alium modum non fuisse.*

Quæstio igitur proposita intelligenda est ex hypothesi, quòd Deus non aliter genus humanum reparare voluerit, nisi per condignam pro peccato exhibitam sibi satisfactionem; an scilicet, eâ suppositione factâ, necessarium fuerit personam diuinam incarnari, vt condignam illam satisfactionem pro peccatis nostris exolueret: an verò aliquis purus homo, qui non esset Deo hypostaticè vnitus, id efficere potuerit. Pro cuius resolutione

Dicendum est ad reparationem generis humani, per condignam & æquiualentem pro peccatis hominum satisfactionem, absolutè ac simpliciter necessarium fuisse, personam diuinam incarnari.

Huius assertionis veritas ex duobus principiis pendet, quæ hîc à nobis probanda sunt.

Primum est, nullum purum hominem, quibuscumque gratiæ donis ornatum, potuisse condignam & æquiualentem satisfactionem Deo pro peccatis aliorum hominũ exhibere.

Secundum est, Christum Dominum, Deum & hominem id perficere potuisse, & reipsa perfecisse.

Quòd purus homo id non potuerit, probatur 1. ex his verbis Psalmi 48. *Frater non redimit, redimet homo, non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ:* quæ verba explicans S. Basilius in hunc locum, sic ait: *Ne igitur fratrem quære in redemptionem, sed eum, qui excedit naturam tuam: neque hominem nudum, sed hominem Deum Iesum Christum, qui solus placationem Deo dare potest pro omnibus nobis.*

Probatur 2. ex S. Leone Papa ser. 1. de Natiuit. vbi loquens de Christo, *Nisi*, inquit, *esset Deus, non afferret remedium: nisi esset homo, non praeberet exemplum*. Et S. Aug. in Enchir. cap. 108. *Neque*, inquit, *per ipsum liberaremur mediatorem Christum, nisi esset Deus.* Et S. Fulgent. lib. de Incarn. cap. 4. *Nullatenus*, inquit, *humana natura ad auferendum peccatum mundi sufficiens atque idonea fieret, nisi vnione Verbi Dei*.

Probatur 3. ea ratione qua vtitur S. Anselmus lib. 1. cur Deus homo cap. 21. Et S. Th. q. 1. a. 2. ad 2. quia scilicet in omni peccato mortali reperitur semper offensa & iniuria obiectiuè infinita, quatenùs est contra infinitam Dei bonitatem & excellentiam. At verò omnis satisfactio puri hominis non potest esse nisi finita, quamuis ex gratiâ Dei procedat; quælibet enim gratia creaturæ collata, semper est finita, ipsisq; solùm confert dignitatem finitam. Inde sequitur, ex illa nullam actionem procedere posse, quæ illatæ iniuriæ & offensæ commissæ sit æqualis, ac sufficiat ad perfectam & æquiualentem satisfactionem.

Confirmatur ex eo quòd grauitas peccati desumitur ex dignitate & excellentiâ illius qui offenditur, quantitas verò & magnitudo satisfactionis ex dignitate personæ quæ satisfacit. At in omni peccato mortali is, qui offenditur, semper est infinitus, nempe Deus; in satisfactione autem puri hominis is, qui satisfacit, semper est finitus. Ergo impossibile est in eius satisfactione, quantumuis magnâ, posse reperiri æqualitatem cum offensa in Deum commissa.

Quòd Christus Dominus, Deus & homo, potuerit de condigno & æquiualenter pro peccatis hominum satisfacere, & reipsa satisfecerit, probatur 1. ex duobus locis Apostoli.

Primus locus habetur cap. 10. Epist. ad Hebr. vbi Apostolus conferens sacerdotes antiquæ legis, eorumque sacrificia cum Christo, eiusque sacrificio in cruce pro nobis oblato, sic loquitur: *Et omnis quidem Sacerdos præsto est quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ nunquam possunt auferre peccata: hic autem* (Christus scilicet) *vnã pro peccatis offerens hostiam, vnâ oblatione consummauit in æternum sanctificatos.* Quibus verbis Apostolus hoc discrimen constituit quòd, cùm illi sacerdotes sacrificiis illis toties repetitis peccata auferre non possent, Christus id vnicâ sui oblatione perfecerit: quod discrimen nullum esset, si Christi oblatio condigna & æquiualens non fuisset: si enim tantùm ex quadam congruitate remissionem peccatorum nobis Christus impetrauit, hoc etiam haud dubiè illis antiquis sacrificiis fieri potuit; cùm essent actus religionis ex se boni, & diuinitùs ad Deum placandum instituti.

Secundus locus habetur cap. 5. Epist. ad Rom. in quo sic loquitur Apostolus; *Sed non sicut delictum, ita & donum: si enim vnius delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum in gratiâ vnius hominis Iesu Christi in plures abundauit.* Quibus verbis Apostolus Christi meritum ad saluandum, præfert Adami merito ad perdendum. Cùm

igitur Adami peccatum tale fuerit, vt per illud iustè & condignè vniuersum genus humanum gratiâ priuatum sit, & damnationis æternæ reatum incurrerit; sequitur ex Apostoli mente, multò magis in Christi merito fuisse vim ac virtutem condignè redimendi ac reparandi genus humanum, & perfectè ac æquiualenter pro eius reatu satisfaciendi.

Probatur 2. ex S. Agapito Papa Epist. 5. ad Anthimum, vbi eamdem comparationem inter Christum & Adamum faciens dicit, *Validius fuisse donum libertatis, quàm debitum seruitutis.* Et S. Chrysost. hom. 10. in cap. 5. Epistolæ ad Rom. vbi dicit, Christum pro reatu primi parentis ac totius generis humani satisfecisse, quemadmodum si quis aliquem decem obolos debentem, & ob id carcere cum vxore & liberis detentum, ab illo carcere liberet, non tantùm soluendo decem illos obolos, sed & innumera auri talenta largiendo: vnde paulò post subdit, Christum multò plura, quàm debeamus, soluisse pro nobis; tantòque plura, quantò guttulam exiguam pelagus excedit immensum; peccatáque, pro quibus satisfecit, fuisse *tanquam scintillulam, satisfactione quam exhibuit, tanquam super effuso mari solutam & extinctam.*

Probatur 3. hac ratione: quia Christi satisfactio fuit simpliciter valoris infiniti: ergo æquiualens & condigna fuit. Quòd autem fuerit infiniti valoris, colligitur, tùm ex infinitâ dignitate personæ satisfacientis, tùm ex valore infinito rei in satisfactionem oblatæ: Christus enim non aliam hostiã

obtulit quàm ſeipſum.

Obiicies 1. Chriſtus non ſatisfecit vt Deus, ſed ſolùm quatenus homo : Atqui vt homo non fuit infinitæ dignitatis : Ergo nec potuit in actiones ſuas ſatisfactorias valorem infinitum transfundere.

Reſpondetur Chriſtum ſatisfeciſſe in quantùm fuit homo Deus, id eſt, in quantùm eius humanitas in perſona diuina ſubſiſtebat, ſeu per actiones humanitatis in perſona diuina ſubſiſtentis : quæ actiones, vt ſic, erant infiniti valoris, cùm à perſonâ infinitè dignâ procederent.

Obiicies 2. Chriſtus Dominus pro remiſſione peccatorum nobis impetranda Patrem ſuum orauit : Ergo ad æqualitatem pro ipſis non ſatisfecit : ſi enim tali modo ſatisfeciſſe ſe cognouiſſet, fruſtrà pro ipſa remiſſione Patrem oraſſet.

Reſpondetur Chriſtum Dominum oraſſe, non vt precibus ſuis ſuppleret aliquid, quod ſatisfactioni ſuæ deeſſet; ſed quia ex ordinatione diuinâ vna ex actionibus, quibus Chriſtus nos à peccatis redimere, & pro illis ſatisfacere debebat diuinę iuſtitię, erat oratio. Vnde Iſa. 53. inter alias actiones, quæ à Propheta enumerantur, quibus Chriſtus pro peccatis hominum ſatisfacere debebat, ponitur oratio, quam Deo Patri obtulit pro tranſgreſſoribus: *Ideò diſpertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia, pro eo quòd tradidit in mortem animam ſuam, & cum ſceleratis reputatus eſt: & ipſe peccata multorum tulit, & pro tranſgreſſoribus rogauit.*

SECTIO VII.

An si homo non peccasset, Filius Dei incarnatus fuisset.

SENSVS quæstionis est; an vi illius decreti, quo statuit Deus, vt Verbum diuinum carnem assumeret, quodque per Scripturas sacras nobis innotuit, facta fuisset incarnatio, etsi primus homo non peccasset.

Duæ autem sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ, ambæ maximè probabiles & pietati consentaneæ. Vtramque hîc breuiter explicabimus, vt cuique liberum sit (cùm nihil super hac re ab Ecclesia definitum fuerit) eam, quæ magis arriserit, amplecti.

Prima sententia est eorum, qui negant, Adamo non peccante, Filium Dei fuisse incarnandum.

Probant 1. authoritate Scripturæ, quæ variis in locis nullum alium finem proponit, cur Filius Dei sit incarnatus, quàm generis humani redemptionem. S. Luc. 19. *Venit Filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat.* S. Ioan. *Ego veni, vt vitam habeant, & abundantiùs habeant.* 1. ad Timoth. 1. *Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere.*

Probant 2. authoritate SS. Patrum. S. Leonis serm. 3. in Pentecost. *Si homo ad imaginem Dei factus in sua honore naturæ mansisset, nec diabolicâ fraude deceptus à lege sibi positâ*

per concupiſcentiam deuiaſſet, creator mundi creatura non fieret. S. Iren. lib. 5. aduerſus hæreſes c. 14. *Si non haberet caro ſaluari, nequaquam Verbum caro factum eſſet.* S. Greg. in lib. 4. Reg. cap. 1. *Si Adam non peccaſſet, Redemptorem noſtrum carnem ſubire non oporteret.* S. Aug. ſer. 8. de Verbis Apoſtoli; *Si homo non periiſſet, Dei Filius non veniſſet.*

Secunda ſententia eſt eorum, qui aſſerunt Verbi diuini Incarnationem, tanquam maximum, nobiliſſimum & perfectiſſimum diuinæ ſapientiæ opus, à Deo intentam ac decretam fuiſſe, ante quamcumque puram creaturam in particulari conſideratam; ac proinde ante præuiſionem peccati primi hominis, vt determinatè futuri, ſecundùm noſtrũ concipiendi modum.

Probatur primo ex cap. 8. Prou. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*: vel (vt Septuaginta interpretes vertunt) *Dominus creauit me in initio viarum ſuarum, antequàm quidquam faceret à principio:* vbi de ſe loquitur Sapientia incarnata ſeu Chriſtus ſecundùm humanitatem, vt docet S. Ambr. lib. 1. de fide cap. 7. & probat ex illâ particulâ, *Dominus.* Nam Chriſtus ſecundùm diuinitatem non poteſt Deum appellare Dominum ſuum, ſed patrem: cùm ergo ibi appellet eum Dominum, ſequitur, quòd de ſe loquatur ſecundùm humanitatem. Quod etiam docent alij SS. Patres: nam cùm Arriani ex hoc loco probare conarentur Chriſtum eſſe creaturam, reſpondebant SS. Patres locum illum intelligi debere de Chriſto ſe-

cundùm humanitatem. Ita S. Athan. ser. 3. & 4. contra Arrianos S. Cyrill. Alexand. lib. 4. Thesauri cap. 4. 6. & 8. S. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 12. Si ergo, Christus secundùm humanitatem est initium viarum, id est, operum Dei; cùm id non possit intelligi de ordine temporis, sed de ordine diuinæ intentionis & æternæ prædestinationis; hinc sequitur Christum secundùm humanitatem fuisse intentum ante omnes alias creaturas, atque adeo ante præuisionem peccati primi hominis.

Confirmari potest 1. ex eo quòd idem Christus Dominus ab Apostolo ad Coloss. cap. 1. vocatur *Primogenitus omnis creaturæ*: loquitur autem de Christo secundùm humanitatem, vt exponunt ibi S. Hieron. & S Anselm. vnde S. Cyrill. lib. 10. Thesauri cap. 4. dicit Christum vocari primogenitum, quatenùs homo est; vnigenitũ vero quatenus Deus est.

Confirmari potest 2. ex his Apostoli verbis 1. Cor. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem* Dei. Quibus Verbis Apostolus dicere intendit quòd, sicut omnes aliæ creaturæ propter hominem factę sunt: & ex consequenti ipse homo à Deo ante illas est intentus, vt finis illarum: sic ipsi homines omnesque aliæ creaturæ propter Christum Dominum factæ sunt; & ex consequenti Christus ipse prior ipsis à Deo intentus est.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. 1. de nuptiis & concupisc. cap. 21. vbi dicit illud, quod de Sacramento Matrimonii habetur apud Apostolum ad Ephes. 5. *Sacramentum hoc ma-*

gnum est; ego autem dico in Christo & in Ecclesiâ : implendum fuisse in statu innocentiæ, si homo in illo perseuerasset : vnde sequitur secundùm illius mentem, etiam Adamo non peccante, Christum incarnandum fuisse. In eadem sententiâ sunt multi alij SS. Patres, vt S. Cyrill. Alex. lib. 5. Thesauri cap. 3. & 13. S. Anselm. lib. 1. cur Deus homo, Rupertus lib. 3. de gloriâ & honore filii hominis, vbi ex professo illud probat. His meritò annumerare possumus Beatæ memoriæ Franciscum Salesium olim Episcopum Gebennensem, qui in suo Theotimo seu tractatu de diuino amore lib. 2. cap. 4. eamdem sententiam clarissimè pro more suo explicat & tuetur; eamque dicit se collegisse ex attentâ consideratione Scripturarum ac doctrinæ SS. Patrum.

Probatur 3. hac ratione : qui ordinatè vult, is, post intentum finem, priùs vult media propinquiora fini, quàm remotiora. At Deus ordinatè vult, id quod vult : & vltimus finis, quem intendit, est bonitatis ac gloriæ suæ manifestatio, propter quam omnia alia extra se vult & operatur. Vnde sequitur quòd, post hunc finem intentum, priùs velit media illi propinquiora, quàm remotiora. Atqui incarnatio est medium propinquius diuinæ gloriæ, quàm humani generis redemptio; estque in se longè excellentius, & ad diuinam gloriam manifestandam aptius; cùm Christus solus, quatenùs Deus & homo, multò maiorem gloriam Deo reddere possit, quàm vniuersi Angeli & homines, qui creati aut redempti fuerunt, imò qui sunt possibiles. Ergo Deus priùs ipsius Christi Incarnationem

voluit, quàm generis humani redemptionem; ac proinde ipſum Chriſtum non propter homines primò & principaliter, ſed potiùs & homines & Angelos & quaſcunque alias creaturas propter ipſum Chriſtum eſſe voluit.

Vtraque ſententia probabilis eſt, vt diximus; ſecunda tamen videtur probabilior; tùm ob ea, quæ in eius probationem allata ſunt; tùm etiam, quia authoritates Scripturæ & SS. Patrum, quæ in probationem prioris ſententiæ citatæ ſunt, facilè poſſunt explicari.

Quod enim ſpectat ad ea Scripturæ loca, in quibus dicitur Chriſtum veniſſe ad peccatores ſaluandos; fatemur illud eſſe veriſſimum. Quamuis enim primò & principaliter, ante cuiuſlibet peccati præuiſionem, à Deo Chriſti Incarnatio intenta fuerit, hoc tamen non obſtat, quin, præuiſo poſtea Adami peccato, totiuſque generis humani lapſu, eadem Incarnatio, quaſi ſecundariò & minùs principaliter, ad illius reſtaurationem diuinitùs ordinata fuerit. Et ſic vtrumque verum eſt, & Chriſtum veniſſe ad ſaluandos homines, & nihilominùs ante quamcunque creaturam à Deo intentum fuiſſe.

Ad illud autem quod aliqui SS. Patres dicunt, Adamo non peccante, Chriſtum non fuiſſe venturum; dicendum eſt hoc verum eſſe, ſi intelligatur, Chriſtum non fuiſſe venturum eo modo, quo venit; hoc eſt, in carne paſſibili; neque ea facturum fuiſſe aut paſſurum, quæ humanæ ſalutis cauſa fecit & paſſus eſt.

CAPVT II.

De modo, quo peractum est Incarnationis mysterium.

SECTIO I.

Quid sit vnio hypostatica.

EXPLICATIS iis, quæ ad veritatem huius mysterij pertinent, doctrinæ ordo postulat, vt videamus, qua ratione illud peractum sit. Cùm autem (vt constat ex antè dictis) Incarnatio facta fuerit per vnionem naturæ humanæ cum diuinâ in ipsius Verbi personâ, videndum est in primis, quid sit illa vnio. Quod vt meliùs intelligatur

Supponendum est ex Philosophiâ, subsistentiam seu personalitatem nihil aliud esse, quàm modum aliquem realem & substantialem, quo natura rationalis vltimò perficitur & completur, ita vt per se & independenter ab omni alio subsistat, & cuiuis alteri, vt sic, incommunicabilis existat; & ita ex naturâ substantiali rationali, & subsistentiâ illâ seu personalitate fit vna singularis persona. Hoc præsupposito, vt quæstioni propositæ satisfiat,

Notandum est vnionem hypostaticam duplici modo sumi posse.

Primò pro actione, quâ Deus vniuit seu coniunxit humanam naturam cum hypostasi seu personâ diuini Verbi; quo sensu vocari potest vnitio. Et hæc actio seu vnitio, est à

totâ ſanctiſſimâ Trinitate, ſicut omnes aliæ actiones ad extrà, vt definitum eſt in Concilio Lateranenſi ſub Innoc. III. cap. 1. & in Concil. Toletano 6. cap. 1.

Secundò, pro termino proximo & immediato illius actionis: qui quidem, ſecundùm probabiliorem Doctorum ſententiam, non eſt alius, quàm modus quidam, quo humanitas Chriſti formaliter manet vnita cum perſonâ Verbi.

Hic autem modus non eſt accidentalis, ſed ſubſtantialis, vt docet S. Thomas q. 2. a. 6. cùm ſit de intrinſeco & eſſentiali conceptu alicuius ſubſtantiæ, nempe Chriſti, prout eſt quoddam ſubſtantiale ſuppoſitum, in diuinâ humanáque naturâ ſubſiſtens: vnde Martinus primus in Concil. Lateran. conſultat. 5. can. 8. damnat eum, *qui non confitetur propriè & ſecundùm veritatem, in eodem Chriſto naturarum ſubſtantialem vnionem indiuisè & inconfusè.*

Porrò modus ille ſubſtantialis vnionis ex duabus vnionibus partialibus conflatus eſt; quarum altera eſt in corpore; altera in animâ Chriſti: nam & corpus per ſe vnitum eſt Verbo, ſimiliter & anima eidem Verbo per ſe vnita eſt. Quod manifeſtè apparuit in triduo mortis Chriſti: tunc enim anima fuit à corpore ſeparata, & tamen vtrumque ſeorſim manſit vnitum cum Verbo: vnde ſequitur, quòd in vtroque reperiatur vnio partialis; materialis quidem in corpore, ſpiritualis autē in animâ; cùm vtriuſque conditio id exigat.

Eſt etiam modus ille vnionis relatiuus, ſaltem relatione tranſcendentali, cùm dicat

essentialem respectum; partim ad humanitatem, tanquam ad subiectum quod modificat, & tanquam ad terminum quem vnit; partim ad ipsum Verbum diuinum, tanquam ad alium terminum quem cum ipsa humanitate connectit.

Quæres, an vnio illa, quæ inter personam Verbi & inter humanitatem intercedit, sit omnium aliarum vnionum, quæ in creaturis reperiuntur, maxima & arctissima?

Respondetur affirmatiuè. Ratio est, quia illarum rerum vnio maxima & arctissima est, quæ magis accedunt ad indiuisionem & indistinctionem: Atqui natura diuina & humana in Christo, quatenùs ambæ in eâdem Verbi diuini subsistentiâ vniuntur, maximè accedunt ad indiuisionem, & indistinctionem, eo quòd arctissimum ordinem habent ad inuicem, vt pote qui fit per aliquid quod est simplicissimum & maximè vnum, scilicet per Verbi diuini subsistentiam: vnde S. Bernardus lib. 5. de considerat. cap.8. *Inter omnia*, inquit, *quæ rectè vnum dicuntur, arcem tenet vnitas Trinitatis, qua tres personæ vna substantia sunt: secundo loco illa præcellit, qua è conuerso tres substantiæ, scilicet Verbum, anima, & corpus vna in Christo persona sunt.*

Hinc sequitur illam vnionem, sicut est arctissima, sic etiam esse maximè indissolubilem: vnde S. Leo ser. 17. de passione, *In tantam*, inquit, *vnitatem Dei & hominis natura conuenit, vt nec supplicio dirimi potuerit, nec morte disiungi.*

SECTIO II.

An sola Filij persona naturam humanam assumpserit.

SENSVS quæstionis est, an humana natura ita cum personâ Filij fuerit vnita, vt solus Filius verè & propriè incarnatus, atque homo factus sit, non item Pater, aut Spiritus sanctus. Pro cuius resolutione

Dicendũ est, certum esse ex fide, soli personæ Filij naturam humanam fuisse vnitam; atque adeò solùm Filium, non verò Patrem aut Spiritum sanctum naturam humanam assumpsisse, & hominem factum esse.

Hæc veritas apertè constat ex quamplurimis Scripturæ locis; vt S. Ioan. 1. *Verbum caro factum est.* Et cap. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Id etiam expresè definitum est in variis Conciliis; vt in Concil. Calced. actione 5. Constantinop. 2. cap. 5. Et continetur in omnibus Symbolis, quibus Ecclesia Catholica vtitur.

Verùm difficultas est, cùm in diuinis omnia opera ad extrà sint indiuisa, & tribus personis communia, quomodò vnio illa in solâ personâ Filij, non item Patris ac Spiritus sancti, fieri potuerit? Quæ difficultas vt faciliùs soluatur,

Obseruandum est id quod docet S. Thom. 1. p. q. 40. a. 2. & communiter cum eo Theologi, personas diuinas constare essentiâ diuinâ, tanquam aliquo communi; & suis proprietatibus personalibus, tanquam ratione constitutiuâ & distinctiuâ illarum.

Hac obseruatione suppositâ, ad propositam difficultatem respondetur.

Quòd si per vnionem & assumptionem humanæ naturæ intelligatur actio illa, qua cum personâ Verbi coniuncta fuit, illam esse communem toti Trinitati, vt supra dictum est.

Quòd si per vnionem intelligatur terminus immediatus illius actionis; quæraturque, quomodò persona Filij potiùs, quàm Patris aut Spiritus sancti, immediatè terminet & sustentet ipsam naturam humanam; dicendum est id fieri; quia illam terminat, ipsique vnitur, non per aliquid absolutum & essentiale, sed per aliquid relatiuum & personale sibi proprium.

Hoc expresse definitum & explicatum habetur in Concil. Tolet. 6. cap. 1. in professione fidei his verbis: *Cùm tota cooperata sit Trinitas cooperationem suscepti hominis, quoniam sunt inseparabilia opera Trinitatis; solus tamen Filius suscepit humanitatem in singularitate personæ, non in vnitate naturæ; id est, in eo quod proprium est Filij, non quod commune Trinitati.*

Dices apud SS. Patres aliquando dictum reperiri, quòd natura diuina humanam assumpsit: vnde sequitur, cùm illa Patri & Spiritui sancto, sicut & Filio communis sit, æquè dici posse Patrem aut Spiritum sanctum incarnatum esse ac Filium.

Respondetur, cùm dicunt Patres naturam Dei incarnatam fuisse, sensum esse (vt rectè explicat S. Th. 3. p. q. 3. a. 2.) personam Filij primariò & propriissimè naturam humanam assumpsisse, & sic fuisse incarnatam: con-

ſequenter autem & ſecundariò diuinam naturam, quæ cum ipsâ Filij perſonâ identificatur, naturam illam humanam aſſumpſiſſe, adeoque fuiſſe carni vnitam; atque eatenùs eſſe, & dici poſſe incarnatam.

Porrò, quamuis eo ſenſu modus ille loquendi verus ſit, communiter tamen vſurpari non debet, quin proprius & legitimus eius ſenſus explicetur: vnde S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 6. licet eo vtatur, de illo tamen poſteà dubitat, an verus & proprius ſit, & an debeat vſurpari.

SECTIO III.

An poſt duarum in Chriſto naturarum vnionem, manſerit proprietatum vtriuſque naturæ diſtinctio.

CATHOLICA fides docet (vt ex antè dictis ſatis conſtat) ita factam eſſe naturæ diuinæ & humanæ in perſonâ Verbi vnionem, vt tamen manſerit ſemper omnimoda proprietatũ cuiuſq; naturæ diſtinctio.

Huic autem veritati, præter hæreſes capite præcedenti relatas & refutatas, oppoſita eſt noua hæreſis Vbiquiſtarum, qui aſſerunt humanam naturam Verbo diuino hypoſtaticè hoc ipſo vnitam eſſe, quòd omnis plenitudo & energia diuinitatis Verbi ſit illi realiter communicata, & ita in eam transfuſa, vt Chriſtus, etiam ſecundùm humanitatem, atque adeò quatenùs homo, veriſſimè dicatur eſſe Deus, omnipotens, æternus, infinitus, vbique præſens: vnde & Vbiquiſtarum appellationem ſortiti ſunt.

Refellitur hæc hæreſis, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scripturis, quæ vtriuſque

naturæ proprietates in Christo distingunt. 1. Cor. 13. *Etsi crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute Dei.* 1. Petri 4. *Christo igitur passo in carne pro nobis.* S. Ioan. 20. Christus Dominus de se loquens, *Ascendo*, inquit, *ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.*

Probatur 2. ex Concilio Calcedonensi Act. 5. vbi definitum est, *Vnum & eumdem Iesum Christum Dominum vnigenitum, in duabus naturis inconfusibiliter cognoscendum esse, nullâ naturarum differentiâ sublatâ propter vnionem, sed magis vtriusque naturæ proprietate in vnam personam & in vnam subsistentiam concurrente.* Et ex Concil. Lateran. 1. sub Martino 1. can. 9. *Si quis non confitetur propriè & verè naturales proprietates Deitatis Christi & humanitatis indiminutè in eo, & sine defectione saluatas, &c. sit condemnatus.* Item in Epist. Agathonis Papæ, quæ in sexta Synodo generali act 4. lecta & recepta est, dicitur, *vnamquamque naturam Christi, proprietatem naturalem retinere; & habere diuinam omnia, quæ diuina sunt.*

Probatur 3. ex S. Greg. Nazianz. in orat. de filio: *Vno capitulo*, inquit, *moneo, vt altiora ascribas diuinitati, humiliora autem naturæ humanæ attribuas.* Et S. Ioan. Damasc. lib. 3. de fide cap. 4. *Diuinitatem*, inquit, *dicentes, non nominamus ea, quæ sunt propria humanitatis; neque de carne prædicamus ea, quæ sunt diuinitatis propria.*

Probatur 4. ex absurdis, quæ posita illa hæresi consequuntur. Si enim Christo secundùm humanitatem, proprietates diuinæ verè competerent;

competerent; sequeretur ipsum Christum secundùm humanitatem suam esse authorem suæ humanitatis, & secundùm animam suam esse creatorem suæ animæ: item secundùm humanitatem suam extitisse, antequàm ipsa humanitas existeret; similiter secundùm humanitatem suam neque pati neque mori potuisse, atque adeò neque passum neque mortuum fuisse. Quæ omnia quàm absurda sint, nemo non videt.

Obseruandum est autem Doctores Catholicos non negare, imò vltrò fateri, omnem plenitudinem diuinitatis, atque adeò diuinas omnes perfectiones naturæ humanæ Christi fuisse communicatas; non tamen eo sensu, quo illi hæretici volunt; quasi verò illæ diuinæ perfectiones naturæ humanæ attribui possint, aut de illa prædicari, seu de Christo secundùm ipsam: sed solùm isto sensu, qui verissimus est, quatenùs nimirùm natura humana in ipsa Verbi persona subsistit per ipsam Verbi subsistentiam, cum qua ipsius Verbi diuinitas eiusque perfectiones identificantur.

SECTIO IV.

Quænam humanæ naturæ partes à Verbo assumptæ sint.

DICENDVM I. Filium Dei verum & naturale corpus, eiusdemque rationis cum nostris corporibus assumpsisse.

Est de fide contra Manichæos & Cerdonianos, qui (vt refert S. Aug. lib. de hæres. cap. 41. & 66.) asserebant Christum Dominum

non habuisse verum & naturale corpus, sed phantasticum & apparens.

Refellitur hic error, & veritas opposita probatur iisdem authoritatibus Scripturæ, Conciliorum, & Patrum, quibus suprà probatum est Christum Dominum veram naturam humanam assumpsisse, verúmque Deum ac verum hominem esse. Nisi enim verum & naturale corpus assumpsisset, non posset dici verus homo, nec verè humanam naturam assumpsisse: vnde S. Aug. lib. 83. quæst. q. 14. *Si*, inquit, *phantasticum fuit corpus Christi, fefellit Christus, & si fefellit, veritas non est: est autem veritas Christus: non igitur phantasma fuit corpus Christi.*

Dicendum 2. Filium Dei, sicut verum corpus, sic etiam veram animam rationalem, intellectu ac voluntate præditam, ac eiusdem naturæ cum animabus cæterorum hominum, assumpsisse.

Huic veritati, quæ de fide est, oppositus fuit olim error Apollinaris, qui (vt refert S. Aug. lib. de hæres. cap. 55.) asserebat, Verbum diuinum assumpsisse carnem sine animâ; ipsumque Verbum fuisse instar animæ rationalis in carne assumptâ.

Refellitur hic error, ac nostræ fidei veritas probatur 1. iisdem testimoniis, quibus suprà constare diximus, Christum esse, sicut verum Deum, sic etiam verum hominem. Quod dici non posset, si animam humanam non assumpsisset; cùm anima sit pars essẽtialis hominis.

Probatur 2. eadem veritas ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur Christum Dominum veram animam habuisse. S. Matth, 26. *Tri-*

stis est anima mea vsque ad mortem. S. Ioan. 20. *Potestatem habeo ponendi animam meã, & iterum sumendi eam*. Quibus in locis animam propriè accipi, pro animâ humanâ docet S. Aug. lib. 83. quæst. q. 80.

Probatur 3. ex Concil Ephesino cap. 13. vbi expressè asseritur, *Dei Filium carnem animatam animâ rationali sibi copulasse*. Et in symbolo S. Athanasij habetur : *Perfectus Deus, perfectus homo, ex animâ rationali & humanâ carne subsistens.*

Ex quibus sequitur falsum & erroneum quoque esse id, quod aliqui Apollinaris discipuli dixerunt : qui, cùm Euangelij testimoniis conuicti, Filium Dei animam assumpsisse faterentur, illam tamen mente ac intellectu priuatam fuisse aiebant, eiusque defectum à Verbo diuino suppletum fuisse. Cùm intellectus ad veritatem humanæ naturæ absolutè pertineat : nec anima humana perfecta esse possit sine intelligendi facultate ; neque possibile sit, vt diuinitas in Christo suppleat rationem alicuius partis vel facultatis ; cùm omnis pars sit ens imperfectum & incompletum comparatione totius. Vnde & hæc opinio à S. Leone Papa ser. 8. de natiuit. Christi omninò reprobata est.

Dicendum 3. totum sanguinem, qui fuit in corpore Christi, fuisse ipsi Verbo hypostaticè vnitum.

Probatur 1. ex Scriptura. Hebr. 2. vbi Filius Dei dicitur *Participasse carni & sanguini*, sicut reliqui homines : vbi Apostolus eodem modo de sanguine ac de carne loquitur : vnde sequitur, Verbum diuinum eodem modo

ſanguinem atque carnem aſſumpſiſſe. Item ex omnibus aliis Scripturæ locis, quæ peccatorum remiſſionem & hominum redemptionem attribuunt ſanguini Chriſti; vt ad Epheſ. 1. *In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius.* Et Epiſt. 1. S. Ioan. cap. 1. *Sanguis Ieſu Chriſti Filij eius emundat nos ab omni peccato.*

Probatur 2. ex Concilio Epheſino in Epiſt. ad Neſtorium; vbi dicitur, *Verbum factum eſſe hominem aſſumptione carnis & ſanguinis.* Et in Concil. Calced. 1. vbi lecta & approbata eſt quædam Epiſtola S. Cyrilli ad Acacium, in qua ipſe ait: *Verbum caro factum eſt, id eſt, carnem & ſanguinem aſſumpſit.*

Probatur 3. authoritate Clementis VI. in extrauaganti (*vnigenitus*) de pœnitentiis & remiſſionibus; vbi affirmat, *modicam guttam ſanguinis Chriſti, propter vnionem cum Verbo diuino, ſuffeciſſe ad redemptionem totius humani generis.*

Probatur 4. hac ratione: omne id, quod ad veritatem humanæ naturæ pertinet, à Verbo diuino aſſumptum fuit, vt conſtat ex antè dictis, cùm fuerit verus homo. Atqui ſanguis pertinet ad veritatem humanæ naturæ; ſiue enim informetur ab animâ rationali, vt plerique ſentiunt; ſiue habeat formam diſtinctam, ſemper tamen eſt pars omninò neceſſaria ad conſeruationem corporis humani, quâ ſublatâ tota hominis natura corruit, neque homo ipſe operari neque ſubſiſtere ad momentum poteſt. Vnde concludendum eſt illum à Verbo diuino fuiſſe aſſumptum.

Obiicies vulgatum illud axioma S. Damasceni: *quod Verbum assumpsit, nunquam dimisit.* Atqui in triduo mortis Christus dimisit sanguinem, cùm ab ipsius corpore separatus fuerit.

Respondetur quòd, etsi sanguis Christi totus effusus fuerit, non tamen fuit à Verbo separatus, neq; fuit corruptus, sed diuinitùs asseruatus suã partialẽ formam sanguinis retinuit, ac post triduum denuò à Christo resurgente resumptus fuit. Et hoc constat, tùm ex communi Doctorum consensu, tùm etiam ex eo quòd refertur in Directorio Inquisitorum part. 2. qu. 10. num. 1. à Clemente VI. damnatum fuisse id, quod quidam concionator publicè in Ecclesia Barcinonensi dixerat, sanguinem Christi fuisse in eius morte à diuinitate separatum. Quam doctrinam Inquisitor fidei, vt hæreticam, redarguit; ad eamque publicè retractandam, illius summi Pontificis authoritate, concionatorem illum adegit.

Quoad alios tres humores spectat, cùm ad integritatem & veritatem humanæ naturæ pertineant, valdè probabile est illos fuisse à Verbo assumptos, sicut & dentes, & capillos, & vngues, quos aliqui probabiliter existimant esse animatos: & quamuis non essent, ita tamen ad complementum corporis humani pertinent; vt S. August. in Enchir. cap. 88. & lib. 12. de Ciuit. cap. 19. existimet illos reperiendos esse in corporibus beatorum post resurrectionem.

SECTIO V.

Quo ordine partes humanæ naturæ à Verbo assumptæ sint.

SI spectetur ordo temporis, dicendum est, corpus, nec animam Christi fuisse ante vnionem hypostaticam cum Verbo diuino; sed omnes humanæ naturæ partes eodem temporis momento, quo esse inceperunt, simul à Verbo assumptas fuisse. Ita S. Thom. quæst. 6. a. 4.

Hæc propositio de fide est, vt constat ex 6. Synodo generali, vbi Act. 11. lecta est Epistola Sophronij, & Act. 13. approbata, in qua hæc verba habentur: *Simul quippe caro, simul Dei Verbi caro; simul caro animata rationalis, simul Dei Verbi caro animata rationalis.* Et in 5. Synodo generali apud Nicephorum lib. 17. h. st. cap. 28. hic canon tertius legitur: *Si quis dixerit, priùs formatum corpus Christi in vtero sanctæ Virginis, & deinceps vnitum ei Verbum esse, anathema sit.*

Hanc etiam veritatem tanquam de fide docent SS. Patres. S. Hieron. Apolog. cont. Ruffinum lib. 2. S. Leo Papa Epist. 11. ad Iulianum. S. Fulgent. lib. de fide ad Petrum cap. 18. Et S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 11.

Probari insuper potest hac ratione; quia, si aliquo temporis momento partes humanitatis Christi priùs conceptæ fuissent, ac positæ in rerum naturâ, quàm Verbo vnirentur; sequeretur Beatissimam Virginem non concepisse Deum, sed tantùm hominem, qui po-

ſteà futurus erat Deus: quod ſapit hæreſim Neſtorij, & in Concilio Epheſi. cap. 3. damnatum eſt.

Quòd ſi ſpectetur ordo naturæ & rationis, docet S. Thomas quæſt. 6. a. 1. & ſequent. animam priùs naturâ fuiſſe Verbo vnitam, quàm corpus; & ſpiritum ſeu mentem vel intellectum priùs, quàm animam; ipſámque animam intellectu mediante, ſicut & corpus mediante animâ fuiſſe à Verbo aſſumptum.

Ita S. Aug. lib. de agone Chriſtiano cap. 18. *Immortalis veritas per ſpiritum animam, & per animam corpus ſuſcipiens, toto homine aſſumpto eum ab infirmitatibus ſuis liberauit.* Et in 6. Synodo generali act. 18. in edicto fidei Conſtantini Pogonati Imperatoris dicitur, *Verbum ſibi compaginaſſe corpus & animam per ſpiritum ex ſancta & immaculata Virgine; & carnem quoque mediante animâ rationali.* Quod quidem edictum ab ipſo Concilio & à ſummo Pontifice Leone 2. approbatum fuit, vt patet ex ipſius Leonis Epiſt. ad dictam Synodum.

SECTIO VI.

An Chriſtus aliquos defectus corporis aſſumpſerit.

OBSERVANDVM eſt corporales defectus in duplici eſſe differentia. Alij enim communes ſunt omnibus hominibus, & totam naturam conſequuntur; vt ſunt mors, fames, ſitis, dolor, &c. Alij verò ex cauſis quibuſdam particularibus proueniunt, ſuntque tantùm in aliquibus hominibus: vt

ſunt lepra, febris, & alia id genus. Hac diſtinctione ſuppoſitâ

Dicendum 1. Filium Dei, aſſumendo corpus humanum, ſimul etiam aſſumpſiſſe omnes illos defectus, qui ſunt communes toti naturæ humanæ; atque ita, aſſumpſiſſe corpus paſſibile & obnoxium fami, ſiti, æſtui, frigori, dolori, morti, & ſimilibus, atque reipſa hæc omnia perpeſſum fuiſſe.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus fuit olim error Seuerianorum, qui (vt refert Nicephorus lib. 17. cap. 29.) aſſerebant, corpus Chriſti non fuiſſe verè & propriè paſſibile, & cum ſenſu doloris vulnerabile: quem errorem ſecuti ſunt Armenij quidam, vt refert Euthymius in ſua Panoplia parte 2. tit. 10.

Refellitur hic error, & veritas fidei noſtræ probatur 1. ex Scripturâ. Iſay. 53. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit: vulneratus eſt propter iniquitates noſtras.* Vbi hæc particula (verè) notanda eſt. S. Luc 22. *Oportebat Chriſtum pati.*

Probatur 2. ex variis Conciliis: Epheſino, anathematiſmo 12. Calcedon. act. 5. Lateran. ſub Martino 1. conſult. 5. can. 4. iſtam veritatem definientibus.

Probatur 3. ex S. Cyril. Hieroſol. catecheſi 13. *Paſſus eſt*, inquit, *Ieſus pro hominibus verè: non enim apparentia eſt crux, neque opinio redemptio, non imaginaria mors, & fabulatoria ſalus: verè crucifixus eſt; & non confundimur, neque negamus, ſed potiùs in eo gloriamur.* Hanc veritatem, tanquam fide certam, profitentur communiter SS. Patres.

S. Ambr. lib. 2. de fide cap. 4. S. Aug. Epist. 146. S. Leo Papa Epist. 10. S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 28. & reliqui omnes.

Dicendum 2. Filium Dei non assumpsisse defectus illos qui ex causis particularibus consequuntur; v. g. deformitatem, morbos, & similes. Ita S. Thom. quæst. 14. a. 14. & cum eo communiter omnes.

Ratio est, quia ibi tantùm reperiuntur defectus; vbi eorum causæ & radices locum habent. Atqui defectuum illorum causæ aut radices non fuerunt in Christo. Oriuntur enim vel culpâ seu vitio aut ignorantiâ hominis, vel ex defectu & imbecillitate virtutis formatricis, quæ est in parentibus: nulla autem culpa in Christo fuit, aut esse potuit, nullum vitium, nulla ignorantia aut inconsideratio, neque virtus illa, qua eius corpus formatum fuit, imbecillis aut infirma fuit, cùm de Spiritu sancto conceptus fuerit; imò opera quæ miraculosè à Deo facta sunt, semper fuerint perfectissima; proindeque, cùm Christi corpus fuerit miraculosè per Spiritus sancti virtutem formatum, dicendum est illud fuisse perfectissimum, pulcherrimum, optimo temperamento præditum, & omnibus partibus suis absolutissimum.

SECTIO VII.

An Christus in anima sua defectus aliquos habuerit.

De quatuor præsertim defectibus difficultas aliqua esse potest; scilicet de peccato, de fomite peccati, de ignorantiâ, & de

passionibus seu motibus appetitus inferioris: de quibus hîc sigillatim, breuiter tamen, agendum nobis est.

Dicendum igitur 1. Christum Dominum nullum vnquam contraxisse peccatum originale, nec vllum actuale, etiam leuissimum, commisisse.

Probatur ex Scriptura. 1. S. Petri 2. vbi de Christo dicitur, quòd *peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius*. Hebr. 4. *Tentatus per omnia pro similitudine absque peccato*. Et cap. 7. vocatur *Sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus*. Eadem veritas definita est in Concil. Ephes. can. 10. & Lateran. sub Martino 1. consult. 5. can. 5. & ab omnibus SS. Patribus vnanimiter, tanquam certissimâ ex fide, asseritur.

Quæres, quo sensu debeant intelligi hæc verba Psalm. 21. *Deus Deus meus, vt quid me dereliquisti? longè à salute mea verba delictorum meorum*: quæ communiter à SS. Patribus Christo patienti adaptantur.

Omissâ impiâ & blasphemâ cuiusdam hæretici explicatione, qui (vt refert Cardinalis Hosius lib. 1. de hæresib. nostri temporis) hæc verba Christi desperantis esse asseruit. Respondetur duplicem illorum verborum à SS. Patribus expositionem afferri.

Prima est, Christum ibi, non in suâ, sed in membrorum suorum, hoc est, omnium hominum personâ, de illorum peccatis, non de suis loqui. Ita S. Leo Papa ser. 16. & 17. de passione, S. Greg. Nazian. orat. 36. quæ est quarta de Theologia, S. Damasc. lib. 4. de

fide cap. 19. & S. Thom. qu. 15. a. 1. ad 1.

Secunda expositio est, verba illa esse quidem Christi loquentis in suâ personâ, illumque delicta appellasse sua, quæ nostra erant, & à nobis commissa; eo quòd pro illis sponsorem se præstitisset, diuinæque iustitiæ satisfacere ad rigorem deberet. Ita S. Ambr. lib. de Incarnationis dominicæ sacramento cap. 5. S. Hieron. in illum Psalmum 21. S. Aug. in 2. enarratione eiusdem Psalmi.

Dicendum 2. Christum Dominum non modò peccatum nullum commisisse, sed nec committere potuisse; ac proinde fuisse prorsùs impeccabilem.

Ita communiter SS. Patres. S. Athanas. lib. de Incarnat. Christi post medium, *Verbi*, inquit, *Incarnatio secundùm naturam Dei facta, nostrorum vitiorum susceptibilis non fuit.* S. Cyrill. Alexandr. lib. contra Anthropomorphitas cap. 23. vocat illos *stolidos prorsùs ac dementes, qui Christum nescio quo pacto peccare posse affirmant.*

Ratio autem illius impeccabilitatis in Christo ex triplici potissimum capite desumitur.

Primò ex vnione humanitatis eius cum diuinitate: quæ quidem diuinitas, cùm sit infinita simpliciter in omni genere sanctitas, humanitatem Christi Domini ita sanctificat (sicut infrà dicetur) vt, quemadmodùm ipsâ diuinitate nulla maior aut altioris ordinis sanctitas esse aut cogitari potest; ita humanitatis Christi sanctificatione, nulla maior aut altioris ordinis esse aut cogitari queat: cum quâ sanctificatione proinde nullum peccatũ stare potest, cùm illi absolutè & omnimodè

ſit oppoſitum. Vnde S. Greg. Nazian. citat. orat. 36. de Chriſto Domino loquens; *Quia, inquit, illius voluntas tota Deificata eſt, Deo procul dubio non aduerſatur.*

Secundò ex viſione beatificâ eſſentiæ diuinæ, qua Chriſti anima frui à primo inſtanti ſuæ conceptionis in cœpit, vt infrà dicetur: hæc autem viſio ex ſe eſt cum omni peccato incompoſſibilis.

Terio denique ex gratiâ conſummatâ, qua eius anima prædita eſt: quæ quidem, cùm longè maior extiterit, quàm in omnibus ſanctis & Angelis fuerit, aut futura ſit; eius voluntatem ita in bono ſtabilire potuit, vt vel ex hoc capite etiam impeccabilis dici potuerit.

Dicendum 3. in Chriſto peccati fomitem nullomodò fuiſſe. Ita S. Thom. q. 15. a. 2.

Probatur, ex eo quòd fomes peccati ex peccato originali prouenit: Atqui in Chriſto peccatum originale nec fuit nec eſſe potuit: Ergo nec fomes peccati; ſublatâ enim causâ tollitur effectus. Præterea eædem rationes quæ probant in Chriſto peccatum eſſe non potuiſſe, probant etiam in illo peccati fomitem non fuiſſe: cùm idem prorsùs ſit, habere in ſe fomitem peccati, ac habere in ſe inordinatam inclinationem ad peccatum, ac proinde eſſe peccabilem: quod tamen de Chriſto nullatenùs dici poſſe ſuprà probatum eſt.

Dicendum 4. in animâ Chriſti nullam fuiſſe ignorantiam. Ita S. Thom. art. 3.

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 1. dicitur Chriſtum Dominum fuiſſe *Plenum gratia & veritatis*: & cap. 21. dixit illi S. Petrus: *Do-*

mine tu omnia nosti. Et Coloss. 2. dicit Apostolus quòd *in illo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Dei.*

Probatur 2. ex 6. Synodo act. 13. vbi approbata est Epistola Sophronij, in qua damnatur hæresis Agnoïtarum, qui asserebant, Christum Dominum ignorasse diem iudicij extremi.

Obiicies in euangelio dici, quòd puer Iesus proficiebat ætate & sapientia: ergo aliquid illius sapientiæ deerat, si in ea proficiebat.

Respondetur cum S. Greg. Nazian. orat. in S. Basilium, Iesum dici profecisse sapientiâ: *Non quòd incrementum aliquod acceperit, cùm ab initio sapientiâ plenus esset; sed quòd sapientiam suam hominibus paulatim magis ac magis detegeret.*

Dicendum 5. animam Christi Domini verè fuisse passibilem, idest, potuisse moueri affectibus illis, qui passiones dicuntur. Ita S. Thom. a. 4. & seq.

Constat manifestè ex Scripturis, Christum multos eiusmodi affectus re ipsa habuisse; vt tristitiam, S. Matth. 26. timorem seu pauorem S. Mar. 14. iram, eiusdem S. Mar. 3.

Hæ tamen passiones longè diuersæ fuerunt in Christo ab illis, quæ in nobis solent oriri: In illo siquidem (vt dicit S. Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 8.) fuerunt ordinatissimæ. Quocirca S. Thom. loco citato triplex discrimen assignat inter passiones quæ in Christo fuerunt, & illas quæ in nobis.

Primum ex parte principij: quia in Christo sequebantur semper rationis deliberationem; in nobis illam sæpe anteuertunt.

Secundum ex parte obiecti: quia Christi passiones habuerunt semper obiectum rectæ rationi consentaneum; nostræ verò sæpissimè feruntur in obiectum ipsi rationi repugnans.

Tertium denique ex parte effectus: in Christo enim ratio nullomodò ab eius passionibus impedita est; in nobis verò passiones ipsam rationem vel impediunt, vel etiam aliquando prorsùs obruunt.

Quibus de causis aliquibus SS. Patribus visum est huiusmodi motus & affectus in Christo, non passiones sed propassiones dici debere.

CAPVT III.

De modo, quo de mysterio Incarnationis loquendum est.

PRÆCIPVÆ difficultates, quæ in modis loquendi de mysterio Incarnationis occurrere possunt, oriuntur præsertim ex communicatione idiomatum, seu proprietatum vtriusque naturæ, diuinæ scilicet & humanæ, in vnâ Christi personâ; idcircò de illa idiomatum communicatione agendum nobis est.

SECTIO I.

An in Christo aliqua [illegible]municatio idiomatum ad[illegible]nda sit.

CVM per vnionem hypostaticam (vt ex antè dictis constat) duæ sint naturæ in

personâ Verbi vnitæ & in illâ subsistentes, diuina scilicet, quæ ipsius Verbi propria est; & humana, quam assumpsit: hinc oritur duplex communicatio respectu illius diuinæ personæ. Vna ipsarum duarum naturarum. Altera proprietatum seu attributorum cuiusque naturæ. Prior in eo consistit, quòd duæ naturæ prædicentur in concreto de personâ Verbi. Posterior, quòd etiam attributa & proprietates vtriusque naturæ in concreto de eadem personâ similiter prædicentur. Iuxta priorem rectè dicimus (Filius Dei est Deus) vel (Filius Dei est homo.) Iuxta posteriorem (Filius Dei est æternus, infinitus, impassibilis) vel (Filius Dei est temporalis, finitus, passibilis.) Quod sic intelligendum est: est æternus secundùm diuinitatem, temporalis secundùm humanitatem, & sic de aliis. Hac obseruatione suppositâ

Dicendum est aliquam idiomatum seu proprietatum communicationem verè & propriè in Christo esse admittendam. est de fide.

Probatur in primis ex ijs Scripturæ locis, in quibus ea Christo Domino tribuuntur, quæ naturæ tum diuinæ tum humanæ propria sunt: vt S. Ioan. 3. *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo; filius hominis qui est in cælo.* S. Luc. 1. *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* S. Ioan. 8. *Antequam Abraham fieret ego sum.*

Probatur 2. ex Concilio Ephesino in anathematismis S. Cyrilli, in quibus damnantur Nestoriani, qui communicationem idiomatum negabant; asseriturque Christum se-

cundùm veritatem esse & dici verum Deum & verum hominem.

Probatur 3. ex S. Leone Papa Epist. ad Palæstinos, *Non interest*, inquit, *ex quâ substantiâ Christus nominetur; cùm, inseparabiliter manente vnitate personæ, idem sit & totus hominis filius propter carnem, & totus Dei Filius propter vnam cum Patre Deitatem.* Et S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 3. *Verbum*, inquit, *ea, quæ humanitati conueniunt, sibi vendicat; ac vicissim carni, quæ sua sunt, impartit; communicationis videlicet ratione, ob mutuam partium inter se communicationem ac personalem vnionem.*

Hinc intelligitur, quo sensu accipienda sint ea, quæ ipse Christus de se aliquando dixit, in quibus aliqua contradictio esse videtur: vt cùm dixit: *Pater maior me est.* S. Ioan. 13. *Ego & Pater vnum sumus.* S. Ioan. 10 Hæc enim, quamuis in speciem sibi contradicere videantur, sunt tamen verissimè dicta: siquidem in priori loco Christus de se secundùm humanam naturam loquitur; in posteriori verò secundùm diuinam.

SECTIO II.

Traduntur quædam regulæ, in hac communicatione idiomatum enunciandâ, obseruandæ.

PRIMA est, de omnibus nominibus positis pro persona Christi, seu pro supposi-

to Verbi diuini, poſſunt in concreto prædicari nomina omnia, quæ naturam diuinam vel humanam, aut illarum proprietates ſeu attributa ſignificant. Ita S. Thom. q. 16. a. 4. Hæc etiam expreſſa eſt doctrina S. Damaſceni lib. 3. de fide cap. 4. ſic loquentis, *Cùm de perſona*, inquit, *verba facimus, ſiue ab vtraque naturâ ſimul, ſiue ab altera duntaxat eam appellemus, vtriuſque naturæ proprietates ipſi imponimus. Etenim Chriſtus (quæ vox vtrumque complectitur) Deus & homo dicitur, creatus & increatus, paſſibilis & impaſſibilis.*

Ratio huius regulæ eſt: quia, cùm nomina in concreto ſignificent id, quod habet formam per ipſa ſignificatam; ſenſus illarum propoſitionum erit, Verbum diuinum habere naturam diuinam aut humanam; vel proprietates diuinas, ratione naturæ diuinæ; aut humanas, ratione humanæ: quod quidem, ſuppoſitâ veritate Incarnationis ipſius Verbi, veriſſimum eſt. Vnde quocunque nomine vocetur Chriſtus, ſiue dicatur Verbum, ſiue Dei Filius, ſiue Filius hominis (vt ſeipſum perſæpe vocat in Euangeliis) ſiue alio quocunque vocabulo deſignetur; dummodò per illud perſona ipſius Chriſti, ſeu ſuppoſitum Verbi diuini ſignificetur; verè & propriè de illo natura diuina & humana, & vtriuſque proprietates, in concreto prædicari poterunt: e. g. demonſtrato Chriſto verum erit dicere, quod & Apoſtolus Petrus dixit: *Hic eſt omnium Dominus*: verum etiam erit dicere, quod idem dixit: *Hic paſſus eſt pro nobis, & peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum.*

Secunda regula: de nominibus, quæ pro Christi personâ ponuntur, non possunt in abstracto prædicari nomina pertinentia ad humanam eius naturam, dicendo v. g. (Verbum diuinum est humanitas; ac multò minùs illius naturæ proprietates. Neque etiam vlla nomina vnius naturæ, possunt in abstracto prædicari de nominibus alterius naturæ, dicendo v. g. (diuinitas est humanitas) aut (diuinitas est mortua.) Ita S. Thom. art. 5.

Cuius ratio hæc est; quia significaretur tunc identitas personæ cum natura humana aut eius proprietatibus, aut identitas ipsius diuinitatis cum humanitate: quod esset prorsùs à veritate alienum.

Possunt tamen nomina diuinæ naturæ propria, prædicari etiam in abstracto de nominibus positis pro ipsa diuini Verbi persona. Vnde Apostolus 1. Cor. 1. vocat Christum *Dei virtutem & Dei sapientiam.*

Ratio huius differentiæ est, quia proprietates diuinæ cum ipsa Verbi persona identificantur, vnde fit vt de illa etiam in abstracto prædicari possint, quod de humanæ naturæ proprietatibus dici non debet.

Tertia regula: nulla humanæ naturæ proprietas, etiam in concreto, potest de Christi personâ prædicari cum reduplicatione Deitatis; neque proprietas vlla naturæ diuinæ cum reduplicatione humanitatis; e. g. dici non debet, quòd Christus, quatenùs Deus, passus aut mortuus fuit; & econtrà quòd, quatenùs homo, sit omnipotens, æternus, &c.

Ratio est, quia inde sequeretur, per vnionem hypostaticam confusas esse in Christo

naturas, aut illarum proprietates, quod est contra huius mysterij veritatem, vt suprà demonstratum est. Vnde, quando in aliqua propositione affirmatur vel negatur aliquid de Christo cum reduplicatione alicuius naturæ, videndum est, vt hoc illi conueniat secundùm naturam illã: aliàs propositio falsa esset.

Quarta regula: nullum prædicatum, quod formaliter includit personam humanam, aut excludit diuinam, debet attribui Christo: e. g. dici non debet, quòd Christus est purus homo, quod est alius à Deo.

Ratio est, quia hæ & similes propositiones significant, vel Christi personam non esse diuinam, vel duas esse in illo personas: quod à veritate prorsùs alienum est.

SECTIO III.

Obseruationes aliquæ traduntur super regulis superiori sectione propositis.

QVAMVIS regulæ superiùs traditæ verissimæ ac certissimæ sint; nihilominùs, vt in modis loquendi de mysterio Incarnationis nihil excidat, quod vel minimùm ab illius veritate discordet, aliqua hîc adhuc obseruanda supersunt.

Primum est, cauendos esse certos loquendi modos, quibus, quamuis ad rigorem secundùm supradictas regulas vti licitum sit; quia tamen ab aliquibus hæreticis vsurpati sunt, ad aliquos errores contra huius mysterij veritatem inuehendos; vel quia ipsis erroribus fauere aliquo pacto videntur; ideò ab illis abstinere tutius est: vnde S. Thom. art.

8. rectè dicit, quòd *nequidem nomina debemus habere cum hæreticis communia.*

Hanc ob causam, quamuis hæ propositiones (Christus est creatura) vel (Christus incepit esse) in aliquo sensu veræ sint, & ita vsurpatæ reperiantur à quibusdam sanctis Patribus; quia tamen Arriani illis vsi sunt, vt ipsius Filij Dei diuinitatem impugnarent, tutius est, vel absolutè ab illis abstinere, vt monet ibidem S. Doctor; vel nonnisi cum reduplicatione ipsius naturæ humanæ iis vti.

Ob eamdem rationem hæc alia propositio (Christus est Dei seruus) communiter vsurpari non debet: quia scilicet tùm Arriani, tùm etiam Nestoriani hoc loquendi modo vtebantur; illi, vt Christum Deum esse negarent; isti, vt personam in eo humanam assererent. Vnde in Concilio Ephesino in Epist. ad Nestorium hic loquendi modus reiectus est; sicut & in epist. Adriani I. ad Episcopos Galleciæ & Hispaniæ: & in Concilio Francofordiēsi aduersus Elipandum Archiepiscopum Toletanum, qui hac formulâ loquendi abutebatur.

Eadem ratione, Christus Filius Dei adoptiuus dici non debet, vt obseruat S. Thom. q. 23. art. 4. Siquidem nomine Filij adoptiui connotatur seu significatur ille, qui est extraneus, ac proinde qui non est Filius Dei naturalis. Vnde S. Hilarius lib. 3. de Trinitate. *Hic est verus & proprius Filius origine, non adoptione, veritate, non nuncupatione.*

Secundum est, quoties de hoc mysterio ad populum verba facienda sunt, abstinendum esse ab iis omnibus loquendi modis; qui, li-

cet sint veri, possent tamen aliquo pacto esse piarum aurium offensiui: omnia enim, quæ dicuntur, ad ædificationem audientium dici debere monet Apostolus 1. Cor. 14. Vnde quoties de Christo Domino loquendum est, vissendum ne aliquid excidat, quod vel reuerentiæ ipsi debitæ, vel huius mysterij veritati quocunque modo repugnare videatur.

E. g, quamuis propositiones illæ, quibus diceretur Christus minùs sapiens, aut minùs potens quàm Pater, aut Angelis inferior, veræ sint, si de illo præcisè secundùm naturam humanam intelligantur; cùm & ipse Christus eo sensu de se dixerit Patrem maiorem se esse; & Apostolus eumdem dicat modico quàm Angeli minorarum: quia tamen hæ & similes propositiones in animis audientium aliquam possunt ingenerare cogitationem, huius mysterij, veritati aut reuerentiæ Christo debitæ parum consentaneam, ideò ab illis abstinendum est.

Tertium est, ab omnibus quoque loquendi modis minùs aptis, de quibus aliqua inter ipsos Theologos controuersia est, tutius esse omninò abstinere, quàm ad ostentationem ingenij vel doctrinæ iis vti, aut eos (præsertim coram laïcis) propugnare velle.

Talis est ista propositio (Christus est homo diuinus) quæ, quamuis aliquo sensu possit sustineri, cùm etiam Verbum ipsum dicatur Verbum diuinum, nihilominùs, cùm aliquam difficultatem hæc denominatio patiatur, videaturque significare hominem illum, de quo prædicatur, non esse Deum, sed accidentalem tantùm habere cum Deo coniunctionem; id-

circò melius eſt ab illâ abſtinere. Vnde & S. Damaſc. lib. 3. de fide cap. 12. ob eamdem rationem negat Chriſtum dici debere hominem Deiferum.

Talis eſt etiam hæc alia propoſitio (homo factus eſt Deus) quæ licet aliquo ſenſu poſſit eſſe vera; nimirùm, ſi per illam intelligatur factum eſſe, vt homo ſit Deus; in ſenſu tamen proprio & genuino falſa eſt, vt docet S. Thom. art. 7. ſignificat enim priùs hominem extitiſſe, poſteà factum eſſe Deum: quod eſt prorsus à veritate alienum.

Quartum denique & vltimum hîc obſeruandum eſt, SS. Patres non ſemper ſecundùm rigorem logicum, ſed interdum oratorio more de hoc myſterio locutos fuiſſe; proindeque à regulis præcedenti ſectione traditis aliquando receſſiſſe, & nomina abſtracta pro concretis, & concreta pro abſtractis quandoque vſurpaſſe. Vnde apud illos propoſitiones quædam reperiuntur, quæ non tam ſecundùm propriam verborum ſignificationem accipiendæ ſunt, quàm ſecundũ ſenſum ab illis intentũ, qui ſemper verus & orthodoxus fuit,

Quare, cùm e. g. legitur apud quoſdam, carnem Chriſti fuiſſe deificatam; ſenſus eſt quòd, cùm homo carne conſtans verè ſit Deus, eius caro etiam verè eſt caro Dei; & eo ſenſu dici poteſt caro Deificata. Cùm item dicunt Filium Dei aſſumpſiſſe hominem; ſenſus illorum eſt, Filium Dei humanam naturam non verò humanam perſonam aſſumpſiſſe. Et ſic dicendum eſt de quibuſdam aliis propoſitionibus, quæ paſſim apud illos occurrere poſſunt.

CAPVT IV.

De gratia Christi.

SECTIO I.

Qualis fuerit gratia Christi.

NOMINE gratiæ hîc intelligimus in genere illud, per quod aliquis Deo gratus & dilectus efficitur, ac proinde iustus & sanctus. Cùm autem certum sit, Christum Dominum non solùm secundùm diuinitatem, sed etiam secundùm humanitatem, fuisse Deo gratum ac dilectum (quod & testimonio cœlitùs misso, tùm in eius baptismo, tùm in transfiguratione declaratum est) ac proinde iustum & sanctum, vt sæpè in Scripturis vocatur: quæstio est, qua ratione fuerit (in quantùm homo) Deo gratus ac dilectus; seu per quid eius humanitas fuerit formaliter sanctificata. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Christi humanitatem sanctificatam fuisse per gratiam habitualem, eius animæ infusam.

Probatur 1. ex cap. 11. Isay. Vbi de Christo dicitur, quòd *Requiescet super eum Spiritus Domini*: quo loco, per Spiritum Domini, gratiam habitualem sanctificantem intelligi [docet] S. Tho. q. 7. a. 1. Item ex c. 1. S. Ioan. vbi Verbum incarnatum dicitur *Plenum gratiæ & veritatis: & de plenitudine eius nos omnes accepimus*. Vnde sic argumentari

licet: Christus plenus fuit illâ gratiâ, quæ ex eo tanquam fonte in nos effluit, & per quam sanctificamur. Atqui gratiam habitualem nos ex illo accipimus, & per illam sanctificamur, vt supponimus ex tractatu de Gratia. Ergo Christus fuit præditus, imò plenus gratiâ illâ habituali sanctificante.

Probatur 2. ex S. Athanasio serm. 2. cont. Arrianos: vbi de Christo sic loquitur: *Quia ipse vt homo gratiam accepit; inde etiam factum est, vt nos etiam acceperimus.*

Probatur 3. ratione ducta ex his Apostoli verbis Rom. 8. *Quos præsciuit, prædestinauit fieri conformes imaginis filij sui*: Vbi enim est conformitas sanctitatis, ibi eadem forma sanctificans debet reperiri: vnde sequitur quòd, cùm inter Christum & alios iustos conformitas illa secundùm Apostoli mentem reperiri debeat; sicut iusti per gratiam habitualem sanctificantur, sic etiam Christus per eamdem dici debeat sanctificatus.

Dicendum 2. Christi humanitatem præterea fuisse quoque sanctificatam per ipsammet diuinitatem, cui vnita fuit in persona Verbi.

Probatur 1. ex cap. 10. Act. vbi S. Petrus dicit, Christum fuisse vnctum Spiritu sancto: quo loco per vnctionem S. Aug. lib. 15. de Trinit. cap. 26. intelligit sanctificationem: quasi dicat S. Petrus, Christum ideò fuisse sanctum, quia ipsamet diuinitate vnctus & sanctificatus fuit.

Probatur 2. ex 6. Synodo generali act. 17. vbi dicitur, voluntatem Christi ideò nihil contrarium Deo velle; quia Deificata est, id est,

est, sanctificata per diuinitatem, cui vnita est.

Probatur 3. ex S. Greg. Nazian. orat. 36. num. 93. & 94. vbi dicit Christum, vt hominem, esse diuinitate ipsâ vnctum, id est, sanctificatum: nec illam vnctionem fieri per aliquam operationem, vt in aliis qui sanctificantur, sed totius diuinitatis vngentis præsentiâ. Et S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 3. vbi sic loquitur, *Ipse Christus seipsum vnxit, vngens, vt Deus; vnctus autem vt homo, vnctio autem humanitatis est diuinitas.*

Probatur 4. ex eo quòd actiones humanitatis Christi fuerint infiniti meriti ac valoris, vt dicetur cap. 6. vnde sequitur ipsius sanctitatem fuisse infinitam; quia valor moralis & meritum actionum fundatur præsertim in sanctitate personæ operantis, vt supponimus ex tractatu de Gratia: non potest autem intelligi quomodò Christus, secundùm humanitatem, fuerit infinitè sanctus, nisi in quantùm eius humanitas per ipsammet diuinitatem fuit sanctificata.

Dicendum 3. humanitatem Christi à primo instanti suæ conceptionis fuisse duobus supradictis modis sanctificatam.

Fuit enim a primo illo instanti Verbo diuino vnita, vt ex antedictis constat: vnionis autem illius excellentia hoc postulabat, vt anima Christi gratiâ illâ & sanctitate habituali donaretur; cùm ratione illius vnionis à primo illo instanti dignissima esset, cui gratia illa conferretur.

Quæres 1. an, sicut Christus habuit gratiam habitualem sanctificantem, sic etiam gratiam

actualem excitantem & adiuuantem acceperit ad actus supernaturales eliciendos, sicut & cæteri homines ex eius meritis eam accipiunt.

Respondetur negatiuè, sicut enim beati in cœlo gratiâ illâ excitante & adiuuante non indigent; quia clara Dei visio, & eius perfectus ac beatificus amor illis sufficiunt ad actus virtutum supernaturalium eliciendos, qui eorum statui conueniunt: sic, cùm anima Christi fuerit à primo instanti conceptionis excellentissimo lumine gloriæ prædita, proindeque clarâ essentiæ diuinæ visione, eiusdemque amore beatifico dotata; nullâ præterea actuali gratiâ indiguit ad quosuis virtutum actus exercendos.

Quæres 2. an gratiæ illæ, quæ gratis datæ vocantur, Christo collatæ fuerint.

Respondetur affirmatiuè. Ratio est; quia hæ gratiæ maximè aptæ fuerunt ad ea opera exercenda, per quæ ipse Christus generis humani redemptionem perfecit: vnde conuenientissimum fuit, vt in gradu perfectissimo illi conferrentur.

Quæres 3. an gratia habitualis Christi aliquod incrementum acceperit?

Respondetur negatiuè. Ratio est; quia gratia collata fuit Christo à primo instanti conceptionis intuitu vnionis hypostaticæ, vt supra dictum est: illius autem vnionis dignitas & excellentia requirebat, vt in Christo talis gratiæ plenitudo inesset, quæ nullum posteà incrementum acciperet. Id etiam præterea constat ex eo quòd gratia non augetur in statu viæ secundùm legem Dei ordi-

nariam, nisi per merita: atqui Christus nihil sibi meruit quoad animam & perfectiones illi inexistentes, vt infrà dicetur: vnde S. Greg. Nazian. Epist. 1. ad Cledonium paulò post initium, exponens illi fidem Catholicam, sic loquitur: *Si quis Christum ex operibus perfectum esse dixerit, anathema sit:* ex quo loquendi modo patet hanc veritatem, vt fide diuinâ credendam, ab illo propositam fuisse.

Nec his obstat, quòd S. Luc. cap. 2. dicitur puerum Iesum profecisse gratiâ & sapientiâ apud Deum & homines. Vt enim docet S. Thom. q. 7. a. 11. ad 3. particulis istis (*Sapientiâ & gratiâ*) non intelliguntur habitus, sed ipsa opera sapientiæ & gratiæ; sensusque est, Christum, pro ætatis suæ progressu, perfectiora opera sapientiæ & gratiæ exercuisse: solet enim Scriptura (vt monet S. Doctor) opera virtutum nuncupare ipsomet nomine virtutum.

SECTIO II.

An in Christo fuerint virtutes & dona Spiritus sancti.

QVÆSTIO intelligenda est, non de virtutibus intellectualibus, vt sapientiâ, scientiâ, de quibus posteà; sed de virtutibus propriè dictis, siue moralibus, siue Theologicis. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. in Christo fuisse omnes virtutes, quæ nullam secum imperfectionem includunt eius beatitudini repugnantem.

Hoc constat ex eo quòd (vt docet S. Thom. q. 7. a. 2.) virtutes ab ipsâ gratiâ

tanquam à proprio fonte deriuantur: vnde, cùm in Christo fuerit gratia perfectissima, sequitur quòd ex illâ perfectissimæ etiam virtutes processerint.

Diximus in assertione, virtutes illas in Christo fuisse, quæ nullam includunt imperfectionem eius beatitudini repugnantem: supponimus enim (sicut ex dicendis in sequenti capite constabit) animã Christi fuisse à primo instanti suæ creationis beatam, id est, clarâ & intuitiuâ Dei visione præditam. Ex dictis

Sequitur 1. in Christo non fuisse fidem. Virtus enim illa nullomodò potest cum visione beatificâ consistere, vt docet S. Th. a. 3.

Sequitur 2. in Christo non fuisse spem. Primarium enim illius virtutis obiectum, est animæ beatitudo nondum obtenta, vt docet S. Thom. art. 4. At Christi anima (vt dictum est) à primo instanti suæ conceptionis fuit beata.

Dices, videri Christum vtramque virtutem habuisse: de illo enim dixit Isayas cap. 11. *Erit fides cinctorium renum eius*: & in eiusdem personâ Dauid dixit Psal. 30. *In te Domine speraui.*

Quod attinet ad fidem, respondetur Isayã Prophetam, fidei nomine intelligere fidelitatem in verbis & promissis, vt explicat S. Hieronymus in eum locum.

Quod attinet ad spem, respondetur Christum habuisse quidem actum spei respectu gloriæ corporis, quæ est obiectum spei secundarium; non tamen ipsam spei virtutem seu habitum, cùm nullum actum circa primarium eius obiectum elicere po-

tuerit. Vnde & probabiliter aliqui Theologi dicunt actum illum ſpei reſpectu gloriæ corporis non proceſſiſſe ab vllo virtutis habitu, ſed fuiſſe actum ſimpliciter elicitum ab ipſa Chriſti voluntate in ſtatu beatitudinis iam poſitâ, talemque actum nobiliorem fuiſſe, quàm ſi proceſſiſſet ab animâ Chriſti, habitu ſpei præditâ, ſed extra ſtatum beatitudinis poſitâ.

Sequitur 3. in Chriſto non fuiſſe virtutem pœnitentiæ: ſi per illam intelligatur virtus illa ſpecialis, cuius proprius actus ſit, dolere de peccato à ſe commiſſo, Deoque pro illo ſatisfacere: cùm (vt ex antè dictis conſtat) Chriſtus nullum vnquam peccatum commiſerit, vel committere potuerit. Si verò per pœnitentiam intelligatur virtus aliqua, cuius actus ſit, deteſtari peccatum à quocunque commiſſum ſit, velleque pro illo ſatisfacere, ac diuinam offenſam compenſare: certum eſt talem virtutem in Chriſto fuiſſe; cùm pro peccatis omnium hominum diuinæ iuſtitiæ ſatisfecerit, illaque ſummo odio & horrore proſecutus fuerit.

Dicendum 2. in Chriſto fuiſſe dona Spiritus ſancti. Ita S. Thom. ſuprà art. 5.

Probatur 1. ex Iſay. 11. vbi de Chriſto dicitur, quòd *requieſcet ſuper eum Spiritus Domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, &c.*

Probatur 2. ex eo quòd (vt dicit S. Doctor) per dona Spiritus ſancti intelliguntur habitus quidam ſupernaturales diuinitùs infuſi, hominem ad hoc diſponentes, vt facillimè à Spiritu ſancto moueatur ad heroïcas quaſdam ſeu præſtantiſſimas virtutum actiones: con-

ſtat autem, quòd anima Chriſti facillimè ac perfectiſſimè à Spiritu ſancto ad quælibet excellentiſſima opera mouebatur, iuxta illud S. Luc. 4. *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane, & agebatur à Spiritu in deſertum.*

Dices 1. hæc dona in beatis non ampliùs reperiri: neque enim in cœlo fortitudine opus eſt ad res arduas & difficiles, quæ illic nullæ ſunt; neque conſilio etiam opus eſt, nec timore. Ergo, cum Chriſtus à primo inſtanti conceptionis ſuæ beatus fuerit, ſequitur, quòd dona illa non habuerit.

Reſpondetur 1. Chriſtum non ſolùm beatum ac comprehenſorem fuiſſe, ſed etiam ſimul viatorem ac peregrinum, vt docet S. Thom. q. 15. a. 10. ac proinde ſimul, ſecundùm partem ſuperiorem animæ, diuina viſione ac fruitione præditum fuiſſe; ſimul etiam, ſecundùm inferiorem eiuſdem animæ portionem, iis omnibus difficultatibus ſiue externis ſiue internis (ſi peccatum, ignorantiam, & alios defectus, de quibus ſuprà dictum eſt, excipias) obnoxium fuiſſe, quibus alij homines viatores ſubiacent; proindeque dona illa Spiritus ſancti in eo non fuiſſe inutilia.

Reſpondetur 2. quamuis hæc dona non maneant in beatis quoad paſſiones inferioris partis reprimendas vel dirigendas; manere tamen in illis quoad ornatum animæ ac rectitudinem voluntatis, quæ perfectam aptitudinem ac diſpoſitionem ſemper retinet ad hoc, vt facillimè à Spiritu ſancto moueri poſſit ad quidlibet illi placitum fuerit; ac proinde eâ etiam ratione dona illa potuiſſe in

Christo Domino reperiri.

Dices 2. Donum timoris versari circa malum culpæ, vel pœnæ, propter admissam culpam: atqui Christus nullomodò peccare potuit.

Respondetur cum S. Thomâ, quæst. 7. a. 6. fuisse in Christo timorem Dei, non quidem seruilem, qui animam affligeret; sed filialem, qui charitatem accenderet; isque est, quem S. Augustinus lib. 14. de ciuit. cap. 9. vocat timorem castum, quo quis peccatum horret, *non sollicitudine necessitatis, sed tranquillitate charitatis*; vnde (vt rectè explicat S. Doctor) in Christo fuit timor Dei, non prout respicit malum separationis à Deo per culpam, aut malum punitionis pro culpâ; sed secundùm quòd respicit ipsam diuinæ maiestatis eminentiam; prout scilicet anima Christi à Spiritu sancto mouebatur in Deum affectu quodam singularis reuerentiæ: hunc enim affectum reuerentiæ ad Deum Christus, quatenùs homo, præ cæteris habuit pleniorem: ideoque attribuit ei Scriptura Isa. 11. plenitudinem timoris Domini.

CAPVT V.

De scientia Christi.

SECTIO I.

Qualis fuerit scientia Christi.

SVPPONIMVS tanquam certum, Christum Dominum præter scientiam increa-

tam & diuinam, quæ illi competebat, in quantùm Deus; habuisse etiam scientiam creatam, in quantùm homo; cùm habuerit animam potentiâ intellectiuâ præditam sicut cæteri homines.

Constat 1. ex Scriptura. Isay 11. *Requiescet super eum spiritus scientiæ & intellectus.* S. Ioan. 17. *Sciens Iesus, quia venit hora eius.*

Constat 2. ex eo quòd in 6. Synodo generali, definitum est aduersus Monothelitas, omnia in Christo fuisse duplicia; & sicut duas naturas, sic etiam in eo cuiusque naturæ operationes proprias fuisse. Et in Concilio Lateranensi sub Martino 1. can. 9. definitum est, Christum assumpsisse animam rationalem cum omnibus proprietatibus, ac per omnia cæteris animabus hominum similem, dempto peccato. Hoc præsupposito

Dicendum est 1. in Christo fuisse scientiam beatificam; id est, Christi intellectum illustratum fuisse lumine gloriæ, ac per illud clarè diuinam essentiam pluresque alias res cognouisse. Ita S. Thom. q. 9. a. 2.

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 1. Verbum incarnatum dicitur fuisse *Plenum gratiæ & veritatis*: Si enim Christus habuit plenitudinem veritatis sicut & gratiæ; sequitur quòd, sicut in gratiâ super omnes Angelos beatos in hâc vitâ excelluit, sic etiam in cognitione & scientiâ: non excelluisset autem, si visionem beatificam non habuisset. Item ex cap. 17. S. Ioan. *Volo vt vbi sum ego, & illi sint mecum, vt videant claritatem meam*: quibus verbis Christus Patrem suum

pro discipulis suis orat, postulatque, vt eiusdem gloriæ, qua tunc fruebatur, illos participes reddat: alia autem gloria intelligi non potest, nisi ea, quæ in visione clarâ diuinæ essentiæ consistit; quam proinde tunc Christus habuit.

Probatur 2. ex S. Damasc. orat. de Transfiguratione, vbi dicit, illam Christi Transfigurationem fuisse quamdam manifestationem gloriæ, quæ in eius animâ erat.

Probatur 3. hâc ratione, quâ vtitur S. Thom. suprà: Christus, vt homo, fuit author salutis ac beatitudinis aliorum (sicut vocat eum Apostolus ad Hebr. 2.) Ergo, cùm causa effectus sui perfectionem continere debeat, Christus illam beatitudinem habere in se debuit.

Porrò ea, quæ diximus ad probandum, Christum in statu viæ scientiam beatificam habuisse, probant etiam illam habuisse à primo instanti conceptionis; proindeque illum ab eo instanti, fuisse beatum. Siquidem iam ab eo instanti, fuit plenus gratiæ & veritatis, fuit etiam author salutis cæterorum hominum; & sicut ratione vnionis hypostaticæ, Patris æterni naturalis Filius fuit; sic etiam hæres vniuersæ gloriæ illius (vt vocat eum Apostolus Hebr. 1.) ac proinde possessor.

Quamuis autem hæc veritas non sit absolutè de fide (vt rectè obseruat Isambertus ad quæst. 9. disp. 2. art. 6.) quia tamen pluribus Scripturæ locis communique Doctorum consensu innixa est; ideò sententia opposita tanquam temeraria censenda est, ac omninò repudianda.

Dicendum 2. præter ſcientiam beatificam, duplicem aliam prætereà fuiſſe in Chriſto ſcientiam; infuſam ſcilicet & acquiſitam. Ita S. Th. ſup. a. 3. & 4.

De ſcientiâ infusâ conſtat 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 7. *Mirabantur Iudæi, dicentes: quomodò hîc litteras ſcit, cùm non didicerit?* Coloſſ. 2. *In quo* (Chriſto ſcilicet) *ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi.* Conſtat 2. ex eo quòd, niſi ſcientiam infuſam Chriſtus habuiſſet, caruiſſet aliquâ perfectione, qua beati Angeli prædici ſunt: illi ſiquidem (vt docet S. Aug. lib. 11. de ciuit. cap. 7.) duplicem habent de rebus cognitionem; vnam, quam vocat matutinam, id eſt beatificam; alteram, veſpertinam, id eſt, infuſam, & per proprias ſpecies. Ergo idem de Chriſto Domino dicendum eſt.

De ſcientiâ acquiſitâ conſtat 1. ex Scriptura. Iſay. 7. *Antequam ſciat puer vocare patrem & matrem*: quod, tanquam de Chriſto prædictum, Patres omnes interpretantur. Hebr. 5. *Cùm eſſet Dei Filius, didicit ex iis, quæ paſſus eſt, obedientiam.* Conſtat 2. hâc ratione quâ vtitur S. Thom. art. 4. nihil eorum, quæ naturæ noſtræ per ſe competunt, defuit humanitati à Verbo diuino aſſumptæ. Atqui naturæ humanæ per ſe competit in ipsâ rationali animâ intellectus agens, ſicut & patiens ſeu poſſibilis, vt communiter docent Philoſophi. Ergo Chriſtus aſſumpſit animam intellectu tùm poſſibili tùm agente prædicam. Atqui fruſtrà Chriſtus intellectum agentem aſſumpſiſſet, niſi per ipſum aliquid operatus fuiſſet: operatio autem pro-

pria intellectus agentis est, species à phantasmatibus abstrahere, & sic cognitionem & scientiam per illas species sic abstractas comparare, quæ scientia dicitur acquisita. Vnde sequitur scientiam illam acquisitam in Christo fuisse.

SECTIO II.

Ad quasnam res Christi scientia se extenderit.

SENSVS quæstionis est, quasnam res Christus Dominus in statu viæ cognouerit per triplicem illam scientiam, quam diximus illum habuisse. Pro cuius resolutione

Dicendum est 1. Christum Dominum per scientiam beatificam perfectiùs & clariùs vidisse diuinam essentiam, quàm quælibet alia creatura videre possit; atque adeò scientiâ illâ cæteris omnibus beatis, siue Angelis, siue hominibus, longè præcelluisse; non tamen diuinam essentiam comprehendisse, nec comprehendere potuisse.

Prima huius assertionis pars constat, ex eo quòd dicit Apostolus Ephes. 1. Christum à Deo Patre constitutum *ad illius dexteram in cœlestibus, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro.*

Secunda assertionis pars ex eo constat, quòd vniuersim SS. Patres asserunt, nullum intelle-

ctum creatum posse diuinam essentiam comprehendere; vt S. Basil. lib. 1. contra Eunomium, S. Aug. Epist. 112. & plures alij: quod proinde intelligendum est etiam de humano Christi intellectu. Cuius rei ratio est; quia nullus intellectus creatus cognoscere potest omnes effectus possibiles diuinæ omnipotentiæ, cùm sint infiniti; nullus etiam intellectus creatus cognoscere potest ipsam diuinam essentiam eo perfectionis gradu, quo est à se ipsa cognoscibilis.

Dicendum 2. Christum Dominum per illam scientiam beatificam cognouisse omnia, quæcunque Deus cognoscit scientiâ (vt vocant) visionis; hoc est, omnia quæcunque actu sunt, fuerunt, vel futura sunt; ac proinde omnes & singulos homines, ac singulas cuiusque actiones, cogitationes, volitiones cum omnibus circumstantiis. Ita S. Thom. q. 10. a. 2.

Quod probat ex eo quòd vnusquisque beatus in essentiâ diuinâ clarè visâ, cognoscat omnia, quæ ad ipsum spectant: ad Christum autem, & ad eius dignitatem quodammodò spectant omnia, in quantùm omnia sunt ei subiecta. & prætereà quia, in quantùm homo, constitutus est à Deo omnium iudex; est autem proprium iudicis ea cognoscere, de quibus ferre iudicium debet.

Obiicies, Christum diem extremum iudicij non cognouisse, vt ipsemet testatur S. Marc. 13.

Respondetur SS. Patres duplicem illius loci afferre explicationem. Quidam enim (vt S. Athanasius orat. cont. Arrianos, S. Greg. Nazian. orat. 4. de Theologia) explicant

Christum Dominum, quatenùs homo erat; naturali cognitione diem iudicij nesciisse. Alij (vt S. Basilius lib. 1. cont. Eunomium, S. Ambr. lib. 5. ad Gratianum cap. 8. S. Aug. lib. 1. de Trinit. cap. 12. S. Hieron. in cap. 24. S. Matth. & S. Greg. lib. 8. registri Epist. 42.) volunt Christum dixisse, nescire se illum diem, subintelligendo, vt Apostolis declararet.

Dicendum 3. Christum Dominum per scientiam infusam perfectè cognouisse omnia, siue naturalia, siue supernaturalia, quæ ab homine vel ab Angelo cognosci possunt; ac proinde omnia mysteria, omnes scientias, tam speculatiuas, quàm morales, omnia denique naturaliter vel supernaturaliter scibilia.

Hoc constat tùm ex verbis Apostoli dicentis in eo reconditos esse thesauros omnes sapientiæ ac scientiæ; tùm etiam ex eo quòd omnimoda illa scientia competebat Christo, in quantùm caput erat, tam hominum, quàm Angelorum, vt infra dicetur; in capite siquidem, præ cæteris membris, vigere debent omnes sensus.

Dicendum 4. Christum Dominum per scientiam acquisitam ea omnia cognouisse, quæ ab homine naturaliter per lumen intellectus agentis cognosci possunt. Ita S. Thom. quæst. 12. a. 1.

Quod probat ex eo quòd nihil imperfectum fuit in Christo quantùm ad animam; fuisset autem imperfecta hæc eius scientia, si secundùm eam non sciuisset omnia, quæ per illam sciri possunt.

Obseruandum est autem Christum Dominū

hanc ſcientiam acquiſitam non habuiſſe ab inſtanti conceptionis, vt docet S. Doctor art. 2. ſed illam acquiſiuiſſe breuiſſimo aliquo temporis ſpatio, idque ob admirabilem ingenij præſtantiam. Illum tamen (vt rectè monet idem S. Doctor art. 3.) nihil vnquam ab vllo, vel homine, vel Angelo didiciſſe; ſed per proprii ingenii virtutem ſcientiam illam ex rebus ipſis hauſiſſe, cùm enim & hominum & Angelorum caput eſſet, eius dignitati non congruebat, vt quidquam ab illis addiſceret.

Obiicies conſtare ex Euangeliis, quòd Chriſtus Dominus homines aliquando interrogauit, & multa ab iis quæſiuit.

Reſpondet S. Doctor art. 3. ad 1. Chriſtum Dominum homines aliquando interrogaſſe; non vt aliquid addiſceret, ſed vt interrogatos erudiret.

CAPVT VI.

De voluntate & merito Chriſti.

SECTIO I.

An Chriſti voluntas fuerit libera.

SVPPONIMVS in Chriſto Domino fuiſſe, non ſolùm diuinam, ſed etiam humanam voluntatem: ſiue nomen voluntatis ſumatur pro facultate volendi; ſiue pro ipſo actu volendi.

Primum enim conſtat, ex eo quòd in Chriſto Domino fuit natura humana integra & perfecta: Eſt autem de integritate ac perfe-

ione naturæ humanæ cùm intellectualis sit, t volendi facultate prædita sit.

Secundum etiam patet ex eo quòd de ratio- e ipsius facultatis volendi sit, vt actus sibi roprios & connaturales elicere queat.

Vtrumque autem tanquam fide certum, de- nitum fuit contra Monothelitas, vnam tan- ùm in Christo voluntatem (diuinam scili- et) admittentes, & humanam negantes, in . Concilio generali, Act. 4. & 8. in Episto- â Agathonis Papæ, ibidem lectâ & receptâ, & in Concilio Lateranensi sub Martino 1. con- ult. 5.

Hac igitur veritate suppositâ, quæritur, an voluntas humana Christi fuerit libera: de di- uina enim iam egimus tractatu 2. cap. 4. sect. 3. Pro cuius resolutione

Dicendum est Christi Domini voluntatem fuisse verè ac perfectè liberam. Est de fide, & constat 1. ex Scripturis. Isay. 7. prædicit Propheta de Christo, quòd *sciet reprobare malum, & eligere bonum*: Atqui electio est actus proprius liberæ voluntatis, vt docet S. Th. 3. part. quæst. 18. a. 4. vbi hunc locum Isayæ ad probationem huius veritatis adhibet. Item cap. 53. eiusdem Prophetæ dicitur de Christo, quòd *oblatus est, quia ipse voluit.* Et ipse Christus Domiuus dicit S. Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam à me ipso, & potestatem habeo ponendi eam, & potestatem habeo iterùm sumendi eam.*

Probatur 2. hac ratione: Christus Domi- nus præsertim per obedientiam suam perfecit opus nostræ redemptionis Rom. 5. vbi Apo-

ſtolus dicit per Chriſti obedientiam homines eſſe iuſtificatos. Atqui perfecta obedientia ſine voluntatis libertate eſſe non poteſt, iuxta quod dicit S. Aug. Epiſt. 46. *Nullam poſſe, ſine arbitrio libero, eſſe obedientiam.* Vnde ſequitur Chriſti voluntatem fuiſſe perfectè liberam.

Obiicies, Chriſtum Dominum, vt ſuprà diximus, non potuiſſe peccare: ex quo ſequitur, illum in exequendis iis, quæ ſibi à Patre imperata fuerunt, liberum non fuiſſe: ſi enim liber fuiſſet, potuiſſet illa non facere, ac non faciendo peccare. Hæc obiectio grauem continet difficultatem, an ſcilicet, & qua ratione Chriſti libertas cum eius impeccabilitate conciliari poſſit.

Omiſſis autem variis Theologorum ad hanc obiectionem reſponſionibus, omnium ptobabiliſſimè loqui videntur illi, qui dicunt, quòd, quamuis Chriſtus Dominus, ratione ſuæ impeccabilitatis, liber non fuerit, ad obſeruanda, vel non obſeruanda in genere præcepta ſibi à Deo Patre impoſita: e. g. præceptum illud affirmatiuum, quo ad genus humanum per mortem ſuam redimendum obligabatur: liber tamen fuit, ad illud obſeruandum vel non obſeruandum in ſpecie, vel in indiuiduo: id eſt, quòd, quamuis mandato illo diuinitus accepto liberum illi non fuerit in genere, mortem acceptare vel non acceptare; liberum tamen illi fuit mortem acceptare tali horâ vel momento temporis, ſeriùs vel citiùs: liberum item ei fuit illam acceptare, cum tali charitatis ardore vel intenſione, maiori vel minori: item ex motiuo

talis vel talis virtutis, v. g. religionis, obedientiæ, patientiæ, fortitudinis, & similium. Vnde sequitur, illam mortis acceptationem Christo Domino fuisse simpliciter & absolutè liberam, non solùm quoad eius circunstantias, sed etiam quoad ipsius actus substantiam, non modò numericam, sed etiam specificam. Non enim est idem numero, secundùm substantiam, voluntatis actus intensus & remissus; multoque minùs actus elicitus ex proprio motiuo alicuius virtutis, & ex proprio alterius diuersæ speciei; cùm vtriusque actus entitas, seu substantia, non modò numericè, sed etiam specificè diuersa sit. Et quamuis externa mortis & tormentorum perpessio sit eadem, secundùm Physicam suam entitatem, quocunque ex actu voluntatis, siue intenso, siue remisso, & quocunque ex formali motiuo acceptetur; nihilominùs in genere moris diuersa prorsùs est, pro diuersitate actus voluntatis, per quem acceptatur; nec quidquam bonitatis moralis aut meriti habet, nisi dependenter ab interno voluntatis actu. Vnde sequitur acceptationem ac perpessionem mortis in Christo fuisse illi omninò liberam. Quæ tamen libertas nullam cum eius impeccabilitate repugnantiam habuit. Et sic dicendum est de aliis eius actibus.

SECTIO II.

Qua ratione Christi voluntas libera fuerit.

NON est opus hîc ea repetere, quæ tractatu 2. cap. 4. sect. 3. dicta sunt; vbi obseruauimus de triplici libertate apud sanctos Patres fieri mentionem, nempe de libertate naturæ, gratiæ, & gloriæ. Quæstio autem proposita intelligenda non est de libertate gratiæ: constat enim ex antè dictis, Christum Dominum à peccato fuisse perfectè liberum. Nec de libertate gloriæ; cùm à primo instanti conceptionis ipsam acceperit, quamuis illâ quoad corpus & partem animæ inferiorem in hac vita fruitus non fuerit. Quærimus igitur hîc solùm de libertate naturæ; qua ratione Christi voluntas perfectâ naturæ libertate prædita fuerit. Quod vt euidentiùs fiat,

Supponimus id, quod loco citato à nobis dictum est; libertatem scilicet naturæ in eo consistere, quòd voluntati, non solùm nulla coactio, sed neque etiam vlla necessitas inferatur; ac ipsa voluntas libera prorsùs & indifferens relinquatur, tam quoad exercitium, quàm quoad specificationem sui actus. Quamuis autem hoc ibi à nobis authoritate SS. Ambrosij, Hieronymi, Augustini, & Bernardi obiter probatum sit; quia tamen hæc veritas maximi momenti esse censetur, & ex illâ, tanquam ex certo principio, plurimæ aliæ Theologicæ conclusiones dependent:

idcircò illam hîc denuò.

Probamus 1. authoritate Scripturæ. 1. Cor. 7. vbi Apostolus, loquens de seruanda virginitate, expressis verbis dicit, hominem *non habere necessitatem*, *sed potestatem habere suæ voluntatis*: vbi potestatem volendi opponit necessitati volendi. Eccle. 15. vbi dicitur, *Deum reliquisse hominem in manu consilij sui; apposuisse illi ignem & aquam, vitam & mortem, bonum & malum, vt ad quod voluerit, porrigat manum suam; & quod placuerit ei, detur illi.* Quem locum Patres Concilij Senonensis, anno Domini 1528. aduersus huius temporis hæreses tunc exortas congregati, in decreto fidei explicant de homine in statu naturæ lapsæ, & per Christum reparatæ: vbi & expressè contra præfatos hæreticos definiunt, *Liberum in vtramuis partem esse hominis arbitrium.*

Probamus 2. authoritate Concilij Tridentini sess. 6. cap. 5. vbi dicitur quòd, tangente Deo cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, is, qui recipit inspirationem, possit eam abiicere, si velit: & can. 4. definitur, hominem gratiæ posse dissentire, si velit. Ex quibus Concilij verbis Guillelmus Estius in 2. dist. 24. parag. 1. Gabriel Pennotus lib. . cap. 6. & alij Doctores efficaciter probant, non solùm coactionem, sed etiam necessitatem libertati naturali hominis esse contrariam. Et certe quando idem Concilium can. anathema dicit in eos, qui asserunt per peccatum Adæ liberum hominis arbitrium fuisse amissum & extinctum, non alios haud dubiè intelligit quàm Lutherum, Caluinum, & co-

rum aſſeclas, in quos ille canon directus eſt: qui tamen non aliter liberum hominis arbitrium amiſſum & extinctum eſſe dicunt, niſi quia, cùm in creatione homo accepiſſet indifferentem ad vtrumlibet arbitrij facultatem, illam per peccatum amiſit: ita vt, quamuis in hoc ſtatu, in quo nunc eſt, non agat coactè, neceſſariò tamen agat.

Probamus 3. authoritate ſummorum Pontificum Pii 5. & Gregorii 13. qui in bullâ contra Michaelem Baium editâ, has eius propoſitiones damnarunt (*quod voluntariè fit, etiamſi neceſſariò fiat, liberè tamen fit:*) &, (*Sola violentia repugnat libertati hominis naturali:*) item, (*Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſariò facit.*) Quæ quidem bulla denuò Vrbani 8. authoritate confirmata & publicata eſt.

Probamus 4. authoritate almæ facultatis Sorbonicæ, quæ in decreto ſuo anno Domini 1560. edito, has quæ ſequuntur propoſitiones, tanquam falſas & hæreticas, damnauit: (*liberum hominis arbitrium non habet poteſtatem ad oppoſita:*) &, (*libertas & neceſſitas eidem conueniunt reſpectu eiuſdem:*) item, (*liberum arbitrium liberè vult id, quod neceſſariò vult:*) & (*homo neceſſariò peccat etiam damnabiliter in aliqua ſpecie peccati.*

Probamus 5. authoritate S. Thomæ in quæſtionibus diſputatis de Malo quæſt. 6. art. 1. vbi ſic loquitur: *Dicendum, quòd quidam poſuerunt, quòd voluntas hominis ex neceſſitate mouetur ad aliquid eligendum; nec tamen ponebant quòd voluntas cogeretur; non*

enim omne necessarium, est violentum; sed solùm, cuius principium est extrà. Hæc autem opinio est hæretica: tollit enim rationem meriti & demeriti in humanis actibus.

Ex quibus, cùm euidenter constet, libertatem naturalem hominis requirere, non solùm exemptionem à coactione, sed etiam à necessitate; in eoque consistere, vt positis omnibus ad agendum prærequisitis, homo semper maneat indifferens ad agendum vel non agendum, ad hoc vel illud agendum: consequenter dicendum est, cùm Christus Dominus naturam humanam, omnibus suis facultatibus ac proprietatibus instructam, assumpserit, proindeque voluntatem eiusdem conditionis cum cæteris hominibus; illius libertatem naturalem in eo sitam fuisse, quòd ab omni, non solùm coactione, sed etiam necessitate fuerit exemptus; potueritque pro libito agere vel non agere, hoc vel illud agere. Quod tamen intelligendum est respectu actionum bonarum: libertas enim illa, quæ in nobis est, ad faciendum malum repudiato bono, in Christo non fuit propter eius impeccabilitatem: quod tamen non obstat, quin verè & perfectè liber fuerit. Vt enim rectè dicit S. Tho. in quæst. disput. de veritate quæst. 22. a. 6. *velle malum, non est libertas, nec pars libertatis, quamuis sit quoddam signum libertatis.*

SECTIO III.

An, & qua ratione Christi actiones fuerint meritoriæ.

DICENDVM 1. Christi Domini actiones humanas, verè & propriè fuisse meritorias. Ita S. Thom. q. 19. a. 3. est de fide.

Probatur 1. ex Scripturâ, in qua dicitur, redemptionem nostram, ac peccatorum nostrorum remissionem ex Christi sanguine, hoc est, ex passionis eius ac mortis merito procedere: ad Coloss. 1. *In quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum.* Apoc. 5. *Redemisti nos Deus in sanguine tuo.*

Probatur 2. ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 7. vbi dicitur, *Nostra iustificationis causam meritoriam esse Dominum nostrum Iesum Christum, qui, cùm essemus inimici, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, suâ sanctissimâ passione in ligno crucis nobis iustificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit.*

Probatur 3. hac ratione: omnes conditiones ad meritum requisitæ in actionibus Christi Domini reperiuntur: ergo fuerunt meritoriæ. Probatur antecedens: quia conditiones ad meritum requisitæ (vt supponimus ex tractatu de gratia) sunt hæ quæ sequuntur. Prima, vt actio sit libera. Secunda, vt sit honesta, seu bona moraliter. Tertia, vt sit à personâ gratâ Deo, & iustâ. Quarta, vt exerceatur in statu viæ. Quinta, denique vt

pactum intercedat ex parte Dei de præmio reddendo pro tali actione. Atqui hæ conditiones in actionibus Christi reperiuntur: fuerunt enim liberæ, vt præcedenti sectione probatum est: fuerunt honestæ & bonæ, quod Christus ipse declarauit S. Ioan. 8. *Ego quæ placita sunt ei, facio semper*: fuerunt à personâ Deo gratâ, quod & ipse Deus Pater in Baptismo & Transfiguratione Christi testatus est: fuerunt factæ in statu viæ, cùm Christus fuerit simul viator & comprehensor: pactum denique intercessit ex parte Dei Patris, iuxta illud Isay. 53. *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum; & voluntas Domini in manu eius dirigetur.*

Dicendum 2. Christi Domini actiones fuisse infiniti valoris ad merendum.

Probatur 1. ex dictis suprà cap. 1. sect. 6. vbi probauimus, Christi Domini actiones fuisse valoris infiniti ad satisfaciendum: rationes enim quæ probant de vno, probant etiam de altero.

Probatur 2. authoritate Clementis 6. summi Pontificis in Extrauagante, quæ incipit (*Vnigenitus*) de pœnitentiis & remissionibus, vbi dicit, *Christum Dominum acquisiuisse Ecclesiæ thesaurum infinitum, constantem suis meritis & operibus satisfactoris, &c. & non esse aliquatenùs formidandum de consumptione seu imminutione huius thesauri, propter infinita eius merita.*

Quæres, quando meritum Christi Domini inceperit, quanto tempore durauerit, & quando desierit?

Respondetur 1. Christi meritum incepisse à

primo instanti suæ conceptionis. Ita S. Tho. q. 34. a. 3.

Constat ex cap. 10. ad Hebr. vbi refert Apostolus, Christum ingredientem in hunc mundum dixisse: *Ecce venio, vt faciam, Deus, voluntatem tuam*: & posteà subiungit: *in qua voluntate sanctificati sumus*. Ex quo sic possumus argumentari: ille actus Christi est meritorius, in quo sumus sanctificati: atqui in primo instanti conceptionis (tunc enim hunc mundum ingressus est, vt explicat S. Thom. in illum locum Apostoli) actum submissionis & obedientiæ erga Deum Patrem elicuit in quo sanctificati sumus: Ergo à primo instanti conceptionis mereri incepit.

Respondetur 2. Christum Dominum toto vitæ suæ tempore continuò, & sine vllâ intermissione, omnibus suis actionibus meruisse.

Constat ex suprà relatis Christi verbis, quibus dixit se, quæ placita erant Patri suo, fecisse semper. Deinde ex eo quòd Christus Dominus potuit quouis tempore, tam somni, quàm vigiliæ, mereri per actus internos elicitos independenter à sensibus ratione scientiæ infusæ: si autem potuit; cùm eius charitas esset perfectissima, non est dubitandum, quin fecerit. Vnde SS. Patres illum etiam ipsius infantiæ tempore meruisse asserunt, vt S. Ambr. lib. 2. in S. Luc. *Me*, inquit, *illius infantiæ vagientis abluunt fletus, meæ lachrymæ illa delicta lauerunt*.

Respondetur 3. Christum Dominum à momento suæ mortis mereri desiisse. Ita S. Thom. quæst. 19. a. 3. ad 1. vbi dicit, ex quo

Chri-

Christus viator esse desiit, illum non amplius fuisse in statu merendi.

Ratio est, quia Christus per passionem in cruce, merita sua omnia consummauit, vt ipsemet testatus est; cùm, antequàm vltimum spiritum emitteret, dixit: *Consummatum est.*

Obiicies 1. frustrà fieri per plura, quod potest per pauciora: Atqui Christus per vnicam actionem potuit nobis peccatorum remissionem & salutem promereri: Ergo frustrà videntur tot eius merita fuisse multiplicata.

Respondetur verissimum esse vnicam Christi actionem ad vniuersum genus humanum redimendum fuisse sufficientissimam, cùm fuerit infiniti valoris ac meriti: illum tamen non frustrà pro nobis tot & tanta facere ac pati voluisse; tùm vt excessum infinitum suæ erga nos charitatis ostenderet; tùm vt magis ac magis Patrem suum meritis suis glorificaret; tùm vt præceptum sibi à Patre de redimendis hominibus impositum quàm perfectissimè adimpleret.

Obseruandum tamen est quòd, quamuis Christus quacunque actione sua nobis verè ac de facto meruerit omnia & singula gratiæ & gloriæ dona, nihilominùs non meruisse nisi respectiuè ad mortem crucis, ita vt singula eius merita per mortem compleri & consummari deberent: non sane quòd aliter fieri non posset, cùm vel minima Christi actio, propter infinitam diuini suppositi dignitatem, per se ad redimendos mille mundos plusquàm sufficeret: sed quia ab æterno definitum fuerat, vt redemptio nostra non aliter

compleretur, quàm per Christi mortem ac passionem. Vnde Isayas cap. 53. de illo prædixerat: *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longæuum.* Et ipse Christus sæpe in Euangelio de passione sua, tanquàm de re prædefinitâ diuinitus ad generis humani redemptionem, locutus est; vt Marc. 8. *cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa & occidi.* Et S. Ioan. 12. de passione ac morte sua loquens (vt explicat S. Aug. tract. 31. in S. Ioan.) *nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.*

Obiicies 2. Christum Dominum per vulnus illud, quod post mortem accepit, meruisse: cùm plures sancti Patres doceant ex ipsius latere Sacramenta Ecclesiæ fluxisse.

Respondetur vulnus illud fuisse meritorium; non pro illo instanti, quo inflictum est; sed ratione temporis præcedentis, quo Christus adhuc viuens illud præuiderat, & vltrò ac sponte acceptauerat, imò etiam Deo Patri pro nostra salute obtulerat.

SECTIO IV.

Quid Christus Dominus sibi, & quid nobis meruerit.

DICENDVM 1. Christum Dominum sibi gloriam corporis & nominis exaltationem promeruisse. Ita S. Thom. quæst. 19. art. 3.

Constat ex Scripturâ. S. Luc. 24. *Oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam*

ſuam. Ad Philipp. 2. *Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem, &c. propter quod & Deus exaltauit illum.* In quem locum S. Chryſoſt. *Extremam*, inquit, *Chriſtus praſtitit obedientiam, & propterea accepit ſupremum honorem:* Et S. Aug. tract. 104. in S. Ioan. *Humilitas, claritatis eſt meritum; & claritas, humilitatis eſt pramium.*

Dicendum 2. Chriſtum Dominum, nec gratiam, nec viſionem beatificam, nec vnionem hypoſtaticam ſibi meruiſſe. Ita S. Thom. loco citato.

Quod probat ex eo quòd meritum non ſit niſi eius, quod nondum habetur: vnde, ſi Chriſtus iſta meruiſſet, ſequeretur quòd aliquando iis caruiſſet: quod tamen falſum eſt, vt ex antedictis conſtat.

Dicendum 3. Chriſtum nobis meruiſſe ſalutem æternam, per media conuenientia conſequendam; & omnia illa media, quæ ad illam conſequendam, aut neceſſaria ſunt, aut vtilia.

Probatur vniuerſim ex his Apoſtoli verbis ad Epheſ. 1. vbi dicit, quòd *Deus benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus in Chriſto.*

In particulari autem Chriſtum nobis meruiſſe vitam æternam, conſtat Rom. 6. *Gratia Dei vita aterna in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Et S. Ioan. 2. dicitur, Deum dediſſe Filium ſuum; *vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam aternam.*

Quòd autem ſpectat ad media; cùm illa plura & diuerſa ſint, ex ordine per ſingula diſcurremus.

In primis Christus nobis meruit gratias omnes actuales, quæ peccatorum remissionem antecedunt, & per quas ad illam disponimur, vt constat ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 5. vbi declarat, *Iustificationis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum gratiâ sumendum esse: hoc est, ab eius vocatione, quâ, nullis eorum existentibus meritis, vocantur.*

Præterea Christus meruit nobis remissionem omnium & quorumcumque peccatorum, tam actualium, mortalium & venialium, quàm originalis. Hoc constat ex Scripturâ: 1. S. Ioan. 1. *Sanguis Iesu Christi emundat nos ab omni peccato.* Et ex Concil. Trid. suprà cap. 7. vbi dicitur, neminem iustificari posse, nisi per merita passionis Christi Domini. Vbi obseruandum est (quod Concilium fusè explicat) Christum Dominum eatenùs nobis remissionem peccatorum meruisse, quatenùs Sacramenta & alia media, quibus illam remissionem consequimur, nobis promeritus est:

Eodem etiam sensu dicere debemus Christum Dominum remissionem pœnarum omnium, nostris peccatis debitarum, nobis promeruisse; quatenùs nobis media omnia promeruit, per quæ pœnarum illarum indulgentiam ac remissionem accipimus, aut pro illis satisfacimus. Vnde Concilium Trid. sess. 14. cap. 8. dicit, *Omnem nostram sufficientiam ad satisfaciendum, esse à Christo; nos in illo satisfacere, & facere fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent.*

Ipsam præterea animæ sanctitatem, quæ

formaliter consistit in gratiâ habituali nobis inhærente; ac eius, quodcunque augmentum; vim etiam illam & virtutem merendi, quæ per illam gratiam operibus nostris inest; dona item Spiritus sancti, virtutes infusas, & omnia alia quæcunque gratiarum genera, & diuinæ largitatis munera, tam interna, quàm externa, quæ ad æternam salutem conducunt; finalem denique perseuerantiam Christi Domini meritis ascribere debemus. Hoc constat ex Scripturâ. Rom. 8. vbi dicitur, Deum nobis omnia in Christo donasse. Huc etiam pertinet id, quod Christus dixit S. Ioan. 15. *Ego sum vitis, vos palmites: qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum; quia sine me nihil potestis facere.* Quæ verba expendens Concilium Trident. sess. 6. cap. 16. dicit, *Christum Dominum, tanquam caput in membra; & tanquam vitem in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influere, quæ virtus bona illorum opera semper antecedit, & comitatur, & subsequitur.*

Denique Christus Dominus ipsam nobis prædestinationem promeruit, vt constat ex eo quòd dicit Apostolus Ephes. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti*: & eodem capite: *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum.* Et certè, cùm Christus prædestinatis meruerit omnia dona supernaturalia à primâ vocationis gratiâ vsque ad vltimam gloriæ consummationem, vt suprà dictum est; Deusque dona illa omnia, nonnisi intuitu meritorum ipsius Christi, ab æterno illis præparauerit: ex consequenti dici debet, prædestinationem ip-

ſam ex eius meritis eſſe; cùm iuxta S. Auguſtinum lib. de bono perſ. c. 14. prædeſtinatio nihil ſit aliud, quàm *Praſcientia & preparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicunque liberantur.*

Quæres, an Chriſtus etiam Angelis gratiæ ac gloriæ dona promeritus ſit.

Reſpondetur affirmatiuè. Quamuis enim id aliqui Doctores negent; probabilius tamen eſt, quòd meritorum Chriſti virtus & efficacia etiam ad beatos illos ſpiritus ſe extendat. Et hoc conſtare videtur ex Apoſtolo ad Eph. 1. vbi dicit, Chriſtum Dominum eſſe caput ſupra omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem & Dominationem, & adimplere omnia in omnibus: vnde ſequitur, omnes gratias & omnia dona ſupernaturalia ab ipſo, tanquam à capite, non ſolùm in vniuerſam hominum Eccleſiam, ſed etiam in omnes beatorum illorum ſpirituum Hierarchias deriuari. Accedit authoritas S. Bernardi ſer. 22. in cant. vbi dicit, quòd ille (Chriſtus ſcilicet) qui hominem lapſum erexit; Angelo ſtanti, ne laberetur, dedit; ſic illum ex captiuitate eruens, ſicut hunc à captiuitate defendens: & hac ratione fuit vtrique redemptor, ſoluens illum, & ſeruans iſtum.

SECTIO V.

An, & quâ ratione Chriſti merita omnibus hominibus applicentur.

NOTANDVM eſt 1. meritum Chriſti & eius applicationem diſtingui inter ſe, vt rectè obſeruat Iſambertus ad quæſt. 19. diſp.

6. art. vlt. sicut pretium depositum ad emendam domum sufficiens, & eius emptio seu illius pretij solutio. Meritum enim Christi se habet, vt pretium sufficiens ad homines redimendos: applicatio verò, vt illius pretij solutio.

Notandum 2. applicationem meritorum Christi duplici modo posse considerari, actiuè scilicet, & passiuè: seu prout se tenet ex parte ipsius Christi; in quantùm ipse, per aliquos actus suæ voluntatis, merita sua ordinauit & applicauit ad salutem hominum procurandam: vel prout se tenet ex parte ipsorum hominum; quatenùs merita Christi de facto ipsis communicantur, & eorum effectus ab ipsis reipsa percipiuntur. His prænotatis pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. Christi Domini merita, non tantùm ex se sufficientia & condigna fuisse ad totius generis humani redemptionem, sed ab ipso ad hunc finem fuisse Deo Patri oblata: sicque Christum Dominum verè pro omnibus hominibus redimendis mortuum esse, ac verè ipsis, quantùm ex se fuit, merita passionis ac mortis suæ applicasse.

Probatur 1. ex Scripturâ. 1. ad Timoth. 2. *Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, qui dedit semetipsnm redemptionem pro omnibus.* Et cap. 4. *Speramus in Deum viuum, qui est saluator omnium hominum, maximè fidelium.* 2. Cor. 5. *Christus pro omnibus mortuus est.* Ephes. 5. *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo.* 1. S. Ioan. 2. *Si quis peccauerit, aduocatum habemus*

apud Patrem, Iesum Christum iustum; & ipse est propitiatio pro peccatis nostris; non pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.

Probatur 2. ex Concilio Arelatensi, in quo approbata est Epistola Fausti adhuc nomen Catholicum profitentis, vbi anathema profertur in eum, qui dixerit, quòd Christus non sit mortuus pro omnibus. Et ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 3. vbi Concilium expressis verbis dicit, Christum Dominum pro omnibus mortuum, quamuis non omnes beneficium mortis eius accipiant.

Probatur 3. ex SS. Patribus qui idipsum vnanimi consensu asserunt. S. Basil. in Psal. 48. *Inuentum est vnum pro omnibus simul hominibus dignum pretiũ, nempè Sanctus, & omni pretio superior pretiosus Sanguis Domini nostri Iesu Christi; quem pro nobis omnibus effudit.* S. Greg. Nazian. orat. 2. in Pascha, vocat Christi Domini passionem & mortem, *Non exigua cuiusdam partis orbis terrarum, sed totius mundi expiationem numquam intermorituram.* S. Chrysost. hom. 7. in 1. Epist. ad Timoth. explicans hæc Apostoli verba suprà citata (*qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus:*) *Quid ergo*, inquit, *& pro gentilibus? ita est; Christus etiam pro gentilibus mortuus est. Et quo pacto, inquies? illi non crediderunt, quia noluerunt: quod erat partium ipsius impletum est.* S. Cyril. lib. 4. in S. Ioan. explicans illa Christi verba (*panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vitâ:*) *Crucifixus est*, inquit, *Christus pro omnibus & propter omnes; vt vno pro omnibus*

mortuo, omnes in ipso viuamus. S. Ambr. in Ps. 118. explicãs hũc versiculũ (*Misericordia Domini plena est terra :*) *Sol*, inquit, *iustitiæ omnibus ortus est, omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit : si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat : vt si quis clausis fenestris radios solis excludat : non enim ideo sol non est ortus omnibus, quia calore eius ipse se fraudauit.* S. Hieron. Epist. 83. ad Oceanum, *Mentitur*, inquit, *Ioannes Baptista, digito Christum & voce demonstrans, ac dicens: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi ; si sunt adhuc in sæculo, quorum peccata Christus non tulerit.* S. Aug. in Psal. 95. *Vendere se potuerunt homines, sed redimere non potuerunt : venit redempor, & dedit pretium ; fudit sanguinem suum, & emit orbem terrarum. Quaritis quid emerit ? videte quid dederit ; & inuenite quid emerit. Sanguis Christi pretium est : tanti quid valet ? quid, nisi totus orbis ? quid, nisi omnes gentes ?* S. Leo Papa ser. 1. de Natiuit. *Christus, sicut nullum à reatu liberum reperit, ita pro liberandis omnibus venit.* S. Bernard. in Psal. (*Qui habitat*) *Sicut possunt omnia dicere Christo : creator meus es tu : sic possunt omnes homines eidem dicere : redemptor meus es tu.* His addimus Beatæ memoriæ Franciscum Salesium Gebennensem Episcopum in tractatu de amore diuino lib. 2. cap. 5. vbi fusè eamdem veritatem docet & probat.

Obseruandum est autem, in iis Scripturæ & SS. Patrum testimoniis duo præsertim dici. Primum est, Christum Dominum se-

metipsum dedisse, tradidisse, obtulisse, &c. quæ verba significant actum voluntatis, quo Christus Dominus, quantùm ex ipso fuit, passionis ac mortis suæ merita applicauit. Secundum est, hanc traditionem & oblationem, factam fuisse pro omnibus hominibus, pro peccatis totius mundi; quod nihil aliud significat quàm Christum Dominum meritorum suorum valorem, quantùm in ipso fuit, applicasse, non solùm prædestinatis, sed generatim omnibus omninò hominibus, siue prædestinatis, siue reprobis sine vlla exceptione.

Probatur 4. hac ratione: pro iis omnibus mortuus est Christus, qui per Adami peccatum perierunt & mortui sunt: Atqui omnes homines per Adami peccatum mortui sunt: ergo pro omnibus hominibus mortuus est Christus. Minor certa est: maior probatur ex eo quòd dicit Apostolus 2. Cor. 5. *Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt.* Vbi infert omnes per Adæ peccatum mortuos esse ac periisse, quia Christus pro omnibus mortuus est. Quo etiam argumento vtitur S. Aug. lib. 6. cont. Iulianum, cap. 1. vbi probat omnes etiam paruulos per peccatum originale mortuos esse, ex eo quòd Christus pro omnibus mortuus est. Quod argumentum nullum foret, si existerent, pro quibus Christus mortuus non esset.

Neque dicas S. Augustinum & alios sanctos Patres, eatenùs solùm velle Christum pro omnibus mortuum esse, quatenùs mortis ac passionis eius meritum ad omnes redimendos sufficiens fuit.

Reſpondetur 1. quòd manifeſtè patet hanc explicationem nullomodò congruere cum verbis ſanctorum Patrum ſuprà relatis.

Reſpondetur 2. quòd ſi hoc eſſet, inde conſequens fore, quòd etiam pro dæmonibus Chriſtus mortuus eſſet; quódque dæmonum, æquè ac hominum, ſaluator dici poſſet & deberet; cùm ad dæmones ſaluandos meritum eius ſufficiens fuerit: quod non ſolùm à mente S. Auguſtini & aliorum ſanctorum Patrum, ſed etiam à veritate Catholica prorsùs alienum eſt.

Dicendum 2. quamuis Chriſtus verè pro omnibus mortuus ſit, mortiſque ac paſſionis ſuæ merita Deo Patri pro omnibus hominibus obtulerit; non omnes tamen meritorum eius fructum ac mortis beneficium recipere. Ita Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 3.

Certum eſt enim e. g. plurimos Iudæorum olim fuiſſe, qui & exteriùs per Euangelij prædicationem, & interiùs per gratiæ motionem ad veritatem amplectendam excitati, illam repulerunt; de quibus conqueritur Deus, vt Apoſtolus teſtatur Rom. 10. his verbis, per Iſayam Prophetam cap. 65. olim prænunciatis: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem & contradicentem:* quibus item exprobrabat Apoſtolus Act. 13. *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei; ſed quoniam repellitis illud, &c.* Certum eſt etiam plurimos homines gratiam Dei (vt ait Apoſtolus 2. Cor. 6. (in vacuum recipere; id eſt, variis inſpirationibus & motionibus Spiritus ſancti præueniri & excitari,

quibus tamen consentire nolunt, vt supponimus ex tractatu de Gratia. Atqui Christus mortis & passionis suæ merita Deo Patri pro illis omnibus obtulit; & ex virtute illius oblationis processerunt haud dubiè gratiæ illæ, quibus præuenti & excitati sunt, cùm nulla gratia nisi ex meritis Christi hominibus conferatur. Quia tamen illas ex voluntatis prauitate abiecerunt, ideò nullus ad eos ex eius morte fructus deriuatus est; non defectu applicationis ex parte ipsius Christi; sed defectu consensus & cooperationis ex parte illorum.

Dices, inde sequi Christi Domini voluntatem humanam, non fuisse semper diuinæ conformem; sciebat enim v.g. Iudæos à Deo Patre ob præuisam eorum incredulitatem esse reprobatos, & tamen ad promerendam illis gratiam & gloriam merita mortis suæ applicauit.

Respondetur Christi Domini voluntatem fuisse semper diuinæ Patris voluntati perfectissimè conformem, nec in applicatione meritorum suorum vllatenùs ab illa recessisse.

Quòd vt meliùs intelligatur, varios actus in Christi Domini voluntate distinguere possumus.

Primus est, illum voluntate quadam generali & antecedente voluisse, vt omnes homines, qui per peccatum Adæ perierant, per media quædam conuenientia salutem æternam consequerentur, sicut & sciebat Deum Patrem eo modo velle *omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*, vt habetur 1. Tim. 2.

Secundus eſt, illum voluiſſe pro omnibus mori, ac mortis & paſſionis ſuæ merita Deo Patri offerre, vt omnibus media illa ad ſalutem conſequendam neceſſaria, & gratias ad id ſufficientes obtineret, ſicut & Patrem etiam velle ſciebat.

Tertius denique, cùm præuidiſſet, quòd aliqui gratias illas oblatas abiicerent, alij verò eas acceptarent, iiſque conſenſum præberent; tùm illos in peccato ſuo iuſtiſſimè dereliquiſſe, vt ipſemet declarauit S. Ioan. 8. *Ego vado: quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.* Iſtis autem iuſtificationem, &, ſi in acceptâ iuſtitiâ fideles eſſent, finalem in ea perſeuerantiam, ac demum æternam ſalutem voluiſſe; & ad id obtinendum, paſſionis ac mortis ſuæ merita efficaciter applicaſſe, & Deo Patri obtuliſſe: quod & voluntati eius conforme eſſe certò ſciebat. Et ſic in omnibus perfectam cum illa conformitatem ſemper ſeruauiſſe.

Dicendum 3. Chriſtum Dominum, non tantùm in generali omnibus hominibus, ſed etiam in particulari cuilibet illorum, merita ſua applicaſſe; vt ſpecialia gratiæ dona ſecundùm cuiuſque ſtatum & exigentiam obtineret.

Conſtat tùm ex illis Chriſti verbis S. Matth. 18. *Non eſt voluntas ante patrem veſtrum, vt pereat vnus ex his puſillis:* tùm ex parabolâ boni paſtoris, ouem errantem requirentis, & inuentam in humeros reportantis: & etiam ex eo quòd dicit S. Ioann 11. bonum paſtorem vocare oues nominatim. Conſtat etiam ex illis Apoſtoli verbis Epheſ. 4.

Vnicuique noſtrûm data eſt gratia, ſecundùm menſuram donationis Chriſti. Ex quibus colligitur, omnes & ſingulas gratias, quæ vnicuique conferuntur, ab illa ſpeciali applicatione meritorum Chriſti prouenire. Quod & docuit, & cum maximo pietatis ſenſu explicauit præfatus Epiſcopus Gebennenſis Introductionis ſuæ parte 5. cap. 13. Adeo vt, ſicut olim ſummus Sacerdos ſuper pectus in rationali ſuo filiorum Iſrael nomina deſcripta gerebat; ita Chriſtus Dominus (vt veritas figuræ reſpõderet) omnes homines verè in corde ſuo habuerit; & ſic omnibus & ſingulis meritorum ſuorum fructus diſtribuerit.

Dicendum 4. & vltimò, merita Chriſti Domini non æqualiter omnibus ab ipſo fuiſſe applicata.

Conſtat manifeſtè ex Scriptura. S. Matth. 25. *Vni dedit quinque talenta; alij duo, alij vnum.* Et 1. Cor. 7. *Vnuſquiſque proprium donum habet ex Deo, vnus quidem ſic, alius verò ſic.* Hæc autem diuerſitas & inæqualitas gratiarum ab ipſius Chriſti voluntate procedit, qui diuidit ſingulis prout vult. In qua gratiarum diuiſione tamen nihil aliud facit, quàm quod diuinæ Patris voluntati gratum & acceptum eſſe cognoſcit.

Supereſt adhuc vna difficultas, nimirùm, quomodò fieri poterit, vt omnia gratiæ beneficia, antiquis Patribus collata, ex meritorum ipſius Chriſti applicatione proceſſerint, cùm nulla tunc adhuc eſſent Chriſti merita.

Reſpondetur gratias illas antiquis Patribus à Deo collatas fuiſſe propter Chriſti merita, non quidẽ adhuc exiſtentia, ſed futura, &

intuitu applicationis per ipsum Christum faciendæ. Nihil enim repugnat, vt aliqua, res nondum existens sed tantùm futura, sit causa motiua & excitans ad aliquid faciendum. Quamuis etiam dici possit, merita illa Christi Domini, sicut & alia omnia quæcunque futura fuisse, tunc æternitati Dei præsentia; ac proinde Deum intuitu illorum æquè operari potuisse in distributione donorum suorum, ac si iam de facto extitissent.

SECTIO VI.

Quomodo Christus Deum Patrem orauerit.

QVONIAM oratio genus quoddam actionis est summoperè meritoriæ, ideò locus hic postulare videtur, vt de Christi Domini oratione breuiter aliquid dicamus.

Certum est 1. Christum Dominum, quatenùs hominem, dum in statu viæ esset, verè orauisse.

Constat ex variis Euangelij locis. S. Luc. 6. *Erat pernoctans in oratione Dei.* S. Mar. 1. *Diluculo valdè surgens, abijt in desertum locum; ibique orabat.*

Quamuis autem Christus oratione pro se non indiguerit, sicut nos indigemus; maximè tamen conueniens fuit, vt oraret; tùm quia actus orandi ex se est excellentissimus, cùm sit actus religionis; tum etiam quia Christus orando submissionis ac fiduciæ erga Deum nobis exemplum præbuit.

Certum est 2. Christum Dominum, quatenùs hominem, etiam nunc in statu gloriæ Deum Patrem pro nobis orare; vel expres-

sè, petendo à Deo, vt ea, quæ nobis salutaria sunt, conferat; vel saltem tacitè, humanitatem suam, tanquàm hostiam olim in Cruce oblatam, illi exhibendo, vt in eam Deus intuens, nobis benefaciat. Et de hac assertione sic disiunctiuè positâ dubitari non debet.

Constat enim ex variis Scripturæ locis: vt Rom. 8. *Christus Dominus, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* 1. S. Ioan. 2. *Aduocatum habemus apud Patrē, Christum Iesum iustum.*

An autem nunc tantùm oret modo illo tacito, an verò etiam per expressam petitionem, non est satis compertum. Quidam enim negant Christum nunc expressè aliquid pro nobis petere; vt Rupertus lib. 9. de diuin. officiis, cap. 3. & Alensis p. 4. quæst. 91. membr. 1. Alij verò affirmant; vt S. Thom. in Epist. ad Rom. cap. 8. lect. 7. & ad Hebr. cap. 7. sect. 4. & S. Bonauent. opusc. 39. cap. 38. Et hæc sententia propter illorum sanctorum authoritatem videtur probabilior. Neque hinc sequitur orationem illam Christi esse nunc meritoriam, cùm non sit ampliùs in statu merendi; nec etiam impetratoriam propriè loquendo, sed solùm quatenùs id nunc à Deo Patre pro nobis exigit, quod præteritis passionis ac mortis suæ meritis debetur, quodque iam per merita illa pro nobis impetrauit.

Porrò rectè obseruat S. Thom. in supplem. 3. part. q. 72. a. 2. ad 3. Ecclesiam non solere, nec nos etiam debere absolutè petere à Christo Domino, vt oret pro nobis; sed tantùm, vt exaudiat nos, vel vt nostri misereatur. Ne

ſcilicet Arrianis aut Neſtorianis aſſentiri videamur, qui ipſam Chriſti perſonam, ad quam dirigitur oratio, ſentiebant eſſe creatam, & diuinâ inferiorem.

Quæres an omnis Chriſti oratio fuerit ſemper exaudita.

Reſpondetur 1. orationem omnem Chriſti propriè dictam, quæ ex abſolutâ & efficaci voluntate proficiſcebatur, fuiſſe ſemper exauditam. Ita S. Thom. q. 21. a. 4. Ratio eſt, quia Chriſtus voluntate abſolutâ nihil vnquam voluit aut orauit, niſi quod Deum Patrem abſolutè velle ſciebat.

Reſpondetur 2. quòd, ſi quæſtio ſit de oratione impropriè dictâ, per quam deſideria inferioris appetitus explicabat, certum eſt, non fuiſſe ſemper exauditam; cùm & ipſe Chriſtus voluntate abſolutâ & efficaci eam exaudiri noluerit: qualis fuit iſta Matth. 26. *Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: verumtamen non ſicut ego volo, ſed ſicut tu.* Quamuis autem hæc oratio non fuerit exaudita, non fuit tamen inutilis, imò ſumma cum ratione Chriſtus Dominus illam exprimere voluit: tùm vt per illam indicaret ſe eſſe verum hominem, qui inſtar aliorum naturaliter mortem exhorreſceret: tùm etiam vt patientiæ ac ſubmiſſionis perfectæ erga diuinam voluntatem nobis præberet exemplum, vt docet S. Auguſt. Epiſt. 121. ad Probam cap. 14.

CAPVT VII.

De vitæ ac mortis Christi Domini mysterijs.

QVAMVIS ea, quæ pertinent ad mysteria vitæ ac mortis Christi Domini, ex antè dictis satis intelligi possint: cùm omnia, quæ de mysterio Incarnationis dicuntur, non alio fine dicantur, nisi vt quæ Christus Dominus in assumpta carne gessit aut passus est, rectè & sanè intelligantur. Quia tamen præter illa, quæ dicta sunt, quædam adhuc occurrere possunt, in quibus aliqua luce opus est; vt quæ certa sunt ab incertis, aut etiam falsis & erroneis discernantur; ideò breuiter in hoc capite mysteria illa transcurremus; eaque adnotabimus, quæ ad finem nobis propositum necessaria videbuntur. Quod vt faciliùs exequamur, iuxta ordinem à S. Doctore præscriptum considerabimus in primis ingressum Christi Domini in hunc mundum; deinde progressum vitæ eius in hoc mundo; demùm eiusdem egressum ex hoc mundo, & ea quæ egressum illum consequuta sunt.

SETIO I.

De Christi Domini ingressu in hunc mundum.

INGRESSVS Christi Domini in mundum, duo præcipua mysteria hìc à nobis breuiter consideranda complectitur, Conceptionem scilicet eius, & Natiuitatem.

Quod ad Christi conceptionem spectat duo sunt obseruanda.

Obseruandum 1. id quod docet S. Ambr. lib. de Incarn. cap. 6. in illa reperiri aliquid secundùm naturam, aliquid suprà naturam. Secundùm naturam fuit, quòd Christus ex muliere ortus est: suprà naturam, quòd ex Virgine.

Ad supernaturalem itaque modum conceptionis Christi pertinet, quòd actiuum principium generationis eius non fuit virtus maris generatiua, sed virtus supernaturalis diuina, iuxta quod sanctissimę Virgini prædixerat Angelus, S. Luc. 1. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Quibus verbis, quamuis hoc opus (vt pote charitatis Dei infinitæ) per quamdam appropriationem Spiritui sancto tribuitur; illud tamen (vt ait S. Doctor q. 32. a. 1. & ex ante dictis patet,) tota Trinitas operata est.

Ad naturalem verò modum conceptionis illius pertinet, quòd materia, de qua corpus Christi formatum est, fuit conformis materiæ, quam aliæ fœminæ concipiendo fœtui subministant: cum hac tamen differentiâ (vt docet S. Doctor q. 31. a. 1. & 3.) quòd cæterorum hominum corpora ex sanguine menstruo & semine mulieris formantur; at verò corpus Christi ex purissimis sanguinibus sanctissimæ Virginis formatum est; quod ante illum docuerat S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 2.

Obseruandum 2. ex eodem S. Doctore q. 33. a. 1. 2. & 3. corpus Christi eodem instanti, quo diuina virtute conceptum est, fuisse eadem virtute perfectè formatum & organizatum, &

ſimul animatum, ac Verbi diuini perſonæ vnitum.

Ita etiam S. Damaſcenus ſuprà, & Sophronius in ſuprà citatâ Epiſtolâ quæ in 6. Synodo generali Act. 11. & 13. lecta & approbata eſt, vbi hæc verba habentur: *Simul quippe caro, ſimul Verbi Dei caro; ſimul caro animata rationalis, ſimul Verbi Dei caro animata rationalis.* Vnde S. Thom. cit. quæſt. 33. art. 3. docet, contra fidem eſſe, ſi quis dicat, quòd caro Chriſti fuit priùs concepta, & poſtmodùm à verbo aſſumpta.

Quod autem ad Chriſti natiuitatem attinet duo ſunt hîc notanda.

Notandum eſt 1. Chriſtum Dominum ex ſanctiſſimâ Virgine matre Mariâ ita eſſe natum, vt neque conceptione ſuâ, neque natiuitate, vllum eius virginitati perpetuæ intulerit detrimentum; ita vt ante partum, & in partu, & poſt partum inuiolata & illibata ſemper virgo permanſerit.

Huic veritati, quæ de fide eſt, oppoſitus olim fuit error Heluidij hæretici, qui (vt refert S. Aug. lib. de hær. c. 84.) ore blaſphemo aſſerere auſus eſt, ſanctiſſimam Virginem poſt partum fuiſſe corruptam: quod ante illum docuerat Iouinianus, eodem S. Aug. teſte cap. 82.

Refellitur hic error, & noſtræ fidei veritas probatur 1. ex Scripturâ. Iſay. 7. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel.* Quem locum, pro aſſerenda matris Dei virginitate, communiter SS. Patres vrgent; ac præ cæteris S. Baſilius orat. in ſanctam Chriſti natiuitatem,

Sanctus Hieronymus in illum Prophetæ locum.

Probatur 2. ex Symbolo Apostolorum, vbi Christus dicitur conceptus de Spiritu sancto, natus ex Mariâ Virgine: cuius Symboli Apostolici authoritate perpetuam beatæ Mariæ Virginitatem astruit S. Ambr. Epist. 81. ad Siricium.

Probatur 3. ex S. Leo. Papa ser. 2. de Natiu. Dom. *Humano*, inquit, *vsu & consuetudine, quod credimus, caret; sed diuinâ potestate subnixum est, quòd virgo conceperit, virgo peperit, & virgo permanserit.* Et S. Aug. Epist. 3. ad Volusianum, *Ipsa virtus diuina per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, qua posteà per clausa ostia, membra iuuenis introduxit.*

Notandum est 2. sanctissimam Virginem omnis prorsùs doloris in partu expertem fuisse.

Ita Patres 6. Synodi generalis cap. 79. *Absque vllo dolore, virginis partum esse confitemur.* Et S. Augustinus ser. de Assumpt. B. Virginis, *Illa enim*, inquit, *quæ sine peccati corruptione, & sine virilis admixtionis detrimento Christum suscepit, sine dolore peperit.* S. Hieronymus denique lib. cont. Heluidium cap. 4. id probat, ex eo quòd in Euangelio dicitur, Beatam Virginem puerum Iesum recens natum suis manibus pannis inuoluisse, & in præsepio reclinasse, nec vllâ obstetrice opus habuisse.

SECTIO II.

De progressu vitæ Christi Domini in hoc mundo.

TRIA hîc præsertim occurrunt obseruanda.

Obseruandum est 1. conueniens fuisse, vt Christus Dominus à S. Ioanne baptizaretur: tùm vt suo baptismate mundaret ac sanctificaret aquas, vimque generandi illi conferret, vt docet S. Ambr. lib. 2. in S. Lucam: tùm etiam vt insigne humilitatis exemplum nobis exhiberet, & priùs ipse exequeretur id, ad quod alios adhortari volebat, vt idem S. Ambr. declarat. loc. cit. & S. Aug. ser. 63. de verbis Dom.

Est autem hîc obiter notandum baptismum illum, quem S. Ioannes conferebat, non fuisse sacramentum, nec habuisse vllam vim ex opere operato: sed fuisse quemdam ritum externum, diuinitus ipsi S. Ioanni inspiratum, quo homines excitabantur ad pœnitentiam agendum de peccatis (vnde appellatur *baptismus pœnitentiæ* S. Luc. 3. & Act. 19.) & sic disponebantur ad gratiam per baptismum Christi recipiendam. Ita S. Thomas quæst. 38. art. 2.

Obseruandum est 2. conueniens quoque fuisse Christum Dominum à dæmone tentari ob varias rationes, quas S. Doctor explicat, quæst. 41. art. 1.

Vbi tamen notandum est, hanc Christi Domini tentationem fuisse tantùm exterius factam, apparente scilicet ei dæmone sub spe-

cie aliqua humana, vt probabiliſſimè coniici poteſt, & externa voce illum alloquente:non verò per internam ſuggeſtionem. Quia, cùm omnes motus animæ Chriſti eſſent perfectè rationi ſubiecti,nulla illicita cogitatio, nullus illicitus affectus à dæmone poterat in eo excitari. Ita docet S. Greg. hom. 16. in Euang. & S. Damaſc. lib. 3. cap. 20.

Obſeruandum eſt 3.conueniens etiam fuiſſe, vt Chriſtus Dominus doctrinam ſuam variis miraculis confirmaret, ob eas rationes, quas explicat S. Doctor q. 43. a. 3. Porrò circa hæc Chriſti miracula, tres præſertim difficultates hîc ſoluendæ occurrunt.

Prima eſt, àn Chriſtus Dominus, non ſolùm vt Deus, ſed etiam vt homo, poteſtatem habuerit faciendi miracula.

Reſpondetur affirmatiuè. Quod probatur ex eo quòd in Euangeliis paſſim Chriſtus Dominus multas curationes miraculoſas ſolo tactu perfecerit: & S. Luc. cap. 6. dicitur quòd *omnis turba quærebat eum tangere, quia virtus de illo exibat, & ſanabat omnes.* Vnde S. Cyrill. lib. de rectâ fide ad reginas titulo (quòd Chriſtus ſit vita) dicit, Chriſti corpus fuiſſe viuificum, id eſt, vitam aliis tribuens. Et S. Damaſc, lib. 3. de fide cap. 5. dicit, *Idem corpus fuiſſe inſtrumentum ac veluti organum diuinitatis, ad operationes diuinas efficiendas.* Et S. Hilar. can. 9. in S. Matth. *Poteſtas,* inquit, *intra corpus Chriſti manens, rebus ipſis caducis efficientiam addebat ſanitatis.* Ex quibus & aliis ſimilibus SS. Patrum dictis ſequitur, probabiliſſimum eſſe, quòd plures Theologi docent, Chriſti

humanitatem fuisse illorum miraculorum causam instrumentalem, non tantùm moralem, sed etiam Physicam & effectiuam; id est, Christum Dominum, quatenùs hominem, non solùm orando, & per modum causæ moralis & meritoriæ; sed etiam Physicè simul cum diuinâ virtute miracula illa esse operatum. Quod confirmari potest ex eo quòd Christus Dominus plurima ex illis miraculis fecit, non deprecando, sed imperando: vt S. Matth. 8. vbi dicitur quòd *imperauit ventis & mari; & facta est tranquillitas magna.* Et S. Luc. 4. vbi de socru Simonis febricitante dicitur, quòd *stans super illam, imperauit febri, & dimisit illam.*

Secunda difficultas est, an miracula, quæ Christus fecit, fuerint ad eius diuinitatem probandam sufficientia.

Respondet S. Doctor q. 43. a. 4. affirmatiuè, idque probat 1. ex eo quòd illa miracula transcendebant omnem creatæ virtutis potestatem; ideoque non nisi diuinâ virtute fieri poterant, & propterea cæcus illuminatus rectè dicebat S. Ioan. 9. *A sæculo non est auditum, quòd aperuerit quis oculos cæci nati.* Probat 2. ex modo, quo faciebat miracula: Non enim (vt dictum est) orando, vt cæteri Prophetæ & sancti; sed imperando, & tanquam potestatem habens, illa perficiebat; vnde colligi poterat illum cum Deo Patre æqualem habere virtutem. Probat 3. ex ipsâ eius doctrinâ, quâ se Deum dicebat: quæ, si vera non fuisset, miraculis diuinâ virtute factis, confirmata non fuisset.

Tertia difficultas est, an per illa miracula dæmones

dæmones Christi diuinitatem certò cognoscere potuerint.

Respondetur quòd (sicut rectè dicit S. Aug. lib. 9. de Ciuit. cap. 21.) Christus Dominus tantùm innotuit dæmonibus, quantùm voluit; tantùm autem voluit, quantùm oportuit. Quare, cùm ex vna parte non esset expediens, vt dæmones Christi diuinitatem apertè cognoscerent; ex altera verò requireretur, vt aliquid de illa suspicarentur: ideo speciali quadam Dei prouidentiâ factum est, vt dæmones simul aliquo pacto cognoscerent, & etiam dubitarent. Ita S. Thom. qu. 45. a. 1. ad 2. vbi etiam id confirmat authoritate S. Ambrosij, S. Chrysostomi, & aliorum Patrum.

Quamuis autem dæmones Christi diuinitatem, quandiu mortalis inter homines vixit, certò cognoscere non potuerint; est tamen verum, ipsis illam post eius mortem certò innotuisse, illosque vel inuitos Christum Dominum esse verum & naturalem Dei Filium credidisse: vnde dixit S. Iacobus in Epist. canon. cap. 2. *Dæmones credunt, & contremiscunt.* Et S. Paulus ad Philipp. 2. *vt in nomine Iesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, & infernorum.* Et ratio est, quia tunc euidentissima signa diuinitatis ipsius experti sunt, cùm viderunt eum ad inferos descendentem, & inde summâ cum potestate iustorum animas eripientem.

SECTIO III.

De egressu Christi Domini ex hoc mundo.

CIRCA egressum Christi, tria quæri possunt.

Quæres 1. quid nobis Christi passio & mors contulerit, & qua ratione nobis proficua fuerit.

Respondet S. Doctor. q. 48. quinque præsertim modis passionem ac mortem Christi ad salutem nostram contulisse, nobisque proficuam fuisse.

Primò, per modum meriti: quia Christus, quatenùs caput omnium hominum, per illam nobis, vt membris suis, de condigno meruit ipsam æternam salutem, & omnia etiam media, ad illam consequendam aut necessaria aut vtilia, vt suprà dictum est.

Secundò, per modum satisfactionis pro totius mundi peccatis: quæ quidem satisfactio, à Christo Domino in passione ac morte Deo Patri pro nobis exhibita, non solùm sufficiens, sed & superabundans fuit, non tantùm propter dignitatem personæ satisfacientis aut rei oblatæ, vt cap. 1. diximus; sed prætereà propter nimiam charitatem, ex qua patiebatur, & atrocitatem tormentorũ quæ patiebatur: vt enim obseruat S. Doctor q. 46. a. 5. passus est in omnibus, in quibus pati potuit; & ab omnibus, à quibus pati potuit.

Tertio, per modum sacrificij: Christi enim passio & mors fuit verum, proprium, & verè

propitiatorium ſacrificium, vt vocatur à Concilio Tridentino ſeſſ. 22. cap. 2. quod quidem ex quacunque parte conſideretur, infiniti valoris fuit, vt ex antedictis conſtat.

Quarto, per modum redemptionis: paſſio ſiquidem & mors Christi fuit quædam ſolutio, per quam homines à ſeruitute, tùm peccati, tùm dæmonis, redempti ſunt; ſicut captiui ac ſerui pretio redimi ſolent. Vnde princeps Apoſtolorum Epiſt. 1. c. 1. *Non corruptibilibus*, inquit, *auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione, ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti.* Et hinc verè ac propriè Christus Dominus hominum redemptor dicitur, vt fuſiùs explicat S. Bern. Epiſt. 190. ad Innocentium Papam contra Petrum Abaillardum, qui hunc titulum Chriſto Domino propriè competere negabat.

Quintò denique & vltimò, per modum efficientiæ; hoc eſt, quòd paſſio & mors Chriſti Domini ſalutem noſtram, ac media omnia ad illam, operata eſt per modum cauſæ efficientis inſtrumentalis. Cùm enim humanitas Chriſti Domini fuerit inſtrumentum diuinitatis (vt ſuprà dictum eſt) ideò ex conſequenti omnes actiones & paſſiones Chriſti inſtrumentaliter operatæ ſunt ad ſalutem humanam in virtute diuinitatis; & ſecundùm hoc paſſio & mors Chriſti ſalutem humanam efficienter cauſare dicitur.

Obſeruat autem S. Doctor, ſup. a. 6. Act. 3. inter iſtos quinque modos hanc eſſe differentiam: quòd paſſio Chriſti Domini in quantùm comparatur ad eius diuinitatem, agit

per modum efficientiæ : in quantùm verò refertur ad eius voluntatem humanam, agit per modum meriti : secundùm verò quòd consideratur in ipsa carne Christi Domini, agit per modum satisfactionis, redemptionis, & sacrificij.

Quæres 2. an in Christi Domini morte humanitas eius fuerit à diuinitate separata.

Respondetur, humanitatem Christi Domini, etiam in eius mortis triduo, mansisse inseparabiliter diuinitati vnitam, ipsamque diuinitatem eius corpori in sepulchro & animæ in inferno coniunctam semper extitisse.

Ita S. Damascen. lib. 3. de fide cap. 27. S. Fulg. lib. ad Trasimundum cap. 23. & vnanimiter omnes alij SS. Patres. Estque de fide, vt ex antedictis constat. Probatque S. Doctor q. 50. a. 2. ex eo quòd in symbolo de Filio Dei dicitur, quòd fuerit crucifixus, mortuus, & sepultus ; quod eius corpori mortuo tantùm conuenit : item quòd descendit ad inferos ; quod solam eius animam spectat : quæ vera non essent, nisi ratione vnionis hypostaticæ, per quam vtraque pars diuinitati semper coniuncta remansit.

Quæres 3. an corpus Christi Domini post mortem corruptum fuerit.

Respondet S. Doctor q. 51. a. 3. negatiuè. Quod vt meliùs intelligatur, notandum est ex S. Damasc. lib. 3. de fide cap. 18. duplicem esse corporis humani corruptionem. Vnam, quæ fit per separationem animæ ab illo ; & hoc modo tàm certum est Christi Domini corpus fuisse corruptum, quàm ipsum Christum fuisse mortuum. Alia corruptio

est illa, quæ fit per resolutionem corporis in vermes, cineres, aut aliquid simile: & hoc modo constat ex fide Christi Domini corpus non fuisse corruptum, iuxta illud Psalmi 15. *Non dabis sanctum tuum videre corruptionem:* hunc enim locum S. Petrus Act. 2. & Paulus cap. 13. de Christi corpore mortuo exponunt. Additque S. Doctor suprà non decuisse Christum pati corruptionem in corpore; ne mors eius potiùs necessitati quàm voluntati ascriberetur.

SECTIO IV.

De Christi Domini descensu ad inferos.

CERTVM est ex fide, Christum Dominum, secundùm animam, verè & propriè descendisse ad inferos; non verò metaphoricè tantùm, vt falsò hunc symboli articulum hæretici interpretantur. Quorum aliqui dicunt, descendere ad inferos idem esse, ac interire. Alii idem esse, ac sepulturæ tradi. Alii denique omnium impiissimè, per descẽsum Christi ad inferos, significari asserunt Christi animam dolores ac desperationem animarum damnatarum pertulisse. Ita Caluinus lib. 2. Instit. c. 16. parag. 8. & sequent.

Refellitur hæc blasphemia, & nostræ fidei veritas probatur 1. ex Scripturâ. S. Matth. 12. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus, &c. sic erit filius hominis in corde terræ, &c.* Vbi per cor terræ S. Hieronymus in cap. 2. Ionæ, infernum intelligit. Et ad Ephes. 4. *quòd autem ascendit, quid*

est, nisi quia & descendit primum in inferiores partes terræ? quem locum de Christi Domini descensu ad inferos, exponunt S. Chrysost. & S. Hieron. commentariis in illam Apostoli Epistolam, & S. Iren. lib. 5. c. 31.

Probatur 2. ex Symbolo Apostolorum, & Symbolo S. Athanasij, in quibus hæc veritas expressis verbis continetur.

Probatur 3. ex SS. Patribus qui vnanimiter huic veritati subscribunt, vt S. Leo Papa ser. 1. de Resurr. *Resurrectio Saluatoris nec animam in inferno, nec carnem diu morari passa est in sepulchro.* S. Ambr. lib. de mysterio Paschæ c. 4. S. Greg. Papa lib. 13. mor. c. 20. & plures alij, qui citantur à Bellarm. lib. 4. de Christo c. 14.

Cùm igitur hoc certum sit, quædam dubia circa hunc Christi ad inferos descensum soluenda supersunt.

Primum dubium est, ad quæ inferorum loca Christus descenderit.

Ad huius dubij solutionem obseruandum est ex S. Doct. in 4. dist. 45. a. 3. inferorum nomine quatuor loca intelligi. Primus est ille, in quo damnatorum animæ cum dæmonibus torquentur. Secundus est Limbus puerorum, cum solo peccato originali ex hac vita decedentium. Tertius est locus ignis Purgatorij, in quo animæ iustorum à peccatorum reliquiis expiantur. Quartus denique est Limbus sanctorum Patrum, in quo ante Christi aduentum sanctorum animæ recipiebantur, ibique absque vllo doloris sensu beata redemptionis spe sustentati, placida quiete fruebantur: qui locus passim in sacris lit-

teris Abrahæ ſinus nuncupatur. Hac obſeruatione præmiſſa,

Dicendum eſt cum S. Doctore q. 52. art. 1. Chriſti Domini animam verè quidem, & ſecundùm ſubſtantialem præſentiam, deſcendiſſe ad Limbum SS. Patrum, ibique cum illis manſiſſe per triduum illud, quo à corpore fuit ſeparata: ad alia verò loca inferorum non deſcendiſſe, niſi ſecundùm aliquem ſpecialem ſuæ virtutis effectum.

Prima pars aſſertionis, qua diximus Chriſtum in Limbum ſanctorum Patrum deſcendiſſe, patet ex eo quòd communiter SS. Patres dicunt, ideò Chriſtum Dominum deſcendiſſe ad inferos, vt inde ſanctorum animas educeret, ac ſecum in cœlum eueheret. vt S. Ignat. in Epiſt. ad Trallianos, & S. Hieron. in cap. 4. ad Epheſ. Quòd autem ibi per triduum remanſerit, præter authoritatem S. Doctoris, id aſſertum habetur apud Irenæum lib. 5. c. vlt. & Tertull. in lib. de anima c. 31.

Altera verò aſſertionis pars, qua diximus Chriſtum Dominum non deſcendiſſe ſecundùm realem præſentiam ad alia inferorum loca, probatur à S. Doctore, ex eo quòd

In primis Chriſtus Dominus nullam habuit cauſam ad inferum damnatorum deſcendendi; cùm neque locus eſſet ipſi congruus & decens; neque ad hoc, vt damnatos ac dæmones ſibi genuflectere compelleret, neceſſarium fuit, vt eorum teterrimum ac fœdiſſimum carcerem adiret. Idem de Limbo puerorum dici debet; tùm quia locus ille minimè Chriſto Domino congruebat; tùm etiam

quia non satis constat, an Christus Dominus se illis manifestauerit.

Similiter, videtur non fuisse conueniens, vt locum Purgatorij Christus adiret, ac præsentiâ suâ illustraret, cùm locus ille sit tantùm pœnis destinatus.

Secundum dubium est, quid Christus Dominus ad inferos descendens, animabus iustis contulerit.

Respondetur Christum Dominum illis tria contulisse.

In primis enim Gloriæ lumen illis indidit, atque adeò illas beatas effecit, vt docet S. Thom.q.52.a.4. ad 1. Hoc colligitur ex illis Domini ad latronem crucifixum verbis, S. Luc. 23. *Hodie mecum eris in Paradiso*, hoc est in loco, vbi mecum & cum aliis eris beatus.

Posteà illucescente tertiâ die beatas illas animas inde secum eduxit: quò pertinet illud Zachar. 9. *Tu verò in sanguine testamenti tui eduxisti vinctos de lacu.*

Denique quadragesimâ post resurrectionem die sanctas illas animas secum in cœlum inuexisse; quando ipse (vt dicitur Psalm. 67.) *Ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem.*

SECTIO V.

De Christi Domini Resurrectione.

FIDES Catholica docet, Christum Dominum tertiâ post mortem die surrexisse à mortuis, animamque eius proprio corpori iterùm fuisse vnitam. Circa hanc vero Chri-

ſti reſurrectionem quædam hîc obſeruanda occurrunt.

Primum eſt, Chriſtum Dominum non alienâ, ſed propriâ ſuâ virtute à mortuis ſurrexiſſe, iuxta quod ipſe dixerat S. Ioan. 10. *Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterùm ſumendi eam.*

Secundum eſt, Chriſtum Dominum poſt reſurrectionem, in corpore ſuo glorioſo vulnerũ cicatrices retinuiſſe; idque *non ex impotentia curandi* vt ait Beda in cap. vlt. S. Luc.) *ſed vt perpetuum victoriæ ſuæ circumferret triumphum,* Quod & de ſanctis Martyribus dicit S. Aug. lib. 22. de Ciuit. c. 20. his verbis, *Fortaſſis in illo regno in corporibus martyrum videbimus cicatrices vulnerum, quæ pro Chriſti nomine pertulerunt; non enim deformitas in eis, ſed dignitas erit, & quædam, quamuis in corpore, non corporis ſed virtutis pulchritudo fulgebit.*

Tertium eſt, Chriſti Domini corpus glorioſum reſurgendo per clauſum ſepulchrum penetraſſe; *Neque enim exiſtimare debemus* (vt ait S. Hieron. Epiſt. ad Hedibiam quæſt. 6.) *Angelum idcircò veniſſe, vt aperiret Domino reſurgenti, & reuolueret lapidem; ſed poſtquàm Dominus reſurrexit, indicaſſe quid factum eſt, & ſepulchrum vacuum reuolutione lapidis oſtendiſſe.* Hoc enim corporis ſui glorioſi proprium fuiſſe ipſemet poſteà oſtendit; cùm ad diſcipulos in cœnaculo congregatos, ianuis clauſis ingreſſus eſt, vt habetur S. Ioan. 20.

Quartum eſt, Chriſti Domini reſurrectionẽ

verè dici ac esse causam resurrectionis nostræ futuræ (vt docet S. Thom. q. 56. a. 1. & 2.) non quidem meritoriam, cùm post mortem nihil ampliùs meruerit; sed efficientem, in quantùm humanitas Christi est instrumentum diuinitatis: & sicut per illam plurima miracula, & etiam mortuorum aliquorum resurrectionem aliàs fecit; sic & vniuersalem omnium resurrectionem faciet. Quo sensu Christus Dominus S. Ioann. 5. dixit, *Venit hora, quando omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, &c.* Quæ Christi verba S. Doctor in suppl. quæst. 76. a. 2. litteraliter intelligit de sensibili voce Christi, per quam imperabit resurrectionem, & simul illam operabitur. De qua etiam voce Cassiodorus interpretatur illud Psal. 67. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis*, ad suscitandum scilicet mortuos.

Dici etiam potest Christi Domini resurrectionem esse causam, non solùm efficientem, sed etiam exemplarem resurrectionis nostræ futuræ; in quantùm scilicet (vt dicit Apostolus Philipp. 3.) *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Et eodem sensu resurrectio Christi Domini dici etiam potest causa exemplaris resurrectionis animarum nostrarum; *Vt, sicut Christus resurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus*, vt habetur Rom. 6.

SECTIO VI.

De Christi Domini in cælos ascensione, & ad dexteram Patris sessione.

SICVT. de resurrectione, sic etiam de ascensione dicendum est, Christum Dominum, non alienâ ope, sed propriâ virtute tùm diuinitatis tùm etiam humanitatis glorificatæ ad cælos ascendisse. Ita S. Doctor qu. 57. a. 3.

Sicut autem certissimum est Christum Dominum ad cœlos ascendisse, sic etiam conuenientissimum fuit, vt idem S. Doctor dicit a. 6. Cùm enim locus debeat esse locato proportionatus, hinc sequitur corpori Christi glorioso & incorruptibili, locum gloriæ & incorruptionis debitum fuisse.

Quæres quò Christus ascenderit; seu quisnam fuerit terminus ascensionis eius?

Respondet S. Doctor q. 57. a. 4. Christi Domini humanitatem fuisse supra omnes cœlos eleuatam, iuxta quod dixit Apostolus Ephes. 1. quòd Deus Pater *constituit illum in cælestibus ad dexteram suam, supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro; & omnia subiecit sub pedibus eius.*

Cæterùm quomodò, & quo situ, & in qua cœli parte sit corpus Christi Domini, superuacaneum est quærere, ait S. Aug. lib. de fide & Symb. c. 6. tantummodò in cœlo esse credendum est. Non enim est fragilitatis no-

ſtræ, cœlorum ſecreta diſcutere; ſed eſt noſtræ fidei, de Dominici corporis dignitate ſublimia & honeſta ſapere, vt ibidem dicit.

Quod ſpectat ad ſeſſionem ipſius Chriſti Domini, quæ dicitur eſſe ad dexteram Patris, obſeruandum ex S. Doctore q. 58. figuratam eſſe iſtam locutionem. Proindeque non corporalem aliquam ſeſſionem, ſed tranquillitatem ac firmitatem ſtatus gloriæ Chriſti Domini debere intelligi, vel etiam regiam ac iudiciariam eius poteſtatem. Sicut & nomine dexteræ Patris, non ſignificatur pars illa corporis humani, quæ appellatur dextera (cùm enim Deus ſit puriſſimus ſpiritus, nihil in eo corporeum cogitari fas eſt:) ſed ipſius diuina beatitudo & gloria, quæ dexteræ nomine quandoque in Scripturis deſignatur, vt Pſal. 15. *Delectationes in dextera tua vſque in finem*: vel potius ſupremæ poteſtatis eius participatio. Et ſic Chriſtus Dominus dicitur ſedere ad dexteram Patris, 1. in quantùm Dei Filius, ipſi Patri conſubſtantialis, ac proinde paternæ poteſtatis & gloriæ conſors & particeps. 2. in quantùm homo ad eiuſdem gloriæ ac poteſtatis conſortium & participationem ratione viſionis hypoſtaticæ admiſſus, & à Deo Patre ſupremus omnium Rex ac iudex conſtitutus, vt ex infrà dicendis conſtabit; & eo ſenſu docet S. Thom. a. 4. ſolius Chriſti proprium eſſe ſedere ad dexteram Patris, nec vlli Angelo vel homini poſſe conuenire.

SECTIO VII.

De regiâ potestate, quæ Christo Domino competit.

CERTVM est 1. Christum Dominum, non modò vt Deum, sed etiam vt hominem, regiam potestatem & summam authoritatem habuisse circa omnia spiritualia; ita vt potuerit arbitratu suo instituere, præcipere, & immutare, quæcunque ad Ecclesiæ Hierarchiam eiusque statum spiritualem pertinent.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat ex eo quòd in Euangeliis dicitur, Christum Dominum absolutè & sine vlla limitatione, potestate illa spirituali vsum fuisse, illiusque virtute legem veterem abrogasse, nouam condidisse, Sacramenta instituisse, peccata remisisse, & alia eiusmodi fecisse, quæ nonnisi ab habente summam in Ecclesiæ regimine authoritatem fieri potuerint. Huc pertinet illud Psal. 2. *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum eius.*

Certum est 2. Christum Dominum non habuisse tale dominium in res omnes temporales, quo ipse solus esset quarumcunque rerum temporalium dominus; ita vt nullus præter ipsum cuiuscunque rei dominus aut proprietarius esset. Cum nec ipse Deus tale dominium sibi vendicare voluerit, sed retento absoluto quodam & supremo in res omnes dominio, proprietatem illarum hominibus benignè concessit; ita vt dependen-

ter ab illo ſupremo dominio, verè ſint ac dicantur rerum ſuarum proprietarij & domini. Vnde refellitur quorumdam error, qui aſſerunt omnes principes ac dominos terræ à Chriſti Domini conceptione fuiſſe ſuis dominiis priuatos. Cuius prætereà falſitas euidenter conuincitur vel ex ipſius Chriſti teſtimonio dicentis S. Matth. 22. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari.*

Cùm hæc duo certa ſint, vnum eſt dubium; an ſcilicet Chriſtus Dominus, quatenùs homo, habuerit ſupremum quoddam dominium directum & abſolutum in res omnes temporales, & in omnia regna mundi; ita vt poſſet quoſcunque Reges & Principes priuare ſuis regnis & dominiis ſi voluiſſet. Pro cuius reſolutione duo breuiter dicenda ſunt.

Primum eſt, Chriſtum Dominum, etiam vt hominem, verè & propriè dominium illud in res omnes habuiſſe, ac proinde fuiſſe verum & ſupremum Regem ac Monarcham rerum omnium temporalium.

Probatur 1. ex Scripturâ. Pſal. 2. *Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* S. Matth. 28. *Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo & in terra.* Apoc. 19. *Habet in veſtimento ſuo & in femore ſuo ſcriptum: Rex Regum, & Dominus dominantium.* Quæ Scripturæ teſtimonia de Chriſto Domino, vt homine, communiter à SS. Patribus intelliguntur.

Probatur 2. ex S. Auguſt. tract. 115. in S. Ioan. ſuper hæc Chriſti verba: *Regnum meum non eſt de hoc mundo:* vbi rectè obſeruat Chriſtum Dominum non dixiſſe (*Regnũ*

meum non est in hoc mundo) cùm verè haberet Regnum etiam in terra; sed solùm dixisse (non est de hoc mundo) id est non acceptum ab hominibus, nec humana authoritate aut humano iure deuolutum. Et S. Bern. lib. 3. de Consid. ad Eugenium Papam, vbi de Christo sic loquitur: *Hic est de quo Propheta ait (& erit omnis terra possessio eius) Christus hic est, qui possessionem sibi vendicat & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris: cui enim alteri dictum est: Postula à me, & dabo tibi gentes?*

Probatur denique ex eo quòd Christi Domini, etiam in quantùm hominis, dignitas & excellentia ratione vnionis hypostaticæ talis, ac tanta fuit, vt nullus honoris, prærogatiuæ, aut potestatis titulus esse possit, qui non illi meritò deberetur.

Secundum est, Christum Dominum potestate illa & dominio, quandiu mortalis inter homines vixit, nunquam vti voluisse: sed spontè ac voluntariè illius vsu se ipsum abdicasse, ac paupertatem perfectissimam amplexum fuisse: vt sic, non solùm merito suo, sed etiam exemplo nos efficaciùs iuuaret. Vnde Apostolus de illo dicit 2. Cor. 8. quòd *cùm esset diues, propter nos egenus factus est.* Et ipse Christus Dominus eo sensu de se locutus est, cùm dixit S. Matth. 8. *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; filius autem hominis non habet vbi caput reclinet.*

SECTIO VIII.

De iudiciaria Christi Domini potestate.

CVM (vt ait S. Doctor q. 59.) Regiam dignitatem potestas iudiciaria consequatur; de illâ, prout Christo Domino competit, nobis agendum est, ac

Dicendum in primis iudiciariam illam potestatem Christo Domino competere; non modò quatenùs Deus est, sed etiam quatenùs homo: cum hac tamen differentia, quòd quatenùs Deus est, illam ex se habet; quatenùs autem homo, non ex se, sed authoritate sibi diuinitùs commissâ & delegatâ.

Hoc constat ex Scriptura. Act. 10. *Hic est, qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum.* Et S. Ioan. 5. *Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.*

Dicendum 2. ad iudiciariam Christi potestatem pertinere, non solùm vltimum illud & generale iudicium, (de quo sæpiùs in Euãgeliis mentio fit, vt S. Matth. 16. 24. & 25. & 2. Cor. 5.) sed etiam particulare iudicium in morte cuiusque ab illo faciendum. Tale enim iudicium in morte cuiusque faciendum esse

Constat 1. ex Scriptura. Eccli. 11. *Facile est coram Deo in die obitus, retribuere vnicuique secundùm vias suas.* Et Hebr. 9. *Statutum est hominbus semel mori: post hoc autem iudicium.*

Constat 2. ex S. Aug. lib. 2. de anima vbi hanc veritatem asserit. S. Hieron. in cap. 2. Ioel. vbi per diem Domini, diem iudicij intelligendum esse dicit, siue diem exitus vnius-

cuiusque de corpore : *Quod enim*, inquit, *in die iudicij futurum est omnibus, hoc in singulis in die mortis impletur.* Et S. Chrysost. hom. 14. in S. Matth. *Omnes*, inquit, *animæ, cùm hinc emigrauerint, varijs peccatorum catenis implicitæ, ad terribile illud tribunal ducentur.*

Tertio id constat ex eo quòd fide certum est, atque in Concilio Florentino definitum in decreto vnionis, animas post mortem sine morâ recipi in cælum, si sint omninò expiatæ, vel amandari in infernum, si peccato mortali obstrictæ ex hac vita decesserint. Atqui dici non debet hoc ita fieri sine speciali iudicij diuini decreto.

Quòd verò iudicium illud particulare, æquè ac vltimum generale, à Christo Domino quatenus homine exerceatur; constat ex eo quòd dicitur S. Ioan. 5. quòd *Pater non iudicat quemquam; sed omne iudicium dedit Filio, vt omnes honorificent Filium.*

Porrò ad hoc iudicium particulare subeundum, necesse non est animas realiter in cœlum deferri, aut Christum ad illas è cælo dilabi : sed sufficit, quòd illæ in ipso mortis instanti intellectualiter eleuentur ad audiendam sententiam iudicis; ita vt in eodem instanti cognoscant sese iudicari, & pro ratione eorum quæ in vita gesserunt, & boni vel mali status in quo decesserunt, vel saluari vel damnari, imperio & authoritate non solum Dei, sed etiam hominis Christi : ac eodẽ momento per instantaneam loci mutationem constituantur in loco illo, in quo ex vi iudicij & imperij Christi Domini futuræ sunt, si-

ue in Paradiso, siue in Purgatorio, siue in inferno.

Dicendum 3. ad eamdem quoque iudiciariã Christi potestatem pertinere alia omnia iudicia, quæ erga homines, etiam dùm in hac vita mortali degunt, diuinitùs exercentur: erga bonos quidem, cùm pro eorum meritis & recto gratiarum vsu, gratiæ ipsæ augentur, & copiosiora auxilia subministrantur: erga malos verò, cùm pro eorum demeritis abundantiora gratiæ auxilia ipsis substrahuntur, permittunturque excæcari & indurari. Quod enim hæc, non tantùm æterno ac supremo Dei iudicio, sed etiam Christi Domini, quatenùs homo est, imperio peragantur, constat ex eo quòd (vt suprà ex Act. 10. retulimus) non solùm mortuorum, sed etiam viuorum iudex à Deo sit constitutus.

Quæres, an etiam ad Angelos extendat se iudiciaria illa Christi Domini potestas.

Respondetur affirmatiuè cum S. Doctore, q. 59. vbi dicit Angelos omnes siue bonos, siue malos, iudiciariæ potestati Christi Domini, etiam quatenùs hominis, subesse; idque ratione eorum quæ circa homines operantur. Cùm enim tam boni quàm mali Angeli aliquid ad salutem vel damnationem hominum cooperentur; ideò Christi supremi iudicis sententiam, quoad præmium vel supplicium accidentale, sunt subituri: quo sensu ipse Christus Dominus dicit S. Luc. 15. quòd *Gaudium erit Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente*: & econtra dæmones dicunt cap. 8. S. Matth. & cap. 1. S. Mar. *Quid nobis, & tibi, Iesu Fili Dei, venisti huc*

ante tempus torquere & perdere nos?

SECTIO IX.

De dignitate capitis, quæ Christo Domino competit, respectu tàm Angelorum, quàm hominum.

OBSERVANDVM est hîc ex S. Thoma q. 8. rationem capitis mystici desumi ex proportione ad caput naturale: in quo cùm tria considerari possint, ordo, perfectio, & virtus; ordo quidem, quia est prima pars hominis; perfectio verò, quia in eo vigent omnes sensus interiores & exteriores, cùm in cæteris membris sit solùm tactus; virtus denique, quia motus omnis cæterorum membrorum ab illo deriuatur: sic etiam eadem tria de capite mystico intelligi debent, ita vt, cùm quæritur an Christus Dominus sit caput hominum vel Angelorum, idem est ac si quæratur, an respectu illorum hæ tres prærogatiuæ Christo Domino competant. Hac obseruatione suppositâ

Dicendum 1. Christum Dominum, etiam quatenùs hominem, esse caput totius Ecclesiæ.

Constat in primis ex Apostolo Ephes. 1. vbi dicitur, quòd Deus Pater Christum Dominum *dedit caput suprà omnem Ecclesiam.* Et Coloss. 1. *Ipse est caput corporis Ecclesiæ.*

Constat prætereà ex eo quòd Christo Domino, etiam quatenùs homini, tres supradictæ capitis prærogatiuæ competunt. Est enim

primus in ordine prædestinationis diuinæ, vnde vocatur ab Apostolo Rom. 8. *Primogenitus in multis fratribus*. Deinde cæteros omnes fideles omni virtutum & gratiarum genere antecedit, vt ex antè dictis patet. Tertiò denique virtutem habet influendi gratiam in omnia membra Ecclesiæ: vnde S. Ioan. 1. dicitur, quòd *De plenitudine eius nos omnes accepimus*: & ipse Christus Dominus cap. 15. se ipsum viti comparat, & fideles palmitibus; qua comparatione influxum suum in illos satis declarat.

Dicendum 2. Christum Dominum, quatenùs hominem, esse caput omnium prorsùs hominum. Ita S. Thom. a. 3.

Probari potest enumeratione factâ per diuersos gradus hominum, quibus omnibus certum est illum & ordine & perfectione antecellere, & in eos omnes influxum aliquem habere. Et primò quidem de beatis constat; cùm sint membra Ecclesiæ triumphantis ipsi Christo perfectissimè vnita. De iustis item, tùm in purgatorio, tùm in hac vita existentibus; cùm ab ipso influxum gratiæ & charitatis recipiant. De fidelibus etiam, qui in peccato mortali sunt; cùm adhuc per fidem, licet velut membra mortua, illi coniungantur; atque adeò ipse in eos fidem illam siue habitualem siue actualem, & alias omnes gratias actuales, quibus ad pœnitentiam excitantur, influat. De infidelibus quoque idem dici debet; cùm (vt suprà probatum est) pro illis etiam Christus Dominus mortuus sit; & ex consequenti (vt supponimus ex tractatu de Gratia) illis, sicut & aliis omnibus, & etiam

paruulis sine baptismi susceptione decedentibus, gratias ad salutem sufficientes promeruerit.

Porrò licet hoc sensu infideles dicantur membra Christi, non tamen propterea dici possunt membra Ecclesiæ. Ad hoc enim non sufficit, vt quis à Christo Domino influxum aliquem recipiat, aut recipere possit; sed præterea necessarius est aliquis alius gratiæ effectus, nempe vt fiat fidelis & saltem in voto baptismi Sacramentum recipiat.

Ex dictis autem intelligi potest, Christum Dominum nullomodo esse aut dici posse caput damnatorum. Cùm ex lege Dei ordinaria non sint ampliùs in potẽtiâ ad vllam cum Christo vnionem, aut ad vllum gratiæ influxum ab ipso recipendum: qui proinde neque sunt, neque dici debent membra Christi.

Dicendum 3. Christum Dominum, etiam quatenùs hominem, esse caput Angelorum. Ita S. Thom. a. 4.

Constat ex Scriptura. Coloss. 2. Christus vocatur ab Apostolo, *Caput omnis Principatus & Potestatis.* Et Ephes. 1. idem Apostolus dicit, Christum Dominum à Deo Patre *constitutum esse ad dexteram suam in cælestibus supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem; & ipsum dedisse caput supra omnem Ecclesiam.* Et Epist. 1. S. Petri 3. Christus Dominus dicitur, *profectus in cœlum subiectis sibi Angelis.* Ex quibus Scripturæ verbis constat Christum Dominum, saltem quoad ordinem & perfectionem, Angelis præeminere; & sic, illorum esse caput.

Quòd verò ſit etiam illorum caput quoad influxum, conſtat ex iis, quæ præcedenti capite diximus: vbi probauimus Angelos gratiæ ac gloriæ dona ex Chriſti meritis accepiſſe.

Dicendum 4. quòd licet ſolius Chriſti proprium ſit eſſe caput totius Eccleſiæ, quatenùs eſt fons & origo gratiarum omnium: hoc tamen non obſtat (vt rectè docet S. Thomas art. 6.) quominùs alia ſint ipſi ſubordinata Eccleſiæ capita. Itaque, quoniam ſub Chriſto Romanus Pontifex totam viſibiliter gubernat Eccleſiam, in illamque influit, docendo, præcipiendo, paſcendo, leges ferendo, varia gratiarum dona conferendo; ideò verè ac propriè caput viſibile totius Eccleſiæ dicitur: imò & vnuſquiſque Epiſcopus in Eccleſiâ ſuâ quamdam habere capitis dignitatem verè dici poteſt.

Neque id abſurdum videri debet, quòd in myſtico Eccleſiæ corpore plura ſint capita ſub vno primario & præcipuo capite; ſicut nec abſurdum eſt ſub vno ſummo paſtore Chriſto plures eſſe & dici in Eccleſia paſtores, Epiſt. 1. S. Petr. cap. 5. & præter fundamentum primarium & præcipuum, (quod eſt Chriſtus,) alia etiam eſſe & dici eiuſdem Eccleſiæ fundamenta: Apocal. 21. ſicut in quolibet regno præter regem qui (vt dicitur 1. Reg. 15.) totius regni caput eſt, ſunt etiam alij duces & optimates ab eo dependentes, qui etiam dicuntur, *capita populorum*, Amos 6.

CAPVT VIII.

De adoratione Christo Domino debitâ, nec non De veneratione sanctissimæ Matri eius, cæterisque Sanctis, ac eorum reliquiis & imaginibus exhibendâ.

SECTIO I.

Quænam adoratio humanitati Christi Domini debeatur.

AD clariorem eorum, quæ dicenda sunt, intelligentiam, notandum 1. est ex S. Doctore 2. 2. q. 84. 91. & 103. inter laudem, honorem, & adorationem hoc esse discriminis. Quòd laus sit quædam excellentiæ testificatio, quæ in verbis consistit: honor etiam in factis & aliis signis externis. Adoratio verò, præter illam testificationem excellentiæ, includit essentialiter submissionem aliquam erga id, quod adoratur. In quo differt à laude & honore: siquidem laudamus & honoramus etiam æquales vel inferiores, non adoramus verò nisi superiores. Vnde adoratio definitur à S. Damasc. orat. 3. cap. 4. *Animi cedentis, demissi, & humilis, significatio.*

Notandum 2. ad completum actum adorationis tria ex parte hominis requiri. 1. vt intellectus agnoscat excellentiam eius, qui adoratur. 2. vt voluntas internum erga eum-

virtus, ac meritum ſupra omnes alios ſanctos longè ſupereminueat. Vt tamen certiùs & euidentiùs iſtud innoteſcat, aliquot ſpeciales ſanctitatis & excellentiæ titulos in illâ ſanctiſſimâ Virgine hîc annotabimus, ex quibus inferre quiuis poterit, quo religionis cultu proſequenda ſit: *Neque enim* (vt rectè dixit S. Bernardus Epiſt. 174.) *Virgo regia falſo aut fucato eget honore; cum veris honorum titulis, & infulis dignitatum decorata ſit.*

Primus igitur excellentiæ titulus ducitur ex ſingulari eius innocentiâ: quæ conſiſtit in eo quòd ſanctiſſima Virgo priuilegio ſpeciali, nec vlli alteri ſanctorum vnquam conceſſo, ab omni peccati, ſiue originalis, ſiue actualis, labe prorsùs immunis extitit.

Quòd nullum vnquam peccatum actuale, ne quidem veniale, commiſerit, docet S. Thom. 3. p. qu. 27. a. 4. Eſtque communis totius Eccleſiæ ſenſus, vt habetur in Concil. Trident. ſeſſ. 6. cap. 23. Huic etiam veritati ſuffragatur S. Aug. lib. de natu. & grat. cap. 36. vbi dicit de ſanctiſſimâ Virgine Mariâ loquens, *De qua propter honorem Domini nullam prorsùs, cùm de peccatis agitur, habere volo mentionem.* Et S. Bernardi Epiſt. 174. *Decuit reginam Virginum ſingularis priuilegio ſanctitatis abſque omni peccato ducere vitam.*

Quòd autem etiam originalis peccati maculam nunquam contraxerit,

Probari poteſt ex iis omnibus Scripturæ locis, in quibus illius ſingularis & omnimoda puritas & innocentia ſignificatur; vt Cant. 4.

Obiicies ſoli Deo deberi adorationem & latriæ cultum, humanitatem autem Chriſti, quantumuis vnitam hypoſtaticè Deo, Deum tamen non eſſe.

Reſpondetur duplicem eſſe adorationem: vnam abſolutam, quæ fit propter excellentiam inexiſtentem illi qui adoratur, ſeu quando aliquid adoratur propter ſe: alteram verò reſpectiuam, quando aliquid adoratur propter aliud, ſeu propter excellentiam inexiſtentem alteri, ad quod habet ſpecialem ordinem & habitudinem. Et primo quidem genere adorationis adorari debere Chriſti diuinitatem, imò ipſum Chriſtum; cùm per hoc nomen connotetur diuinum ſuppoſitum, quod propter ſe & ratione propriæ increatæ excellentiæ adorari debet. Secundo verò adorationis genere humanitatem eius adorandam eſſe, hoc eſt non propter ſe, ſed propter Verbum diuinum, cui coniuncta eſt, non accidentaliter, ſed vera ſubſtantiali & hypoſtaticâ vnione: ſicque humanitatem Chriſti honore diuino affici debere affirmant SS. Patres, vt S. Athanaſ. lib. de Incarn. Chriſti pagina 6. vbi de corpore Chriſti loquens ait, *Illud diuinâ adoratione coli, quia increati corpus factum eſt.* Et S. Auguſt. ſer. 58. de Verbis Dom. *Ego*, inquit, *Dominicam carnem, imò perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro, quòd à diuinitate ſuſcepta, atque Deitati vnita eſt.*

Quæres, vtrum humanitas Chriſti Domini per ſe preciſè ſumpta, & conſiderata ſolùm ſecundùm excellentiam aliquam creatam quæ ipſi ineſt, puta ratione gratiæ ſancti-

ficantis aut virtutum; debeat cultu latriæ, an aliquo alio adorari?

Respondetur ex S. Thoma q. 25. a. 2. ad 1. humanitati Christi Domini, vt sic, non deberi latriæ cultum, sed tantùm hyperduliæ: quia in illa hypothesi nihil in ea consideratur, nisi creatum, quod proinde latriæ cultu adorari non debet.

Quamuis autem speculatiuè hoc verum sit; sapienter tamen monet Philippus Gammachæus ad præfatam qu. 25. moraliter & practicè loquendo istas præcisiones & abstractiones non esse admittendas; sed Christum perpetuò adorandum supremo latriæ cultu, cùm verè & à parte rei sit semper homo Deus; istamque quæstionem non Metaphysicè, sed moraliter ac Theologicè esse tractandam, nec ludendum in rebus tanti momenti; ne forte occasio vel scandali vel erroris aliquibus præbeatur. Adde quòd Ecclesia nusquàm solet humanitatem Christi hoc modo spectatam venerari, sed semper tanquam coniunctam & vnitam Verbo diuino adorare: vnde S. Athanasius orat. cont. Arrianos, *Adoraturi*, inquit, *non seponimus verbum à carne.*

SECTIO II.

Quomodo sancti à nobis colendi sunt.

CVM (vt ait S. Hieron. Epist. 53. ad Riparium) *Honor seruorum redundet ad Dominum*; & ad gloriam Christi, summi totius Ecclesiæ capitis, pertineat veneratio

membris eius nobilioribus exhibita: ideo post explicationem eorum, quæ ad humanitatis i, sius adorationem pertinent, agendum est de cultu ipsis sanctis debito.

Dicendum igitur 1. sanctis tàm Angelis quàm hominibus, æternâ gloriâ in cælo perfruentibus, cultum aliquem sacrum & religiosum esse reddendum; longè quidem minorem eo, qui Deo debetur; sed tamen maiorem cultu illo ciuili & politicó, qui hominibus quantæcunque dignitatis in hac vitâ defertur.

Probatur 1. ex Scriptura. Gen. 18. & 19. vbi Abraham & Loth dicuntur, Angelis sibi apparentibus honorem aliquem singularem & religiosum detulisse: Idem dicitur de Iosue cap. 5. & de patre ac matre Sansonis Iudic. 13.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui id vnanimiter docent: vt S. Greg. Nyssen. orat. in S. Theodorum martyrem, *Cui regum*, inquit, *talis honor habetur? quis ex ijs, qui supra modum inter homines excellere visi sunt, talis memoria celebratur? quis Imperatorum adeò honoratus, vt hic miles pauper? &c.* Et S. Damasc. lib. 4. de fide, c. 16. *An non honorandi, qui totius humani generis patronos se profitentur, ac Deo nostri causâ supplicant? honorandi certè, & quidem ita, vt in eorum nomine templa Deo extruamus.*

Probatur 3. ex eo ritu, qui in vniuersâ Ecclesiâ semper viguit, templa & basilicas in honorem sanctorum ædificandi, illorumque festa celebrandi. Cuius rei fidem faciunt omnes ferè SS. Patres, & Ecclesiastici scri-

ptores, qui videri possunt apud Iudocum Coccium, tom. 1. lib. 5. de Sanctis Ecclesiæ art. 13 & 14. Et certè vel ipsa antiquissima basilicarum & sacrorum ædificiorum monumenta, in honorem sanctorum Deo consecrata, quæ vbique terrarum inuisuntur, satis apertè testantur, sanctis ab vniuersâ Ecclesiâ cultum religiosum semper fuisse delatum; minorem quidem illo, qui Deo debetur; sed longè maiorem quouis honore politico & ciuili, qui principibus & regibus in terrâ defertur.

Dicendum 2. sanctos gloriâ cœlesti perfruentes à nobis esse inuocandos; & hanc inuocationem ad cultum ipsis debitum pertinere.

Probatur 1. ex Scriptura. Gen. 48. vbi Iacob benedicens filiis Ioseph, Angelum suum custodem inuocat, vt ipse illis benedicat. Exod. 32. Moyses sic orat: *Recordare, Domine, Abraham, Isaac & Iacob, seruorum tuorum.*

Probatur 2. ex Concilio Calcedonensi act. 11. vbi Patres Concilij sic loquuntur: *Flauianus post mortem viuit, martyr pro nobis oret.* Et in 7. Synodo generali act. 6. hæc verba habentur: *Cum timore omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminatæ Deiparæ, & sanctorum Angelorum, omniumque sanctorum.*

Probatur 3. ex antiquo vsu Litaniarum, quæ in honorem sanctorum indicebantur. De quo ritu mentio fit in variis Conciliis; vt in Concilio Aurelianensi 1. cap. 29. Toletano 5. cap. 1. Bracarensi 2. cap. 9. Moguntino sub Carolo Magno cap. 33. Quæquidem Con-

lia ante mille annos sunt celebrata.

Probatur 4. ex SS. Patribus, qui & ipsi sanctos inuocauerunt: vt S. Athanas. serm. in Euang. de sanctissima Deipara, id est, de Annunciatione; in eius fine ipsam sanctam Deiparam inuocat. S. Greg. Nissen. orat. in S. Theodorum, ipsum etiam sanctum in fine inuocat. Idem facit S. Greg. Nazian. orat. in S. Athanasium, quem in fine inuocat. Et S. Hieron. in epitaphio S. Paulæ eam similiter inuocat.

Dicendum 3. sanctos in cœlo pro nobis orare, & orando patrocinari ac subuenire.

Probatur 1. ex Scriptura. 2. Machab. 15. *Hic est Ieremias Propheta Dei, qui multùm orat pro populo & pro vniuersa sancta ciuitate.* Et S. Petr. Epist. 2. cap. 1. *Dabo* inquit) *operam frequenter vos habere post obitum meum, vt horum memoriam faciatis.*

Probatur 2. ex S. Basil. Epist. ad Iulianum Apostatam, *Suscipio*, inquit, *Sanctos Apostolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum supplicant, quò per illorum mediationem propitius mihi sit Deus.* Et S. Greg. Naz. orat. 20. in laudem ipsius S. Basilii: *Ac nunc ille quidem in cœlo est, pro populo preces fundens; neque enim ita nos reliquit, vt prorsùs reliquerit.* Eamdem veritatem fusè probat S. Hieron. in toto lib. cont. Vigilantium hæreticum, qui sanctos ex hac vitâ functos pro nobis orare negabat.

Porrò circa illam sanctorum intercessionem & (vt loquitur S. Basilius) mediationem, obseruandum est illam nullomodò derogare qualitati mediatoris, quæ Christo

Domino competit, quamque illi Apostolus tribuit 1. Timoth. 2. *Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus.* Tùm quia loquitur ibi Apostolus de mediatione redemptionis, quod ex verbis immediatè sequentibus patet: *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus:* qua ratione solus & vnicus mediator est Christus. Tùm quia, quocunque modo dicatur mediator, semper illi hæc dignitas salua & integra manet: cùm sanctorum intercessiones & interuentiones nonnisi ex ipsius Christi meritis, & ex vnione sanctorum cum illo vt capite, valorem hauriant: vnde quantumcunque Ecclesia suffragia Sanctorum apud Deum impendat, semper tamen orationes ac petitiones suas concludit his verbis: *Per Dominum nostrum Iesum Christum, &c.* Ex quibus euidens est, sanctorum mediationem & intercessionem Christi Domini honori ac dignitati nullatenùs officere, imò vim omnem suam ab eius mediatione accipere.

SECTIO III.

Qualis cultus sanctissimæ Virgini Deiparæ Mariæ debeatur.

CVM (vt ex antedictis constat) honoris ac cultus, qui sanctis deferendus est, mensura & modus ex magnitudine sanctitatis, virtutum, ac meritorum accipienda sit: hinc colligi potest qualis honor & cultus sanctissimæ Virgini debeatur; cum eius sanctitas,

que etiam honoraria & politica, qualis est subditorum erga principes, & inferiorum erga superiores; sed religiosa & pia, quæ scilicet sanctis defertur ob eorum virtutem & sanctitatem. Et quoniam inter sanctos varij & inæquales sunt gradus sanctitatis; ideò iis, qui meritis ac virtutibus insigniores fuerunt, specialis aliquis honor defertur, qui ex communi vsu hyperduliæ nomine significatur. Quo quidem honoris genere sanctissimam Virginem Deiparam præ aliis omnibus sanctis colendam esse, orthodoxi omnes vnanimiter consentiunt.

Notandum 4. discerni non posse ex actu exteriori, vtrum cultus qui defertur, latriæ sit vel duliæ: iisdem enim actibus & signis externis, quibus Deum adoramus, sanctos etiam sæpissimè colimus; sicut enim Deo, sic & illis caput aperimus, genua flectimus, &c. Quare hoc ex interno voluntatis affectu discernendum est: si enim exterior ille, v. g. genu flexionis actus dirigatur ad protestãdam infinitam Dei supra omnes creaturas eminentiam, nostramque omnimodam ab illo depẽdentiam, erit ad orationis seu latriæ actus: si verò illa genuflexione intendamus, cultum religiosum alicui sancto ob eius virtutes vel gloriam deferre, erit actus duliæ. His prænotatis, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum est Christi Domini humanitatem Verbo diuino hypostaticè vnitam, eâdem adoratione latriæ, quæ ipsi Verbo diuino debetur, esse adorandam. Ita S. Thom. 3. part. q. 25.

Probatur 1. ex Concilio Ephesino can. 8.

Et quamuis nihil adhuc ab Ecclesia super hac re definitum fuerit, nec proinde censendus esset hæreticus, qui oppositum teneret, vt expresse declarauit idem Sixtus IV. in extrauagante (*graue nimis*) quam renouauit Concilium Trid. sess. 5. sententia tamen illa, quæ asserit sanctissimæ Virginis ab omni originali peccato exemptionem, adeò vera est; vt Paulus V. oppositum asserere in concionibus, lectionibus, aut aliis actibus publicis prohibuerit: quam prohibitionem Gregorius XV. eius successor, etiam ad priuata colloquia & scripta extendit.

Dices hinc sequi, beatissimam Virginem à Christo Domino non fuisse redemptam: cùm enim nullum vnquam peccatum actuale aut originale incurrerit, videtur quòd Christi Domini redemptione non indiguerit.

Respondetur illam indiguisse Christi Domini redemptione, non quidem vt à peccato liberaretur, sed vt à peccato præseruaretur: ac proinde illam excellentiori modo, præ omnibus Adæ posteris, à Christo Domino fuisse redemptam. Cùm enim ex modo conceptionis suæ, vt pote vera Adami filia, & ex eo viâ generationis ordinariâ ortum ducens; peccatum originale contrahere deberet; quod illud non contraxit, Christo redemptori debitrix fuit; cùm propter præuisa eius merita, ab illo peccato penitùs præseruata fuerit.

Secundus excellentiæ titulus ducitur ex perfectissimâ gratiarum omnium plenitudine & eminentissimâ sanctitate, quâ beata Virgo cæteros omnes Sanctos tam Angelos quàm homines longè superauit.

Constat 1. ex illis verbis, quibus ab Angelo dicta est *Gratia plena*; & à Beatâ Elisabeth, benedicta inter mulieres: item ea, quæ de seipsâ sanctissima Virgo dixit; *Beatam me dicent omnes generationes; quia fecit mihi magna, qui potens est.*

Constat 2. ex eo quòd vniuersa Ecclesia professa est in 7. Synodo generali Act. 5. his verbis: *Si quis non confitetur sanctam semper Virginem Mariam, propriè ac verè Dei genitricem, sublimiorem esse omni visibili & inuisibili creaturâ; anathema sit.*

Accedunt plurima eximia & præclara sanctissimæ Virginis elogia, à sanctis Patribus prolata; quibus illius supra omnes sanctos eminentiam singularem apertè testantur: aliquot illustriora hîc proferemus. S. Epiphan. ser. de Laudibus Deiparæ, ipsam alloquens, *Quid dicam*, inquit, *aut quid proloquar, & quo pacto beatam prædicabo gloriæ radicem; solo enim, Deo excepto, cunctis alijs superior existis.* S. Ephrem. orat. de laudibus eiusdem illam vocat, *Optimam, præcellentissimam, sublimiorem cælitibus, honoratiorem Cherubim, Seraphim, sanctiorem, & incomparabiliter cunctis alijs supernis exercitibus superiorem.* S. Greg. Neocæsar. hom. in Annunciat. beatæ Virginis, *Maria sic gratiâ plena dicitur, quòd in illâ totius gratiæ thesaurus reconderetur.* S. Ambr. in cap. 2. S. Luc. *Bene gratiâ plena dicitur; quæ sola gratiam, quam nulla alia meruerat, consecuta est, vt gratiæ repleatur authore.* S. Petrus Chrysolog. ser. 143. *Bene gratiâ plena: quia cæteris per partes tribuitur; Mariæ verò simul*

se totam infudit gratiæ plenitudo. S. Chrysost. orat. in Hypapante vocat illam *mundi miraculum.* S. Damasc. orat. 2. de Assumpt. *Abyssum gratiæ & sanctitatis.* S. Anselm. lib. de excellentiâ Virginis cap. 8. dicit in beata Virgine fuisse, *Quamdam immensitatem gratiæ & gloriæ.* S. denique Greg. Papa explicans illa verba Isay. 2. (*Erit in nouissimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium :*) *Potest huius montis nomine beatissima semper Virgo Maria designari : mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem ; electionis suæ dignitate, transcendit : an non mons sublimis Maria? quæ, vt ad Conceptionem Verbi æterni pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros vsque ad solium Deitatis erexit.*

Ex quibus S. Gregorij verbis colligitur, probabilissimum esse, quod aliqui Doctores existimant, gratiam illam sanctificantem, quæ beatissimæ Virgini in primo instanti conceptionis collata fuit, maiorem ac pleniorem extitisse gratiâ consummatâ cuiuslibet etiam maximi sancti. Quòd si tanta fuit Mariæ gratia in primo ingressu, quantam in progressu fuisse existimare debemus ; cùm præsertim nullum vel momentum vitæ otiosum in ea fuerit, fidelissiméque ac perfectissimè gratiis acceptis cooperata sit.

Tertius denique & vltimus excellentiæ titulus desumitur ex dignitate Maternitatis Dei.

Constat enim ex fide, illam esse verè & propriè Dei Matrem : hancque in eâ digni-

modis ſpectari poſſit; vel vt Chriſti in ea fixi & extenſi figuram repræſentat; vel prout ipſius Chriſti corpori & ſanguini contactu coniuncta fuit. Si priori modo ſpectetur, habet rationem imaginis, & conuenit omni omninò Crucis, ſiue in materiâ ſolidâ ſculptæ, ſiue depictæ in pariete, ſiue manu in aëre formatæ, & quouis alio modo expreſſæ: & de illa idem omninò dicendum eſt, ac de aliis imaginibus Chriſti Domini. Si verò ſpectetur modo poſteriori, habet rationem reliquiæ: quod quidem de illa ſola cruce dici poteſt, in qua ipſe Dominus paſſus & mortuus eſt; & de illâ vt ſic, eodem modo ac de aliis reliquiis, loquendum eſt.

Obſeruandum eſt autem quòd, quamuis honor qui reliquiis debetur, eiuſdem generis ſit, ac ille qui defertur imaginibus; hæc tamen inter vtrumque differentia eſt; quòd reliquiæ peculiarem quamdam venerationem poſtulant præ imaginibus, propter vnionem quam habent cum illo, cuius ſunt reliquiæ, quæ haud dubiè maior & arctior eſſe cenſetur eâ quæ inter imaginem & eius prototypum intercedit. Et ea ratione ſanctorum reliquiæ, in maiori habentur veneratione, quàm illorum imagines; & crux illa, in qua Chriſtus affixus & mortuus eſt, peculiari affectu & deuotione colitur præ aliis Crucis eiuſdem imaginibus, propter vnionem quam habuit cum ipſius Chriſti corpore, cuius contactu nobilitata eſt, & ſanguinis eiuſdem effuſione decorata.

factæ, ad repræsentandam naturam Trinitatis, vel Angelorũ; sed ad exhibendã formam, in qua diuinæ Trinitatis personæ, aut Angeli ipsi aliquando apparuerunt; vel certè ad eorum proprietates & perfectiones signis quibusdam corporalibus exprimendas. Vnde S. Greg. Nazian. orat. in laudem Heronis dicit quòd, quando Angeli pinguntur, candida vestis, atque hilaris & splendida facies solet illis tribui, ad designandam scilicet tùm naturæ illorum puritatem, tùm gloriæ qua perfruuntur splendorem. Hoc præsupposito pro resolutione quæstionis propositæ

Dicendum 1. vsum sacrarum imaginum, seu quibus res sacræ repræsentantur, esse honestum & licitum.

Probatur 1. ex Scriptura. Exod. 25. *Dixit Dominus ad Moysen, facies duos Cherubim aureos ex vtraque parte oraculi:* vbi per duos illos Cherubim aureos S. Hieronymus in cap. 41. Ezech. intelligit duas statuas seu imagines aureas, quæ duos Angelos Cherubinos repræsentabant. Et 3. Reg. 6. dicitur, quòd Salomon Cherubinorum imagines ex lignis oliuarum factas posuit in sanctuario.

Probatur 2. ex 7. Synodo generali Act. 6. vbi hæc habentur; *Non est pictorum adinuentio imaginum factura, sed Catholicæ Ecclesiæ approbata legislatio, & traditio, &c. testimonium perhibet ipsa rerum antiquitas, & Sanctorum Patrum doctrina, qui has in venerabilibus templis susceperunt; & venerabilia templa dedicantes, has pingere studuerunt.*

Probatur 3. ex vsu antiquo Ecclesiæ Catholicæ qui passim apud antiquos Patres refer-

tur. Tertull. lib. de pudicit cap. 7. & 10. testatur antiquitùs Christi Domini imaginem sub specie pastoris, ouem deperditam & recuperatam super humeros gestantis, in calicibus sacris effigiari consueuisse. S. August. lib. 1. de consensu Euangelist. cap. 10. testatur, Christum Dominum in templi parietibus depictum fuisse, cum sanctis Apostolis Petro & Paulo, sibi ex vtroque latere adstantibus. S. Gregor. Nazian. orat. in laudem defuncti Patris, refert templum ab illo extructum, fuisse variis picturis & imaginibus sacris decoratum. S. denique Paulinus Epist. 12. loquitur de variis imaginibus S. Trinitatis & mysteriorum vitæ Christi, in Ecclesiæ apside pingi solitis.

Dicendum 2. sacras imagines esse à nobis venerandas & colendas.

Probatur 1. ex eo quòd Scriptura docet, rebus sacris & diuino cultui dicatis, venerationem & honorem deberi: Psal. 98. *Adorate scabellum pedum eius, Quoniam sanctum est:* quæ verba, quamuis in sensu mystico & allegorico à quibusdam sanctis Patribus de Christi Domini humanitate accipiantur, vt suprà vidimus; in sensu tamen litterali, intelliguntur de arcâ testamenti, quæ 1. Paralip. 28. vocatur scabellum pedum Dei. Atqui sacræ imagines sunt etiam res quædam diuino cultui dicatæ. Ergo à pari veneratio illis & honor debetur.

Probatur 2. ex suprà relata Synodo 7. generali in cuius Act. 7. hæc verba habentur: *Sanctorum Patrum doctrinæ insistentes, & Ecclesiæ Catholicæ (in qua Spiritus sanctus in-*

habitat) traditionem obseruantes definimus, cum omni diligentiâ & curâ venerandas esse sanctas imagines, &c. illasque in templis esse collocandas. Et in Concilio Trid. sess. vlt. definitum est imagines sacras, in templis præsertim, habendas & retinendas esse, eisque debitum honorem & venerationem impertiendam esse.

Probatur 3. ex S. Basil. suprà cit. Epist. ad Iulianum Apostatam, vbi postquam locutus est de cultu Christo Domino, sanctissimæ Virgini, & aliis Sanctis debito, & à se ipso exhibito, subiungit: *Vnde & characteres imaginum ipsorum honoro & adoro, præcipue cùm hoc à sanctis Apostolis traditum sit.* Et ex S. Athan. in quæstionibus ad Antiochum qu. 39. vbi ait, eos esse dementes, & fastu quodam arreptitios, qui crucem effigiesque sanctorum adorare recusant. Item ex S. Hier. in Epitaph. S. Paulæ cap. 3. vbi dicit, illam prostratam ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorasse. Plures alii SS. Patres citantur in præfata Synodo 7. præsertim Act. 4. diuersa etiam miracula pro confirmatione eius veritatis diuinitùs facta ibidem referuntur.

Quæres quo genere cultus imagines honorandæ sint?

Respondetur cum S. Doctore q. 25. imaginem duplici modo posse considerari: 1. vt est res quædam, puta lignum sculptum vel pictum: 2. vt est imago alterius. Et ipsi quidem priori modo spectatę nullum honorem deberi; cùm nullam habeat excellentiam honore dignam: posteriori verò eumdem illi

cultum & honorem deferendum esse, qui debetur prototypo; cum hac tamen differentia, quòd prototypo honor & cultus primariò & per se, seu propter excellentiam propriam tribuatur; imagini verò non nisi secundariò & propter ipsius prototypi excellentiam, cui aliquo modo participare censetur, propter moralem quam habet cum ipso prototypo vnionem & coniunctionem. Vndè propriè loquendo, cultus imaginum, v. g. Christi aut sanctorum, neque latria, neque dulia dici potest; cùm hæ voces interiorem submissionis affectum designent erga eum, qui adoratur aut colitur; qui affectus proinde erga ipsam imaginem præcisè concipi non potest; sed tantum impropriè & respectiuè: ita vt, dùm externa submissionis nota, puta genuflexionis, imagini exhibetur, internus honoris puta latriæ vel duliæ affectus erga prototypum concipiatur.

Hunc imaginum cultum ita esse intelligendum & explicandum constat ex præfata Synodo 7. generali, in cuius Act. 3. in litteris orientalium Episcoporum ibidem lectis & approbatis, habentur hæc verba: *Sanctas imagines reueremur, &c. non in materia aut coloribus honorem constituentes, sed per hoc officium nostrum, quod ipsis debemus quorum typum imagines gestant, impertientes.* Et ex Concilio Tridentino sess. 25. in decreto de veneratione imaginum, vbi expressè dicitur, *Imaginibus venerationem debitam impertiendam esse; non quòd credatur inesse aliqua in ijs diuinitas vel virtus, propter quam sint colenda &c. sed quoniam honos, qui*

eis exhibetur, refertur ad prototypa quæ illa repræsentant: ita vt per imagines quas osculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Christum adoremus, & sanctos veneremur, quorum illa similitudinem gerunt.

Quod spectat ad sanctorum reliquias, dicendum est, illis quoque cultum & honorem esse deferendum.

Probatur 1. ex Scriptura. Isay. 11. *In eum gentes sperabunt, & erit sepulchrum eius gloriosum.* Vbi Propheta de Christo Domino loquitur, dicitque sepulchrum illius fore honorandum: quod intelligendum est, non tantùm pro eo tempore, quo Christi Domini corpus in eo iacuit; sed etiam pro tempore futuro, postquàm à mortuis resurrexit, vt explicat S. Hieron. in Epist. ad Marcellam.

Probatur 2. ex citato Concilio Niceno 2. Act. 7. & ex Tridentino sess. 25. in præfato decreto. Vbi dicitur sanctorum corpora à fidelibus esse veneranda; quia viua membra Christi fuerunt, ac templum Spiritus sancti, ab ipsoque ad æternam vitam suscitanda & glorificanda, & per illa multa beneficia hominibus à Deo præstari.

Probatur 3. ex miraculis quæ per sanctorum reliquias diuinitùs facta sunt. 4. Reg. 13. ad contactum corporis Elisei defuncti, mortuus dicitur resurrexisse: quod S. Ambr. in cap. 1. S. Luc. ipsius Elisei sanctitati tribuit. Et Act. 19. refertur sudaria & semicinctia S. Pauli, ægrotis applicata, sanitatem ipsis contulisse. S. item Ambrosius Epist. 54. testatur plures à possessione dæmonum esse liberatos, ad inuentionem & translationem

coporum sanctorum martyrum Geruasij & Protasij, vbi vestem prædictorum sanctorum contigerunt: & Epist. 55. dicit idem factum esse dum reliquiæ sanctorum martyrum Vitalis & Agricolæ transferrentur. Et S. Aug. lib. 22. de Ciuit. cap. 2. refert varia & insignia miracula quæ facta sunt ad contactum reliquiarum S. martyris Stephani. Ex quibus miraculis colligitur pium ac Deo gratum esse cultum illarum reliquiarum; cùm cultores earum tot beneficiis cumulet.

Quòd si quæras, quo cultu honorandæ sint sanctorum reliquiæ?

Respondetur idem de illis ac de imaginibus esse dicendum; illas scilicet cultu respectiuo esse honorandas, propter sanctos quorum sunt reliquiæ, ac proinde eodem honore quo illi: ita vt qui honorat reliquias, illum primariò honorare intendat, cuius sunt reliquiæ, & simul cum illo, has eius reliquias tanquam aliquid illius.

Docet autem S. Thom. 2. 2. quæst. 96. a. 4. ad 3. reliquias collo appensas circumferri posse; & hoc patet etiam ex S. August. Epist. 103. & S. Chrysost. hom. (quod Christus sit Deus) & S. Greg. lib. 7. Epist. 120. Tùm vt ea gestatione honorem & amorem nostrum erga sanctos testemur. Tùm etiam vt per intercessionem illorum, quos hoc pacto honoramus, vel ab aliquibus malis diuinâ misericordiâ liberemur, vel gratias aliquas impetremus.

Hinc etiam patet quid de cultu & adoratione sanctæ Crucis sentiendum sit. Cùm enim (vt obseruat S. Thom. q. 25. a. 4.) duobus

ratione tantæ & tam sublimis excellentiæ, debeatur. Pro cuius resolutione

Dicendum est sanctissimam Virginem singulari & maximâ, præ omnibus aliis sanctis, veneratione seu hyperduliâ colendam esse tam publicè quàm priuatim. Ita S. Tho. 3. p. q. 25. a. 5.

Ratio est, quia veneratio & cultus (vt iam dictum est) excellentiæ ac sanctitati correspondere debet. Atqui excellentia & sanctitas beatissimæ Virginis, omnium aliorum sanctorum excellentiæ ac sanctitati longè præeminet, vt ex titulis suprà explicatis constat. Ergo cultus illi debitus longè maior esse debet eo cultu, qui aliis quibuscunque sanctis defertur.

Quæres, an præter cultum hyperduliæ, possit etiam cultus latriæ exhiberi sanctissimæ Virgini, ratione vnionis illius, quam inter illam & Filium eius Christum Dominum esse concipimus?

Respondetur negatiuè cum S. Thoma a. 5. sup. citato. Quamuis enim Metaphysicè loquendo, aliquo sensu posset adorari adoratione aliquâ respectiuâ; moraliter tamen & practicè loquendo, id fieri non debet, propter periculum erroris & scandali. Vnde meritò S. Epiphan. hær. 78. & 79. reprehendit, & hæreseos arguit aliquas mulieres in Syria, quæ beatæ Virgini in signum adorationis, libationes quasdam offerebant.

effectu, seu de iustificatione. In 5. denique de altero gratiæ effectu, seu de merito.

CAPVT I.

De necessitate gratiæ diuinæ.

SECTIO I.

Quid nomine gratiæ intelligatur.

GRATIÆ nomen, si illius ethymologiam spectemus, significat id, quod datur gratis, seu ex purâ beneuolentiâ, vt docet S. Isidorus lib. 7. ethymologiarum cap. 5. Si autem illius communem acceptionem attendamus, duobus præsertim modis inueniemus, nomen illud gratiæ apud SS. Patres sumi; vt alias acceptiones minùs proprias, & à nostro instituto alienas, omittamus.

Primo latè, pro quocunque dono gratuito diuinitùs collato: quo sensu creatio, conseruatio, &c. potest diuinæ gratiæ nomine appellari: Vnde S. Hieron. Epist. 139. ad Cyprianum dixit; *Gratia Dei esse, quòd creatus sit homo.* Et in 6. Synodo generali act. 11. in Epist. Sophronii, dicuntur Angeli esse ex gratia Dei immortales; quia scilicet immortalitatem, sicut & alia dona naturalia ex gratuito Dei beneplacito acceperunt.

Secundò strictè & magis propriè, pro solis illis donis supernaturalibus, quæ intuitu meritorum Christi Domini nobis conferuntur: quæ quidem magis propriè, nomine gratiæ nuncupantur. Tum quia, vt habetur in Epistola Patrum Africanorum ad Innocentium

Papam (quæ est 95. inter Augustianas) Apostolus gratiam non nisi in ea significatione sumere solet. Tùm etiam quia beneficia, quæ indignis & immerentibus conferuntur, gratiæ nomen longè potiori iure merentur: talia autem sunt beneficia nobis per Christi meritum collata.

Gratia verò modo illo posteriori sumpta multipliciter diuiditur: 1. in gratiam gratis datam, & gratiam gratum facientem.

Gratia gratis data ea est (vt docet S. Thomas 1. 2. q. 111.) per quam vnus homo operatur alteri, ad hoc quod ad Deum reducatur: seu (quod idem est) quæ primò & per se refertur ad salutem alterius. Et huius gratiæ nouem species ab Apostolo enumerantur 1. Cor. 12. his verbis. *Alij per Spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ, alteri fides, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum*: quæ omnia fusè à S. Doctore explicantur a. 4. Vbi & obseruat

Quasdam ex illis gratiis dari ad perfectam & accuratam mysteriorum cognitionem, quæ necessaria est ad alios erudiendos; qualis est gratia sapientiæ & scientiæ, non quidem acquisitæ, sed infusæ & supernaturalis: gratia item fidei, non quidem prout significat ipsam fidei virtutem, sed prout denotat excellentem quamdam & eminentem ipsius fidei certitudinem, quâ homo aliquis efficitur idoneus ad instruendos & confirmandos alios, vel etiam ad hæreticos conuincendos circa mysteria religionis.

Alias verò dari ad expositionem & explicationem earum rerum, quæ aliis ad salutem necessariæ sunt: talis est gratia linguarum, & interpretatio sermonum.

Alias denique ad efficaciter persuadendum ea, quæ exposita & explicata sunt: & ad hunc finem conceditur donum Prophetiæ, discretio spirituum, & virtus miraculorum; siue ad restituendam corporis valetudinem, & sic dicitur gratia sanitatum: siue ad alia miracula exteriùs facienda, & vocatur operatio virtutum.

Quamuis autem omnis & quæcunque gratia sit gratis data, vt eius nomen sonat; ac proinde nomen illud gratiæ gratis datæ sit nomen genericum, quòd omnibus gratiæ speciebus conuenit. Hæc tamen gratiæ species, de qua nunc agimus, communiter gratia gratis data vocatur. Quia solet ignobiliori speciei nomen generis appropriari; e. g. nomen genericum animalis communiter brutis tribuitur.

Obseruandum est hanc gratiam, cùm non ad propriam sanctificationem, sed tantùm ad aliorum vtilitatem concedatur, æque peccatoribus ac iustis tribui. Vnde S. Matth. 7. Christus Dominus dicit, in die iudicij multos impios & reprobos sibi dicturos: Domine nonne in nomine tuo prophetauimus? &c. Et S. August. lib. 83. quæstionum 79. dicit posse aliquem, non modò peccatorem, sed etiam infidelem prophetare, miracula facere, dæmones expellere, in honorem nominis Christi Domini.

Gratia autem gratum faciens (de qua po-

tiſſimùm in hoc tractatu agendum nobis erit) ea eſt, quæ per ſe primò dirigitur & ordinatur ad hominem, in quo eſt, ſanctificandum, & amabilem ac gratum Deo reddendum. Et hæc longè dignior eſt quam gratiâ gratis datâ. Vnde Apoſtolus loco citato, explicatis variis iſtius gratiæ gratis datæ generibus, ad meliora æmulanda chariſmata, hoc eſt ad gratiam gratum facientem optandam, hortatur : ideoque propter excellentiam ac dignitatem ſibi propriam, abſolutè & ſimpliciter gratia dicitur, & ſubdiuiditur in gratiam habitualem, & gratiam actualem.

Gratia habitualis eſt ea , quæ per modum habitus, ſeu qualitatis permanentis diuinitùs infunditur ; exiſtitque in nobis, licet actu non operemur. Huius habitualis gratiæ mentio fit in variis Scripturæ locis. Vt Iſay. 11. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini.* S. Ioan. 14. *Ad ipſum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* 1. S. Ioan. 3. *Qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit; quia ſemen ipſius in eo manet.* Etenim (requieſcere & manere) ſunt voces ſignificantes habitualem & durabilem exiſtentiam, quâ Deus in animâ iuſti maneat per aliquod donum ſpeciale, eamque inhabitet. Et S. Aug. Epiſt. 85. gratiam illam vocat interioris hominis pulchritudinem, eamque aſſerit in paruulis quoque poſt baptiſmum remanere. Et S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in Iſayam orat. 2. eamdem gratiam dicit eſſe ornatum animæ, illique inſidere ac inhærere.

Gratia autem actualis ea eſt, quæ tribuitur per modum actus, ſeu operationis tranſeun-

tis; consistitque in piis motibus intellectus & voluntatis, quos Deus in nobis excitat, illisque nos adiuuat, vel ad bonum liberè prosequendum, vel ad malum fugiendum. Et de hac pleniùs nobis in sequentibus agendum erit.

SECTIO II.

Quinam fuerint errores Pelagianorum circa gratiæ necessitatem.

VT Catholicæ fidei veritas circa diuinæ gratiæ necessitatem clariùs effulgeat, discutiendum nobis est, quinam errores olim illi aduersati fuerint. Cumque inter alios hæreticos gratiæ diuinæ infensos, Pelagiani primas olim partes tenuerint, de illorum erroribus hîc nobis agendum est. De quibus quidem quoniam non leuis hodie inter Theologos controuersia est; nullum, ad eiusmodi errores dignoscendos, certius ac facilius medium adhiberi posse existimauimus, quàm si sedulò inuestigemus, & attentè consideremus, quid in illis hæreticis Ecclesia tanquam erroneum reprobauerit: id est, quid concilia, pontifices summi, de Pelagij & asseclarum eius dogmatibus pronunciauerint: quid in eorum dictis aut scriptis condemnauerint: & quas veritates erroribus illorum oppositas fide credendas definierint. Cùm enim fidei Catholicæ veritas, sola diuina authoritate constet, non argutiis aut disceptationibus eruenda est; sed ex fontibus iis liquidò haurienda, per quos illam ad nos Deus

voluit deriuari. Vt igitur ordine aliquo procedamus.

Obseruandum est Pelagij eiusque asseclarum errores, in quatuor præsertim conciliis Carthaginensi, Mileuitano, Carthaginensi altero, & Ar usicano 2. proscriptos fuisse; & à quatuor potissimùm summis pontificibus, Innocentio, Zozimo, Cœlestino, & Gelasio condemnatos & anathemate perculsos. De quibus sigillatim ac breuiter nobis agendum est.

Ac in primis nullam hîc facimus mentionem Diospolitanæ Synodi quæ ante quatuor præfata concilia contra Pelagium coacta est. Huic enim ipse Pelagius fictis & simulatis verbis illusit; in eâque, occultatis potiùs, quàm eiuratis erroribus, absolutus est; vt testatur S. Augustinus variis in locis, ac præsertim in libro de gestis Pelagij, vbi acta illius Synodi fusè refert: vnde S. Hieron. Ep. 79. hanc Synodum, miserabilem vocat.

§. I.

Quid de Pelagianorum erroribus censuerint Africana concilia, Carthaginense ac Mileuitanum.

CVM igitur ea, quæ Diospoli facta fuerant, in Africam ab Orosio presbytero relata fuissent, simulque Gallorum quorumdam Episcoporum litteræ aduersus Pelagium ab eodem fuissent exhibitæ; Concilium 68. Episcoporum Carthagine coactum ex anno Christi 416. In quo rebus omnibus diligentiùs examinatis & perspectis, decretum est,

Pelagium, eiusque discipulum Celestium (nisi errores suos palam & ex animo eiurarent) anathemate feriendos esse; vt patet ex Epistola Episcoporum ipsius Synodi ad Innocentium Papam, quæ est inter Augustinianas 90. In qua quidem Epistolâ, postquàm dixerunt, *Se ideo hæc illi intimare, vt statutis suis etiam Apostolicæ sedis adhibeatur authoritas*; ipsius Pelagij eiusque asseclarum hæresim his verbis exponunt. *Isti* (Pelagiani scilicet) *asserunt in eo Dei gratiam deputandam esse, quòd talem hominis instituit creauitque naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei possit implere, &c. eamdem legem ad gratiam pertinere; quòd illam Deus in adiutorium hominibus dedit. Illam verò gratiam, qua Christiani sumus, nolunt omninò agnoscere, &c. Hominibus persuadere non cessant ad operandam perficiendamque iustitiam, & Dei mandata complenda, solam sibi humanam sufficere posse naturam, &c.*

Eodem anno in Africa congregatum est Concilium Mileuitanum, cui interfuit S. Augustinus cum 70. aliis Episcopis. In quo ad eumdem Innocentium Papam ipse S. Augustinus nomine totius Synodi scribens de Pelagianorum erroribus sic loquitur: *Isti dicunt posse hominem in hac vitâ, præceptis Dei cognitis, ad tantam perfectionem iustitiæ, sine adiutorio gratiæ Saluatoris, per solum liberum voluntatis arbitrium peruenire, vt ei non sit iam necessarium dicere: dimitte nobis debita nostra. Illud verò quod sequitur ne nos inferas in tentationem: non ita intelligendum, tanquam diuinum adiutorium pos-*

cere debeamus, ne in peccatum tentati decidamus: sed hoc in nostrâ positum esse potestate, & ad hoc solam sufficere voluntatem hominis.

---

§. II.

Quale iudicium fuerit Innocentij Papæ super ijsdem erroribus.

HIS acceptis Epistolis Innocentius rescripsit ad supradictorum Conciliorum Patres; eorum sententiam confirmans, erroresque Pelagianorum condemnans; & in Epistolâ quidem ad Patres Concilij Carthaginensis, quæ numeratur inter Augustinianas 91. postquàm dixit illos in eo quòd Apostolicam sedem consulebant, antiquæ traditionis exempla seruare, de Pelagianorum erroribus sic loquitur: *Quid enim potest esse tam iniquum, tam barbarum, tam Christianis mentibus inimicum; quàm huic denegare debere, quidquid in quotidianâ gratiâ, consequeris; cui te ipse confiteris debere, quod natus es, &c. & cui putas debere, quod viuis; quomodò te non putas illi debere, quod quotidianam eius consequendo gratiam taliter viuis?* Subiungit posteà, *illos negare nos adiutorio indigere diuino, quasi ex nostra in totum possibilitate perfectos.* Item, *Illos nescire, quòd nisi magnis precibus gratia in nos implorata descendat, nequaquam terrena labis & mundani corporis vincere conemur errores; cùm pares nos ad resistendum, non li-*

berum arbitrium, sed Dei solum facere possit auxilium, &c. Addit, *Deum quotidiana nobis prastare remedia; quibus nisi freti confisique nitamur, nullatenùs vincere humanos poterimus errores: necesse est enim vt, quo auxiliante vincimus, eo iterùm non adiuuante vincamur.* Et tandem concludit, *quisquis ergo huic assentiens videtur esse sententia, quò dicat adiutorio nobis non opus esse diuino; inimicum se catholica fidei, & Dei beneficijs profitetur ingratum.*

In Epistola autem 93. ad Patres Concilii Mileuitani, postquam similiter dixit, *antiqua regula formam toto semper orbe seruatam hanc esse; vt super anxijs rebus sedes Apostolica consuleretur, & de Apostolico fonte responsa per omnes prouincias semper emanare, prasertim quoties fidei ratio ventilatur.* De Pelagianis subiungit: *Ecce homines, qui non posuerunt Deum adiutorem suum: negantes enim auxilium Dei, inquiunt hominem sibi posse sufficere, nec gratiâ hũc egere diuinâ; quâ priuatus necesse est, vt laqueis diaboli irretitus occumbat, dum ad omnia vita perficienda mandata, sola tantummodò libertate contendit.* Addit posteà: *quare Pelagium, Celestiumque, id est inuentores vocum nouarum, qua sicut dixit Apostolus, adificationis nihilum, sed magis vanissimas consueuerunt parere quaestiones; ecclesiastica communione priuari, Apostolici vigoris authoritate censemus,*

§. III.

Quid contra eosdem errores in altero Concilio Carthaginensi statutum fuerit.

DEFVNCTO Innocentio, cùm ab eius in Apostolica Sede successore Zozimo Celestius eiusque magister Pelagius, variis & subdolis artibus, nec non fictâ ementitâque fidei professione, anathematis, quo eos Innocentius perculerat, absolutionem obtinere conarentur: Episcopi Africani numero 214. rursùm Carthagine conuenientes anno Domini 418. contra præfatum Pelagium eiusque asseclas canones 8. condiderunt: qui licet ab aliquibus, Concilij Mileuitani supra citati esse dicantur, probabilius tamen est ab isto Concilio Carthaginensi editos esse; vt constat ex Epistolâ Cælestini Papæ ad Episcopos Galliæ infrà citandâ; in qua huius Concilij nomine citantur & confirmantur.

In illis autem canonibus Patres Concilij sedulò collegerunt omnes Pelagianorum errores, quos iam ab Ecclesiâ damnatos, vel denuò damnandos esse iudicauerunt: vt quiuis scire distinctè posset, quid in Pelagianis dogmatibus fugiendum ac deuitandum esset. Itaque postquàm in duobus primis anathema dixerunt in eos, qui asserebant Adamum, etsi non peccasset, moriturum tamen fuisse; aut qui infantibus baptismum ad salutem necessarium esse, illosque originale peccatum ab Adamo contrahere, negabant; in re-

liquis canonibus damnant eos qui dixerint, *Gratiam Dei, quâ iustificamur per Iesum Christum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, & non etiam ad adiutorium, vt non committantur.*

Item, *Eamdem gratiam Christi propter hoc tantùm nos adiuuare ad non peccandum: quia per ipsam nobis reuelatur & aperitur intelligentia mandatorum, vt sciamus quid appetere, quid vitare debeamus: non autem per illam nobis præstari; vt, quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus atque valeamus.*

Item, *Ideò gratiam nobis iustificationis dari; vt quod facere per liberum iubemur arbitrium, faciliùs possimus implere per gratiam: tamquam, etiam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possemus, etiam sine illâ, implere diuina mandata.*

Item, *Eos, qui verba hæc sancti Ioannis Apostoli (si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est) sic accipienda putauerint; vt dicant propter humilitatem oportere dici, nos habere peccatum, non quòd verè ita sit.*

Item, *Qui dixerint in Oratione Dominica ideò dicere sanctos (dimitte nobis debita nostra) vt non pro seipsis hoc dicant; quia non est eis iam necessaria ista petitio; sed pro aliis, qui sunt in populo suo peccatores: ideoque hæc ab illis verba, non veraciter, sed humiliter dici.*

Hos autem canones ad Zozimum Papam à Patribus Concilij transmissos, & ab ipso approbatos & confirmatos fuisse testatur S. Pro-

ſper, in Chronico ad annum 419. his verbis: *Concilio apud Carthaginem habito 214. Epiſcoporum ad Papam Zozimum Synodalia decreta perlata ſunt: quibus probatis, per totum mundum hæreſis Pelagiana damnata eſt.*

---

§. IV.

Quid ſuper Pelagianorum & Semipelagianorum erroribus edixerit Cæleſtinus Papa.

CVM igitur Pelagiana hæreſis, toties proſcripta & damnata, iam vbique fere extincta eſſet; nihilominùs aliquot poſt annis in vrbe Maſſilienſi aliiſque deinde Galliæ partibus, noui rursùs errores circa gratiam exorti ſunt. Quorum authores, licet à Pelagio recederent, diuinæ gratiæ neceſſitatem admittentes: quia tamen non ſatis ad fidei veritatem accederent, ipſamque gratiam dicerent non purè gratis dari, ſed intuitu alicuius bonæ diſpoſitionis, v. g. boni alicuius deſiderij aut conatus ipſius voluntatis, ex ſolis arbitrii viribus eliciti: ideò hæretici habiti ſunt dictique Semipelagiani.

Cumque illi præſertim S. Auguſtini tunc defuncti doctrinam de gratia & libero arbitrio impeterent, multa in illum inuidioſiſſimè criminantes; ſancti Proſper & Hilarius tanti viri memoriam tam indignè vellicari non ferentes, Cæleſtinum Papam adierunt, egeruntque cum illo, vt & Maſſilienſium frænaret audaciam, & S. Auguſtini doctrinam ab illorum calumniis vindicaret. Quod Cæleſtinus eorum votis annuens, & Ecleſiæ

paci prouidere cupiens præstitit in Epistolâ decretali, quæ incipit (*Apostoli verba præcepti*) quam ad Episcopos Galliæ transmisit. In qua increpatis Massiliensibus, & collaudato S. Augustino, ea ex eius doctrinâ colligit, quæ à prædecessoribus suis probata & definita, ab omnibus recipi, & fide Catholica credi deberent; sic igitur loquitur.

Necessarium fuit diligenter inquirere, quid rectores Romanæ Ecclesiæ de hæresi (Pelagiana scilicet) *quæ temporibus eorum exorta fuerat, iudicauerint; & contra nocentissimos liberi arbitrij defensores, quid de gratia Dei sentiendum esse censuerint: ita vt etiam Africanorum conciliorũ quasdã sententias iungeremus, quas vtique suas fecerunt Apostoli antistites, cùm probarunt. Vt ergo pleniùs, qui in aliquo dubitant, instruantur, constitutiones sanctorũ Patrum compendioso manifestemus indiculo. Quod si quis non nimiùm est contentiosus, agnoscat omnium disputationum connexionem ex hac subditarum authoritatum breuitate pendere; nullamque sibi contradictionis superesse rationem, si cum catholicis credat & dicat.*

In præuaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem & innocentiam perdidisse; & neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratiâ Dei miserentis erexerit.

Neminem esse per semetipsum bonũ; nisi participationem sui illi donet, qui solus est bonus.

Neminem etiam gratiâ baptismatis renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad euincendas carnis concupiscentias;

nisi per quotidianum Dei adiutorium perseuerantiam bonæ conuersationis acceperit.

Quòd nemo, nisi per gratiam, libero benè vtatur arbitrio.

Quòd omnia studia, & omnia opera, ac merita sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda sint: quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo, quod ipse donauerit.

Quòd ita Deus in cordibus hominum, atque ipso libero cooperetur arbitrio, vt sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit: quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil boni possumus.

Illud etiam quod intra Carthaginensis Synodi decreta constitutum est, quasi proprium Apostolicæ Sedis amplectimur, quod scilicet 3. capitulo definitum est: vt quicunque dixerit gratiam Dei, quâ iustificamur per Iesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ iam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, vt non committantur; anathema sit. Adiungit demum ea quæ capitulo seu canone 4. & 5. eiusdem Concilii Carthaginensis definita & à nobis suprà relata sunt. Ac denique sic concludit.

His ergo Ecclesiasticis regulis, & ex diuina sumptis authoritate documentis, ita adiuuante Domino, confortati sumus, vt omnium bonorum effectuum atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum fateamur authorem; & non dubitemus ab ipsius gratia omnia hominis merita præueniri, per quem fit, vt aliquid boni & velle incipiamus

& facere. Et paucis interiectis: *Profundiores verò difficilioresque partes occurrentium quaestionum, quas latiùs pertractarunt, qui haereticis restiterunt; sicut non audemus contemnere, ita non necesse habemus astruere. Quia ad confitendum gratiam Dei, cuius operi ac dignationi nihil subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundùm praedictas regulas Apostolicae Sedis nos scripta docuerunt; vt prorsùs non arbitremur Catholicum, quod aparuit praefixis sententijs esse contrarium.*

Hîc solas apposuimus fidei definitiones: summorum verò Pontificum testimonia breuitatis gratia omisimus.

§. V.

Quid Gelasius Papa, quid item Concilium Arausicanum 2. contra Pelagianorum & Semipelagianorum reliquias decreuerint.

CVM igitur his Pontificum Conciliorumque decretis penitùs extincta videretur haeresis Pelagiana cum omnibus suis reliquiis; nihilominùs ex eius veluti cineribus post plures annos scintillae quaedam rursùs in aliquibus Dalmatiae & Italiae partibus emerserunt temporibus Gelasii Papae: qui hac de causa duas scripsit Epistolas ad Honorium Dalmatiae Episcopum, in quibus confirmat, quaecunque à praedecessoribus suis contra haeresim Pelagii statuta fuerant. Et in aliâ Epistolâ circulari ad omnes Episcopos per Picenum, tria capita haeresis Pelagianae tunc re-

pullulãtis refert; 1. ſcilicet paruulos naſci ſine vllo peccato originali; 2. gratiam Chriſti ad ſalutem conſequendam non eſſe neceſſariam; 3. denique illam ſecundùm hominum merita conferri: quæ quidem capita iterùm ſub anathemate damnat.

Cùmque inſuper circa idem tempus Semipelagiani turbas aliquas iterùm in Galliis mouerent: occaſione illarum, in ciuitate Arauſicana congregatum eſt Concilium prouinciale 12. Epiſcorum, quod Arauſicanum 2. dictum eſt. In quo eadem rurſus contra Pelagianos & Semipelagianos decreta ſunt, quæ iam in præcedentibus Conciliis, & à præfatis Summis Pontificibus definita fuerant. Quorum ſumma hæc eſt: Gratiam interiorem Dei per Chriſtum, id eſt Spiritus ſancti illuminationem & inſpirationem, quæ ex meritis Chriſti tribuitur, ita eſſe nobis neceſſariam; vt ſine illa neque Deum inuocare, neque à peccato purgari, neque affectum credendi concipere, neque ad baptiſmum peruenire, neque externæ prædicationi Euãgelii conſentire, neque rectè cogitare aut pedes noſtros à falſitate retinere, neque bonum aliquòd opus æternæ vitæ meritorium exercere, aut in bonorum operum exercitio perſeuerare poſſimus.

Quas veritates poſtquàm expreſſit viginti quinque canonibus, quos ex aliorum Conciliorũm & Pontificum ipſiuſque etiam S. Auguſtini verbis contexuit: hanc ſubiungit concluſionem, in qua omnium illarum veritatum ſummam complectitur his verbis.

Ac ſic ſecundùm ſuprà ſcriptas ſcriptura-

rum sententias, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc Deo propitiante, & prædicare debemus & credere: quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, vt nullus posteà aut diligere Deum sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum, quod bonum est, possit; nisi gratia eum & misericordia diuina præuenerit.

Ex his igitur Conciliorum Pontificumque sententiis & decretis constat, summam totius hæresis Pelagianæ reliquiarumque eius hanc fuisse: vt scilicet 1. hæretici illi omnem prorsùs Dei gratiam repudiāuerint; asseruerintque, ad salutem æternam consequendam, solas humani arbitrij sufficere vires.

Posteà verò, vt Ecclesiæ damnationem effugerent, illos gratiæ quidem necessitatem admisisse, sed fictè & subdolè: nomine gratiæ liberum arbitrium, naturamque in qua conditi sumus, intelligentes.

Cúmque sic fraus illorum patesceret; vt errorem tegerent, Gratiam Christi in legis notitiâ, Euangelicæ doctrinæ promulgatione, ipsiusque Christi Domini ac sanctorum exemplis, necnon in peccatorum remissione & condonatione posuisse.

Cúmque nihilominùs illos adhuc vrgerent sancti Patres, vt non solùm externum, sed etiam præsertim internum gratiæ auxilium agnoscerent, illud tandem Scripturæ testimoniis conuicti admiserunt: ita tamen, vt dicerent, gratiam illam internam non esse absolutè necessariam, sed tantùm vtilem ad bonum faciliùs operandum.

Denique cùm vlterius adhuc vrgerentur ad confitendam ipsius gratiæ necessitatem, huic veritati tandem subscripserunt; sed simul etiam dixerunt, gratiam illam internam non præuenire hominis voluntatem, sed potiùs ab illa præueniri: adeoque per aliqua bona desideria, aut aliquos pios affectus & conatus humanæ voluntatis obtineri; Deumque illam gratiam piorum illorum desideriorum & affectuum intuitu tribuere pertinaciter asseuerauerunt.

Econtrario autem constat summam veritatum illarum, quas præfati Pontifices & Concilia, tanquam fide Catholicâ credendas definierunt, hanc esse;

Primò, solam hominis voluntatem, aliaque adiumenta externa legis & Euangelij, ad salutem æternam consequendam, aut ad opera bona illius salutis meritoria facienda, non sufficere.

Secundò, ad bona illa opera salutis æternæ meritoria exercenda, necessariam esse internam Dei gratiam; quæ in interiori illustratione intellectus, & pia voluntatis motione consistit.

Tertiò, Gratiam illam diuinam non solùm omnia illa opera bona, sed etiam omnes pios & liberos voluntatis affectus & conatus, quibus homo aliquid à Deo mereri potest, præuenire.

Quartò, illam gratiam præuenientem purè gratis homini tribui, ac sine vllis meritis ex parte ipsius.

Quintò denique, gratiam illam nihilominùs intuitu meritorum Christi Domini ho-

minibus tribui, ideoque gratiam Christi vocari.

SECTIO III.

De variis humanæ naturæ statibus.

PER statu humanæ naturæ intelligimus varios modos, quibus se natura humana habuit aut habere potuit, iuxta diuinæ prouidentiæ dispositionem, in ordine ad finem suum vltimum consequendum.

Hoc posito; quinque præsertim status humanæ naturæ communiter à Theologis dignoscuntur; scilicet naturæ puræ, naturæ integræ, innocentiæ seu iustitiæ originalis, naturæ lapsæ sibi relictæ, & naturæ lapsæ reparatæ. Quorum vltimus nunc reipsa existit: tertius initio creationis mundi extitit: tres vero alij, cùm nunquam extiterint aut extituri sint, considerantur vt purè possibiles. De singulis hîc breuiter aliquid annotandum est.

Status puræ naturæ, ille est, in quo ea solùm haberet homo, quæ ipsi connaturalia sunt, puta facultates omnes naturales, & concursum Dei generalem, tam conseruationi quàm operationibus suis naturalibus necessarium, omnes etiam imperfectiones & defectus purè naturales: careret verò, sicut peccato eiusque omni reatu, sic etiam omni gratiâ supernaturali, & auxiliis quibusuis etiam naturalis ordinis, sibi minimè ratione naturæ suæ debitis. Circa hunc statum igitur

Dicendum 1. nullum vnquam hominem in puris naturalibus aut creatum fuisse aut extitisse.

Est de fide contra Pelagium, qui (vt refert S. August. lib. de pec. orig. cap. 13.) existimabat hominem sine virtute aut vitio, sine gratia aut peccato, id est, in puris naturalibus fuisse conditum.

Verùm hic error refelli, & veritas opposita probari facile potest ex iis quæ dicta sunt tractatu 4. Vbi probatum est primum hominem in statu gratiæ sanctificantis fuisse conditum, illoque peccante, posteros eius omnes ordinariâ generationis viâ propagatos, in peccati originalis reatu concipi. Vnde sequitur nullum hominem in puris naturalibus aut creatum esse aut vnquam extitisse.

Dicendum 2. statum illum puræ naturæ, licet nunquam extiterit, esse tamen possibilem; Deumque potuisse(si ita illi placuisset) hominem in puris naturalibus creare.

Probatur 1. ex Bulla Pij V. Gregorij XIII. quæ renouata fuit per Vrbanum VIII. in Bulla quæ incipit (*in eminenti*) data anno 1641. in qua damnantur hi duo articuli; scilicet, *Deum non potuisse talem ab initio creare hominem, qualis nunc nascitur; & falsam esse Doctorum sententiam, qui dicunt, primum hominem creari & institui potuisse à Deo sine iustitia naturali.* Et quamuis hi duo articuli ita damnati sint in præfatis Bullis, vt non sit planè euidens, an ideo quia falsi & hæretici, an vero tantùm quia temerarii & scandalosi, ac proinde pacis ac vnitatis Ecclesiæ inimici. Quouis tamen modo damnati dicantur, certè post Apostolicæ sedis iudicium hæ & aliæ propositiones in illis Bullis repro-

batæ, à nullo hodie propugnari possunt; quin se aut veritatis, aut saltem vnitatis & pacis Ecclesiæ inimicum profiteatur.

Probatur 2. ex eo quòd manifestum est, Deum potuisse hominem sine peccato & sine vllo gratiæ dono creare: sine peccato quidem; cùm illius author nec sit nec esse possit: sine gratia autem; quia si Deus hoc non posset, sequeretur gratiam illam simul esse & non esse; esset ex hypothesi, non esset, quia hominis naturæ debita esset: quod ipsi gratiæ repugnat, vt patet ex antedictis:

Obiicies, si Deus posset hominem creare in puris naturalibus, sequeretur illum authorem esse concupiscentiæ, quæ ab Apostolo Rom. 7. vocatur peccatum; quia (vt explicat Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5.) ex peccato est & ad peccatum inclinat: ac proinde Deum esse authorem alicuius rei, quæ ad peccatum inclinaret.

Respondetur Deum esse authorem concupiscentiæ, in quantùm est author facultatis sensitiuæ in homine, ac propensionis quam talis facultas habet in bonum sibi connaturale. Et hæc propensio dicitur inclinare ad peccatum, non quidem per se & ex naturâ suâ, sed per accidens: quatenùs propensio illa in bonum sensibile, rectæ rationis ordini aliquando repugnat, voluntatemque ad illius boni sensibilis fruitionem contra rationis ordinem pellicit. Hæc autem lucta partis inferioris in superiorem in puris naturalibus, *non fuisset peccati supplicium* (vt rectè dicit S. Aug. lib. 3. de libero arbit.) *sed proficiendi admonitio, ac perfectionis exordium.*

Iam quod ſpectat ad alios quatuor ſtatus; breuiter dicimus quòd,

Status naturæ integræ ille eſt, in quo pars hominis ſuperior Deo, vt authori naturæ vltimoque illius fini, ſubiecta eſſet; & pars inferior ſeu ſenſitiua, ſuperiori ſeu rationi: ita vt licet, quantùm ex ſe eſt, appetitus ſenſitiuus rationem præuenire, & contra illam inſurgere poſſet; impediretur tamen per auxilia quædam naturalis ordinis, ipſius hominis naturæ & meritis indebita. Hunc autem ſtatum poſſibilem eſſe patet, ex eo quòd nullam ſecum inuehit contradictionem aut repugnantiam; neque ex parte Dei, cuius bonitati maximè conuenit, hominem donis eiuſmodi licet indebitis afficere; neque ex parte hominis, qui ſic ad perfectionem naturæ ſuæ faciliùs comparandam, finemque vltimum ſibi connaturalem aſſequendum, iuuaretur.

Status autem innocentiæ ſeu iuſtitiæ originalis huic integræ naturæ ſtatui ſuperaddit gratiam, ac reliqua dona ſupernaturalia, quæ homini in prima creatione à Deo collata ſunt, de quibus tractatu 4. egimus.

Status naturæ lapſæ ac ſibi relictæ ille eſt, in quem per peccatum primi hominis humana natura decidit, & in quo remanſiſſet niſi per diuinam miſericordiam ab illo liberata fuiſſet. Hunc autem ſtatum poſſibilem eſſe hinc patet, quòd potuiſſet, vniuerſæ naturæ humanæ maſſam in eo peccati & damnationis ſtatu relinquere, in quo per peccatum primi hominis conſtituta eſt: vnde, quando de illius per Chriſti gratiam reparatione Scriptura loquitur, dicit factam illam fuiſſe ex

Dei charitate, benignitate misericordia, &c.

Status denique naturæ lapsę & per Christum reparatę ille est, in quo nascimur, & in quo per Christi gratiam à peccato liberari, & salutem consequi possumus. In illo autem statu, quamuis per baptismum reatus omnis peccati originalis penitùs tollatur, remanet nihilominus in baptizatis concupiscentia seu fomes peccati: *Quæ cum ad agonem relicta sit* (vt loquitur Concilium Trid. sess. 5. can. 5.) *nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi gratiam repugnantibus, non valet; quin imò, qui legitimè certauerit, coronabitur.*

SECTIO IV.

An & qua ratione gratia, quæ in statu innocentiæ primo homini collata fuit, diuersa sit ab illa, quæ in statu naturæ lapsæ confertur.

CERTVM est 1. gratiam sanctificantem in statu innocentię fuisse primo homini collatam; siue illam post creationem acceperit: siue, quod probabilius est, in câ creatus fuerit, vt docet S. Thomas 1. p. q. 95. a. 1. de qua re tractatu 4. suprà citato egimus.

Certum est 2. gratiæ actualis auxilium aliquod in statu innocentiæ fuisse homini necessarium: illumque solis arbitrij viribus iustè viuere, & in iustitiâ perseuerare non potuisse. Ita docet passim S. Augustinus pręsertim lib. de corrept. & gr. c. 11. vbi dicit primum hominem gratiam habuisse: in qua si permane-

re vellet, nunquam malus esset; & sine quâ, etiam cum libero arbitrio, bonus esse non posset.

Certum est 3. in pluribus differre gratiam status innocentiæ, quam aliqui vocant gratiam sanitatis, à gratiâ status naturæ lapsæ reparatæ, quam vocant medicinalem.

Ac in primis in eo quòd omnis gratia medicinalis, sit ex Christi Domini meritis: gratia verò sanitatis ex illis non sit; si eorum sententia vera sit, qui existimant, Adamo non peccante, Filium Dei non fuisse incarnandum.

Deinde in eo quòd gratia medicinalis amplior sit & abundantior, quàm gratia sanitatis, iuxta illud Christi Domini S. Ioan. 10. *Ego veni, vt vitam habeant & abundantiùs habeant:* vnde Apostolus Rom. 5. dicit quòd, *vbi abundauit delictum, superabundauit & gratia:* vbi enim grauior est miseria, ibi amplior misericordia: vbi maior inopia, ibi abundantior copia requiritur.

Præterea gratia sanitatis ad id tantùm conferebatur, vt homo sanctitatem & innocentiam acceptam conseruaret; gratia vero medicinalis ad hoc vt, tum à variis & grauissimis peccati originalis & actualis ægritudinibus sanetur; tum vt sanatus à variis periculis, quæ siue interiùs siue exteriùs incurri possunt, præseruetur; tum etiam vt in recuperata sanitate & sanctitate proficiat, & vsque in finem perseueret. Hancque tertiam vtriusque gratiæ differentiam fusè explicat S. Aug. lib. cit. de corrept. & gr.

Cùm igitur hæc in confesso sint apud omnes,

nes, supereſt adhuc vna difficultas hîc ſoluenda: an ſcilicet gratia ſanitatis in eo præſertim differat à gratiâ medicinali, quòd gratiæ ſanitatis homo, ſi vellet, diſſentire poſſet; gratiæ verò medicinali neceſſariò aſſentiatur, nec ab illâ diſſentire poſſit.

Hanc vtriuſque illius gratiæ differentiam affert Caluinus in Antidoto Concilij Trid. ad ſeſſ. 6. a. 5. vbi in Patres illius Concilij inuehitur, quòd, dicentes hominem in ſtatu naturæ lapſæ poſſe gratiam oblatam abiicere, & can. 4. poſſe illi diſſentire ſi velit; gratiæ medicinali tribuerent, quòd erat proprium gratiæ ſanitatis: ipſiſque hac de causâ Pelagianiſmi notam inurit.

Verùm falſitas huius dogmatis euidenter patebit ex dicendis infra, cap. 2. Vnum hîc tantùm interim aut alterum teſtimonium S. Auguſtini (cuius authoritate Caluinus hoc ſuum dogma propugnare maximè conatur) afferemus, ad probandum ex mente illius S. Patris gratiam illam, quæ in ſtatu naturæ lapſæ homini tribuitur, nullam ipſi ad agendum inferre neceſſitatem, eiuſque voluntatem liberam & indifferentem, ad conſentiendum Deo vel dæmoni, relinquere. Sic igitur loquitur ſanctus ille pater lib. 50. homiliarum 12. *Cùm per Dei adiutorium in poteſtate tua ſit, verum conſentias diabolo; quare non magis Deo quam ipſi obtemperare deliberas? &c. quare ad peccandum ſeducit Satanas; cùm Deus poſuerit homini in poteſtate non conſentire Satanæ? &c. dat quidem ille* (diabolus ſcilicet) *conſilium; ſed Deo auxiliante noſtrum eſt, vel agere, vel repudiare*

quod suggerit. Et hom. 16. *in tuo arbitrio Deus posuit, cui pares locum, Deo an diabolo.* Huic veritati subscripsit etiam S. Hieron. in cap. 49. Isay. cùm dixit: *Dei vocare est, & nostrum credere: nec statim, si nos non credimus, impotens est Deus: sed potentiam suam nostro arbitrio derelinquit, vt iustè voluntas præmium consequatur.* Et S. Fulg. lib. de prædest. & gr. cap. 9. vbi dicit Deum inter se & homines ita ordinasse, *vt vocatione ipsius, bonorum principia sumeremus; vocati autem & illuminati viam mandatorum eius, boni ingenij intelligentiâ nosceremus: & ea libero eligeremus vel relinqueremus arbitrio.* S. item Bern. ser. 5. in Quadrag. *potest*, inquit, *inimicus excitare tentationis motum; sed in te est, si volueris, dare seu negare consensum.*

Cùm igitur in his sancti Augustini aliorumque sanctorum Patrum testimoniis, agatur de homine in statu naturæ lapsæ; de illoque dicatur, quòd à Deo adiutus & auxilio gratiæ præuentus, liber remaneat ad obtemperandum Deo vel diabolo, ad consensum tentationi dandum vel negandum, ad bonum eligendum vel relinquendum: inde infertur, secundùm illorum mentem, gratiam medicinalem æquè ac gratiam sanitatis, nullam inferre homini ad agendum necessitatem; illumque, si velit, posse gratiam illam sequi vel abiicere, & illi consentire vel dissentire: ac proinde fictitiam esse illam differentiam quam Caluinus inter vtramque gratiam in odium Concilij Tridentini inuehere conatus est.

SECTIO V.

An gratia necessaria sit ad cognoscendum quodlibet verum.

NON agimus hîc de necessitate gratiæ habitualis sanctificantis: certum est enim sine illâ quodlibet verum cognosci posse: vnde S. Aug. lib. 1. retractat. c. 4. retract id quod dixerat lib. 1. Soliloq. cap. 1. Deum nonnisi mundos corde verum scire voluisse.

Quæstio igitur intelligi debet de necessitate gratiæ actualis, ad cognoscendum quodlibet verum in statu naturæ lapsæ, de quo solo deinceps nobis agendum est. Sunt autem veritates, quæ ab homine cognosci possunt, in duplici differentia: aliæ naturales, quæ vel ex obiectis sensibilibus cognosci, vel naturali discursu intelligi possunt: aliæ supernaturales, ad quarum cognitionem neque per obiecta sensibilia, neque per naturalem discursum perueniri potest. Rursum vtriusque generis veritates sunt, vel speculatiuæ, vel practicæ: speculatiuæ sunt earum rerum, quæ tantummodò cognoscendæ sunt, vt animam hominis esse immortalem: practicæ verò illarum, quæ non solùm cognoscendæ, sed & faciendæ sunt, vt virtutem esse amplectendam. Hac distinctione suppositâ pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. quamlibet veritatem speculatiuam naturalem, quæ ex effectis aut obiectis sensibilibus deducitur, posse cognosci seorsim ab homine per solas naturæ vires

absque vllo speciali gratiæ auxilio. Ita S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 1.

Constat ex eo quòd talis cognitio non superat naturæ vires, cùm sit de obiecto naturali per media naturalia cognoscendo: Vnde & ipsi Ethnici philosophi tam multa de rebus creatis perspecta naturaliter habuerunt; imò & de Deo ipso, iuxta quòd dicit Apostolus Rom. 1. *inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur.* Constat prætereà ex eo quòd S. Aug. lib. 1. ad Simplicianum qu. 2. ait, Deum in eligendis hominibus ad gratiam salutarem, neque ingenium, neq; scientiam & doctrinam attendere: vnde sequitur scientiam & doctrinam ante omnem gratiam haberi posse.

Obiicies, multa esse in rebus naturalibus, etiam seorsim ac distributiuè sumptis, quæ à nobis cognosci nequeunt, v. g. quænam sint vltimæ rerum differentiæ, & similia.

Respondetur quam plurima ex iis non cognosci re vera de facto; quia eorum proprietates vel effectus aliquando non satis apparent: nos verò in conclusione egimus, non de quibuscunque veritatibus naturalibus, sed de iis dũtaxat quæ ex effectis & obiectis sensibilibus deducuntur. Adde etiam multa ex iis naturaliter sciri posse quæ tamen non cognoscuntur, quia non satis diligenter inuestigantur: & etiam multa sciri à quibusdam, quæ tamen putantur esse adhuc incognita.

Instabis, in Concilio Arausicano 2. can. 9. dici diuini muneris esse, cognoscere veritatem.

Respondetur, Concilium ibi loqui de co-

gnitione ſupernaturali, quæ conferat ad veram & Chriſtianam pietatem, vt patet ex canonibus præcedentibus & conſequentibus; non verò de naturali, de qua ſola hic quæſtio eſt.

Dicendum 2. veritates ſpeculatiuas ſupernaturales non poſſe naturaliter ab homine cognoſci, ſed tantùm per ſpecialem gratiam ac reuelationem Dei.

Probatur 1. ex Scriptura. 1. Cor. 7. *Miſericordiam conſecutus ſum, vt ſim fidelis*: vnde S. Auguſtinus lib. de gr. & libero arb. c. 7. colligit ipſam fidem non haberi, niſi Deo miſerante, & cap. 14. ex iis verbis Apoſtoli ad Philip. 1. *Vobis donatum eſt, non ſolùm vt in ipſum credatis, ſed etiam vt pro illo patiamini*; idem S. Aug. rectè infert, Dei donum eſſe æquè in eum credere, ac pro eo pati.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 3. vbi dicitur anathema ei, qui aſſeruerit hominem poſſe, ſine præueniente Spiritus ſancti inſpiratione & adiutorio, credere ſicut oportet.

Porrò ex iis vltimis Concilij verbis colligitur, poſſe quidem hominem per ſolas naturæ vires aſſentiri veritatibus fidei ſibi exteriùs propoſitis, aſſenſu quodam opinatiuo; ita vt ratio, propter quam illis aſſentitur, non ſit diuina reuelatio, ſed motiuum aliquod probabile; vt in hæreticis contingere cernimus, quorum hic aſſentiendi modus proprius eſt. At verò iiſdem veritatibus aſſentiri non poſſe ſicut oportet, id eſt, aſſenſu certo & infallibili authoritate Dei reuelantis innixo, ſine ipſius diuinæ gratiæ auxilio ſpeciali.

Dicendum 3. hominem non posse per proprias vires vllam veritatem practicam supernaturalem cognoscere, posse tamen aliquas practicas naturales, licet non omnes. Assertio constat tribus partibus.

Prima satis constat ex iis, quæ pro secunda conclusione iam diximus: & confirmari potest ex Concilio Mileuitano seu Carthaginensi can. 4. vbi dicitur *donum Dei esse scire, quid facere debeamus*: supple ad vitam æternam consequendam, de qua ibi loquitur Concilium.

Secunda assertionis pars probatur 1. ex Apostolo Rom. 1. vbi dicit Philosophos inexcusabiles fuisse; quia cùm cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt: vnde sequitur illos, non tantùm speculariuè cognouisse vnum esse Deum, sed & practicè illum esse glorificandum & colendum; aliàs, si hoc inuincibiliter ignorassent, fuissent excusabiles; cùm ad culpam non deputetur (iuxta S. Aug. lib. 3. de lib. arb. c. 18.) quòd quis inuitus ignorat. Probatur 2. ex eodem S. Aug. in Psal. 57. vbi dicit præceptum illud nostris cordibus ipsa veritatis manu inscriptum esse: *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.*

Tertia denique pars assertionis constat tum ex humanæ mentis imbecillitate ac difficultate, quæ plerumque occurrit ad discernendum bonum à malo in multis casibus particularibus: tum ex contrariis passionibus, quibus tanquam nubibus mens obscuratur; sæpe enim euenit sentientem appetitum in obiectum sibi conueniens, licet aliunde à re-

cto rationis ordine alienum, vehementi motu abripi: vnde sequitur mentis langor & & obnubilatio, exhaustis per fomitis æstum animæ viribus iuxta illud Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ: corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam; & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.*

SECTIO VI.

An possit homo velle, aut facere bonum aliquod sine gratiâ.

QVÆSTIO intelligenda est non de gratiâ habituali, de quâ sequenti sectione agetur, sed de actuali: an scilicet homo bonum aliquod opus sine illius auxilio velle aut facere possit. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. Neminem sine speciali diuinæ gratiæ auxilio posse velle, aut perficere bonum aliquod opus, quod ad salutem æternam consequendam conferat. Est de fide contra Pelagianos.

Probatur 1. ex Scripturâ. 1. Cor. 15. *Gratiâ Dei sum id quod sum.* Ephes. 2. *gratiâ salui facti estis.* Philipp. 1. *qui cœpit in vobis opus bonum, ipse perficiet.* Plura alia Scripturæ testimonia pro confirmatione illius veritatis videri possunt passim in libris S. Hieronymi ac S. Augustini contra præfatos hæreticos conscriptis.

Probatur 2. ex Conciliis Mileuitano, Carthaginensi, Arausicano; & ex Summis Pontificibus Innocentio, Zozimo, Cœlestino, &

Gelasio; quorum authoritates fusè retulimus suprà sect. 2. & prætereà ex Concilio Trid. can. 1. 2. & 3. vbi anathema profertur in eum qui dixerit, hominem posse sine Christi gratiâ iustè viuere, & vitam æternam promereri.

Probatur 3. hac ratione, quâ vtitur S. Thomas 1. 2. q. 109. a. 5. quia actus perducentes ad finem, ipsi fini proportionati esse debent. Atqui vita æterna est finis excedens naturæ humanæ proportionem. Ergo ad eam perducentes, ipsius naturæ proportionem excedere debent; proindeque solis illius viribus, sine diuinæ gratiæ auxilio, fieri nequeunt.

Dicendum 2. probabile esse, quòd homo per proprias arbitrij vires, cum solo generali Dei concursu, sine vllo gratiæ actualis auxilio, aliquod bonum opus morale (quod tamen nihil ad æternę vitæ meritum conferat) perficere possit. Probabilius tamen esse quòd non possit; sed quòd ad perficiendum quódcunque opus, quod sit ex omni parte moraliter bonum, tam ratione obiecti, quàm finis & circumstantiarũ, aliquo diuinæ gratiæ auxilio indigeat. Hæc assertio duas habet partes.

In 1. dicimus probabile esse, quòd homo per proprias arbitrij vires possit aliquod opus bonum moraliter exercere. Quia multi graues authores ita existimant; vt Magister sententiarum in 2. dist. 26. cap. vlt. S. Bonauent. Scotus, Durandus, Caietanus, Bellarminus, Suares, Gammachæus, & alij plures. Idque probant variis tum authoritatibus tum rationibus, quæ apud illos videri possunt.

In 2. verò assertionis parte dicimus probabilius esse hominem in statu naturæ lapsæ,

nullum opus ex omni parte moraliter bonum posse reipsa efficere cum solo generali Dei concursu sine speciali aliquo gratiæ auxilio. Ita Greg. Ariminensis, Hispalensis, Capreolus, Petrus Sotus, & plures alij quos citat & sequitur Vasques disp. 190.

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 15. vbi Christus Dominus dicit: *Sine me nihil potestis facere:* in quæ verba S. Aug. tract. 81. in S. Ioan. *Siue ergo parum*, inquit, *siue multum, sine illo fieri non potest, sine quo nihil fieri potest.* Et 2. Cor. 3. *non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est:* Atqui nullum prorsùs moraliter bonum fieri potest nisi bona aliqua cogitatio præcedat.

Probatur 2. ex Cœlestino Papa ex Epist. suprà cit. ad Episcopos Galliæ can. 9. vbi ait omnem sanctam cogitationem, pium consilium, omnemque bonæ voluntatis motum ex Deo esse. Et ex Concilio Arausicano 2. can. 22. vbi dicitur quòd *nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum.*

Probatur 3. ex S. Ambrosio lib. 1. de vocat. gent. cap. 3. vbi dicit quòd, si Deus non operatur in nobis, nullius possumus participes esse virtutis. Et cap. 9. dicit, quòd omne verbum bonum & omne opus sanctum subministratio sit Spiritus sancti, sine quo nihil rectè agatur. Et ex S. Aug. ser. 13. de verbis Apostoli, vbi loquens de auxilio gratiæ Dei; *prorsùs*, inquit, *si defuerit, nihil boni agere poteris. Agis quidem, illo non adiuuante, libera voluntate; sed malè.*

Probatur 4. authoritate S. Doctoris quæst.

24. de veritate a. 14. vbi postquam dixit sine gratiâ habituali fieri posse aliquod virtutis opus, statim adiungit: *Sed si velimus gratiam Dei dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominum salutem, sic nec vllum bonum potest homo facere sine gratia Dei.* Et 1. 2. q. 109. a. 2. dicit hominem posse quidem, etiã in statu naturæ corruptæ, per virtutem suam naturalem aliquod bonum particulare agere, sicut ædificare domos, plantare vineas, & alia eiusmodi: non tamen totũ bonũ sibi connaturale, ita quòd in nullo deficiat.

Probatur denique hac ratione deducta ex iis, quæ S. Doctor dixit, tum in corpore articuli, tum in responsione ad 1. Nullum vnquam opus bonum morale homo deliberatè vult aut facit, quin aliqua præcedat deliberatio rationis, quæ semper ex aliqua prima cogitatione indeliberata pendet: quæ nisi occurrat, nunquam de tali bono faciendo deliberabit, nec proinde illud vnquam faciet: vnde Aristoteles à S. Doctore ibidem citatus dicit, initium bonæ consultationis esse à bonâ fortunâ; id est, non procedere ab ipsius hominis deliberata voluntate. Quod igitur talis ante omnem deliberationem in mente hominis exoriatur cogitatio, quâ moueatur eius voluntas ad aliquod bonum faciendum, ab eius electione non pendet, neque id ex se præstare potest: *nemo enim* (vt ait S. August. lib. de Spirit. & litt. cap. 33.) *habet in potestate, quid ei veniat in mentem.* Vnde sequitur illud speciali diuinæ prouiden-

tiæ ordinationi aſcribendum eſſe, reſpectu cuius nihil fortuitò & indeliberatè accidere poteſt. Proindeque, quoties aliquis bonum aliquod opus vult aut exequitur, illius initium ſpeciali diuinæ beneficentiæ auxilio ſemper aſcribere tenetur. Quod quidem auxilium cùm aliàs ſit ipſi indebitum, neque vlla poſſit afferri ratio, cur hanc potiùs quam aliam cogitationem eius menti Deus immittere teneatur; rectè ac meritò gratuitum,ſeu gratiæ diuinæ auxilium dici debet.

Confirmatur ex eo quòd rectè à Deo per Chriſti merita petimus aut petere poſſumus gratiam, ad quoduis etiam minimum opus virtutis moralis exercendum: item rectè ipſi Deo gratias agimus pro ſingulis virtutum moralium actibus per nos exercitis. Atqui vt dicit S. Aug. Epiſt. 107. *Prorsùs non oramus Deum, ſed orare fingimus; ſi nos ipſos non illũ credimus facere quod oramus: prorsùs non agimus Gratias Deo, ſed agere fingimus; ſi vnde illi Gratias agimus, ipſum facere nõ putamus.*

Obiicies illud Apoſtoli Rom. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt, faciunt.*

Reſpõdetur varias eſſe huius dicti Apoſtolici interpretationes: ac veriſſimam omniũ illam videri, quam profert S. Aug. lib. de Spir. & litt. c. 26. S. Proſper, lib. cont. Collat. c. 22. S. Fulg. lib. de Incarn. c. 25. S. Tho. in illum locum & alij: Apoſtolum ibi loqui de gentilibus veri Dei cultoribus, & abſq; circumciſione aliiſq; ſcriptæ legis ceremoniis bene operantibus, ac diuinam legem ſeruãtibus ex vera fide in Deũ & auxilio gratiæ, quales fuerũt Melchiſedech,

Iob,& alij. Quod autem eos dicit Apostolus naturaliter ea, quæ legis sunt, facere; vult tantùm illos id facere sine vlla lege scripta, qualis data fuerat Iudæis, & propter quam se tantoperè supra cæteras gentes efferebant: sed cum sola lege naturæ; quæ tamen non excludebat, imò ad sui obseruantiam diuinæ gratiæ auxilium requirebat.

Ex dictis colliges, quòd sicut sine diuinæ gratiæ auxilio non potest homo vllum opus bonum facere; sic etiam illum nullam tentationem (quæ vera tentatio sit) posse perfectè & per aliquod motiuum moraliter bonum superare; cùm vtrobique sit par ratio. Poterit quidem sine gratia tentationi alicui leuiori consensum denegare eique resistere ex motiuo aliquo indifferenti; v. g. illicitam aliquam voluptatem repudiare ex motiuo tuẽdæ sanitatis cui noxia esset: sed ex motiuo honesto & bono sine gratiâ nusquàm poterit. Quia motiuum illud bonum, cuiuscunque virtutis sit, semper bonam aliquam cogitationem diuinitùs immissam præsupponit, vt ex supradictis constat.

SECTIO VII.

An possit homo sine gratia habituali bonum aliquod opus exercere.

QVÆSTIONIS sensus est; an sicut actualis gratia, sic etiam habitualis ad quodlibet opus bonum exercendum necessaria sit: ac proinde an homo illâ priuatus, & in statu peccati mortalis existens, cum solo gratiæ actualis auxilio, aliquod opus moraliter bonum exercere possit; siue opus illud

ſit quocunque modo æternæ vitæ meritoriũ; ſiue non ſit (de qua re agetur capite 4.) Pro cuius reſolutione

Dicendum eſt, poſſe aliquod opus moraliter bonum fieri ſine gratiâ ſanctificante; ſeu hominem in ſtatu peccati mortalis poſſe aliquos actus moraliter bonos exercere.

Huic veritati, quæ de fide eſt, opponitur error Ioannis Hus; qui (vt refertur in Concilio Conſtantienſi ſeſſ. 15.) aſſerebat extra ſtatum gratiæ ſanctificantis nullum opus bonum fieri poſſe, & omnia peccatorum opera eſſe peccata. Quem etiam errorem ſecutus eſt Caluinus lib. 2. inſtit. c. 3. & Michaël Baius, qui articulo 35. ex iis, qui damnati ſunt in bullâ ſuperiùs relatâ, dixit *Omne quod agit peccator aut ſeruus peccati, peccatum eſſe.*

Refellitur hic error, & oppoſita veritas probatur 1. ex Scripturâ. S. Luc. 11. vbi Chriſtus Dominus alloquens Phariſæos, quos ibidem dicit rapinâ & iniquitate plenos eſſe; *Verumtamen*, inquit, *date eleemoſynam; & ecce omnia munda ſunt vobis.* Et eodem capite dicit Chriſtus; *petite, & dabitur vobis; quærite, & inuenietis.* Quòd autem illic, non tantùm iuſtos, ſed etiam peccatores alloquatur, conſtat ex iis quæ ſubiungit: *Si ergo vos; cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, &c.* Et capite 18. Publicanus percutiens pectus ſuum & orans, iuſtificationem impetrat.

Probatur 2. ex Concilio Conſtantienſi, in quo prædictus error damnatus eſt, & ex Concil. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. vbi enumerantur varij actus virtutũ, qui ab homine in peccato mor-

tali existente, ex diuinæ gratiæ auxilio exercentur; vt fidei, timoris, spei, &c. quibus peccator ad iustificationẽ recipiendã se disponit.

Probatur 3. ex S. August. Epist. 105. vbi in peccatoribus ante iustificationem agnoscit virtutem & meritum fidei: *nec ipsa* (inquit) *remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque enim nullum est meritum fidei.*

Probatur 4. ex eo quòd multa sunt opera virtutum, puta religionis, temperantiæ, &c. ad quæ exercenda etiã peccatores legibus Ecclesiasticis obligantur; v.g. ad missam diebus festiuis audiendam, ad ieiunium certis diebus seruandum, &c. Nec tamen legimus Ecclesiam vllo canone aut lege, eiusmodi hominibus in peccato mortali existentibus iniunxisse; vt, antequàm Missæ celebrationi intersint, aut ieiunij obseruationem inchoent, de peccatis suis confiteantur, aut saltem perfecto contritionis actu doleant; sicut iniunxit iis, qui sacram Eucharistiam aut alia sacramenta essent suscepturi, vel eadem confecturi, aut aliis ministraturi. Quòd tamen haud dubiè fecisset, si nullum opus virtutis moraliter bonnm à peccatoribus exerceri posse existimasset.

Obiicies Isay. cap. 1. dici sacrificia, & quæcunque alia opera religionis à peccatoribus exercita, esse Deo exosa & abominanda.

Respondetur non ideò præcisè opera illa Iudæorum fuisse Deo exosa, quia ipsi Iudæi peccatores essent; sed quia illa ex praua intẽtione, & cũ aliis vitiosis circumstantiis exercebant; vt patet ex his verbis, quæ immediatè

sequuntur: *Manus enim vestra plena sunt sanguine, & in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.*

Quæres, an sicut absque gratiâ sanctificante potest homo aliquod bonum opus exercere; sic etiam possit sine illâ omnia diuinæ legis præcepta seruare.

Respondetur, si de præceptis illis quæstio sit, quæ ad actus aliquos supernaturales exercendos obligant: quamuis aliqua earum sine gratiâ sanctificante impleri possint, omnia tamen & singula non posse: cùm aliqua ex iis sint, quorum obseruatio gratiam sanctificantem in homine præsupponit, quale est præceptum de Eucharistiâ dignè sumenda. Quòd si de præceptis solius legis naturalis quæstio intelligatur, dicendum est quòd, quamuis ad obseruationem cuiuslibet illorum diuisiuè sumpti, gratia sanctificans minimè requiratur: sine illâ tamen omnia legis naturalis præcepta collectiuè sumpta, saltem tempore aliquo diuturno, seruari non posse; proindeque hominem in statu peccati mortalis diu subsistere non posse, quin in alia peccata dilabatur. Ita S. Thom. cit. quæst. 109. art. 4 & 8. vbi dicit hominem non posse seruare totam legem sine gratia habituali sanante seu sanctificante.

Et probatur ex eo quòd dicit Apostolus Rom. 2. *Non auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur*: quæ Apostoli verba S. Aug. lib. de Spirit. & litt. c. 26. sic intelligenda esse dicit: *Vt sciamus aliter eos non esse factores legis, nisi iustificentur; vt non iustificatio factoribus accedat; sed*

vt factores legis, iustificatio præcedat.

Huius autem rei ratio alia non est, quàm quòd, si peccator in illo peccati mortalis statu auxiliis gratiæ actualis, quæ nulli vnquam desunt, fideliter cooperetur; ad vincendas tentationes quæ occurrunt, & exercenda opera bona moralia quorum sese offert occasio, Deus pro sua ineffabili bonitate abundantiora illi gratiæ suæ præstabit auxilia, in eoque veræ compunctionis spiritum excitabit; qui secum gratiam sanctificantem, vel per alicuius sacramenti susceptionem, vel extra sacramentum afferet. Vnde infertur neminem esse, qui notabili aliquo tempore torpescat in statu peccati mortalis, & non incidat in nouum aliquod mortale peccatum. Si enim per illud tempus internis gratiæ auxiliis, sibi à Deo ad seruanda omnia legis diuinæ præcepta, & ad superandas tentationes occurrentes oblatis, fideliter cooperaretur: Deus haud dubiè prædictum illi compunctionis spiritum immitteret iuxta suauem misericordiæ suæ dispositionem, quo efficaciter excitatus, à peccato tandem resurgeret, & gratiam sanctificantem consequeretur.

SECTIO VIII.

An possit sine fide aliquod opus moraliter bonum exerceri.

QVÆSTIONIS sensus est, an sicut sine gratia sanctificante, sic etiam sine vlla fide supernaturali, siue habituali siue actuali, possit aliquod opus moraliter bonum

exerceri: id est, an infidelis, siue hæreticus siue Ethnicus, aliquod opus moraliter bonum facere possit. Pro cuius resolutione

Dicendum est, posse infideles opera aliqua moraliter bona exercere. Ita S. Thom. 2. 2. quæst. 10. art. 4.

Probatur 1. ex Scripturâ, in quâ laudantur aliqua opera infidelium, tanquam bona: vt Exod. 1. laudantur obstetrices Ægyptiorum, quòd Hebræorum masculis contra iniustum regis edictum pepercissent. Et Act. 10. Cornelius centurio adhuc infidelis existens (vt obseruat S. Thomas suprà) dicitur fecisse eleemosynas, & orationes obtulisse; quæ acceptæ Deo fuerunt.

Probatur 2. ex S. Chrysost. hom. de fide & lege naturæ: vbi dicit multos, qui Deum ignorant, bonis operibus florere, quamuis hæc opera ad salutem promerendam non sint ipsis vtilia. Et ex S. Hier. in cap. 1. ad Galat. vbi dicit multos absque fide & Euangelio Christi, multa salubriter & sanctè perficere, v. g. parentibus obsequi, inopi manum porrigere, &c. Item ex S. Aug. lib. de Spiritu & litt. c. 26. vbi dicit quòd *impiorum, Deum verum neque veraciter neque iustè colentium, quædam tamen facta, vel legimus, vel nouimus, vel audimus, quæ secundùm iustitiæ regulam non solùm vituperare non possumus, verùm etiam meritò rectèque laudamus.* Et lib. 5. de Ciuit. cap. 15. dicit Deum Romanis tam amplum Imperium dedisse in remunerationem bonarum virtutum, quæ in ipsis erant. Et Epist. 130. de Polemone loquens, quem dicit exhortatione Xenocratis ex luxu-

rioſo continentem eſſe factum; *Quanquam ergo* (inquit) *non fuerit Deo acquiſitus, ſed tantùm à dominatu luxuriæ liberatus; tamen ne idipſum quidem, quod meliùs in eo factum eſt, humano operi tribuerim, ſed diuino.* Et quibuſdam interiectis: *Polemon ergo ſi ex luxurioſo continens factus, ita ſciret cuius eſſet hoc donum, vt eum abiectis ſuperſtitionibus coleret; non ſolùm continens, ſed & veraciter ſapiens, & ſalubriter religioſus exiſteret.*

Neque dicas his & ſimilibus locis apud S. Auguſtinum agi de operibus infidelium; quæ fuerunt quidem bona ex obiecto, ſeu (vt ipſe loquitur) ex officio, ſed non ex fine.

Reſpondetur enim opera illa, quæ vt bona referuntur & laudantur à S. Auguſtino citatis locis, fuiſſe bona, non tantùm ex obiecto & officio, ſed etiam ex fine: alioquin ſi mala fuiſſent ex fine, ſeu ſi ob prauum aliquem finem facta fuiſſent; ſimpliciter & abſolutè mala fuiſſent, adeoque peccata: vnde ſequeretur, Deum peccata remunerare, ad peccata facienda iuuare, peccata eſſe dona Dei: quòd abſurdum eſt, & nullatenus dici debet.

Obiicies 1. illud Apoſtoli Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.*

Reſpondetur, per fidem hoc loco non intelligi fidem Theologicam; ſed dictamen conſcientiæ, vt ex contextu verborum Apoſtoli euidens eſt: Ibi enim agit de nouis Chriſtianis, qui conſcientiâ reclamante cibos manducabant, quos vetitos credebant, quia in lege Moſaïca vetiti erant: illoſque monet conſcientiam illam erroneam deponere

re; alias, si dum illis vescuntur, credant sibi hoc licitum non esse, dicit illos peccatum committere: quia omne, quod fit contra conscientiæ persuasionem, peccatum est.

Obiicies 2. S. Augustinum variis in locis apertè docere, ab infidelibus nulla opera bona præstari.

Respondetur, illis in locis sanctum illum Patrem velle tantùm, quòd infideles rarò exerceant opera quæ verè bona sint, propter defectum intentionis, quæ in illis vt plurimùm praua erat ac vitiosa; quamuis alioquin ex auxilio gratiæ diuinæ, quâ excitabantur, recta esse potuisset. Vnde lib. de Spiritu & litt. c. 27. loquens de gentilium operibus dicit quòd, *si discutiantur, quo fine fiant, vix inuenientur, qui iustitiæ debitam laudem mereantur.* Vbi particula (*vix*) indicat aliqua infidelium opera, quamuis rarissimè, ex recta intentione processisse. Vel si absolutè aliquando neget, ab infidelibus opera vlla bona exerceri, illum intelligi debere de operibus bonis æternæ vitæ meritoriis: vnde lib. 4. cont. Iulianum c. 3. *Scito*, inquit, *nos illud tantùm dicere bonum hominis, per quòd solùm potest ad æternum Dei donum regnumque perduci.*

Obiicies 3. ex antedictis constare, nullum opus moraliter bonum sine diuinæ gratiæ auxilio fieri posse: Atqui nullum gratię diuinæ auxilium in infidelibus, ante fidei perceptionem reperitur.

Respondetur falsum esse, nullum gratiæ auxilium infidelibus dari ante fidem. Docet enim apertè S. August. lib. 1. de grat. Chri-

sti, cap. 24. Regem Assuerum infidelem, peculiari gratiæ diuinæ auxilio excitatum fuisse ac adiutum, vt furorem deponeret, & mansuetudinem sectaretur. Et supra ex eodem S. Patre vidimus Polemonem infidelem, dono diuinæ gratiæ ex luxurioso continentem esse factum; & capite sequenti probabitur, omnibus omninò hominibus, ac proinde etiam infidelibus antequam fidem recipiant, imò etsi nunquam illam recipiant, gratias ex Christi Domini meritis dari ad salutem sufficientes.

SECTIO IX.

An homo in gratiæ habitualis sanctificantis statu, indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio, ad operandum bonum, & ad finalem perseuerantiam consequendam.

QVÆSTIONIS sensus est, an homo in gratiæ habitualis sanctificantis statu constitutus, præter habitus supernaturales fidei, spei, & charitatis, aliarumque virtutum, quæ ipsam gratiam sanctificantem comitantur, (vt dicetur infra;) indigeat aliquo gratiæ actualis auxilio, vt possit bonum operari, tentationes occurrentes superare, & in illo gratiæ sanctificantis statu vsque ad finem vitæ perseuerare. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. hominem iustum, seu gratiâ sanctificante præditum, non posse absque nouo gratiæ actualis auxilio opera exercere æternæ vitæ meritoria. Ita S. Thom. quæst. 109. art. 9.

Probatur 1. ex Concilio Arausicano 2. can. 10. vbi dicitur baptizatos omnes, acceptâ per baptismum gratiâ, posse quidem & debere ea, quæ ad salutem pertinent, adimplere; sed Christo auxiliante & cooperante. Et ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. vbi dicitur Christum Iesum, tanquam caput in membra, & tanquam vitem in palmites, in ipsos iustificatos iugiter virtutem influere: quæ virtus bona illorum opera semper antecedit, comitatur, & subsequitur. Hæc autem, saltem de iustorum operibus æternæ vitæ meritoriis, intelligi debent.

Probatur 2. ex S. August. liber. de grat. & libero arbit. cap. 6. vbi sic loquitur: *Necessarium est homini, vt gratiâ Dei non solùm iustificetur impius, id est, ex impio fiat iustus, cùm redduntur ei bona pro malis; sed etiam cùm fuerit iam iustificatus ex fide, vt ambulet cum illo gratia, & incumbat super ipsam, ne cadat.*

Probatur 3. ex eo quòd habitus non mouent potentiam, nec illam ad operandum iuuant; nisi priùs ab ipsa potentiâ applicentur ad operandum: naturalis autem potentiâ hominis non potest per seipsam habitum supernaturalem applicare ad operandum; nisi ipsa priùs excitetur à Deo: cum initium omnis boni operis ex Deo sit, vt ex antedictis constat.

Dicendum 2. neque etiam posse hominem, in statu gratiæ sanctificantis existentem, vllum cuiuscunque virtutis opus bonum exercere; absque aliquo gratiæ actualis auxilio. Ita S. Thom. loco cit.

Probatur 1. ex can. 9. suprà citato Concilij Arausicani: vbi dicitur quòd, quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, vt operemur, operatur: & can. 10. dicit, adiutorium Dei, etiam renatis ac sanctis, esse semper implorandum.

Probatur 2. eadem ratione, qua suprà sect. 6. ostendimus, non posse hominem ex solis naturæ viribus sine gratiæ actualis auxilio vllum opus moraliter bonum exercere: ratio enim illa id æquè probat de homine in statu gratiæ sanctificantis existente: cùm in tali statu nullum virtutis actum possit exercere, nisi tales in eius mente oriantur cogitationes, quibus moueatur voluntas ad illius virtutis actum exercendum: hæ autem cogitationes, cùm omnem deliberationem præueniant, ex solâ Dei misericordiâ prouenire censendæ sunt; ac proinde Christi Domini gratiæ ascribi debent.

Dicendum 3. non posse hominem in statu gratiæ vsque in vitæ suæ finem perseuerare, absque speciali diuinæ gratiæ auxilio. Ita S. Thom. suprà art. 10.

Constat ex antedictis. Cùm enim homo sine auxilio gratiæ actualis nullam tentationem vincere, nec vllum bonum opus exercere possit; à fortiori sequitur nec posse, sine speciali gratiæ auxilio, in accepta iustitia vsque in vitæ finem perseuerare: cùm perseuerantia illa obtineri nequeat, nisi per exercitium bonorum operum, & victoriam tentationum occurrentium, vt fusè docet & explicat Concilium Trid. sess. 6. cap. 13. Et can. 22. anathema profert in eum qui dixerit, iu-

stificatum sine speciali Dei adiutorio in acceptâ iustitiâ perseuerare posse. Et eodem sensu dixit Cœlestinus Papa in Epist. ad Episcopos Galliæ can. 6. *Neminem, etiam baptismatis gratiâ renouatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias; nisi per quotidianum Dei adiutorium perseuerantiam bonæ conuersationis accipiat.* Quòd optimè explicat S. Hieron. Epist. ad Cresiphontem aduersus Pelag. cap. 3. his verbis: *Non sufficit mihi, quòd semel gratiam mihi donauit, nisi semper donauerit: peto vt accipiam, & cum accepero rursùs peto: auarus sum ad accipienda Dei beneficia: nec ille deficit in dando, nec ego satior in accipiendo.*

Dices contingere posse, vt aliquis statim post acceptam iustificationem ex hac vitâ decedat; in quo casu nullum speciale gratiæ actualis auxilium illi ad perseuerandum necessarium est.

Respondetur, in tali casu posse quidem hominẽ perseuerare absque nouo gratiæ actualis auxilio; sed non sine nouo & indebito fauore ac dono diuinæ misericordiæ, quò fit, vt ex hac vita in eo statu subtrahatur; & ex variis & maximis salutis amittendæ periculis singulari Dei beneficentiâ eruatur: iuxta quòd dicitur Sap. 4. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius; placita enim Deo erat anima illius: propter hoc properauit illum educere de medio iniquitatum.*

Quæres, an homo in gratia sanctificante constitutus, possit cum auxilio gratiæ omnia & singula peccata venialia deuitare.

CAPVT II.

De gratia sufficienti.

SECTIO I.

Quid sit gratia praeueniens, excitans, & operans.

AD faciliorem eorum, quæ de gratiâ sufficienti dicturi sumus, intelligentiam; priùs hîc explicandæ sunt variæ species seu acceptiones ipsius gratiæ actualis:

Alia siquidem est gratia excitans, alia adiuuans. Vtriusque mentio fit Apoc. 3. *Sto ad ostium & pulso*: (en gratia excitans.) *si quis aperuerit, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum*: (en gratia adiuuans.) Et in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 5. *Vt qui per peccatum à Deo auersi erant, per eius excitantem atque adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando disponantur.*

Alia item gratia operans, alia cooperans. De operante loquitur Apostolus Philipp. 2. *Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.* De cooperante. 1. Cor. 15. *abundantiùs omnibus laboraui; non ego, sed gratia Dei mecum.* De vtraque loquitur S. Aug. lib. de gr. & lib. arb. c. 17. *Deus*, inquit, *cooperando, in nobis perficit quòd operando incepit.* Et paulò post: *sine illo enim, vel operante vt velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus.*

Alia denique gratia præueniens, comitans, & subsequens. De præueniente dicitur Ps. 58. *Misericordia eius praeueniet me.* De comitante Psalm. 72. *Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me.* De subsequente verò Psalm. 22. *Misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ.* De his etiam tribus mentio fit in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. vbi dicitur Christum Dominum in ipsos iustificatos influere virtutem, quæ bona illorum opera antecedit, comitatur, & subsequitur. Iam aliquid de singulis dicamus.

Gratia excitans (quæ eadem est cum præueniente & operante, vt rectè obseruat Gamachæus in 1. 2. ad quæst. 111. cap. 3. & ratione tantùm ab illis distinguitur) nihil est aliud, quàm motus aliquis bonus, tam intellectus quàm voluntatis, in nobis à Deo, sine nobis productus; quo nos excitat, vel ad bonum liberè prosequendum, vel ad malum fugiendum.

Dicitur in primis, motus. Quia non consistit in dono vllo habituali, sed in auxilio aliquo actuali; vt constat ex antedictis, & ex dicendis adhuc patebit.

Dicitur, motus intellectus. Quia consistit in pia cogitatione & illustratione intellectus; quod constat ex Concilio Arausicano 2. can. 7. & Tridentino sess. 6. cap. 5. vbi gratia illa, de quâ nunc loquimur, vocatur illuminatio.

Dicitur præterea, motus voluntatis. Illa enim gratia excitans comprehendit, non tantùm sanctas cogitationes & illustrationes

Intellectus, sed etiam repentinos & indeliberatos motus voluntatis, puta delectationis, timoris, & similes: vnde dicitur in Concilio Arausicano, can. 7. Spiritum sanctum dare suauitatem in credendo & consentiendo veritati.

Dicitur etiam, motus illos intellectus & voluntatis in nobis à Deo produci. Quia Deus illos in nobis efficit, idque non solùm quatenùs in eos influit per veram actionem Physicam; verùm etiam quia soli Deo eiusque gratuitæ misericordiæ tribuendum est, quòd in nobis exorti sint; cùm in nostra potestate non fuerit, vt orirentur; vt constat ex iis, quæ capite præcedenti dicta sunt. Vnde S. Augustinus lib. 1. ad Simplicianum quæst. 2. *Vocanti Deo rectè tribuitur, quòd benè volumus; nobis verò tribui non potest, quòd vocamur.*

Dicitur denique, præfatos motus in nobis sine nobis fieri. Quia, quamuis fiant in nobis Physicè & vitaliter in eos influentibus in genere causæ efficientis; (quod constat ex eo quòd eiusmodi gratiæ excitantis motus passim in Scripturis & apud SS. Patres exprimuntur per actus vitales intellectus & voluntatis) fiunt tamen sine nobis liberè operantibus: cùm omnem deliberationem ac libertatis vsum præueniant, vt patet ex antedictis, & ex ipsamet experientia; quâ constat in nostra potestate non esse, vt hi motus in nobis vel oriantur, vel non oriantur; licet postquam exorti sunt, liberum nobis sit, ipsos vel continuare vel interrumpere. *Nemo* (inquit S. Aug. lib. de Spir. & litt.) *habet in potestate,*

quid ei veniat in mentem; sed consentire vel dissentire, voluntatis est.

Ex dictis patet qua ratione eadem gratia dicatur præueniens, excitans, & operans. Dicitur enim præueniens, quatenùs non solùm omne meritum nostrum, sed etiam omnem libertatis vsum præuenit. Dicitur excitans, quatenùs potentias animæ nostræ excitat, & per modùm suasionis impellit ad bonum, vel retrahit à malo: vnde S. Aug. lib. de Spir. & litt. c. 34. *Suasionibus*, inquit, *agit Deus, vt velimus, & vt credamus.* Dicitur denique operans, quatenùs operatur in nobis, vt velimus seu consentiamus, inclinando & mouendo voluntatem ad volendum & consentiendum; siue re ipsa consensum obtineat, siue non: qui enim alteri aliquid suadere nititur, dicitur operari & laborare, vt alter id velit & præstet; siue persuadeatur ille, siue non persuadeatur.

SECTIO II.

Quid sit gratia adiuuans, cooperans, comitans, & subsequens.

GRATIA adiuuans, quæ & cooperans vel comitans dicitur, illa est, secundum S. Augustinum lib. de gr. & lib. arb. c. 17. *Per quam Deus volentibus cooperatur perficiens*; seu per quàm Deus, cùm volumus bonum aut illud exequimur, nos ad illud volendum & exequendum adiuuat, ac nobiscum cooperatur.

Cùm autem difficillimum sit explicare quid sit illud, per quod Deus ad id nos adiu-

uat, ac nobiscum cooperatur: hinc factum est, vt Theologi super hac re in varias sententias distracti sint. Nos in re valdè abstrusâ, aliorum omissis sententiis, id quòd nobis probabilissimum visum est, breuiter proponemus.

Dicimus 1. probabile esse id, quod asserunt aliqui Doctores: gratiam scilicet excitantem & operantem posse aliquando habere veram rationem gratiæ adiuuantis seu cooperantis: tunc nimirùm cùm sic allicit voluntatem ad consentiendum, vt re ipsa consentiat.

Hoc constat ex eo quòd gratia illa, quæ causat consensum nostrũ liberũ, est gratia adiuuans seu cooperans: ad gratiam enim cooperantem nihil aliud requiritur, quàm vt sit gratia, & vt nobiscum operetur. Atqui talis est aliquando gratia operans: quia est vera gratia, vt ex antè dictis constat: & quando voluntas illi consentit ac bonum operatur, est causa moralis ipsius consensus, & boni operis quod fit; omnis enim impulsio, exhortatio, suasio (qualis est gratia operans, vt suprà diximus) vi cuius voluntas sic allicitur ad aliquid boni liberè volendum & faciendum, vt re ipsa velit & faciat; est causa moralis efficiens ipsius volitionis, & operis quod fit. Hinc S. Augustinus variis in locis ascribit consensum nostrum liberum in bonum, gratiæ operanti tanquam causæ, quæ illum efficit, vt lib. 1. de prædest. sanct. cap. 19. *Deus*, inquit, *operatur in cordibus hominum vocatione illa secundùm propositum suum; vt non inaniter audiant, sed eo audito conuertantur.*

Eſt autem hîc aduertendum, etiamſi ſupradicti Doctores dicant, gratiam excitantem & operantem eſſe quoque poſſe adiuuantem & cooperantem: illos tamen hæc duo non confundere; quaſi ſit idem, eſſe gratiam operantem & cooperantem, excitantem & adiuuantem. Hoc enim tantùm intendunt, eamdem entitatem gratiæ dici poſſe operantem & cooperantem varia conſideratione: operantem quidem, quatenùs illam in nobis Deus ſine nobis producit, & vt ſic vim habet in actu primo efficiendi conſenſum liberum noſtræ voluntatis; ſiue illum in actu ſecundo efficiat, ſiue non efficiat: Cooperantem verò, quatenùs reipſa moraliter in eum influendo, ipſum ſimul cum noſtra voluntate in actu ſecundo cauſa & efficit.

Dicimus 2. quemlibet ſupernaturalem habitum virtutum infuſarum poſſe quoque habere rationem gratiæ cooperantis.

Eſt enim donum aliquod ſupernaturale naturæ noſtræ minimè debitum, quodque primam originem ex purâ Dei miſericordiâ ducit, ac Phyſicè concurrit ſimul cum voluntate ad operationes ſupernaturales, quas vt eliceremus, ab ipsâ gratiâ operante excitati ſumus.

Dicimus 3. influxum ſupernaturalem, quo Deus Phyſicè nobiſcum concurrit ad conſenſum noſtrum liberum & opera bona, veram & propriam rationem habere gratiæ cooperantis.

Eſt enim donum aliquod Dei, naturæ noſtræ minimè debitum, ac proinde merè gratuitum; per quod, cùm volumus, (vt ait S.

Aug. lib. de gr. & lib. arbit. c. 7.) & ſic volumus vt faciamus, Deus nobiſcum operatur: ac proinde veram gratiæ cooperantis rationem obtinet.

Iam quod ſpectat ad gratiam ſubſequentem; omiſſis variis eius acceptionibus, quæ paſſim apud Theologos videri poſſunt.

Dicimus per illam intelligi poſſe gratiam illam, quæ liberum noſtrum conſenſum in bonum ſubſequitur, interiùs excitando ad bonum opus exequendum, cùm eius exequendi oportunitas exhibetur; & ad illius boni executionem, ſi conſentiat voluntas, concurrendo. Vnde S. Fulgentius ad Monimum c. 11. *Præuenit*, inquit, *Deus & donat homini bonam voluntatem; deinde ſubſequitur benè volentem, operando in illo boni operis facultatem.*

Hinc patet gratiam ſubſequentem nihil in re differre ab operante & cooperante; ſed tantùm in eo quòd aliquam priorem gratiã, tam operantem, quàm cooperantem, præſupponit.

SECTIO III.

An detur aliqua gratia ſufficiens.

PRÆTER ſuprà relatas & explicatas gratiæ actualis diuiſiones, ſupereſt adhuc vna, in qua maior difficultas reperitur: qua ſcilicet ipſa gratia excitans ſeu operans ſubdiuiditur in ſufficientem & efficacem. Quæ antequam explicetur, obſeruandum eſt nomẽ gratiæ ſufficientis bifariam ſumi apud Theologos: 1. genericè, prout conuenit

gratiæ tam efficaci quam inefficaci: 2. ſpecificè, prout eſt ſpecies quædam ipſius gratiæ ſufficientis genericè ſumptæ, ac ipſi gratiæ efficaci opponitur; eique tanquam imperfectiori ſpeciei nomen genericum attribuitur.

Gratia ſufficiens genericè ſumpta, eſt ea, quæ vires homini ſufficientes præbet ad benè operandum, quamque ſi velit; abiicere poteſt; ſiue de facto illam abiiciat; ſiue illi aſſentiatur & cooperetur. Et eo ſenſu gratiæ ſufficientis nomen tam efficaci quàm inefficaci tribui poteſt. Vnde gratia illa, quæ S. Paulo diuinitùs conceſſa eſt, & per quam tentationes ſuperabat ac ſalutem operabatur, quæque proinde efficax erat, ſufficiens nominatur. 2. Cor. 12. *Sufficit tibi gratia mea.* Et S. Proſper lib. de vocatione Gentium cap. 16. gratiam; quæ ſalutem reipſa operatur, ſufficientem vocat.

Gratia ſufficiens ſpecificè ſumpta, eſt ea, quæ homini præbet quidem vires ad benè operandum, ſeu, cum qua poteſt homo benè operari; quamuis reipſa non benè operetur defectu liberæ cooperationis.

Gratia verò efficax ea eſt, cum qua ita poteſt homo benè operari, vt etiam re ipſa benè operetur.

Iam circa ipſam ſufficientem gratiam, ſiue genericè, ſiue ſpecificè ſumptam, duæ ſunt præcipuæ difficultates à nobis ſoluendæ. Prima eſt, vtrum in ſtatu naturæ lapſæ Deus talem hominibus det gratiam excitantem & operantem, cui conſenſum præbere vel negare, & quam recipere vel abiicere poſſint, ſi velint; imò quam de facto aliquando abiiciant,

illique dissentiant. Secunda est, an talis gratia sufficiens detur omnibus hominibus adultis, siue fidelibus, siue infidelibus.

Circa primam duæ sunt sententiæ: quæ licet inter se valdè oppositæ videantur; in eo tamen conueniunt, quòd gratiam illam sufficientem dari negent.

Prima sententia est Pelagianorum: qui (vt suprà vidimus) cùm existimarent voluntatem hominis sibi ipsi sufficere ad bonum quodlibet operandum, & ad salutem consequendam; ideò negabant vllam dari gratiam internam sufficientem, quæ voluntatis humanæ insufficientiam suppleret.

Verum huius sententiæ falsitas plenissimè constat ex iis, quæ de gratiæ necessitate capite præcedenti dicta sunt.

Secunda sententia est quorumdam Theologorum, qui quamuis concedãt sufficientem gratiam primo parenti in statu innocentiæ datam fuisse; nihilominùs in statu naturæ lapsæ, nullam aliam existimant hominibus à Deo conferri nisi efficacem, qua eorum voluntas ita moueatur, vt illi dissentire, illamque abiicere nullatenùs possit.

Quæ quidem sententia vel eo nomine ab aliquibus meritò reiicitur, quòd illi apertissime suffragari videatur Caluinus lib. 2. Institut. cap. 3. §. 2. vbi sic habet: *Voluntatem mouet gratia, non qualiter multis sæculis traditum est & creditum, vt nostra posteà sit electionis, motioni eius aut obtemperare aut refragari; sed illam efficaciter efficiendo*: eodemque capite almæ facultatis Sorbonicæ Doctores, Pelagianos appellat, eo quòd gratiam

sufficientem in statu naturæ lapsæ dari asse-rerent; cui posset homo dissentire si vellet, illique de facto, aliquando dissentiret.

Vera igitur sententia illa est, quæ asserit homini, etiam in statu naturæ lapsæ, dari gratiam sufficientem, talem vt illam possit abiicere si velit, illique dissentire; & de facto aliquando illam abiiciat, illique dissentiat.

Quoniam verò hæc sententia grauioris alicuius momenti hodie meritò esse iudicatur, ex eaque plurimæ aliæ Theologicæ veritates pendent; idcirco probationem illius paulò fusiorem proponemus, eamque maioris facilitatis gratiâ in plures paragraphos diuidemus.

---

§. I.

Gratiam sufficientem, quæ in statu naturæ lapsæ homini datur, talem esse, vt illi resistere possit, & de facto aliquando resistat, probatur ex variis Scripturæ locis.

INNVMERA sunt fermè Scripturæ testimonia, quæ ad id probandum faciunt: nos hîc aliquot tantùm illustriora seligemus.

Primum petitur ex Isay. cap. 5. vbi Deus de Iudæis conquerens, sic loquitur: *Quid est, quòd vltrà facere debui vineæ meæ, & non feci? an quod expectaui, vt faceret vuas, & fecit labruscas?* Quo loco parabolicè referuntur multa gratiæ auxilia Iudæis à Deo collata, vt bonorum operum fructus producerent: est autem euidens gratias illas effectum suum non habuisse, proindeque Iudæos

illis assentiri noluisse. Neque dicas solius externæ gratiæ ibi fieri mentionem, puta legis Mosaycæ,&c. cùm enim externa illa adiumenta sola non sufficiant ad benè operandum sine gratia interiori; si hanc Deus ipsis non contulisset, quorsùm diceret se expectasse, vt opera bona facerent? cùm ad id facultatem sufficientem non haberent.

Secundùm petitur ex cap. 1. Prou. *Vocaui, & renuistis: extendi manus meas, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis.* Quibus verbis manifestè conqueritur Deus, internas gratias vocantes & excitantes fuisse neglectas ac despectas.

Tertiùm ex cap. 11. S. Matth. vbi Christus Dominus sic loquitur; *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœnitentiam egissent.* Quibus verbis apertè significatur, datam fuisse gratiam harum ciuitatum incolis, per quam conuerti potuerunt, & tamen noluerunt. Neque dicas Christum Dominum hîc solùm loqui de miraculis & signis exterioribus: quia Pelagianum esset dicere, quòd Tyri & Sydonii solis exterioribus signis & miraculis sine interioris gratiæ auxilio conuerti potuissent. Ergo de his solis Christus Dominus ibi non loquitur; sed simul de internis gratiæ auxiliis, quæ cum aliis exterioribus miraculorum adiumentis collata Iudæis fuerant, quæque ipsi ex voluntatis suæ prauitate abiecerant, licet talia essent, vt idololatræ ipsi, & omni vitiorum genere perditi

homines, iisdem acceptis, non solùm ad pœnitentiam conuerti potuissent, sed etiam re ipsa conuersi fuissent:

Quartum ex his Christi Domini verbis S. Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos, & noluisti?* Vbi obseruandum est illos, qui noluerunt, habuisse gratiam ad volendum sufficientem, qua potuerunt velle: alioquin non diceret Christus Dominus (volui congregare filios tuos, & noluisti) quomodò enim voluit, & ita voluit, vt de nolentibus conqueratur, si eos, quos sciebat per se non posse velle; non iuuit, quantùm necessarium erat ad hoc, vt possent velle.

Quintum ex cap. 7. Act. vbi S. Stephanus Iudæos alloquens. *Vos*, inquit, *semper Spiritui sancto resistitis.* Quid est autem aliud Spiritui resistere, quàm eius gratiæ reluctari?

Sextum denique ex Rom. 2. *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram.* Per quid verò benignitas Dei ad pœnitentiam nos adducit, nisi per gratiæ interioris auxilia? Cur autem impii thezaurisant sibi iram, secundùm duritiam suam & impœnitens cor, nisi gratiæ illi resistendo?

---

§. II.

Eadem sententia Conciliorum authoritate probatur.

EX tribus præsertim Conciliis nostræ sententiæ veritas probari potest.

Primum est, Concilium Valentinum cap. 2.

vbi dicitur, *Malos non ideò perire; quia boni esse non potuerunt: sed quia boni esse noluerunt*; vnde sequitur gratiam malis conferri, quâ boni esse possint; cum ex se ipsis & sine illa tales esse non possint: sed gratiam ab iis repudiari, eo quòd boni esse nolint.

Secundùm est, Concilium Senonense celebratum anno 1528. paulò ante Tridentinum, in cuius decreto 15. expressis verbis definitum habetur, *Tale non esse* Dei *trahentis auxilium, cui resisti non possit:* quod posteà probat iisdem ferme Scripturæ locis, quæ paragrapho præcedenti relata sunt; additque, *Frustrà certè Stephanus Iudæos duræ ceruicis & incircumcisi cordis argueret, qui semper Spiritui sancto resisterent: frustrà Paulus Thessalonicenses admoneret Spiritum ne extinguerent; si diuinis inspirationibus homines ineuitabiliter raperentur.*

Tertiùm denique est, Concilum Tridentinum sess. 6. cap. 5. vbi dicit, peccatores *per excitantem atque adiuuantem gratiam, ad conuertendum se ad suam ipsorum iustificationem, eidem gratiæ liberè assentiendo & cooperando, disponi: ita vt tangente* Deo *cor hominis per Spiritus sancti illuminationem, neque homo ipse nihil omninò agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam & abiicere potest.* Et can. 4. anathema profert in eum, qui dixerit *liberum arbitrium à* Deo *motum & excitatum, non posse dissentire, si velit*: ex quibus Concilii verbis sic possumus argumentari. Gratia illa vocans & excitans, de qua loquitur Concilium, talis est, vt sufficiat homini ad conuertendum se, & ad

bonum operandum. Atqui ex mente Concilii potest homo eiusmodi gratiam abiicere si velit, etiam tunc cùm per eam actualiter à Deo excitatur & mouetur; illique dissentire. Ergo ex Concilii mente potest homo gratiam sufficientem abiicere, illique dissentire.

---

§. III.

Probatur eadem sententia ex SS. Patribus.

EX innumeris fere SS. Patrum testimoniis, quæ hîc afferri possent, aliquot illustriora proferemus.

In primis ex S. Chrysost. hom. 7. in S. Ioan. *Gratia Dei*, inquit, *in omnes diffusa est, omnibus se facilem exhibet: omnes pari honore aduocat: qui autem eius munere frui negligunt, hanc suam cæcitatem sibi ipsis imputent.*

Ex S. Leone Papa serm. 2. in solemnitate Epiphaniæ, *Si dona Dei*, inquit, *non irrita fecerimus; per ea quæ dedit, merebimur accipere quod promisit:* Ergo secundùm illius mentem, dona Dei per quæ meremur, id est, auxilia gratiæ excitantis, irrita facere possumus.

Ex S. Ambr. ser. 8. in Psal. 118. *Plena est*, inquit, *terra misericordiâ* Domini: *si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat: vt si quis clausis fenestris radios solis excludat; non ideò sol non ortus est omnibus, quia calore eius se ipse fraudauit: sed quod solis est, prærogatiuam suam seruat, quod imprudentis est, communis à*

se lucis gratiam excludit.

Ex S. August. Epist. 54. ad Macedonium, *Pertinet*, inquit, *ad nos vt boni simus, accipere & habere id, quod dat is, qui de suo bonus est; quo quisque neglecto, de suo malus est:* Ergo ex illius mente id negligere & abiicere possumus, quod Deus dat vt boni simus. Et lib. 2. Actor. cum Felice Manichæo cap. 8. *Non est ergo indignum*, inquit, *vt Deus dicat, ite in ignem æternum, iis qui per liberum arbitrium misericordiam eius respuerunt.* Lib. ad Simplicianum quæst. 2. dicit quòd Esaü, *vocatione Dei contemptâ reprobus factus est.* Et lib. de nat. & gr. c. 63. *Non tibi*, inquit, *deputatur ad culpam, quod inuitus ignoras: sed quòd negligis quærere; quod ignoras: neque quòd vulnerata membra non colligis, sed quod volentem sanare contemnis.* Neque dicat aliquis ideò hominem dici contemnere Deum sanare volentem, quia vocationi externæ non obtemperat: vocatio enim illa & gratia externa nullatenùs hominem sola sanare potest, nisi adsit etiam interna: vnde S. Aug. lib. de Spiritu, & litt. cap. 4. *Doctrina illa*, inquit, *qua mandatum accipimus continenter recteque viuendi, littera est occidens, nisi spiritus adsit viuificans.*

Denique ex S. Prospero lib. de vocat. Gent. cap. 26. *Gratia Dei*, inquit, *in omnibus iustificationibus principaliter præeminet, suadendo exhortationibus, mouendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis, dando intellectum, inspirando consilium, corque ipsum illuminando, & fidei affectionibus imbuendo,* Et aliquibus interiectis subiungit:

Quæ opitulatio per innumeros modos, siue occultos siue manifestos, omnibus adhibetur: & quod à multis refutatur, ipsorum est nequitiæ; quod autem à multis recipitur, & gratiæ est diuinæ & voluntatis humanæ.

---

§. IV.

Soluuntur obiectiones.

PRIMA petitur ex illis Apostoli verbis 1. Cor. 4. *Quis te discernit?* quibus declarat non esse in hominis potestate se ab aliis discernere in iis, quæ ad salutem spectant, sed id solius Dei proprium. Atqui si posset homo gratiæ diuinæ consentire vel dissentire, posset etiam per arbitrij sui vires se ab aliis discernere.

Respondetur id non sequi. Quia quamuis, cùm homo à gratia dissentit, hoc per solius arbitrij libertatẽ seu potiùs prauitatẽ faciat; quando tamen illi consentit, id non arbitrij sui viribus, sed gratiæ diuinæ ascribere debet: quia per illã excitatur & iuuatur ad hoc, vt ipsi consentiat: & nisi ab illa excitaretur & iuuaretur, nullomodò consentire posset. Vnde semper diuinæ gratiæ debitorem se totius boni quod agit agnoscere debet, nec vllo modo in se gloriari, quasi per illum consensum se ab aliis discernat. Quod fusè explicat beatæ memoriæ Franciscus Salesius Episcopus Gebennensis lib. 4. diuini amoris cap. 6. vbi ad id exprimendum vtitur similitudine Sicariorum & tyrannorum, qui illis se vitam immeritò ac sine vlla ratione donare arbitrantur, quibus necem non inferunt: sic (in-

quit) ridiculum, imò impium esset existimare, voluntatem hominis inspirationi ac gratiæ diuinæ virtutem operandi ac efficaciam tribuere; eo quòd resistentiâ suâ illam eius virtutem ac efficaciam non impediat: Possumus quidem eius efficaciæ obicem ponere; sed non hanc illi tribuere : gratia si quidem hanc suam virtutem & efficaciam haurit à solâ diuinâ bonitate, ex qua ortum ducit; non ab humana voluntate, ad quam iuuandam adhibetur.

Adde quòd ad illum consensum eliciendum longè semper potiores sunt diuinæ gratiæ, quàm arbitrij humani partes. Cùm enim liberum hominis arbitrium per peccatum à Deo auersum sit, & longè procliuius ad malum, quàm ad bonum : hinc fit, vt nunquam amplectatur bonum, nisi gratiâ potentissimâ adiuuetur. Quando autem quis auersus est à re aliqua, quam tamen amplectitur, cùm fortissimè suadetur, licet possit suasioni reluctari; tunc suadenti potiùs, quàm agenti, ascribi solet effectus. Et hæc est doctrina S. August. lib. de prædest. sanct. cap. 5. *Quisquis*, inquit, *audet dicere : habeo ex meipso fidem; non ergo accepi : profectò contradicit huic apertissimæ veritati Apostoli dicentis : quis te discernit? &c. non quia credere, vel non credere, non sit in arbitrio voluntatis; sed in electis præparatur à Domino voluntas.*

Secunda obiectio est, gratiam illam sufficientem, cui dicimus posse ab homine resisti, eamdem prorsùs esse cũ gratiâ possibilitatis, quam admittebant Pelagiani, & contra quam tamen S. Augustinus toto libro de gratia

Christi inuehitur, vt veritati orthodoxæ contrariam.

Respondetur gratiam sufficientem, quam hîc propugnamus, longè diuersam esse ab illâ gratiâ possibilitatis, quam admittebat Pelagius. 1. enim per gratiam possibilitatis intelligebat gratiam externam legis & Euangelicæ doctrinæ; nos verò internam illam esse profitemur. 2. Pelagius asserebat gratiam illam possibilitatis esse tantùm necessariam secundùm quid, id est ad faciliùs operandum; nos verò dicimus illam absolutè & simpliciter necessariam esse ad operandum. 3. Pelagius per gratiam possibilitatis existimabat omnimodam benè agendi virtutem ita homini conferri; vt ad volitionem ac operationem boni nulla prætereà gratia necessaria illi esset, sicque bonum ipsum propriâ & solâ arbitrij sui virtute vellet & operaretur; nos autem sic dicimus voluntatem excitari ad hoc, vt possit bonum facere & operari, vt necessarium prætereà sit, gratiam illi cooperari, eamque adiuuare dum vult & operatur 4. denique, quòd Pelagius existimabat soli arbitrio libero deferendum esse totum illud bonum, quod vellet & operaretur; nos verò, quamuis soli voluntati ascribendum dicamus quòd voluntas possit gratiæ resistere, & de facto aliquando resistat; si tamen gratiæ consentiat, id asserimus adscribendum esse, tum diuinæ gratiæ, tum humanæ voluntati; sed multò magis adhuc diuinæ gratiæ, quàm humanæ voluntati, vt ex antè dictis constat.

Quòd autem hæc esset Pelagij mens constat

tum ex dictis cap. 1. tum ex iis quæ habet S. Augustinus lib. de gr. Christi cap. 47. quæ hîc referemus, quoniam sunt obseruatu dignissima. Si, inquit, *concesserit nobis Pelagius non solam possibilitatem in homine, etiamsi nec velit nec agat benè; sed ipsam quoque voluntatem & actionem; id est, vt benè velimus & benè agamus: quæ non sunt in homine, nisi quando benè vult, & benè agit, Si, vt dixi, concesserit etiam ipsam voluntatem & actionem diuinitùs adiuuari: & sic adiuuari, vt sine illo adiutorio nihil benè velimus & agamus; eamque esse gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum; in qua nos suâ, non nostrâ iustitiâ iustos facit, vt ea sit vera nostra iustitia, quæ nobis ab illo est: nihil de adiutorio gratiæ Dei (quantùm arbitror) inter nos controuersiæ relinquetur.*

SECTIO IV.

An cuilibet homini detur gratia sufficiens ad salutem.

QVÆSTIO de solis adultis intelligenda est, de infantibus enim agetur posteà. Illius igitur sensus est, an cuilibet adulto detur gratia sufficiens ad benè operandum, & ad salutem per bona opera consequendam. Pro cuius resolutione

Dicendum est, Deum cuilibet homini adulto, siue fideli, siue infideli, siue prædestinato, siue reprobato, dare gratias sufficientes ad

benè operandum, & ad salutem per bona opera consequendam.

Huius assertionis veritas probatur 1. ex Scripturâ. Prou. 1. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam, in capite turbarum clamitat, & in foribus portarum vrbis profert verba sua, dicens: Vsquequò paruuli diligitis infantiam; & stulti ea, quæ sunt sibi noxia cupient? en proferam vobis spiritum meum, & ostendam vobis verba mea*: ex quibus verbis apertè colligitur, diuinam gratiam vndequaque diffundi, & ad omnium corda penetrare; omnesque per illam sufficienter admoneri & excitari ad bonum. Et Sap. 11. *Misereris omnium Domine, quia omnia potes: & dissimulas peccata hominum, propter pœnitentiam: diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti*: quomodò autem Deus misereretur omnium & parceret omnibus, si non daret saltem iis auxilium, quo conuerti ad pœnitentiam possent si vellent? S. Ioann. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*: quæ verba de luce interioris gratiæ intelligunt SS. Patres, ac nominatim S. Chrysost. & S. Cyrill. in illum Euangelij locum, & etiam S. Augustinus infrà citandus.

Probatur 2. tum ex iis quæ diximus tractatu præcedenti; vbi ostendimus Christum Dominum pro omnibus passum ac mortuum: tum etiam ex iis, quæ sectione sequenti dicemus.

Probatur 3. ex SS. Patribus S. Dionys. de cœlest. Hier. c. 9. vbi dicit, *Immensum & infinitum diuini luminis pelagus semper pa-*

ratum esse & patere omnibus ad participandum. S. Chrysost. hom. 7. in S. Ioan. *Gratia*, inquit, *in omnes diffusa est: non Iudæum, non Gentilem, non Græcum, non Barbarum, non Scytham, non liberum aut seruum, non virum aut mulierem, non senem aut iuuenem fugit & dedignatur: omnibus eadem est, omnibus se facilem exhibet*. S. Ambr. lib. 2. de Abel & Cain cap. 3. *Omnibus*, inquit, *opem sanitatis detulit: vt quicunque perierit, mortis suæ causas sibi ascribat; qui curari noluit, cùm remedium haberet quo posset euadere*. S. Aug. lib. 1. de Gen. cont. Manichæos cap. 3. vbi explicans suprà citata S. Ioan. verba: (*erat lux vera quæ illuminat omnem hominem:*) *Illud*, inquit, *lumen, non irrationabilium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum, qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum & temporalium se ad eius præcepta seruanda conuertunt: quod omnes homines possunt, si velint; quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundũ*: quod confirmat lib. 1. retractationum cap. 10.

Paulus Orosius denique (vt plurimos alios omittamus prolixitatis euitandæ gratiâ) qui S. Augustini discipulus fuit, cuiusque operâ & studio sanctus ille Pater ad Pelagianam hæresim profligandam plurimum vsus est; in apologitico de arbitrij libertate contra Pelagium longè ante medium sic loquitur. *Mea semper hæc est fidelis atque indubitata sententia, Deum adiutorium suum, non solùm in corpore suo (quod est Ecclesia, cui specialia ob credentium fidem gratiæ suæ dona largitur) verùm etiam vniuersis in hoc mundo*

gentibus, propter longanimem sui æternamque clementiam subministrare, idque specia-tim, quotidie, per tempora, per dies, per momenta, per atomos, & cunctis & singulis. Et aliquibus interiectis sic concludit: *Ex quo euidentissimè declaratum est, nemini hominum deesse Dei adiutorium; præsertim cùm & seductor adsistat, & insit infirmitas.*

Obseruandum est autem quòd, quamuis nemo sit, cui auxilium gratiæ desit; illud tamen omnibus non æqualiter dari: aliis siquidem maius, aliis minus confertur.

Hoc manifestè patet ex variis Scripturæ locis. Psalm. 147. *Non fecit taliter omni nationi.* S. Matth. 13. *Vobis datum est nosse mysteria regni Dei, cæteris autem in parabolis.* Et satis constat ante Christi aduentum longè vberiora gratiæ auxilia Iudæos præ aliis populis habuisse, vt testatur locus Psalmi citatus: & certum est Christianis longè potiora eiusdem gratiæ beneficia, quàm Turcis & aliis infidelibus conferri. Cuius rei alia ratio afferri non potest quàm illius voluntas, qui diuidit singulis prout vult, quique potest ex eadem massâ facere vas, aliud quidem in honorem, aliud verò in contumeliam.

SECTIO V.

An Deus velit omnes homines saluos fieri.

MAGNAM huius quæstionis solutio lucem dabit iis, quæ præcedenti sectione dicta sunt: si enim vera sit in Deo voluntas vt omnes homines salui fiant, sequitur, vt

iisdem sufficientia ad salutem gratiarum auxilia præbeat; cùm aliter intelligi non possit, quòd ei talis voluntas insit; cùm bene velle Dei respectu creaturarum, nihil aliud sit, quàm benefacere. Ad faciliorem autem propositæ quæstionis resolutionem,

Notandum est duplicem in Deo voluntatem à Theologis distingui, vt tractatu 2. cap. 4. dictum est, antecedentem scilicet, & consequentem. Huius diuinæ voluntatis distinctionem agnouerunt SS. Patres, vt constat ex loco citato, & adhuc pleniùs ex infrà dicendis constabit. Antecedens illa est, qua Deus aliquid ex se vult, ante præuisionem cooperationis creaturarum liberarum. Consequens verò, qua faciendum aliquid decreuit, præuisis creaturarum liberarum bonis vel malis actionibus.

Certum est autem Deum non velle voluntate illa consequente omnes homines saluos fieri, imò velle plurimos illorum à salute excludere: quos scilicet præuidit, per voluntatis prauitatem peccaturos, & in peccato morituros. De voluntate igitur antecedente, proposita quæstio intelligenda est, an scilicet Deus ab æterno veram habuerit voluntatem saluandi omnes homines, ipsisque, vi illius voluntatis, gratias ad salutem sufficientes conferendi eâ conditione; vt, qui gratiis illis rectè vterentur, ad salutem peruenirent; qui autem non vterentur, à salute exciderent, Pro cuius resolutione

Dicendum est Deum antecedenti voluntate, eo sensu qui suprà explicatus est, velle omnes homines salutem consequi.

Probatur 1. ex Scripturâ. 1. ad Timoth. 2. *Obsecro*, inquit Apostolus, *fieri obsecrationes, orationes, &c. pro omnibus hominibus, &c. hoc enim bonum est & acceptum coram Deo, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Vbi obseruandum est ex mente Apostoli, Deum velle omnes illos homines saluos fieri, pro quibus hortatur fieri orationes. Atqui hortatur, vt orationes fiant pro omnibus omninò hominibus, nullo excepto. Vnde sequitur Deum etiam omnes homines nullo prorsùs excepto velle saluos fieri; eâ tamen conditione, vt ipsi homines media ad salutem consequendam præparata amplectantur, iisque rectè vtantur. Sic enim hunc locum explicant S. Damasc. lib. 2. de fide c. 29. & S. Thom. 1. p. q. 19. a. 6. ad 1. eodem sensu dixit S. Petrus Epist. 2. cap. 3. *Deus non vult aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reuerti.* Et Ezech. cap. 33. ipse Deus loquens, *Viuo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impij; sed vt conuertatur impius à viâ suâ, & viuat:* super quæ verba Tertullianus lib. de Pœnitentia cap. 4. *O beatos nos*, inquit, *quorum causâ Deus iurat: O miserrimos! si nec iuranti Domino credimus.*

Probatur 3. ex S. Ambr. lib. de Paradiso c. 8. *Venerat*, inquit, *Dominus omnes saluos facere; quare etiam circa impios suam debuit ostendere voluntatem; & ideò nec proditurum debuit prætерire, vt aduerterent omnes, quòd in electione etiam proditoris sui, seruandorum omnium insigne prætendit.* Et S. Chrysost. in 2. c. 1. ad Cor. *Imitare Deum tuum:*

si omnes ille vult saluos fieri, merito pro omnibus oportet orare. Et hom. 1. in Epist. ad Ephes. distinguit in Deo voluntatem primam & secundam, hoc est, antecedentem & consequentem; dicitque voluntatem primam Dei esse, vt non pereant omnes qui peccauerunt; voluntatem secundam, vt pereant qui à prauitate resurgere noluerunt. Denique ex S. Damasc. lib. 2. de fide cap. 29. vbi dicit, Deum primariò quidem velle omnes homines saluari, ac regni sui compotes esse, illos creasse, vt bonitatis ipsius sint participes; ac nihilominùs iis qui peccant, pœnam inferni velle; prius illud quidem voluntate antecedente seu beneplacito, quod ex ipso manat; posterius verò voluntate consequente seu permissione, quæ ex nostro vitio ortum ducit.

Obiicies sanctos Augustinum, Prosperum, & alios, qui diuinæ gratiæ veritatem contra Pelagianos propugnauerunt, locum suprà relatum ex Epist. 1. ad Timoth. cap. 2. ita exponere, vt sensus illius sit, Deum eatenùs velle omnes homines saluos fieri, quatenùs vult, vt ex omnibus hominum nationibus, conditionibus, ætatibus, aliqui salui fiant; vel quatenùs nullus saluatur, quem Deus saluum fieri non velit: cæterum illos negare, quòd Deus velit omnes homines saluos fieri.

Respondetur illos negare quidem Deum velle omnes homines saluos fieri voluntate consequente, quod verissimum est; non verò voluntate antecedente; alias sibi ipsis contradicerent. S. Augustinus enim lib. de vera relig. c. 55. sic loquitur: *Placuit authori suo, vt*

non interiret, quidquid à Deo per verbum factum est. & lib. de Spir. & litt. c. 33. *Vult autem Deus omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire; non sic tamen, vt eis liberum adimat arbitrium, quo vel benè vel malè vtentes, iustissimè iudicentur.* S. Prosper verò in responsione, ad obiectiones Vincentianas obiect. 2. vbi sic loquitur: *Sincerissime credendum est atque profitendum, Deum velle, vt omnes homines salui fiant: siquidem Apostolus, cuius illa est sententia, sollicite præcipit (quod in omnibus Ecclesiis piissimè custoditur) vt Deo pro omnibus supplicetur: ex quibus quòd multi pereunt, pereuntium est meritum; quòd multi saluantur, saluantis est donum.* Et in responsione ad capitula Gallorum capitulo 8. *Qui dicit, quòd non omnes homines Deus velit saluos fieri, sed certum numerum prædestinatorum; duriùs loquitur, quàm loquendum est de altitudine inscrutabili gratiæ Dei, qui & omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.*

SECTIO VI.

Quid de peccatoribus obduratis, atque infantibus sine baptismo decedentibus sentiendum sit.

QVÆRITVR, an peccatoribus obduratis, quandiu in præsentis vitæ statu manent, Deus aliqua semper gratiæ auxilia tribuat, quibus conuerti ad pœnitentiam possint si velint. An etiam infantibus absque ba-

ptiſmo decedentibus dici poſſit gratiam ad ſalutem ſufficientem à Deo concedi.

Quod ſpectat ad peccatores obduratos.

Quidam Theologi exiſtimant quòd, quamuis Deus ordinariè omnibus gratiam ſufficientem largiatur, illum tamen aliquando eam quibuſdam peccatoribus denegare, ob grauiſſima quædam ab ipſis patrata crimina. Ita Toſtatus in cap. 4. Exod. quæſt. 12.

Alij verò (quod longè probabilius eſt) aſſerunt, nulli peccatori, quantumlibet horrenda & atrocia flagitia commiſerit, quandiu tamen in hâc vitâ degit, ſufficientia auxilia gratiæ à Deo denegari. Ita Suares, Gregor. Valent. Philipp. Gammachæus ad quæſt. in cap. 5. & plures alij.

Probatur 1. ex Scripturâ. Pſal. 76. *Nunquid obliuiſcetur miſereri Deus, aut continebit in irâ ſuâ miſericordias ſuas?* S. Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis* (hoc eſt peccatis ingentibus grauati & oppreſſi, vt explicat S. Hieron. in eum locum, & S. Aug. ſer. 11. de Verbis Domini c. 7.) *& ego reficiam vos.* S. Petri cap. 2. *Patienter agit Deus propter vos; nolens aliquem perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti.*

Probatur 2. ex S. Aug. citato ſer. cap. 13. *De nullo,* inquit, *deſperandum eſt, ſiue intùs, ſiue foris fuerit, ſiue in Eccleſia, ſiue extra Eccleſiam, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium.* Item ex S. Fulg. Epiſt. 7. c. 8. *Sicut medico noſtro nulla eſt incurabilis plaga; ita nec in aliquo vulnere, nec in aliquo tempore, cœleſtis poteſt deficere medicina.*

Probatur 3. ex eo quòd, si ob aliquod peccatum Deus gratiam omnem sufficientem peccatori subtraheret, sequeretur, quòd peccator de tali peccato pœnitere non posset, cùm id ex solis arbitrij viribus non possit. Atqui S. Thomas 3. p. qu. 86. asserit erroneum esse, si dicatur, aliquod esse peccatum in hac vita, de quo quis pœnitere non possit. Vnde sequitur quemlibet peccatorem, quandiu in hac vita degit, de quolibet peccato suo pœnitere posse; proindeque Deum gratiæ suæ auxilium illi necessarium non denegare.

Obseruandū est autē, auxilium illud gratiæ non adesse quidem omnibus momentis cuilibet homini: neque enim id naturæ humanæ conditio patitur, vt scilicet semper actu aliquam bonam cogitationem in mente, aut pium affectum in voluntate experiatur: neque etiam id necessarium est ad hoc, vt quis dicatur habere auxilium gratiæ sufficiens ad pœnitendum aut benè agendum: sed sufficit, vt opportunis temporibus ad hoc excitetur & adiuuetur, iuxta quod dicitur Psal. 9. Deum esse adiutorem in opportunitatibus. Vnde, quamuis non omnibus momentis, creberrima tamen, & (vt loquitur Innocentius Papa in Epist. ad Concil. Carthag.) *quotidiana Deus præstat remedia:* Ideoque rectè dixit Apostolus Hebr. 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.*

Obiicies 1. obdurationem peccatoris in subtractione gratiæ consistere, iuxta quod dicit S. Aug. Epist. 105. *Non obdurat Deus im-*

pertiendo malitiam, sed non impertiendo gratiam. Ergo ex illius mente peccatori obdurato nulla ampliùs gratia tribuitur.

Respondetur obdurationem duplicem esse, vnam absolutam, alteram secundum quid. Prior consistit in subtractione cuiuscunque gratiæ: & talis est obduratio dæmonum & damnatorum. Posterior verò in subtractione gratiæ alicuius specialis, quâ efficaciter cor peccatoris moueretur; quamuis semper aliquod ei gratiæ auxilium sufficiens tribuatur, quo posset conuerti si vellet; licet de facto, propter prauitatem voluntatis, non conuertatur. Priori autem modo nulli quantumuis maximo peccatori, quandiu in hac vita degit, gratia subtrahitur, vt ex antè dictis patet; sed tantùm posteriori.

Obiicies 2. varia Scripturæ loca, in quibus dicuntur peccatores non posse conuerti, credere, &c. vt S. Ioan. 12. vbi de Iudæis dicitur quòd, *Non poterant credere, quia dixit Isayas, excæcauit oculos eorum, &c.* vnde sequitur sufficientem gratiam illis defuisse ad hoc, vt credere possent.

Respondetur, his verbis Scripturam significare solùm aut maximam in agendo difficultatem, quæ moralis impossibilitas dici solet; aut impossibilitatem consequentem: quia scilicet Deus præuiderat fore quòd, quamuis illi signis externis & gratiis internis excitarentur ad fidem, minimè tamen ex prauitate voluntatis crederent; atque ita S. Aug. tract. 53. in S. Ioan. exponit hunc locum, *Propterea*, inquit, *non poterant credere, quia hoc Isayas dicit: hoc autem Propheta prædixit,*

quia hoc Deus futurum præscriuit: quare autem non poterant? cito respondeo; quia nolebant, malam quippe eorum voluntatem præuidit Deus.

Obseruāt etiam rectè aliqui Doctores fieri interdum posse, vt peccatores ipsi obdurari in statum adeò miserabilem voluntatis suæ prauitate decidant, vt inde resurgere, imò & tentationes aliquas sibi à dæmone illatas vincere nullatenùs possint, neque ad id gratiam vllam sufficientem habeant; Deo sic permittente, & iustè illis hanc gratiam in peccatorum punitionem subtrahente. Quod quamuis ita sit, nihilominùs tamen Deus pro sua ineffabili clementiâ aliquam aliam gratiam sufficientem semper illis tribuit, vt & status sui miseriam agnoscere, & gratiæ diuinæ auxilium optare & inuocare possint. Quod si conuenienter faciant, Deus haud dubiè illis non deerit, ac gratiæ suæ auxilium oportuno tempore præstabit. Vnde Concilium Trid. sess. 6. cap. 11. hanc S. Augustini sententiam ex eius lib. de nat. & gr. c. 47. refert, & approbat *Deus impossibilia non iubet; sed iubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis, & adiuuat vt possis.* Ex quo sequitur quòd, quamuis aliquando desit gratia benè operandi, nunquam tamen deest gratia postulandi & impetrandi auxilij diuini.

Dices frustrà induratos Deum orare: nam vt refertur 2. Machab. 9. Rex Antiochus Deum orauit, nec tamen fuit misericordiam consecutus. Similiter Hebr. 12. de Esaü dicitur, quòd non inuenit pœnitentiæ locum, quamuis cum lachrymis eam requisiuisset.

Respondetur peccatores obduratos non frustra Deum orare, quando conuenienter orant, hoc est, cum recta intentione & ex vero pœnitentiæ motiuo: quando verò eorum oratio ex praua aliqua intentione procedit, aut cum vitioso aliquo motiuo coniungitur, tunc verum est frustrà illos orare. Orabat quidem Antiochus diuinâ ictus plagâ, sed doloris solatium, non peccati remedium quærens, plangebat Esaü primogenita sibi erepta, non peccata in Deum à se commissa; & ideò minimè mirum videri debet, si neuter illorum à Deo exauditus est.

Quod spectat ad paruulos sine baptismi susceptione decedentes, duæ sunt Theologorum sententiæ.

Prima negat, secunda verò affirmat etiam paruulis absque baptismo decedentibus, siue id ex parentum negligentiâ aut culpâ eueniat, siue ex aliâ quacunque causâ Deum quantùm ex parte sua est, media ad salutem sufficientia præparasse ac prouidisse. Quia scilicet pro illis æquè ac pro aliis baptismum instituit, & baptismi ministros, quorum operâ ipsis conferri posset; & etiam causas naturales præparauit, quarum efficaciâ fieret vt in lucem ederentur; præceptum etiam parentibus & aliis imposuit vt in lucem editos baptizari curarent: quod si ex parte causarum naturalium inter se concurrentium seque inuicem impedientium, aut ex incuriâ parentum, aut ex culpâ ministrorum contingat eos non baptizari, nihil aliud inde sequitur, nisi Deum extraordinario prouidentiæ suæ auxilio non adfuisse, vt eiusmodi defectus impediret, non

autem ipsos auxilio sufficienti fuisse destitutos, vt alienâ curâ iuxta status sui conditionem, baptismi gratiam ac proinde salutem consequi possent.

CAPVT III.

De gratia efficaci.

SECTIO I.

Quid sit gratia efficax: & quâ ratione à sufficienti distinguatur.

OBSERVANDVM est 1. duobus modis gratiam dici posse efficacem.

Primò latè, in quantùm apta est ex se consensum voluntatis simul cum ipsa efficere, nisi prauitas illius obstet: quo sensu quælibet gratia sufficiens, etiam ea quæ respuitur, & cui resistitur, dici potest efficax: quia ex se apta est ad illum voluntatis consensum eliciendum, quamuis re ipsa ob eius resistentiam non eliciat.

Secundò strictè, prout non solùm potest elicere consensum nostræ voluntatis, sed etiam illum re ipsa ineffabiliter elicit & attrahit: & de gratiâ efficaci tali modo spectatâ nobis hîc agendum est.

Obseruandum 2. certum esse dari talem gratiam efficacem.

Hoc enim constat ex Scripturâ. Ezech. 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis*, non di-

cit solùm, vt possitis ambulare, sed vt de facto ambuletis. Philip. 2. *Deus est qui operatur in vobis, & velle, & perficere.* Et ex Concilio Arausicano 2. can. 6. vbi dicitur per infusionem & inspirationem Spiritus sancti fieri in nobis, vt credamus, velimus, &c. Et ex S. Aug. lib. de gr. & lib. arb. c. 16. *Certum est,* inquit, *nos facere cum facimus; sed ille facit vt faciamus, prabendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: faciam, vt in iustificationibus meis ambuletis.* His obseruatis.

Quod spectat ad primam quæstionis partem, duæ sunt præcipuæ circa naturam gratiæ efficacis Theologorum sententiæ.

Prima dicit, gratiam efficacem esse motionem quamdam & impulsionem à Deo voluntati creatæ impressam, quâ sic impellitur, vt ab eius vi physicè ad agendum prędetermminetur, ita vt non possit non agere, nec motioni aut impulsioni resistere.

Verùm refellitur hæc sententia ex iis, quæ sectione sequenti dicemus, cùm ostendemus gratiam efficacem talem esse, vt quamuis infallibiliter illi voluntas assentiatur, possit tamen non assentiri, sed illam possit abiicere si velit.

Secunda sententia docet, gratiam efficacem nihil aliud esse, quàm illustrationem, ac inspirationem, seu persuasionem internam diuinitùs immissam; quæ talis est, vt per eam infallibiliter inducatur creata voluntas ad hoc, vt velit & operetur bonum.

Hæc sententia, quam vt veriorem amplectimur, probatur ex S. Aug. variis in locis: in quibus manifestè docet gratiam illam, quæ

nos facit operari, in inspirationibus & suasionibus internis consistere, præsertim lib. de Spir. & litt. cap. 34. vbi sic loquitur: *Suasionibus agit Deus, vt velimus & vt credamus.* Et paulò post: *his quando agit Deus cum anima rationali, vt ei credat (neque enim credere potest quolibet libero arbitrio, si nulla sit suasio vel vocatio, cui credat) profectò & ipsum velle credere, Deus operatur in homine.* Et lib. 2. de peccat. meritis. cap. 17. *Nolunt homines*, inquit, *facere quod iustum est, siue quia latet an iustum sit, siue quia non delectat, &c. vt autem innotescat quod latebat, & suaue fiat quod non delectabat, gratia Dei est.*

Quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partem, in quo scilicet gratia efficax à gratia sufficiente differat; dicendum est, gratiam sufficientẽ, sumptã pro gratiâ illâ, quæ vires homini sufficientes ad operandum præbet, siue re ipsa operetur siue non; ab efficaci aliter non differre, nisi tanquam genus à specie, vt satis constat ex iis quæ suprà dicta sunt. Si verò gratia sufficiens sumatur pro gratiâ illâ, quæ, licet sufficientes homini vires præbeat ad benè operandum, nunquam tamen infert operationem; non quidem defectu virtutis sufficientis ad eam inferendam, sed defectu creatæ voluntatis, quæ cùm libera sit, non vult ei cooperari: eo sensu gratia sufficiens seu inefficax distinguitur ab efficaci (de qua nunc agimus) 1. in eo quòd gratia efficax semper maior est gratiâ sufficiente in ratione doni cùm longè sit accipienti vtilior & melior: 2. in eo quòd efficacia gratiæ

est à solo Deo, tanquam à propriâ causâ; eius verò inefficacia oritur à sola creata voluntate, quæ gratiæ ipsi consensum denegat, & sic eam inefficacem reddit. Vnde S. Prosper lib. 2. de vocat. Gent. cap. 26. *Quòd gratia*, inquit, *à multis respuitur, ipsorum est nequitia; quòd verò suscipitur, & gratia diuina est, & voluntatis humana.*

Verùm ad clariorem huius distinctionis intelligentiam, quæres, vtrum ex duobus hominibus æquali gratiâ præuentis & excitatis, contingat aliquando, aut contingere possit, vt vnus gratiæ consentiat, altero non consentiente; proindeque vt æqualis gratia in vno efficax sit, in altero verò sufficiens tantùm seu inefficax.

Respondetur 1. illum qui consentit, maiorem semper absolutè loquendo, gratiam accipere; non solùm in ratione doni vt suprà diximus, sed etiam in ratione entitatis ipsius gratiæ: cùm ipsum consensum accipiat, atque adeò gratiæ adiuuantis & cooperantis donum, quo caret is, qui non consentit.

Respondetur 2. si de solâ gratiâ excitante sermo sit, seclusis omnibus aliis, multos graues Theologos existimare fieri posse, vt ex duobus æquali prorsùs gratiâ præuentis & excitatis, vnus consentiat, alter vero dissentiat. Ita Ruardus Taperus art. 7. contra Lutherum, Bellarm. lib. 6. de lib. arbit. c. 15. & plures alij: quibus meritò adiungere possumus beatæ memoriæ Franciscum Salesium Episcopum Gebennensem lib. 2. diuini amoris cap. 10. vbi explicans iudicium quod vocat comparationis, de quo in variis

Euangelij locis mentio fit; illud in eo faciendum esse dicit, quòd aliqui æqualibus, imò maioribus gratiæ auxiliis præuenti & excitati, diuinæ nihilominùs misericordiæ consensum negauerint; alij æqualibus, imò minoribus gratiæ auxiliis excitati, inspirationem diuinam secuti fuerint, & ad pœnitentiam conuersi.

SECTIO II.

In quo propriè consistat ipsius gratiæ efficacia.

VARIÆ sunt super hac quæstione Theologorum sententiæ.

Quidam enim (vt in præcedenti sectione dictum est) efficaciam gratiæ in impulsione quadam & prædeterminatione Physica ipsius voluntatis constituunt.

Alij efficaciam illam volunt esse tantum moralem, ac sitam esse in aliqua vi intrinsecâ prædeterminandi non quidem Physicè, sed moraliter tantùm ipsam voluntatem.

Alii in suauitate ac delectatione quadam interiori, quæ voluntatis consensum infalli biliter & insuperabiliter eliciat.

Alij in contemperatione quadam & congruitate ipsius gratiæ cum ingenio, indole, affectionibus, & aliis dispositionibus hominis, qui gratiæ consentit.

Quidam efficaciam gratiæ collocant quidem in prædicta congruitate, non tamen præcisè, sed vt subest scientiæ Dei, quam mediam seu conditionalem vocant.

Sunt denique qui paulo cæteris audentiores asserunt gratiam efficacem, formaliter vt talem, constitui per consensum liberum, quem simul cum voluntate efficit, ita vt ab illo cõsensu formaliter efficax denominetur.

Nos in quæstione difficillimâ & abstrusissimâ, quid maximè secundùm Catholicæ fidei principia tenendum nobis videatur, tribus sequentibus propositionibus breuiter aperiemus.

Prima est, certum esse gratiam illam, quæ efficax dicitur, non tantùm præstare, vt humana voluntas velle & operari possit; sed etiam efficere, vt re ipsa velit & operetur, idque infallibiliter, & (vt loquitur S. Augustinus) indeclinabiliter, insuperabiliter, ac inuictissimè.

Hoc constat ex variis ipsius S. Augustini testimoniis præsertim lib. de corrept. & grat. c. 12. vbi sic loquitur: *Subuentum est infirmitati voluntatis humanæ, vt diuinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur.* Et paulò post dicit, *ipsam gratiam efficere in hominibus, vt, Deo donante, inuictissimè quod bonum est vellent, & hoc deserere inuictissimè nollent.*

Secunda est, cùm hac infallibili, indeclinabili, insuperabili, ac inuictissimâ gratiæ efficaciâ stare nihilominùs semper saluam & illibatam voluntatis humanæ libertatem; ita vt possit semper homo gratiam illam, quam recipit & cui consentit, abiicere illique dissentire, si velit.

Hoc satis constat ex antè dictis; & confirmari denuò potest ex illis Apostoli verbis 2.

Cor. 6. *Hortamur vos, ne in vacuũ gratiã Dei recipiatis:* ex quibus ſequitur, eamdem poſſe in vacuum recipi, hoc eſt abiici & repudiari, & in vacuum non recipi, hoc eſt, in voluntate conſenſum operari: aliàs fruſtrà hortaretur Apoſtolus, ne in vacuum gratia reciperetur, ſi in vacuum recipi non poſſet. Et ex Concilio Trident. loco ſuprà ſæpiùs citato ex cap. 5. ſeſſ. 6. vbi expreſſis verbis dicit, hominem gratiam illam, cui liberè aſſentitur & cooperatur, poſſe abiicere ſi velit; quod & canone 4. iterum repetit. Addere poſſumus inſuper & ipſius S. Auguſtini teſtimonium lib. 2. cont. Petilianum c. 84. vbi ſic loquitur: *Si tibi proponam quæſtionem, quomodo Deus Pater attrahit ad filium, quos in libero dimiſit arbitrio? fortaſſis eam difficilè ſoluturus es. Quomodo enim attrahit, ſi dimittit, vt quis quod voluerit, eligat: & tamen vtrumque verum eſt.* Ac etiam ſuprà citati Franciſci Saleſij, qui in præfato lib. 2. cap. 12. dicit, *voluntatem noſtram, cùm motionem diuinæ gratiæ ſequitur, æquè liberè illi conſentire, atque liberè eidem diſſentit, quando illam abiicit:* Atqui, quando voluntas gratiæ diſſentit, poſſet illi conſentire ſi vellet: ergo ſecundùm illius mentem, quando eidem gratiæ conſentit, ita conſentit, vt illi etiam diſſentire poſſit, ſi velit.

Tertia denique eſt, ſi quæratur, quomodò hæc duo adeò inter ſe oppoſita ſimul conuenire poſſint; vt & gratia inuictiſſimè, & voluntas liberrimè operetur: & quæ ſit illa diuinæ gratiæ virtus adeò mirabilis, quæ ſine vlla humanæ libertatis læſione effectum

ſuum infallibiliter ſortiatur.

Nihil certius ac melius reſpondere poſſumus, niſi quòd ille ſolus nouit, qui id efficit: neque aliquid vlteriùs inquirere neceſſarium eſt. Hoc ipſe S. Auguſtinus profitetur lib. de grat. Chriſti cap. 24. *Fateamur*, inquit; *internâ atque occultâ, mirabili ac ineffabili poteſtate operari in cordibus hominum non ſolùm veras reuelationes ſed etiam bonas voluntates.* Et Epiſt. 107. gratiam efficacem dicit eſſe, *Vocationem altam ac ſecretam.* Et lib. de Spir. & litt. cap. 34. *Cur*, inquit, *illi ita ſuadeatur vt perſuadeatur, alteri autem non ita; duo ſola occurrunt, quæ reſpondere mihi placeo: O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius! & nunquid eſt iniquitas apud Deum? Cui reſponſio iſta diſplicet, quærat doctiores, ſed caueat ne inueniat præſumptores.* Quare meritò hîc profiteri poſſumus, quod idem ſanctus Pater Epiſt. 3. ad Voluſianum alia occaſione dixit: *Demus Deum aliquid poſſe, quod nos fateamur inueſtigare non poſſe.* Et certè videtur hæc quæſtio vna eſſe ex illis occurrentibus, quas profundiores difficilioreſque appellat Cœleſtinus Papa in Epiſt. ad Epiſcopos Galliæ; quaſque (vt eiuſdem Pontificis verbis vtamur) latiùs pertractarunt ij, qui hæreticis reſtiterunt; & adhuc hodie pertractant illi, qui in Theologicis Paleſtris exercentur: ac proinde ſicut illas non audemus contemnere, ſic etiam non neceſſe habemus adſtruere: cùm ad cognitionem & confeſſionem diuinæ gratiæ, cuius operi ac

dignationi nihil ſubtrahendum eſt, ſufficere poſſint ea, quæ hîc ſecundùm Eccleſiæ regulas & ſedis Apoſtolicæ definitiones explicata ſunt.

CAPVT IV.

De gratiæ effectibus, ac in primis de iuſtificatione.

SECTIO I.

In quo propriè & formaliter conſiſtat hominis iuſtificatio.

SENSVS quæſtionis eſt, quidnam ſit, quod propriè & formaliter efficiat hominem coram Deo iuſtum & ſanctum; & in quo vera & formalis eius iuſtitia conſiſtat. Pro cuius reſolutione

Dicendum 1. iuſtitiam illam & ſanctitatem, quæ verè & formaliter nos iuſtos efficit, non eſſe fauorem aliquem extrinſecum Dei; ſed donum aliquod ſupernaturale nobis inhærens, quo verè & formaliter iuſti dicimur, & ſumus.

Huic veritati, quæ de fide eſt, varij hæreticorum opponuntur errores. Quidam enim dixerunt nos formaliter iuſtos eſſe per ipſammet eſſentialem Dei iuſtitiam. Alij per Chriſti iuſtitiam nobis imputatam. Alij per ſolam extrinſecam peccatorum condonationem.

Hi errores, & ſi qui ſunt alij ſimiles, dam-

nati sunt in Concilio Tridentino sess. 6. c. 7. & simul nostræ assertionis veritas definita explicata his verbis: *Vnica formalis causa* (nostræ iustificationis scilicet) *est iustitia Dei; non quâ ipse iustus est, sed quâ nos iustos facit: quâ videlicet ab eo donati, renouamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed verè iusti nominamur & sumus, &c. dum eiusdem sanctissimæ passionis meritò, per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui iustificantur, atque ipsis inhæret.*

Huius autem controuersiæ status (vt rectè obseruat Bellarminus lib. 2. de iustificatione cap. 1.) reuocari potest ad hanc vnicam quæstionem: vtrum scilicet formaliter iusti efficiamur per iustitiam aliquam nobis inhærentem. Si enim partem affirmantem probauerimus, consequens erit nos, neque solâ & essentiali Dei iustitiâ, aut ipsius Christi iustitiâ nobis imputatâ, neque etiam solâ extrinsecâ peccatorum condonatione, sed aliquo alio dono supernaturali nobis inhærente, verè & formaliter iustificari. Quod antequam probemus.

Obseruandum est, nos hîc sumere nomen iustitiæ, non prout significat specialem illam virtutem moralem, quæ ius suum vnicuique reddit; sed prout in Scripturis frequentissimè; præsertimque in Epistolis S. Pauli accipitur; scilicet pro rectitudine illa internâ, qua homo benè ac rectè ordinatur erga Deum. A qua iustitiâ sic intellectâ deriuatur nomen iustificationis: quod quidem, si sumatur in fieri, denotat translationem homi-

nis à ſtatu peccati ad ſtatum iuſtitiæ & ſanctitatis; quo ſenſu accipitur in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 4. Si verò ſumatur in facto eſſe, ſignificat terminum, illius tranſlationis, qui eſt: hominem eſſe iuſtum, & erga Deum rectè ſe habere. Hac obſeruatione ſuppoſitâ.

Aſſertionis noſtræ veritas probatur 1. ex Scripturâ. Rom. 5. *Sicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi; ita per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi.* Sicut igitur per inobedientiam Adami conſtituti ſumus iniuſti, non ſolâ iniuſtitiâ eius nobis imputatâ; ſed iniuſtitiâ aliquâ nobis verè intrinſecâ & inhærente, vt probauimus tractatu 4. vbi de peccato originali egimus. Ita ex mente Apoſtoli, per obeditionem Chriſti conſtituimur & efficimur iuſti: non ſolâ iuſtitiâ Chriſti nobis imputatâ; ſed per iuſtitiam nobis intrinſecam & inhærentem. Et 1. Cor. 6. *Et hæc quidem fuiſtis; ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis:* vbi Apoſtolus explicans, quid ſit hominem eſſe iuſtificatum, dicit, idem eſſe ac ablutum & ſanctificatum eſſe. Et ad Tit. 3. iuſtificationem dicit eſſe regenerationem, renouationem, effuſionem Spiritus ſancti. Quæ verba de ſola iuſtitiæ imputatione vel extrinſecâ peccatorum condonatione, explicari nequeunt; ſed aliquid longè maius ſignificant: ac proinde de dono aliquo ſupernaturali nobis inhærente intelligi debent.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. can. 11. *Si quis dixerit, homines iuſtificari, vel ſolâ imputatione iuſtitiæ Chriſti, vel ſolâ*

peccatorum remissione, exclusâ gratiâ & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur atque illis inhæreat: aut etiam gratiam, qua iustificamur, esse tantùm fauorem Dei, anathema sit.

Probatur 3. ex S. Aug. qui variis in locis & nominatim in Epist. 85. ad Concium, iustitiam & sanctitatem vocat interioris hominis pulchritudinem: vnde sequitur illam esse ipsi intrinsecam & inhærentem. Et enarratione in Psal. 98. *Laudemus*, inquit, *& exaltemus illum, qui fecit ipsam iustitiam quam habemus: ipse in nobis fecit: quis enim in nobis fecit iustitiam, nisi qui nos iustificauit?*

Obiicies 1. hæc verba Psal. 31. *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: beatus vir, cui non imputauit Deus peccatum*: ex quibus colligunt hæretici, peccatorem eatenùs iustificari, quatenùs peccatum illi à Deo non imputatur.

Respondetur, sanctos Patres hunc locum longè alio sensu intelligere & explicare, quàm faciant hæretici. Quod vt euidens fiat, aliquot illius loci explicationes ex illis colligemus & breuiter hîc afferemus. S. Iustinus Martyr in Dialogo cum Thryphone prope finem, *Beatus*, inquit, *cui non imputabit Dominus peccatum, hoc est, cui pœnitenti Deus peccata remittet: non sicut prædicatis, vosmetipsos fallentes, & alij quidam vestri similes asseuerant, quòd, etiamsi peccatores fuerint, modò Deum nouerint, non imputabit eis Dominus peccatum.* S. Hieron. in illum Psalmi locum, postquã sic illum explicauit: *Beati, quorum peccata per confessionem à*

lam Theologorum, (quæ asserit in baptismo virtutes, & gratiam informantem quoad habitum conferri) tanquam probabiliorem, & dictis sanctorum magis consonam & concordem, sacro approbante Concilio, esse amplectendam.

Probatur 3. ex SS. Patribus, quorum verba nonnisi de gratia habituali propriè intelligi possunt. S. Dionys. Ecclesiast. Hierarch. parte 1. c. 2. dicit, per sacræ dilectionis operationem statum in nobis diuinum effici. S. Basil. lib. de Spiritu sancto cap. 26. explicans quomodò Spiritus sanctus per gratiam inhabitet in homine: *Sicut*, inquit, *cernendi vis est in oculo sano; sic & operatio Spiritus in anima purgata, &c. Et quemadmodum ars est in eo, qui nactus est illam; ita Spiritus in eo, qui recipit: semper quidem præsens, at non perpetuò operans.* Et S. Cyrill. Alexand. lib. 4. in Isay. orat. 2. *Formatur*, inquit, *in nobis Christus, Spiritu sancto nobis quamdam formam per sanctificationem & iustitiam imprimente: sic enim in animis nostris elucet character substantiæ Dei ac Patris, reformante (vt dixi) Spiritu sancto nos per sanctificationem in ipsum.*

Probatur 4. hac ratione: homo enim denominatur iustus non solùm quando actu operatur, sed etiam quando nihil actu agit; v. g. quando dormit: & hæc denominatio non est extrinseca sed intrinseca, & per gratiam inhærentem, quæ proinde habitualis esse debet. Prætereà etiam ipsi infantes per baptismum iustificantur per susceptionem veræ & internæ gratiæ: atqui eiusmodi gratia actua-

lis esse non potest, cùm ipsi infantes nullius motionis actualis in Deum capaces sint: ergo gratia illa, per quam iustificantur, debet esse permanens & habitualis.

Quæres, an huius secundæ assertionis veritas de fide sit.

Respondet Philippus Gammachæus ad qu. 110. cap. 1. quòd, quamuis de fide sit hominem iustificari per aliquam gratiam, quæ habeat veram entitatem realem in anima iusti, vt ex ante dictis constat: non esse tamen prorsùs ex fide certum, an gratia illa iustificans sit verus habitus: quamuis proximè ad fidem accedat, nec nisi maxima temeritate negari possit. Licet enim Concilium Viennense supra relatum, veritatem illam non definiat, tanquam fide certam; illam tamen approbat & amplectendam dicit, tanquam sanctorum doctrinæ magis consonam & concordem.

SECTIO II.

Quinam sint effectus gratiæ habitualis sanctificantis.

INTER plurimos alios ipsius gratiæ habitualis effectus, qui à sanctis Patribus & Doctoribus enumerantur, septem sunt præcipui, quos hîc breuiter explicabimus.

Primus est, remissio peccatorum: quæ statim ac animæ gratia infunditur, esse desinunt, & penitùs ab eâ delentur.

Probatur 1. ex Scripturâ. Ezechiel. 36. *Effundam super vos aquam mundam, &*

mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Psal. 50. *Lauabis me, & super niuem dealbabor.* Et Rom. 8. *Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Iesu.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino sess. 5. can. 5. vbi profert anathema in eum qui dixerit, *per gratiam, quæ in baptismate confertur, non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet.*

Probatur 3. ex S. Greg. Nazian. orat. in sanctum baptisma: vbi dicit baptismi gratiam vniuscuiusque hominis, peccatum purgare, & maculas omnes peccati prorsùs abstergere. Quod & testatur S. Ambrosius lib. de initiandis c. 7. S. Aug. lib. 1. cont. duas Epist. Pelagianorum c. 13. vbi dicit gratiam in baptismo collatam *dare omnium indulgentiam peccatorum; auferre crimina, non radere, &c.*

Secundus gratiæ effectus, est naturæ sanitas. Cùm enim peccatum sit languor & morbus maximus, illo sublato sequitur naturæ sanitas: iuxta quòd dicitur Psalm. 102. vbi postquam Psalmista sic locutus est: *Benedic anima mea Domino, &c. qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis*: adiungit immediatè posteà: *Qui sanat omnes infirmitates tuas*: & eadem ratione S. Matth. 9. Christus Dominus se medicum esse declarat his verbis: *Non est opus valentibus medicus, sed malè habentibus.*

Obseruandum est autem sanitatem illam, quam confert gratia, in eo non consistere, quòd per illius infusionem eximatur homo ab omnibus illis infirmitatibus, quas per pec-

catum originale contraxit, cùm in baptizatis remaneat semper concupiscentia seu fomes peccati; sed quòd per gratiam infirmitates illæ, quæ mortem animæ inferunt, omninò curentur. Quamuis autem aliæ quædam infirmitates ex originali peccato contractæ, in homine iustificato remaneant; quidquid tamen in illis verè & propriè nociuum est, hoc per gratiam aufertur: quod Concilium Tridentinum sess. 5. can. 5. declarat his verbis: *Manere autem in baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc sancta Synodus fatetur & sentit, quæ cùm ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi gratiam repugnantibus non valet; quinimò qui legitimè certauerit, coronabitur.*

Tertius effectus, est decor & pulchritudo quædam spiritualis ipsius animæ, vt habetur in Catechismo Concilij Tridentini p. 2. cap. 11. *Est autem gratia qualitas diuina in anima inhærens, ac veluti splendor quidam & lux, quæ animarum nostrarum maculas omnes delet, ipsasque pulchriores & splendiores efficit.* Vnde S. Aug. tract. 9. in 1. Epist. S. Ioan. *Anima nostra fœda est per iniquitatem, amando* Deum *pulchra efficitur: quantùm in te crescit amor, tantùm crescit pulchritudo*: Porrò ex hac pulchritudine animæ sequitur.

Quartus effectus, qui est reddere hominem Deo gratum & dilectum. Psal. 145. *Dominus diligit iustos.* Sap. 11. *Placita erat* Deo *anima illius.* Et S. Hieron. in cap. 10. Daniel. ad illa verba: *vir desideriorum*, dicit in alia

versione haberi, vitum desiderabilem: eò quòd omnis sanctus habens in se animæ pulchritudinem, amabilis & desiderabilis Domino efficitur.

Quintus gratiæ effectus, est, hominem iustum efficere Filium Dei adoptiuum. Vnde Apostolus Rom. 8. gratiã Christi vocat *Spiritum adoptionis*. Et S. Ioannes Epist. 1. cap. 3. *Videte*, inquit, *qualem charitatem dedit nobis Pater, vt Filij* Dei *nominemur & simus*. Et in Catechismo Concilij Tridentini, part. 4. c. 9. dicitur, baptismum ideò Sacramentum regenerationis ab Apostolo vocari: quia per gratiam in eo collatam nascimur ex Deo, tanquam eius filii. Et S. Thomas quæst. 114. a. 3. dicit per eamdem gratiã hominem diuinæ naturæ consortem fieri, ac in Filium Dei adoptari. Ex quâ adoptione (vt ibidem asserit S. Thomas) sequitur

Sextus gratiæ effectus, scilicet ius ad vitam æternam, idque titulo hæreditatis. *Si Filij* (inquit Apostolus Rom. 8.) *& hæredes: hæredes quidem* Dei, *cohæredes autem Christi*. Psal. 36. *Iusti autem hæreditabunt terram*. Illud autem ius ad æternam gloriam, catenùs effectum suum obtinebit, si homo iustus vsque ad extremum vitæ in statu gratiæ perseueret.

Septimus denique gratiæ effectus, est dignitas & valor, qui ex ipsa gratiâ deriuatur in actiones bonas & meritorias hominis iusti: ratione cuius potest per illas de condigno eiusdem gratiæ & gloriæ augmentum promereri. Vnde Concilium Tridentinum sess. 6. cap. 16. docet vitam æternam duplici titulo

iustis, vsque in finem vitæ in iustitiâ perseuerantibus, esse reddendam, hæreditatis scilicet & mercedis. Hanc enim vt hæreditatem obtinent infantes post baptismi susceptionem, ante rationis vsum ex hac vitâ decedentes, cùm nullius meriti capaces sint. Eamdem verò, tum vt hæreditatem, tum vt mercedem, iusti adulti recipiunt; qui præter ius adoptionis ad illam, etiam bonorum operum meritis se illâ dignos reddiderint, & sic vsque in finem vitæ perseuerauerint. Verùm de illo septimo gratiæ effectu pleniùs capite sequenti agetur.

SECTIO III.

An simul cum habituali gratiâ aliqui virtutum habitus in animam infundantur.

SVPPONIMVS 1. ex S. Thoma 1. 2. q. 57. & sequentibus, duo esse virtutum genera, acquisitarum scilicet & infusarum. Acquisitæ dicuntur illæ, quarum habitus per earumdem actus acquiruntur: de quibus Philosophi in Ethicis agere consueuerunt. Infusæ verò illæ dicuntur, quarum habitus non producuntur per actus, sed diuinitùs infunduntur. Virtutes autem illæ infusæ duplicis adhuc sunt generis. Quædam enim sunt Theologicæ: sic dictæ, quòd Deum, tanquam obiectum suum immediatum, respiciunt: quales sunt fides, spes, & charitas. Aliæ verò sunt morales: quæ in eo præsertim ab acquisitis differunt, quòd morales virtutes acquisitæ, finem aliquem rectæ rationi natu-

rali conuenientem, duntaxat ſpectent; infuſæ verò ad altiorem & ſupernaturalem finem actus ſuos dirigant.

Supponimus 2. præter illas virtutes morales infuſas, dari etiam aliquos alios habitus ſupernaturales, qui communiter vocantur dona Spiritus ſancti: de quibus agit S. Thomas q. 68. a. 1. Vbi docet, dona illa differre à virtutibus infuſis, in eo quòd animam perficiunt ad hoc, vt efficiatur promptè mobilis ab inſpiratione diuinâ, ſeu à Spiritu ſancto, ad actiones quaſdam virtutum exequendas. His præſuppoſitis pro quæſtionis propoſitæ reſolutione

Dicendum 1. ſimul cum gratiâ, virtutum Theologicarum fidei, ſpei, & charitatis habitus in animam infundi.

Hæc veritas expreſſè habetur definita in Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 7. his verbis: *Vnde in ipſa iuſtificatione, cum remiſſione peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum cui inſeritur, fidem, ſpem, & charitatem, &c.*

Dicendum 2. ſimul cum gratiâ, habitus virtutum moralium ſupernaturalium, quæ ad communem ſtatumChriſtianorum pertinent, in animam infundi.

Probatur 1. ex cap. 8. Sap. vbi dicitur ſapientiam diuinam docere ſobrietatem & prudentiam, iuſtitiam & virtutem. Atqui ſapientiam diuinam ſeu Deum docere illas virtutes, nihil eſt aliud quàm eas infundere, vt dicitur in Concilio Mileuitano, ſeu potiùs Carthaginenſi cap. 4.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui ſimpliciter

asserunt hominem, dum in gratiâ Dei est, omnibus præditum esse virtutibus, quas cum ab eâdem gratiâ excidit, infœliciter amittit, Vnde S. Hieron. præfatione in threnos Ieremiæ, de animâ in peccatum lapsâ loquens; *Non auri*, inquit, *& argenti metallo, sed virtutibus radiabat: ablata sunt hæc omnia, nudata est domus* Dei *cunctis ornamentis suis.* Et S. Aug. tract. 8. in Epist. 1. S. Ioannis, enumeratis variis virtutibus, quæ in animâ iusti reperiuntur, dicit illas esse ad instar exercitus, Christumque Dominum in interiori homine habitantem virtutibus illis quasi ministris suis vti. Et in Catechis. Concil. Trid. part. 2. c. 2. hæc verba habentur; *Huic autem gratiæ additur nobilissimus omnium virtutum comitatus, quæ in animam cum gratiâ diuinitùs infunduntur. Quare, cùm Apostolus scribens ad Titum ait: Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Saluatorem nostrum; S. Augustinus hæc verba explanans (effudit abundè) nimirum inquit ad remissionem peccatorum & copiam virtutum.*

Diximus in assertione, virtutes illas infundi, quæ ad communem Christianorum statum pertinent. Certum est enim virtutes quasdam eximias & singulares, quæ ad statum illum non sunt necessariæ, in iustificatione simul cum gratiâ omnibus non conferri: vt patet de continentiâ virginali, de qua loquens Apostolus 1. Cor. 7. *Vnusquisque*, inquit, *proprium donum habet ex Deo.*

Notandum est, virtutum illarum infusa-

rum habitus non conferre facilitatem in operando: cùm formaliter non expellant malos habitus contrarios, qui ante iustificationem in statu peccati contracti sunt: sed tribuere solùm voluntati nouam potestatem, ad actus sibi proprios exercendos. Vnde minimè mirum videri debet, si aliquando peccatores recenter iustificati, difficultatem in exercendis illis actibus experiantur: quæ tamen difficultas ab ipsis superari potest auxilio, tum ipsarum virtutum infusarum, tum etiam gratiarum actualium, quæ nunquam illis desunt.

Dicendum 3. præter suprà dictas virtutes Theologicas & morales, dona etiam Spiritus sancti simul cum gratiâ in animam infundi.

Constat ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. vbi dicit, *Iustificationem non esse solam peccatorum remissionem, sed sanctificationem & renouationem interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ & donorum.* Id etiam docet S. Thom. suprà q. 68. art. 2. vbi dicit dona illa Spiritus sancti esse homini ad salutem necessaria: quoniam ad hunc finem, qui prorsùs supernaturalis est, & omnem eius facultatem longè supergreditur, præter omnia supradicta, indiget adhuc peculiari motione & ductu Spiritus sancti, iuxta illud Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.*

In quo elucet admirabilis prorsùs & magnifica Dei erga homines benignitas & misericordia, qui naturæ nostræ adeò fragili & imbecilli, tot & tanta gratiæ suæ adminicula & auxilia prouidit; vt nos eleuet & deducat ad finem illum sublimem & supernaturalem,

propter quem creati & redempti sumus.

Dices multos esse idiotas & simplices, qui, quamuis sint in statu gratiæ; illis tamen donis carere videntur; vt dono sapientiæ, scientiæ, &c.

Respondetur dona illa infundi quoad habitus, quorum actus varij sunt pro varietate conditionum & statuum, in quibus Spiritus sanctus per illa dona vnumquemque iustum ad sequendum instinctum suum disponit in iis, quæ statui suo competunt, vt salutem æternam consequatur. Vnde nullus est adeò idiota & simplex, qui si gratiâ sanctificante præditus sit, non habeat lumen sapientiæ & scientiæ infusum, quatenus sibi necessarium est, vt ad finem supernaturalem in omnibus actibus suis dirigatur. Imò experientiâ satis constat, idiotas & simplices in gratiâ Dei constitutos, quamuis nullo ingenij acumine, nullâ scientiâ, aut humanâ sapientiâ præditi sint; in iis tamen quæ ad salutem spectant, interiori lumine dirigi; quo carent, illi quos sapientes & prudentes huius sæculi, vocat Apostolus; qui in temporalibus negotiis maximè perspicaces, in rebus ad æternam salutem spectantibus cæci sunt, & quasi iudicio ac ratione destituti. Vnde dixit Apostolus 1. Cor. 1. *Videte fratres vocationem vestram; quia non multi sapientes secundùm carnem, &c.* Et S. Aug. lib. 8. Confess. cap. 8. *Surgunt indocti, & cœlum rapiunt: & nos cum doctrinis nostris sine corde, volutamur in carne & sanguine.*

SECTIO IV.

An gratia habitualis à charitate distincta sit.

CERTVM est ex antè dictis, charitatem à gratiâ habituali sanctificante nunquam esse disiunctam; proindeque illum, qui gratiam habitualem accipit, etiam charitatis habitum sibi infusum recipere. Sed controuersum est inter Doctores, an gratia & charitas sint à parte rei quid vnum, an verò illarum habitus realiter inter se sint distincti.

Duæ sunt autem super hâc quæstione Theologorum sententiæ.

Alii enim existimant realiter inter se distingui; & gratiam quidem in ipsâ animæ substantiâ, tanquam in proprio subiecto, sedem habere; charitatem verò in voluntate; & per charitatem nos diligere Deum; per gratiam autem nos à Deo diligi.

Alii verò asserunt gratiæ & charitatis vnum eumdemque esse habitum, nec ab inuicem nisi ratione distingui. Ita Bellarm. lib. 1. de grat. & lib. arb. & alii.

Huius autem secundæ sententiæ (quam vt probabiliorem amplectimur) veritas probatur 1. ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. vbi quamuis super hac quæstione, (cùm ad fidem minimè pertineat) nihil definire voluerit, satis apertè tamen indicauit, cui sententiæ magis faueret. Postquam enim dixit, vnicam formalem causam nostræ iustificatio-

nis esse iustitiam Dei, non quâ ipse iustus est, sed quâ nos iustos facit; explicans posteà quænam sit illa iustitia, dicit peccatorem iustum fieri, dum passionis Christi merito, per Spiritum sanctum, charitas Dei diffunditur in cordibus eorum qui iustificantur, atque ipsis inhæret. Vbi nullius alterius gratiæ iustificantis præterquam charitatis mentionem facit.

Probatur 2. ex S. Aug. lib. de nat. & grat. c. vlt. vbi sic loquitur, *Charitas inchoata, inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est:* Et ex S. Bernard. lib. de modo benè viuendi c. 4. *Timor sanctus introducit in mentem hominis perfectam charitatem: perfecta autem charitas, perfecta est sanctitas.*

Quærunt hîc aliqui, an sicut habitualis, sic etiam actualis charitas formaliter hominem sanctificet: an v. g. actus perfectæ contritionis ex vero charitatis motiuo elicitus, per se & formaliter hominem iustificet.

Respondetur 1. certum esse, quacunque ratione id fiat, siue formaliter, siue meritoriè, siue alio quouis modo, actum perfectæ contritionis seu charitatis peccata delere, hominemque iustificare. Id enim expresse definitum est in Concilio Tridentino sess. 14. cap. 4. vbi dicit contingere aliquando contritionem charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare, priusquam Sacramentum pœnitentiæ actu suscipiatur.

Respondetur 2. probabilissimum esse, etiam formaliter, per ipsummet actum charitatis

hominem iustificari, proindeque peccata omnia deleri. Cùm (vt ait S. Doctor. 2.2.q. 27. a. 4. ad 3,) per actum quemlibet perfectæ charitatis, auersio à Deo formaliter tollatur, & anima immediatè Deo coniungatur vinculo spiritualis vnionis. Vnde dicitur 1. S. Ioan. 4. quòd *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*: Et S. Bernard. ser. 83. in Cant. dicit Charitatis actum esse, *spiritualis connubij animæ cum Deo, non solùm contractum, sed etiam amplexum.*

SECTIO V.

An aliquæ dispositiones ad iustificationem requirantur, & quæ?

SVPPONIMVS tanquam certum ex fide, solum Deum esse causam principalem efficientem iustificationis. Hoc enim constat ex Scripturâ: Iob. 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu qui solus es?* Isay. 43. *Ego sum, qui deleo iniquitates tuas,* Vnde sequitur ex purâ & gratuitâ Dei misericordiâ pendere iustificationem hominis; illumque proinde non alio modo posse iustificationem consequi, nisi eo, quem ipse Deus illi præscripsit. Hoc præsupposito, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. Deum, vt hominem adultum iustificet, aliquas ab illo dispositiones, seu bonos aliquos motus liberi arbitrij exigere; ad quos tamen illum gratiæ actualis auxilio excitat & adiuuat. Ita S. Thom. q. 113. a. 3.

Probatur 1. ex Scripturâ, quæ innumeris

propè in locis hortatur peccatores ad pœnitentiam, ad timorem Dei, & alios similes actus virtutum; vt per illos ad peccatorum remissionem accipiendam se disponant.

Probatur 2. ex Concilio Trid. sess. 6. cap. 6. vbi explicat varios actus virtutum, per quos peccator ad iustificationem disponitur: & can. 9. profert anathema in eum qui dixerit, nulla ex parte necesse esse, vt impius, ad iustificationis gratiam consequendam, voluntatis suæ motu præparetur ac disponatur.

Probatur 3. ex his S. Aug. verbis ser. 15. de verbis Dom. c. 11. *Qui fecit te sine te, nō iustificat te sine te: fecit nescientem, iustificat volentem.*

Obiicies in Concilio Arausicano 2. can. 4. dici Deum, vt à peccato purgemur, voluntatem nostram non expectare.

Respondetur verum esse, quòd Deus non expectat voluntatem nostrā, vt primam gratiam vocantem & excitantem tribuat, à qua incipit nostra iustificatio: falsum autem esse, postquam Deus peccatorem gratiâ suâ excitauit vt pœniteat, illum eius voluntatem non expectare, vt ei tribuat peccati remissionem, gratiamque iustificantem ei infundat. Et hunc esse Concilij sensum indicant verba sequentia, quibus dicit. Vt purgari velimus, per Spiritus sancti infusionem & operationem in nobis fieri.

Dicendum 2. primam ex dispositionibus in adulto requisitis ad iustificationem, esse fidem. Ita S. Thom. 1. 2. quæst. 113. a. 4. & 5.

Probatur ex eo quòd dicit Apostolus Hebr. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo: credere enim oportet accedentem ad Deum.* Deinde

Y 3

ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 8. vbi fides dicitur esse, *humanæ salutis initium, & fundamentum, ac radix omnis iustificationis.* Et ex S. Aug. lib. de prædest. sanct. c. 7. *Fides,* inquit, *prima dicitur, ex qua cætera impetrantur.* Et ex S. Cyrill. Ierosol. Catechesi. 1. vbi dicit fidem esse, quasi oculum & lampadem ad viam salutis inueniendam.

Obseruandum est autem, fidem illam, quam dicimus ad iustificationem requiri, non esse fiduciam seu confidentiam, quâ credit homo sua peccata sibi esse à Deo remissa, (vt falsò dicunt hæretici:) sed esse fidem illam, quâ veritatibus à Deo reuelatis assentimur. Vnde Scriptura describens fidei actum ad iustificationem necessarium, explicat illum per assensum datum veritatibus à Deo reuelatis, non verò per fiduciam de peccatorum commissorum obtentâ remissione: S. Ioan. 20. *Hæc scripta sunt, vt credatis, quia Iesus est Filius Dei: & vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* Et Ecclesia etiam nullam aliam à baptizandis fidem exigit, quam eorum quæ in Symbolo continentur.

Dicendum 3. fidem solam non sufficere, sed præter illam aliarum quoque virtutum actus, tanquam dispositiones, ad iustificationem consequendam requiri.

Hoc constat ex eo quòd Scriptura ad peccatoris iustificationem, timoris, spei, pœnitentiæ aliarumque similium virtutum actus, æquè ac fidei requirit; vt mox dicetur.

Ad obiectiones autem hæreticorum soluendas, hoc vnum aduertere sufficiat, nusquam

haberi in Scripturis fidem solam iustificare. Dicit quidem Apostolus variis in locis, nos iustificari ex fide; quod verissimum est, cùm sit initium ac radix omnis iustificationis; sed non dicit nos ex sola fide iustificari.

Dicendum 4. præter fidem quinque alias dispositiones ordinariè concurrere, vt habetur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 6. scilicet diuinæ iustitiæ timorem, spem veniæ ex diuinâ misericordiâ, dilectionem Dei, quo ipse propter se & super omnia diligatur, & ex illius dilectionis motiuo odium ac detestationem peccati, ac propositum nouæ vitæ obseruationisque mandatorum, nec non suscipiendi baptismi, in eo qui nondum baptizatus est. Et idem dicendum de pœnitentiæ sacramento, si homo baptizatus sit.

Iam quod spectat ad timorem diuinæ iustitiæ, dicit Concilium peccatores illo vtiliter concuti: quod aduersus Lutherum declarauit, qui docuit timorem illum esse peccatum, vt patet ex bullâ condemnationis articulorum ipsius à Leone X. factæ: Et ex can. 8. eiusdem sess. 6. Concil. Trid. vbi anathema dicitur ei, qui hoc docuerit.

Hæc autem veritas, præter ipsius Concilii ac summi Pontificis authoritatem, probari potest, & error oppositus refelli ex Scripturâ Prou. 14. *Timor Domini fons vita.* Eccli. 1. *Timor Domini expellit peccatum.* & lib. 2. Reg. c. 12. Natan Propheta comminatione pœnarum Dauidem ad pœnitentiam cohortatus est. Et S. Matth. 3. S. Ioannes Baptista idem fecit erga Iudæos. Et Christus Dominus S. Luc. 15. hortatur ad timendum eum, qui

postquam corpus occiderit, animam potest mittere in gehennam. Vnde patet quàm verè dixit Concilium Tridentinum sess. 14. c. 4. timorem illum gehennæ, *esse donum Dei, & impulsum Spiritus sancti; non adhuc quidem inhabitantis, sed tantùm mouentis: quo pœnitens adiutus, viam sibi ad iustitiam parat.* Vt autem hæc meliùs intelligantur

Obseruandum est, timorem illum seruilem duplici modo concipi posse. 1. quando quis à peccato abstinet vel bonum aliquod facit, eo tantùm fine, vt effugiat pœnam; & ita dispositus est, vt nisi timeret pœnam, nec à malo abstineret, nec bonum faceret; & sic fuga pœnæ sit quasi vltimus finis, quem sibi proponit in faciendo bono vel abstinendo à malo: & hic timor malus est. 2. quando aliquis abstinet quidem à malo, vel bonum aliquod facit, vt pœnam effugiat; sed ita vt fuga & deuitatio pœnæ sit tantùm finis proximus, non verò vltimus, quo ad abstinendum à malo vel ad bonum faciendum moueatur; atque ita dispositus sit, vt quamuis pœnam euitare posset, non tamen propterea vellet aut malum committere, aut bonum quod sibi faciendum est omittere. Et hic timor bonus est atque vtilis, ac de illo intelligenda sunt ea, quæ suprà diximus.

Quod spectat ad spem, certum quoque est ex Scripturâ illam requiri ad iustificationem. Psal. 31. *Sperantem in Domino misericordia circumdabit.* Prou. 28. *Qui sperat in Domino, sanabitur.*

De dilectione Dei similiter constat ex his Christi Domini verbis S. Luc. 7. *Remittun-*

tur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

De odio etiam & deteſtatione peccati patet ex innumeris propè Scripturæ locis, hanc præſertim diſpoſitionem ad peccatoris iuſtificationem requiri; ſicut & propoſitum nouæ vitæ, obſeruationis mandatorum, ac ſuſcipiendi ſacramenti ſiue baptiſmi, ſiue pœnitentiæ, vt pleniùs dicetur in tractatu de ſacramentis.

Dices ex Concilio Tridentino ſuprà, ſolam contritionem perfectam ſufficere ad peccatoris iuſtificationem: vnde ſequitur, illarum virtutum actus ad eam minimè requiri.

Reſpondetur concedendo antecedens, & diſtinguendo conſequens; non requiri, vt illarum virtutum actus explicitè ſemper eliciantur, conceditur; non requiri, vt ſaltem virtualiter & implicitè; negatur. In actu enim perfectæ contritionis omnium illarum virtutum actus virtualiter & implicitè continentur: nam qui verè dolet Deum offendiſſe, eò quòd illum perfectè & ſummè diligat; is & virtualiter in Deum credit, & timet illum, ſi non timore ſeruili, certe reuerentiali & filiali; & ſperat in eum, quem ſummè bonum agnoſcit; & in poſterum vult illi obſequi, & omnia præſtare, quæ ipſi placita eſſe cognoſcit.

SECTIO VI.

An gratia habitualis seu charitas augeri, vel minui, vel amitti possit.

QVOD spectat ad primam quæstionis propositæ partem, dicendum est, gratiam habitualem seu charitatem posse, in hac vita augeri. Ita S. Thomas 2. 2. quæst. 24. art. 4.

Constat in primis ex Scripturâ. Prou. 4. *Iustorum semita, quasi lux spendens, crescit vsque in perfectam diem:* & Apoc. 22. *Qui iustus est, iustificetur adhuc; & qui sanctus est, sanctificetur adhuc.* Deinde ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 10. vbi dicit, *Iustificatos in ipsâ iustitiâ per Christi gratiam acceptâ, cooperante fide, bonis operibus, crescere atque magis iustificari.*

Obseruandum est autem gratiæ habitualis seu charitatis augmentum non fieri instar aliarum virtutum acquisitarum; quæ quidem, sicut per actus producuntur, sic etiam per eosdem augentur & intenduntur. Cum enim gratiæ seu charitatis habitus non producatur per actus, sed à Deo infundatur, augmentum illius à solo Deo est tanquam à causâ efficiente, non verò ab actibus bonis hominis iustificati, nisi quatenùs per illos ipsius gratiæ & charitatis augmentum promeretur; vt capite sequenti dicemus.

Quod spectat ad secundam quæstionis propositæ partem, dicendum est, gratiam habitualem seu charitatem minui non posse. Ita S. Thom. sup. art. 10.

Quod probat ex eo quòd, si minueretur, hoc fieret, vel per cessationem ab actibus ipsius charitatis, vel per aliquos actus ipsi contrarios; sicut fit in virtutibus acquisitis, quæ vtroque illo modo minuuntur: quia conseruatio cuiusque rei dependet à suâ causâ, virtutis autem acquisitæ causa sunt ipsius actus: vnde illis cessantibus, vel aliis contrariis aduenientibus, paulatim minuitur ipsius virtutis habitus, ac tandem totaliter corrumpitur. Hoc autem in gratiâ seu charitate locum non habet: cùm enim charitatis habitus neque producatur, neque augeatur per actus; hinc fit, vt (præcisè loquendo) per actuum cessationem directè non minuatur; neque etiam per actus contrarios seu per peccata: peccatum enim si mortale sit, non minuit, sed totaliter charitatis habitum corrumpit, vt mox dicetur: si autem veniale sit, habitum charitatis non minuit: si enim minueret, vel effectiuè vel meritoriè minueret: non effectiuè, quia ipsi charitati non opponitur: neque etiam meritoriè, qui enim delinquit in minori (vt ait S. Doctor) non meretur detrimentum in maiori; neque Deus se ab homine magis auertit, quàm homo auertat se ab ipso. Quòd quamuis verum sit, rectè tamen monet S. Doctor ibidem, aliquo sensu dici posse per peccata venialia, vel per cessationem ab exercitio bonorum operum indirectè minui gratiam vel charitatem; in quantùm minuitur feruor eius, & homo magis ac magis disponitur ad totalem ipsius corruptionem.

Quod denique ad tertiam quæstionis pro-

positæ partem attinet, certum est gratiam posse amitti.

Constat tum ex Scripturâ: Ezech. 18. *Si auerterit se iustus à iustitiâ suâ, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius non recordabuntur.* Et experientiâ nimis funestâ compertum est, iustitiam & gratiam non solùm posse amitti, sed etiam de facto ferè ab omnibus amitti; ac paucissimos esse, imò pene nullos, qui gratiam in baptismo acceptam vsque in finem vitæ retineant, quique pœnitentiæ remedio non indigeant.

SECTIO VII.

An aliquis certò scire possit, se esse iustificatum.

QVÆSTIONIS sensus est, an aliquis certus esse possit certitudine fidei, cui proinde non possit subesse falsum, se esse iustificatum, ac in statu gratiæ habitualis sanctificantis constitutum. Pro cuius resolutione

Dicendum 1. neminem debere, nec posse credere certò, se esse iustificatum.

Est de fide contra Caluinum qui lib. 3. Instit. cap. 2. §. 16. & sequentibus, & in Antidoto Concil. Trid. ad cap. 13. & 14. sess. 6. asserit quemlibet fidelem, non solùm esse certum de sua iustificatione, sed etiam teneri ad credendum se per Christi iustitiam sibi imputatam esse iustificatum.

Refellitur hic error, & veritas nostræ fidei probatur 1. ex Scripturâ, Eccl. 9. *Nescit ho-*

esse in statu gratiæ sanctificantis: id tamen extraordinariè, per specialem reuelationem diuinitùs factam, posse cognosci; vt de facto sanctissima Virgo id cognouit, cùm ab Angelo audiuit: *Aue gratia plena, Dominus tecum*: item S. Magdalena, cùm Christus Dominus illi dixit: *remittuntur tibi peccata tua*: & etiam omnes sancti Apostoli, vt docet S. Thom. 24. de veritate a. 9.

Dicendum 3. posse etiam quemlibet iustum, citra omnem reuelationem, habere certitudinem aliquam moralem, seu coniecturalem de sua iustificatione, signisque quibusdam & verisimilibus argumentis atque coniecturis probabiliter cognoscere, se esse in statu gratiæ: in quibus tamen, qualiacunque sint, nullus absolutè debet conquiescere, neque in seipso confidere vel gloriari: quoniam (vt rectè monet Concil. Trid. sess. 6. cap. 16.) *Omnis hominum vita non humano iudicio examinanda & iudicanda est, sed Dei, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à* Deo.

CAPVT V.

De altero gratiæ effectu seu de merito.

SECTIO I.

An possit homo aliquid à Deo *mereri.*

OBSERVANDVM est, nos, hîc non sumere nomen meriti latè, prout etiam aliquando in malam partem accipitur; vt 2.

Paralip. c. 19. *Iram Domini merebaris*: sed strictè & propriè, prout significat actionem liberam honestam & bonam, quæ mercede aliquâ & præmio digna est: quâ in significatione dicitur Eccli. 17. *Omnis misericordia faciet locum vnicuique, secundùm meritum operum suorum*. Hac obseruatione suppositâ, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum est hominem posse verè & propriè aliquid à Deo mereri.

Est de fide contra Caluinum & eius asseclas: qui nomen meriti communiter reiiciunt, tanquam diuinæ gratiæ ac misericordiæ iniuriosum, ac superbiam & præsumptionem redolens. Verùm quàm falsò id dicant, & vt potiùs desidiæ suæ ac socordiæ, quàm vt Dei gloriæ consulant, ex iis quæ mox dicemus patebit. Nostræ igitur assertionis veritas.

Probatur 1. ex pluribus Scripturæ locis, in quibus mentio fit mercedis à Deo iustis reddendæ propter bona illorum opera: vt S. Matth. 5. *Cùm persecuti vos fuerint propter nomen meum, gaudete & exultate, quia merces vestra multa est in cælo.* 1. Cor. 3. *vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm laborem suum.*

Probatur 2. ex Concilio Arausicano can. 18. *Debetur merces bonis operibus, si fiant: sed gratia, quæ non debetur, præcedit vt fiant.* Et ex Concilio Trident. sess. 6. cap. 6. *Bene operantibus vsque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia Filiis Dei per Christum Iesum misericorditer promissa, & tanquam merces ex*

ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda.

Probatur 3. ex SS. Patribus, qui vnanimi consensu bonis iustorum operibus merendi vim inesse docent: vt S. Cypr. lib. de vnitate Ecclesiæ post medium, *Iustitiâ*, inquit, *opus est, vt promereri quis possit Deum: præceptis eius ac monitis obtemperandum est, vt accipiant merita nostra mercedem.* S. Aug. Ep. 105. *Nullane*, inquit, *sunt merita iustorum? sunt planè, quia iusti sunt: sed vt iusti fierent, merita non fuerunt.*

Obiicies 1. S. Luc. cap. 11. *Cùm feceritis omnia, dicite: quia serui inutiles sumus.*

Respondetur nos esse seruos inutiles (vt explicat S. Ambr. lib. 8. in S. Luc.) si consideremus id quod facimus, prout à nobis tantum est; sed non vt est à Christo, in nobis per gratiam suam operante. Vel, vt explicat Beda in hunc locum, nos esse seruos inutiles respectu Dei: cùm nihil illi vtilitatis accedat ex operibus nostris, quamuis per eius misericordiam & gratiam opera illa bona nobis sint valdè vtilia & proficua.

Obiicies 2. ex Isay. 64. *Facti sumus immundi omnes nos, & vt pannus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ.*

Respondetur Prophetam illic loqui, non in persona iustorum, sed Iudæorum: qui, cùm peccatis in animâ sordescerent, meritò dicere poterant iustitias suas, id est, legis externas obseruationes, immundas esse & sordidas in conspectu Dei: cùm (vt Christus dixit) quæ de corde exeunt, ea sint, quæ coinquinent hominem. Ita hunc locum explicat

S. Hieronymus commentariis in illud Prophetæ caput.

SECTIO II.

An meritum rectè diuidatur in meritum, de condigno, & meritum de congruo.

PER meritum de condigno intelligunt Theologi meritum illud, quod mercede ac præmio ex se dignum est; & cui proinde ex quadam iustitiâ debetur merces ac præmium. Per meritum autem de congruo illud, quod, quamuis mercede non sit ex se dignum, illi tamen ex decentiâ quadam & congruitate debetur. Hac obseruatione suppositâ

Dicendum 1. iustos posse de condigno aliquid à Deo mereri.

Probatur 1. ex iis Scripturæ locis, in quibus dicitur iustos per bona opera fieri dignos præmio & remuneratione. Sap. 3. *Deus tentauit illos, & inuenit illos dignos se.* S. Matthæus 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Apoc. 3. *ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt.* Item ex iis, in quibus dicitur, Deum bonis iustorum operibus reddere mercedem ex quadam iustitiâ: S. Matth. 20. *Quod iustum fuerit, dabo vobis.* Hebr. 6. *Non est iniustus Deus, vt obliuiscatur operis vestri.* 2. ad Timoth. 4. *Bonum certamen certaui, &c. in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ; quam reddet mihi* Dominus *in illa die iustus iudex; non solùm autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius.* Quæ

Apoſtoli verba Concilium Tridentinum ſuprà de mercede bonis iuſtorum operibus debitâ & à Deo reddendâ explicat.

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui paſſim Deum erga iuſtos debitorem eſſe dicunt: vt S. Cypr. lib. de eleemoſyna; *Præclara*, inquit, *ac diuina res, ſalutaris operatio, quæ promeretur Chriſtum iudicem, & Deum computat debitorem.* S. Ambr. lib. 7. in S. Luc. *Reddes ergo, Domino, quod debes: beati, quibus es debitor.* S. Hier. Epiſt. ad Heluidiam cap. 1. *Quanta beatitudo pro paruis magna recipere, & Deum habere debitorem.* Et S. Aug. ſer. 16. de verbis Apoſtoli, *Poſſumus ita Deum alloqui tanquam debitorem; eique dicere: Redde, quod promiſiſti, quia fecimus, quod iuſſiſti.*

Obiicies inter Deum & creaturam nullam eſſe poſſe iuſtitiam: neque Deum poſſe vnquam debitorem vlli creaturæ fieri.

Reſpondetur hoc veriſſimum eſſe, ſi creatura præcisè ſecundùm ſe conſideretur: non item, ſi quatenùs homo iuſtus, eſt membrum viuum Chriſti Domini, & ex eius merito ac virtute operatur. Et quamuis etiam eâ ratione inter Deum & hominem non poſſit eſſe iuſtitia ſtrictè ſumpta; eſt tamen inter vtrumque vera aliqua ratio iuſtitiæ latè ſumptæ, qualis eſt inter Patrem & Filium, dominum & ſeruum.

Dicendum 2. dari etiam meritum de congruo.

Probatur ex iis Scripturæ locis; in quibus aliquid à Deo peccatoribus dari dicitur, intuitu aliquorum bonorum operum, vt Exod.

1. refertur de obstetricibus Ægyptiorum, & Act. 10. de Cornelio Centurione. Certum est autem peccatores nihil à Deo posse de condigno mereri, vt sectione sequenti dicetur. Vnde sequitur meritum illorum esse tantùm de congruo.

SECTIO III.

Quanam conditiones requirantur ad meritum, ex parte illius qui meretur.

QVÆSTIO intelligenda est de merito condigno, quod propriè & simpliciter meritum dicitur, & pro illius resolutione

Dicendum est duas potissimum conditiones requiri ex parte illius qui meretur. Prima est, vt sit in statu gratiæ sanctificantis. Secunda, vt sit in statu viæ. Ita communiter omnes.

Primæ conditionis necessitas probatur 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.* Et 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. vbi meritum dicitur, esse fructum iustificationis; diciturque sine vnione cum Christo, ac virtute quam in iustificatos influit, bona illorum opera meritoria esse non posse.

Probatur 3. ex S. Greg. lib. 2. moral. cap. 8. vbi dicit, quòd *non Abel ex muneribus, sed*

sed ex Abel munera oblata placuerunt: quasi dicat, Deum priùs intueri personam, quàm munera, & opera eius; illaque ipsi accepta esse non posse, nisi persona offerentis vel operantis ipsi grata & accepta sit.

Secundæ conditionis necessitas constat 1. ex Scripturâ. S. Ioan. 9. *Venit nox* (mortis tempus scilicet) *quando nemo potest operari.* Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.* Eccle. 11. *In quocumque loco ceciderit lignum, ibi erit.*

Constat 2. ex S. Hier. in cap. 6. 1. ad Cor. *Tempus*, inquit, *sementis, est vita præsens quam currimus: cum vita ista transierit, operandi tempus aufertur.* Et S. August. in Enchir. cap. 110. *Nemo*, inquit, *speret, quod hic neglexerit, cùm obierit, apud Deum promereri.*

Ratio autem huius conditionis alia non est quàm ipsius Dei voluntas, qui constituit, vt merita omnia morte finirentur: alias si ita voluisset, beati etiam in cœlo mereri potuissent, cùm status beatitudinis merito non repugnet, vt patet in Christo Domino.

SECTIO IV.

Quænam conditiones requirantur ex parte actus meritorij.

DVÆ sunt præsertim conditiones, quæ ex parte actus requiruntur ad hoc, vt sit meritorius.

Conditio prima est, vt sit liber, non tantùm à coactione, sed etiam à necessitate. Huius conditionis necessitas

Probatur 1. ex Scripturâ. Eccli. 31. vbi de homine iusto benè operante hæc dicuntur: *Qui probatus est in illo, & perfectus est, erit illi gloria æterna: qui potuit transgredi, & non est transgressus; facere mala, & non fecit: ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* Et 2. Cor. 9. vbi Apostolus loquens de eleemosyna ad quam fideles hortabatur: *Vnusquisque, prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate.*

Probatur 2. ex SS. Patribus, qui vnanimiter hanc in bonis operibus conditionem requirunt; vt S. Iustin. mart. apolog. 1. circa medium, vbi de bonis iustorum operibus loquens, *Neque enim*, inquit, *quidquam horum laude dignum esset, nisi vtramque in partem conuertere & quasi flectere se possent.* S. Iren. lib. 4. cap. 11. *Qui operantur bonum, gloriam & honorem percipient; quoniam operati sunt bonum, cùm possent illud non operari.* S. Hier. lib. 2. cont. Iouinia. *Liberi arbitrij nos condidit Deus; nec ad virtutes nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin, vbi necessitas, nec corona nec damnatio est.* Quam illius sententiam referens, & approbans S. Augustinus lib. de nat. & grat. cap. 5. *Quis*, inquit, *non agnoscat, quis non toto corde suscipiat, quis taliter conditam humanam neget esse naturam: sed in rectè faciendo ideò nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis.* S. Bernard. lib. de grat. & lib. arbit. non longè post initium, *Vbi necessitas*, inquit, *ibi libertas non est, nec meritum.*

Probatur 3. ex eo quòd ad demeritum seu

peccatum requiritur, vt peccantis voluntas libera sit, non solùm à coactione, sed etiam à necessitate: ergo à contrario, ad meritum benè operantis voluntas nullam in agendo non modò coactionem. Sed etiam necessitatem pati debet. Consequentia patet, cùm vtrobique sit par ratio. Antecedens probatur ex S. Aug. lib. de duabus animabus, vbi dicit cap. 11. *Neminem vituperatione supplicione dignum esse, qui id non faciat, quod facere non potest.* Additque: *Nonne ista cantant & in montibus pastores, & in theatris Poetæ, & indocti in circulis, & docti in bibliothecis, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum.* Et in lib. de lib. arb. cap. 18. *Quis enim peccat in eo, quod nullomodò caueri potest: peccatur autem, caueri igitur potest.*

Secunda conditio requisita ex parte ipsius actus ad hoc, vt sit meritorius, est vt sit bonus & honestus, tam ex parte obiecti, quàm finis & aliarum circunstantiarum: id est, vt actus ille habeat obiectum bonum & honestum, & fiat propter finem bonum ac Deo gratum, ac in ipsum Deum vel actualiter vel saltem virtualiter referatur, nec vllâ prauâ circunstantiâ vitietur.

Huius conditionis necessitas constat ex eo quòd in Scripturis retributio, merces, & corona promittuntur tantùm operibus bonis. Id etiam expressè habetur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. & can. 31. & 32 vnde S. Aug. lib. de grat. & libero arbit. cap. 6. *Quæ mala sunt*, inquit, *non coronat Deus.* Quod autem opera illa bona nullâ malâ cir-

cunſtantiâ vitiari debeant, patet ex eo quòd, ſi aliquâ tali circunſtantiâ vitiarentur, deſinerent eſſe bona & honeſta. Cùm, iuxta commune Philoſophorum axioma, bonum ſit ex integra cauſa, malum ex quocunque defectu; quòd fuſiùs explicabitur in tractatu de actibus humanis.

Addunt aliqui doctores tertiam conditionem ex parte ipſius actus ad hoc, vt ſit meritorius; nimirum vt à charitate ſit elicitus, aut ſaltem imperatus. Quamuis autem verum ſit actus illos, qui à charitate eliciuntur vel imperantur, eſſe maximè meritorios præ actibus aliarum quarumcumque virtutum. Nihilominùs diuinam largitatem ac benignitatem magis commendat ſententia illorum, qui exiſtimant conditionem hanc, licet optimam, minimè tamen eſſe neceſſariam ad meritum: quam proinde vt probabiliorem amplectimur, aſſerimuſque cuiuis omni operi bono & honeſto hominis iuſti, quamuis non eliciatur ex motiuo vel imperio charitatis, ineſſe veram & propriam rationem meriti; dummodò conditiones omnes ſuprà explicatæ illi adſint.

Probatur hæc ſententia 1. ex iis omnibus Scripturæ & ſanctorum Patrum teſtimoniis, quæ propè innumera ſunt; in quibus excitantur & inuitantur homines ad opera miſericordiæ aliarumque virtutum exercenda, nullâ factâ mentione, quòd ex motiuo vel imperio charitatis fieri debeant; aſſeriturque bonis illis operibus reddendam eſſe à Deo mercedem.

Probatur 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6.

cap. 16. vbi postquàm dixit Christum Dominum in iustificatos iugiter influere virtutem, id est, gratiam actualem, quæ bona eorum opera antecedit, comitatur, & subsequitur; addit posteà, *Nihil deesse ipsis iustificatis, quominùs operibus illis, quæ in Deo* (hoc est in statu gratiæ habitualis sanctificantis seu charitatis, per quam Deo vnimur, & in ipso manemus) *sunt facta, diuinæ legi plenè satisfecisse, & æternam vitam promeruisse censeatur.*

Ex quibus Concilij verbis constat, bonis operibus, quæ per gratiæ actualis auxilium & in statu gratiæ sanctificantis fiunt, nihil deesse, quominùs sint meritoria. Atqui talia sunt opera bona iustorum, quæ conditiones supra explicatas habent: fiunt enim in statu gratiæ sanctificantis, vt supponimus: fiunt etiam per auxilium gratiæ actualis, vt cap. 1. docuimus. Ergo talia opera sunt meritoria; nec vlteriùs requiritur, vt à charitate eliciantur aut imperentur.

Confirmari potest eadem sententia ex can. 24. eiusdem sess. vbi anathema profertur in eum, qui dixerit, *Iustitiam acceptam non conseruari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera.* Vbi duo aduertenda sunt. Primum est, iustitiam seu gratiam sanctificantem augeri per bona opera, non physicè, sed tantum meritoriè, vt suprà diximus; ac proinde, quando Concilium dicit iustitiam seu gratiam augeri per bona opera, idem esse ac si diceret, hominem iustum per bona opera, ipsius iustitiæ & gratiæ augmentum promereri. Secundum est, Concilium loqui de

quibuſcunque operibus bonis indiſtinctè & indefinitè (vt rectè obſeruauit Beatus Franciſcus Saleſius in tractatu diuini amoris lib. 3. cap. 2.) vnde (vt ibidem monet) vbi nihil excipitur, nihil diſtinguendum eſt: proindeque ipſius Concilij verba intelligi debent de quibuſcunque iuſtorum operibus, dummodò ex omni parte bona ſint; qualia ſunt illa, quæ ſuprà dictas conditiones habent, quæque haud dubiè iuxta Concilij mentem ſunt verè meritoria.

Probatur 3. hac ratione ducta ex ſuprà relatis Concilij verbis: iiſdem operibus poteſt homo iuſtus mereri, quibus poteſt diuinæ legi ſatisfacere. Atqui poteſt homo iuſtus diuinæ legi ſatisfacere per opera moraliter bona, etiamſi non fiant ex motiuo vel imperio charitatis. Quis enim dixerit hominem iuſtum, v. g. eleemoſynam grauiter aut extremè indigenti erogātem ex motiuo obediētiæ, quia Deus ſic fieri præcepit, non ſatisfacere diuino præcepto, quo eleemoſyna in tali caſu facienda præſcribitur? Ergo, ſi per illud opus moraliter bonum diuinæ legi ſatisfacit; quamuis illud non eliciat ex motiuo vel imperio charitatis, per idem opus bonum etiam mereri poterit.

Quæres an præter ſupradictas conditiones, tam ex parte operantis, quàm ex parte operis, requiratur inſuper pactum vel promiſſio ex parte ipſius Dei.

Reſpondetur affirmatiuè cum S. Doctore q. 1. 4. art. 1. ad 3. vbi dicit actionem noſtram non habere rationem meriti, niſi ex præſuppoſitione diuinæ ordinationis.

Constat ex Scripturâ, in qua bonorum operum merces dicitur reddi ex promissione Dei: S. Iacob. 1. *Cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.* Et ex S. Aug. in Psal. 86. *Debitorem*, inquit, *Dominus ipse fecit se, non accipiendo, sed promittendo.* Accedit & hæc ratio: quia reddenti acceptum non debetur merces, nisi ex promissione remunerantis. Atqui, quando aliquis bonum operatur, Deo reddit quod ab illo accepit: Vnde Cælestinus Papa in Ep. ad Episcopos Galliæ, *Tanta est*, inquit, *bonitas Dei erga homines, vt nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona.*

Ex dictis colliges, quinque conditiones requiri ad hoc, vt opus aliquod sit de condigno meritorium. Prima est, vt is qui meretur, sit in statu viæ. Secunda, vt sit in statu gratiæ sanctificantis. Tertia, vt liber sit ab omni coactione & necessitate. Quarta, vt opus quod exercet, sit omni ex parte bonum & honestum. Quinta denique, vt intercedat pactum & promissio ex parte ipsius Dei de mercede pro huiusmodi opere bono retribuenda. Ad hoc autem vt opus sit meritorium de congruo, secunda & quinta conditio minimè requiruntur; sed sufficit status viæ, libertas operantis, ac bonitas & honestas operis.

SECTIO V.

Quænam res cadant sub meritum.

QVÆSTIO intelligenda est de rebus illis, quas quis sibi mereri potest; de iis

enim quas alteri potest mereri agetur sectione septima. Et pro illius resolutione

Dicendum 1. neminem de condigno vel de congruo posse sibi primam gratiam actualem promereri.

Hæc veritas, quæ de fide est, constat tum ex Scripturâ. 2. Timoth. 1. *Vocauit nos vocatione suâ sanctâ; non secundùm opera nostra, sed secundùm propositum suum & gratiam.* Tum ex Concil. Trid. sess. 6. c. 5. vbi dicit. *Iustificationis exordium in adultis à Dei per Iesum Christum praueniente gratiâ sumendum esse: hoc est, ab eius vocatione, quâ nullis eorum existentibus meritis vocantur.* Tum etiam ex iis, omnibus quæ cap. 1. contra Pelagianos & Semipelagianos allata sunt.

Dicendum 2. hominem in statu peccati mortalis, non posse vllis bonis operibus de condigno mereri primam gratiam iustificantem, posse tamen de congruo.

Quod non possit de condigno constat ex Scripturâ. Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius,* id est, Christi: quæ verba expendens Concilium Trident. sess. 6. cap. 8. *Gratis,* inquit, *iustificari dicimur: quia nihil eorum, quæ iustificationem præcedunt, siue fides, siue opera ipsius iustificationis gratiam promeretur;* de condigno scilicet.

Quod autem peccator, gratiæ actualis auxilio præuentus, possit de congruo primam gratiam sanctificantem promereri, constat ex Scripturâ. Dan. 4. vbi Propheta Nabuchodonozorem infidelem & peccatorem alloquens, *Peccata*, inquit, *tua eleemosynis redime.* Et ex S. Aug. Epist. 89. q. 4. *Si diues*

epulo pauperis vlcerosi misertus fuisset, mereretur & ipse misericordiam. Et Epist. 105. iam alias citatâ, *neque*, inquit, *ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat: neque enim nullum est fidei meritum.*

Dicendum 3. hominem in statu gratiæ sanctificantis constitutum, posse ipsius gratiæ augmentum de condigno promereri. Ita S. Thomas qu. 114. art. 8.

Probatur ex Concilio Tridentino sess. 6. can. 32. vbi profert anathema in eum qui dixerit, *Hominem iustificatum, bonis operibus non verè mereri augmentum gratiæ.* Quæ illius verba de vero & propriè dicto merito, quale est meritum de condigno, intelligenda sunt; non autem de congruo, quod non nisi impropriè meritum dicitur.

Probatur prætereà ex eo quòd eiusmodi iustorum bonis operibus nihil desit ad hoc, vt sint augmenti ipsius gratiæ de condigno meritoria. Sunt enim) vt supponimus) opera ex omni parte bona, liberè ab homine viatore & iusto exercita; & prætereà eiusmodi operibus gratiæ augmentum Deus promisit S. Ioan. 14. *Si quis diligit me, mandata mea seruabit; & ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*: illis enim verbis, dum Spiritus sanctus iustis promittitur, augmentum ipsius gratiæ promitti intelligendum est, vt docet S. Aug. tract. 74. in S. Ioan. *Restat, vt intelligamus Spiritum sanctum habere illum, qui diligit; & diligendo mereri, vt plus habeat, & plus habendo diligat.*

Dicendum 4. hominem iustum sibi repara-

tionem post lapsum non posse de condigno promereri.

Constat ex iis verbis Ezech. 18. *Si auerterit se iustus à iustitiâ suâ, & fecerit iniquitatem; omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur.* Ex quibus rectè inferunt Theologi omnia hominis iusti merita mortificari & extingui per peccatum mortale superueniens: nemo autem meretur per opera quæ mortificata & extincta sunt. Præterea nusquam Deus promisit, se quibuscunque iusti operibus hanc concessurum gratiam; vt si iustus ille peccatum aliquod mortale committat, ipsi tempus pœnitendi, & gratiam efficacem à peccato resurgendi concedat: quæ tamen promissio necessaria esset ad hoc, vt de condigno illam promereri posset.

An autem id saltem de congruo mereri possit, valde dubium & incertum est: quamuis enim quidam Theologi hoc asserant, alij tamen probabilius negare videntur. Quia (vt ex antedictis patet) omnia prorsùs merita hominis iusti per peccatum mortale quod committit, extinguuntur: vnde, quamdiu in statu illo peccati remanet, nullum prorsùs effectum habere possunt.

Dicendum 5. hominem iustum non posse de condigno finalem in statu gratiæ perseuerantiam vllis operibus bonis promereri. Ita S. Thom. supra art. 9.

Constat 1. ex eo quòd dicit Apostolus, omnes & quoscunque iustos alloquens Philipp. 2. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini:* metu autem illo ac timore ampliùs non indegeret, qui finalem perseueran-

tiam de condigno ſemel meritus eſſet.

Conſtat 2. ex Concilio Tridentino ſeſſ. 6. cap. 13. vbi dicit, neminem ſibi certi aliquid abſoluta certitudine circa perſeuerantiam ſuam poſſe polliceri: poſſet autem is, qui perſeuerantiam illam de condigno meritus eſſet.

Conſtat 3. ex eo quòd nulla in Scripturis habetur Dei promiſſio de dono perſeuerantiæ, infallibiliter in vllius boni operis compenſationem tribuendo per modum mercedis: quin potiùs vetat nos de perſeuerantiâ eſſe ſecuros 1. Cor. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat:* Apoc. 3. *Tene quod habes; & nemo accipiat coronam tuam.*

Quæres an ſaltem de congruo iuſtus finalem in gratia perſeuerantiam mereri poſſit.

Reſpondetur affirmatiuè. Quia, quamuis Deus illam tanquam alicuius operis mercedem non promiſerit; eſt tamen eius infinitæ bonitati valdè congruum, vt illam iuſto humiliter & obnixè petenti tribuat: aliàs, ſi illius perſeuerantiæ donum iuſtus nulla ratione mereri poſſet, fruſtrà pro illo impetrando Deum oraret. Quare, cùm ſaluberrimum ſit & conſultiſſimum homini iuſto, quotidie donum perſeuerantiæ illius finalis à Deo poſtulare; indicium eſt, quòd poſſit illam aliquo pacto promereri & impetrare. Vnde S. Auguſt. lib. de bono perſeuer. c. 17. *Reſtat,* inquit, *in his bonis vſque in finem perſeuerantia: quæ fruſtrà quotidie à Deo poſcitur, ſi non eam Dominus per gratiam ſuam in illo, cuius orationem exaudit, operatur.*

Dicendum 6. bona temporalia, quatenùs

ad vitam æternam consequendam necessaria sunt, cadere posse sub meritum condignum hominis iusti. Ita S. Thom. suprà a. 10.

Probatur ex eo quòd, qui potest mereri finem, potest etiam mereri media necessaria ad illum finem. Atqui iustus salutem æternam de condigno mereri potest, vt constat, tum ex antedictis, tum ex iis quæ sectione sequenti dicetur. Ergo poterit etiam de condigno mereri bona illa temporalia, quatenùs sibi necessaria sunt ad vitam æternam consequendam: id est, poterit mereri: vt Deus speciali prouidentiâ ita disponat rerum exteriorum ordinem; vt conatus viri iusti, necessarius ad bona illa temporalia obtinenda, suum effectum assequatur.

Hinc sequitur bona temporalia non dari iustis secundùm proportionem & quantitatem meritorum, sicut ipsis tribuuntur bona spiritualia ipsius gratiæ; sed prout magis vel minùs ipsis conducunt ad salutis æternæ consecutionem. Vnde fit, vt multi iusti relinquantur in extrema paupertate, alij è contra diuitiis affluant, alij in statu quasi medio consistant: Deo pro sua prouidentia ita disponente, prout vnicuique videt magis expedire ad salutem.

Quod si de iis bonis temporalibus, præcisè & secundum se consideratis, quæstio sit; dicendum est, illa non cadere sub meritum de condigno: cùm, vt sic, vera bona non sint, sed res indifferentes, quibus homo benè vel malè vti potest; ac proinde ad quæ Christi gratia, (quæ est omnis meriti principium) non ordinatur. Posse tamen cadere sub me-

ritum de congruo, vnde S. Aug. passim in lib. de Ciuit. Dei dicit, Deum virtutes antiquorum Romanorum variis bonis temporalibus compensasse.

SECTIO VI.

An iustus de condigno mereri vitam æternam possit.

NEGANT hæretici huius temporis: affirmant è contrario Catholici; quorum sententia, vt certissima & fide credenda.

Probatur 1. ex Scripturâ. S. Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Et ibidem, *merces vestra copiosa est in cælis.* Rom. 2. *reddet vnicuique secundùm opera sua iis quidem, qui secundùm patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt, vitam æternam.*

Probatur 2. ex Concilio Tridentino sess. 6. cap. 16. vbi dicit vitam æternam, tanquam mercedem, ex ipsius Dei promissione bonis, iustorum operibus & meritis esse fideliter reddendam. Et can. 32. anathema profertur in eum, qui dixerit, iustificatum bonis operibus non verè mereri vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia decesserit) consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum.

Probatur 3. ex S. Basil. orat. in initium prouerbiorum; *Omnes*, inquit, *qui vitam Euangelicam incedimus, mercatores sumus, per opera mandatorum, nobis possessionem cælestium comparantes*: quibus verbis, cùm dicat

bona opera esse veluti pretium, quo gloria cœlestis emitur; hinc sequitur illa esse verè digna, quæ tali gloriâ compensentur, ac proinde illius de condigno meritoria. Et S. Aug. Epist. 105. ad Sixtum, *Sicut*, inquit, *merito peccati, tanquam stipendium, redditur mors: sic merito iustitiæ, tanquam stipendium, vita æterna.*

Probatur 4. ex eo quòd in bonis iustorum operibus reperiuntur omnes conditiones necessariæ ad promerendum de condigno vitam æternam. Sunt enim opera liberè ab homine iusto & viatore facta, & ex omni parte bona, vt supponimus; & talibus operibus Deus pro mercede vitam æternam pollicitus est, iuxta quod dicit Apostolus 1. Timoth. 4. *Pietas ad omnia vtilis est, promissionem habens vitæ quæ nunc est, & futuræ.* Et Tit. 1. *in spem vitæ æternæ, quam promisit, qui non mentitur, Deus.*

Obiicies variis in Scripturæ locis dici gloriam æternam dandam esse iustis hominibus ex Dei misericordiâ; ergo nõ ex iustitiâ, nec proinde illam iusti de condigno merentur.

Respondetur illoruum Scripturæ locorum, quæ à S. Augustino diligenter expenduntur tũ citata Epist. 105. tum in lib. de correpr. & grat. cap. 13. duas afferri expositiones: vna est gloriam æternam ex diuinâ misericordiâ iustis tribui, non quod non sit vera merces meritorum, sed quia ipsa iustorum merita ex Dei misericordiâ & gratiâ ortum ducunt. Altera est, quia iusti ex hac vita decedentes semper diuinâ indigent misericordiâ, vt æternæ vitæ mercedem percipiant, nullus est

enim adeo iustus, qui in multis non offendat, quique peccata venialia non committat, sine quibus (vt ait S. Aug.) nulli viuunt, & pauci vitam finiunt; vnde diuinâ indigent misericordiâ, vt illorum remissionem percipiant, & sic ad æternæ vitæ fruitionem perueniant.

Addere possumus vitæ æternæ mercedem rectè dici ex diuinâ dari misericordiâ: quia Deus (secundùm commune Theologorum axioma) iustos semper remunerat supra condignum; & ipsius gloriæ cœlestis merces quorumcunque operum meritum longè exuperat: vnde S. Basilius in illud Psalm. 114. *Conuertere anima mea in requiem tuam. Proposita est*, inquit, *æterna requies iis, qui legitimè in hac vita decertarint; quæ non secundùm operum debitum ac meritum retribuitur, sed iuxta magnificentiam Dei iis, qui in ipsum sperauerunt, exhibetur.* Et S. Fulgent. lib. 1. cap. 10. ad Monimum rationem reddens, cur vita æterna dicatur gratia, cùm sit merces meriti, dicit, id esse: *Quia non solũ donis suis Deus dona sua reddit: sed etiã quia tantùm ibi gratia diuinæ retributionis exuberat, vt incomparabiliter atquè ineffabiliter omne meritum, quantumuis bonæ & ex Deo datæ, humanæ voluntatis atque operationis excedat.*

Quæres hîc obiter, in quo consistat vita illa & beatitudo æterna, quam iusti bonis operibus promerentur. Pro illius quæstionis resolutione

Dicendum 1. vitam illam & beatitudinem æternam, propriè & formaliter consistere in

actionibus intellectus simul & voluntatis; quibus beati Deum, prout in se est, clarè vident, perfectè amant, illoque perfruuntur.

De actione intellectus constat ex Scripturâ. Psalm. 83. *Videbitur Deus Deorum in Sion.* 1. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est.* 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate; tunc autem facie ad faciem.* Item ex S. Ambr. lib. 2. c. 2. offic. *Scriptura posuit vitam æternam in cognitione diuinitatis.* S. Aug. lib. 1. de Trinit. c. 10. *Christus tradet regnum Deo Patri, quando perducet credentes ad contemplationem Dei, vbi est finis omnium bonarum actionum.*

De actione autem voluntatis constat ex eadem Scripturâ. Psal. 35. *Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.* S. Matth. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam; quoniam ipsi saturabuntur:* vera autem saturitas propriè respicit appetitum & voluntatem, & in cœlesti beatitudine tantum reperitur: Et ita hunc locum exponit S. Hier. c. 32. Item ex S. Aug. lib. 1. de Doct. Christ. c. 30. *Summa hæc est merces, vt fruamur* Deo: & lib. 2. de Ciuit. *Ibi* (in cœlesti beatitudine scilicet) *vacabimus & videbimus; videbimus & amabimus; amabimus & laudabimus: ecce quod erit in fine sine fine: nam quis alius est noster finis, nisi peruenire ad regnum, cuius nullus est finis?* Et S. Bernard. Epist. 28. *Sicut in hac vita initiat fides & desiderium: ita in alia consummat visio & amor.*

Dicendum 2. ad complementum illius beatitudinis, pertinere quoque ipsius corporis

resurrectionem & glorificationem.

Quod corpora sint resurrectura, constat ex Scripturâ. Iob. 19. *In nouissimo die de terra surrecturus sum, & rursùm circundabor pelle mea.* 1. Cor. 15. *canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.*

Quòd autem iustorum corpora sint glorificanda, constat ex eo quòd dicit Apostolus ibidem: *Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale; seminatur in corruptione, surget in incorruptione; seminatur in ignobilitate, surget in gloriâ.*

Porrò hæc corporum glorificatio in eo consistit; quòd corpora rediuiua sanctorum, insignia quædam & præclara ornamenta gloriæ habitura sint, quæ communiter dotes gloriæ vocantur, & quatuor præsertim à Doctoribus enumerantur. Scilicet impassibilitas, ratione cuius nullâ vnquam molestiâ aut dolore afficientur, vt dicitur Apoc. 21. *Mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor.* Claritas, quâ luce quâdam excellentissimâ radiabunt. S Matth. 13. *Fulgebunt iusti sicut sol.* Et 2. Cor. 3 *Reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Agilitas, qua corpus ab onere, quo nunc premitur, liberabitur, & facillimè in quamcumque partem pro libito moueri ita poterit, vt ea motione nihil celerius esse queat. Ita docet S. Aug. lib. 13. de Ciuit. cap.18. & 20. & lib. 22. c. 11. & S. Hieron. in cap. 40. Isay. vnde ab Apostolo dicitur 1. Cor. 15. *Seminatur in infirmitate, surget in virtute.* Subtilitas denique, qua fiet, vt corpus animæ imperio perfectè & omnimodè

subiiciatur, eique ad nutum præsto sit: quod ex suprà citatis Apostoli verbis colligitur: *Seminatur corpus animale, surget spiritale.* Quæquidem verba non sic intelligenda sunt; quòd sanctorum corpora in resurrectione futura sint ætherea, aut aërea, aut auræ & spiritui similia, vt quidam olim arbitrati sunt, contra quos agit S. Hier. Epist. 61. ad Pammachium: sed quia, quamuis corpora beatorum vera carne constent, vt ibidem probat, perfectæ subtilitatis dote prædita erunt, per quam dotem perfectissimè spiritui subiicientur; ideoque corpus sanctorum ab Apostolo spirituale futurum esse dicitur.

Dicendum 3. præter supradicta beatitudinis dona, quæ omnibus beatis (licet inæqualiter pro meritorum inæqualitate) communia erunt; tria insuper specialia gloriæ præmia quibusdam sanctorum bonis operibus esse à Deo constituta, quæ communiter aureolæ vocantur, quasi paruæ coronæ aureæ: non quòd simpliciter in se maximæ non sint, sed quòd in comparatione ipsius essentialis beatitudinis sint exiguæ. Hæ autem tres aureolæ concedentur ob tres insignes victorias, quas iusti aliqui præ aliis in hâc vitâ reportauerint: contra carnem quidem, per continentiam virginalem: contra mundum verò, sustinendo opprobria & persecutiones mundi vsque ad mortem propter Deum: contra diabolum denique, per sapientiam & doctrinam, qua non tantùm à se, sed etiam ab aliis ignorantiæ & infidelitatis tenebras, in his quæ ad salutem spectant, propulsauerint; Diabolus enim tenebrarum princeps dicitur, & conti-

nuò decipere & in errorem homines mittere nititur. Et sic hæ tres aureolæ Virginibus, Martyribus, & Doctoribus competunt. Et de Virginibus quidem specialis mentio Apoc. 14. vbi dicitur, quòd ij, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, sequuntur agnum quocunque ierit; & canticum nouum cantant, quod alij cantare non possunt. De Martyribus autem eiusdem lib. cap. 7. dicitur, quod ij, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas in sanguine Agni, amicti sunt stolis albis, & palmas in manibus gestant. De Doctoribus denique Daniel 11. dicitur, quòd qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stellæ in perpetuas æternitates: Et S. Matth. 5. dicitur, quòd is, qui fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cœlorum.

Dicendum 4. beatum in fruitione gloriæ æternæ semper mansurum, ac gloriam illam eius fore æternam. Est de fide.

Constat ex eo quòd beatitudo illam passim in Euangeliis & aliis sacræ Scripturæ libris vocatur vita æterna: etenim æterna non esset, nec dici posset, si aliquando amittenda esset. Eadem veritas definita est ab Ecclesiâ in 6. Synodo generali in Epist. Sophronij quæ actione 11. & lecta actione 13. recepta & approbata est: Et in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap. *Firmiter*. Quare sanctus Augustinus lib. 12. de Ciuit. cap. 20. vocat turpem eorum stultitiam, qui putant sanctorum beatitudinem aliquando esse desituram.

SECTIO VII.

An vnus possit alteri mereri primam gratiam, & alia dona ad salutem necessaria.

QVÆSTIO intelligi debet de puro homine: certum est enim Christum Dominum potuisse, ratione vnionis hypostaticæ, de condigno pro aliis mereri, & de facto nobis quascunque gratias fuisse promeritum, vt in tractatu de Incarnatione diximus. Intelligi etiam debet, secundùm legem Dei ordinariam, & posito rerum statu qui nunc est: quia nihil repugnat, si Deus ita vellet, talem ac tantam gratiam puro homini concedi, vt accedente præsertim Dei pacto & promissione, non tantùm sibi, sed etiam aliis mereri aliquid de condigno posset. Hac obseruatione præmissâ, pro quæstionis propositæ resolutione

Dicendum 1. purum hominem nullam posse gratiam alteri de condigno promereri. Ita S. Thom. quæst. 114. a. 6.

Probatur ex eo quòd dicitur 1. Cor. 5. & passim in aliis Scripturæ locis, vnumquemque recepturum, prout egerit ipse, non alter pro eo. Vnde S. Hier. in cap. 25. S. Matth. *Vnusquisque*, inquit, *pro operibus suis mercedem accipiet*. Et S. Aug. tractat. 102. in S. Ioan. explicans hæc Christi Domini verba: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*: *Exaudiuntur*, inquit, *omnes san-*

sibi pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis suis, vel quibuslibet aliis: quia non vtcunque dictum est (dabit) sed dabit vobis.

Dicendum 2. posse vnum alteri primam gratiam aliaque dona de congruo mereri.

Constat 1. ex Scripturâ. Iob. 4. *Iob seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non vobis imputetur stultitia.* S. Iacob. 5. *orate pro inuicem, vt saluemini.*

Constat 2. ex praxi vniuersæ Ecclesiæ; in qua hæc pia consuetudo semper viguit, vt fideles pro inuicem orarent: vnde S. Aug. ser. 90. de diuersis cap. 10. *Si martyr Stephanus non orasset, Ecclesia Paulum hodie non haberet.*

Obseruandum est autem, vnum alteri primam gratiam sanctificantem aut illius augmentum, non aliter mereri, etiam de congruo, posse; nisi in quantùm meretur illi gratias actuales, aut alia media, quibus ad illam gratiam aut eius augmentum disponatur. Vt autem eiusmodi sequatur effectus, opus est vt is, qui pro altero meretur, opus illud bonum quo meretur, saltem interpretatiuè referat ad hunc finem. Requiritur etiam præthereà vt is, in cuius gratiã opus illud bonũ dirigitur, nullum eius effectui obicem ponat.

Porrò cùm hoc meritum (sicut diximus) quadã solùm congruentiâ & conuenientiâ, non verò vlla Dei promissione innitatur: fieri etiam aliquando potest, vt effectum suum non consequatur: cùm possint esse aliæ rationes, ob quas magis conueniens sit, vt Deus bona illa non conferat, quæ vnus alteri im-

impetrare ac promereri intendit. Hinc apud Ierem. cap. 31. dicebat Deus, *Si Moyses & Samuël steterint coram me, non est anima mea ad populum istum.*

Atque hactenus de gratiâ diuinâ eiusque effectibus, ad ipsius gratiæ omniumque eius effectuum authoris & largitoris maiorem gloriam.

FINIS.

Approbatio Doctorum.

NOS in Sacra Theologiæ Facultate Parisiensi Doctores Sorbonici, fidem facimus lectum esse examinatumque à nobis librum, cui titulus est, *Medulla Theologica, ex Sacris Scripturis, Conciliorum Pontificumque decretis, ac sanctorum Patrum & Doctorum placitis, expressa, &c. Authore Magistro* LVDOVICO ABELLY, *Doctore Theologo & sancti Iudoci Parisiis Rectore*: nihilque repertum in eo, quod sit Catholicæ, Apostolicæ, & Romanæ fidei, ac Doctrinæ, bonisque moribus contrarium. Datum Parisiis, die quinta Februarij, anno Domini 1650.

R. DVVAL.

M. GRANDIN.

Summma Priuilegij Regis Christianissimi.

REGIIS litteris datis Lutetiæ vltima die mensis Ianuarij anni 1650. signatis Richer, & maiori Sigillo Regio communitis, permissum est Magistro LVDOVICO ABELLY, in Sacra Theologiæ Facultate Doctori & Ecclesiæ Parrochialis sancti Iudoci Rectori; vt à quouis Bibliopola à se deligendo, Librum, cui titulus est *Medulla Theologica, &c.* à se compositum, imprimi, vendi, ac distribui, per decem annorum spatium faciat; cum prohibitione, ne quis alius intra illud tempus absque consensu aut licentia eius, præfatum Librum prælo subiicere, aut diuendere possit, sub pœna mulctæ in dictis litteris expressæ.

Et præfatus Magister LVDOVICVS ABELLY Priuilegium illud GEORGIO IOSSE Bibliopolæ Parisiensi cessit, consensitque vt eo, per dicti temporis spatium, liberè frui possit.